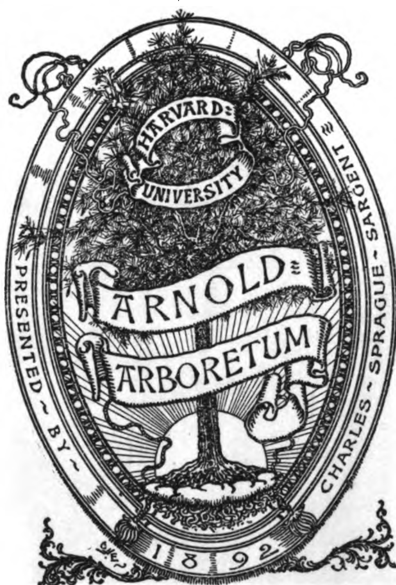

HARVARD
UNIVERSITY
ARNOLD
ARBORETUM
PRESENTED ~ BY ~
CHARLES ~ SPRAGUE ~ SARGENT
1892

Hedeselskabets Tidsskrift.

1908.

Udgivet af Hedeselskabet.

Aarhus.
De forenede Bogtrykkerier.
1908.

Indhold.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 1. 10. Januar. 1908.

Hedeselskabets Forretningsførere.

I Stedet for Overvejinspektør, Oberstløjtnant Collin-Lundh, der fra 1. Januar 1908 har ønsket at fratræde som Forretningsfører for Københavns Distrikt, har Candidat Steensen-Leth, Strandboulevard Nr. 60 og Kontor Dronningens Tværgade Nr. 40, København, overtaget dette Hverv.

Hedeselskabets Forretningsfører i København, Overvejinspektør, Oberstløjtnant Collin-Lundh.

I det danske Hedeselskabs første Aarsberetning for 1866 meddeles det, at Bestyrelsen har formaaet en Del Mænd fra forskellige Egne af Landet til hver i sin Kreds at modtage Anmeldelse om Medlemmers Indtrædelse, indkræve Bidrag m. v.

Den første paa Listen over disse Mænd er Ingeniørkaptajn Collin-Lundh i København, nuværende Overvejinspektør, Oberstløjtnant Collin-Lundh, der altsaa har været Selskabets Forretningsfører lige fra Selskabets Stiftelsesaar og allerede i mange Aar har været den eneste, der var tilbage af disse Selskabets første Forretningsførere. Det kan ikke undre, at den nu 81-aarige Mand ønsker at fratræde efter 42 Aars Virksomhed for Selskabet.

Oberstløjtnant Collin-Lundh har udført et betydningsfuldt Arbejde for Selskabet, idet han med stor Iver og Interesse stadig har virket for at skaffe Selskabet Tilgang af Medlemmer og at holde fast paa de gamle, hvilket underitden er det ikke mindst vanskelige. Medlemsantallet i Kø-

benhavn er nu ca. 1000, over en Femtedel af Selkabets samtlige Medlemmer. Oberstløjtnanten har i Hovedstaden i det hele taget bidraget væsentlig til at vække og vedligeholde Interessen for Hedesagen og har været Selskabet til Hjælp paa mange andre Maader.

Det var med oprigtig Beklagelse, at Bestyrelsen modtog Meddelelsen om, at Oberstløjtnanten ønskede at trække sig tilbage med dette Aars Begyndelse, og naar Meddelelsen herom nu bringes til Medlemmernes Kundskab, skal Hedeselskabet derfor samtidig udtale en varm Tak til Oberstløjtnant Collin-Lundh for det store og uegennyttige Arbejde. han gennem saa lang en Aarrække har udrettet til Gavn for Hedeselskabet og Hedesagen.

Mergling og Kalkning.

Ved Foreningen af jyske Landboforeningers aarlige Planteavlsmøde i Aarhus i Fjor blev nedenstaaende 2 Spørgsmaal behandlede.

Referatet gengives her efter den af Planteavlsudvalget afgivne Beretning.

Kalkens Virkning paa Agermarken med særligt Henblik paa Betydningen af en fornyet Kalktilførsel.

Statskonsulent Fr. Hansen, Askov:

Kalken er et ligefrem nødvendigt Næringsmiddel for vore Kulturplanter. Gennemgaaende faar vi meget vanskeligt en god Vækst frem paa vore Agermarker, med mindre der er passende Kalk tilstede. Og vi ved, at Dyrkning af Heder og Lyngmoser er saa godt som umuligt, naar der ikke kan faas Kalk eller Mergel.

Kalken er i Reglen til Stede i Jorden som kulsur Kalk. Foruden at virke som passende Næringsmiddel maa den antages ogsaa at have andre gode Virkninger i Jordbunden, nemlig ved:

1) at ophæve de sure Egenskaber, som findes i sur Jord, Lynghede og Mose,

2) at medvirke til kemisk og fysisk Omdannelse af Plantenæringsstoffer i Jorden, og

3) at medvirke til Fremme af det organiske Liv af lavere Dyr og Planter i Jorden.

Den i Jorden tilstedeværende kulsure Kalk kan opløses i kulsyreholdigt Vand, hvorimod den er saa godt som uopløselig i almindeligt Vand.

Jeg og mange med mig har levet i den Forestilling, at Jordens Grundforbedring var afsluttet med Merglingen i Halvfjerdserne, idet der jo stadig tilføres Jorden nogen Kalk gennem Kunstgødningen. Ikke desto mindre viser det sig, at vore Marker mange Steder igen er kommen til at trænge til Kalk.

Det ligger formentlig i, at den kulsure Kalk er opløselig*) og derfor svinder bort af de øvre Jordlag. Der bliver altsaa paa den Maade Mangel paa Kalk.

Spørgsmaalet vinder forøget Interesse derved, at vi i de senere Aar har faaet Øjnene op for, at Kalken ikke blot virker som Næringsmiddel, men — som før nævut — ogsaa bidrager til at øge det organiske Liv i Jordbunden, fremme Tilstedeværelsen af det Bakterieliv, som atter fremmer Kvælstofmængden i Jordbunden. Det gælder om at tage disse smaa Væsner — Bakterierne — i vor Tjeneste som et vigtigt Middel til i det lange Løb at højne Udbyttet af vore Afgrøder.

Jeg har som sagt for mit personlige Vedkommende troet, at der ikke blev Anledning til at kalke paany, men foretagne Undersøgelser viser, at Jorden trænger til Kalk. Fynboerne har i Fjor haft 18 Forsøg angaaende Spørgsmaalet om, hvorvidt Jorden trænger til Kalk, og de 16 Forsøg har svaret Ja. Disse Forsøg viser endog et Merudbytte af 10—30 Kr. pr. Td. Land ved Tilførsel af Kalk. Kun de to Forsøg har ikke givet noget Udslag for den tilførte Kalk eller Mergel. Yderligere maa det jo huskes, at Kalk eller Mergel virker langt ud over det første Aar, ja, i Følge de Erfaringer, vi har fra tidligere Tid, bliver Virkningen stærkere med Aarene.

---

*) i Beretningen staar desværre »uopløselig«.

Ogsaa her i Jylland har de fleste Forsøg paa dette Omraade givet Udslag til Fordel for Kalken.

Disse Forsøg ere foretagne paa gamle Kulturjorder, og de er et klart Vidnesbyrd om, at vi staar ved det Tidspunkt, hvor Kalkning absolut skal med blandt de Arbejder, vi har at udføre for at tilføre Jorden passende Næringsstof.

Jeg personlig er bleven meget forbavset ved at se, hvilken Virkning Kalken har haft paa den Jord i Askov, som jeg nu har arbejdet med i 20 Aar uden at tro, at den trængte til Kalk. Men Kalkforsøg maa anlægges saaledes, at Spørgsmaalet kan forfølges gennem en Aarrække, thi ellers vil det blot blive et Virvar, som ikke er til at finde ud af. I Askov har Virkningen af Kalken først vist sig efter flere Aars Forløb

Hvilke Kalkningsmidler, man skal anvende, tør jeg ikke udtale mig om; det maa være et af de Spørgsmaal, der skal klares gennem Forsøgene. Dog vil jeg fraraade Brugen af ikke-pulveriseret Kalk. Ligeledes antager jeg, det vilde være rigtigst ikke at anvende store Mængder paa een Gang, men derimod mindre Mængder som et fast Middel i Omdriften. Ogsaa i økonomisk Henseende vil det jo være lettere overkommeligt, naar Kalkningen udføres successivt.

Iøvrigt er Mergelen her i Jylland sikkert i mange Tilfælde forfærdelig mager. Vi har i det sydlige Jylland ladet foretage Analyser af de Jordarter, der er kørt ud paa Markerne for at tilføre Jorden Kalk, og det har vist sig, at Indholdet af kulsur Kalk varierer fra 1—12 pCt. 1 pCt. er vel nok sjældent, men 7—8 pCt. er ret hyppigt, og det er jo klart, at saadan Mergel maa give et magert Resultat. Den Mergel, man faar gennem Hedeselskabet, har et Indhold af 30—60 pCt ; det batter bedre.

Hvorvidt Kalk og Mergel er lige godt virkende, ved vi desværre intet om. Man har ment, at man skulde bruge Mergel, da Kalken heri var billigst; men Forholdene er i saa Henseende ved at forandre sig Dette gælder dog ikke de gode Mergelsorter, som Hedeselskabet byder Folk; heri er Kalken fremdeles billigere end Kalk i andre Former.

Hvorledes skaffes Mergel eller Kalk til de Egne, hvor begge Dele mangler.

Ingeniør *Th. Claudi Westh*, Viborg:

Kalk.

Der foreligger til Brug mange forskellige Sorter, som jeg mener at kunne samle i 4 Hovedgrupper:

1) Brændt Kalk, der under adskillige Forhold er fortrinlig; vi tilraader særlig Brugen af den paa meget sur og uomsat Jord, der skal opdyrkes 1. Gang som Højmoser, sure Heder etc. Vi tilraader at bruge ret smaa Mængder, 1000 Pd. i luftlæsket Tilstand eller en 3 Tdr. alm. brændt Kalk, og saa desuden bruge raa Kalk eller Mergel i de Mængder, man under de givne Forhold anser for passende. Den brændte Kalk fremmer i meget høj Grad Omsætningen, idet den jo meget energisk mætter Jordens Syre.

Men jeg tror, at den ogsaa under mange Forhold til alm. dyrket, noget kalkfattig eller død og ubekvem Jord vil kunne anvendes med stor Fordel, og jeg tænker mig den Mulighed, at smaa Mængder af denne Kalk, f. Eks. 500 à 1000 Pd. pr. Td. Ld., i mangfoldige Tilfælde med meget stor Fordel kunde indgaa som en regelmæssig Forholdsregel i Bedriften.

2) Raa findelt (eller slemmet) Kalk. Denne er vistnok det Kalkmateriale, som under de fleste Forhold kommer i Betragtning, hvor Mergel ikke anvendes. Den virker lempeligere end brændt Kalk, men har fælles med den, at den lader sig udsaa, at den altsaa kan fordeles med smaa Mængder over Jorden.

Raa upulveriseret Kalk, der særlig fremkommer til Salg som Affald fra Kalkstensbrydninger, faas i mange forskellige Kvaliteter; dens Værdi afhænger afgørende af, hvorvidt den er tilbøjelig til at fryse ud med den Frost, vi har, og det er jo ofte meget lidt. Under alle Omstændigheder gælder det dog, at der maa anvendes langt større Mængde pr. Td. Ld. end af fin Kalk, og der er ingen Tvivl om, at der anvendes langt mere af saadan raa Kalk (Kridt), end fornuftigt er. Jeg regner, at man som Regel maa anvende 5 à 6 Gange mere af denne Kalk end af findelt Kalk,

og dette kan kun med Fordel ske under gunstige Fragt- og Transportforhold.

4) Mosekalk, der i Reglen er mindre ren end de foregaaende, anvendes kun, hvor lokale Forhold gør den billigst og hensigtsmæssigst. Den er villig til at fryse ud og altsaa let at findele.

Mergel.

For saa vidt Tilførelsen af Kalk eller Mergel var et rent Kalkspørgsmaal, vilde Mergling sjældent blive foretagen, men Erfaringen lærer os, at Mergelen besidder en frugtbargørende Evne, som i høj Grad overgaar Kalkens, og Forholdet bliver derfor det, at de offentlige Foranstaltninger i denne Sag maa blive baserede paa først og fremmest at skabe Betingelser for Anvendelse af Mergel, og i anden Række kommer da Kalk.

Medens Kalksorterne praktisk taget kun indeholder Kalk, indeholder Mergelen jo andre Ting — Ler og Sand —, der jo kan virke som Jordblanding, men formentlig er det Lermergelens Kaliindhold, man bl. a. maa regne med som en Værdi.

Foranstaltninger til Lettelse af Kalkning og Mergling.

A. Kalk.

Kalk findes jo mange Steder i Landet. I større Stil sælges den her i Jylland vistnok især fra Egnen omkring Aalborg og Egnen mellem Viborg og Holstebro,

Der sælges saaledes raa Kalk fra flere Steder i begge disse Egne foruden den bekendte dampslemmede „Nørre Flødals Kalk“ og fra Viborg-Holstebro baade raa, upulveriseret Kridt, findelt dito og brændt Melkalk.

Der ydes af Statskassen gennem Hedeselskabet Tilskud til Lettelse af Fragten efter Regler, der altid kan faas fra Hedeselskabet.

B. Mergel.

Nærmest for ligger det naturligvis at faa klaret, om Mergelen findes nær Ejendommen eller paa denne, og til Op-

lysning herom staar Hedeselskabet til Raadighed med sin Mergelsøger, der mod fri Station og Medhjælp staar gratis til Raadighed, naar flere andrager derom. For Enkeltmand kun mod at betale ogsaa Mergelsøgerens Dagpenge og Rejse.

Ofte findes Mergel vel i Egnen, men saa langt borte og med saa daarlig Vejadgang, at det bliver uoverkommeligt at mergle paa almindelig Maade ved Hjælp af Heste og Vogn. Der er i den allernyeste Tid kommet en overordentlig lovende Virksomhed i Gang under saadanne Forhold, idet Hedeselskabet af Statskassen har faaet bevilget Penge til Anskaffelsen af lette, flyttelige Sporbaner, der udlejes til Beboerne til en meget lav Afgift, nemlig 50 Øre *) pr. transporteret Kubikfavn Mergel.

Som De alle vil have set af Hedeselskabets Tidsskrift, er det første Arbejde afsluttet i Ø. Brønderslev i Vendsyssel og Mergelen der leveret ude omkring paa eller nær Ejendommen til ca. 10 Kr. pr. Kubikfavn, og Forholdene der er særlig ugunstige med megen Overjord og tyndt Mergellag samt meget bakket Terræn. Der arbejdnr nu endvidere et Spor i Egnen Syd for Ikast; man har der ligefrem købt en Ejendom med Mergel i, og alt tyder paa, at Mergelen der skal blive meget billigere for samme Transportafstand.

Til næste Aar vil yderligere et Spor komme i Gang i Vardeegnen, og da der desuden er indkommen Anmodning om Spor fra ca. 20 forskellige Steder, haaber Selskabet, at det maa lykkes os at faa et Par Spor yderligere bevilget til næste Aar.

Hovedsagen heri er altsaa: 1) at Beboerne fritages for Anbringelse af Kapital i Spor, 2) at Sporet arbejder med fuld Kraft et Sted i et Par Aar og derefter flyttes til et andet Sted, for om fornødent om en halv Snes Aar atter at vende tilbage til Udgangspunktet.

Hele denne Sag har en overordentlig Betydning.

Men værst farne er jo de kalktrængende Egne, der helt mangler Mergel, og her kommer vi da til Transporten paa Trafikbaner.

Hovedfejlen ved denne Sag er i dette Øjeblik, at Mer-

*) Dette er senere besluttet forhøjet.

gelen er for dyr, ikke for dyr at anvende, men dyrere, end jeg mener det nødvendigt.

Af denne Grund tog vi for nogle Aar siden et stort Mergelleje nord for Viborg paa Haanden og foreslog derefter Beboerne langs Viborg—Herning-Banen at organisere sig og købe dette Mergelleje selv. Dette skete.

Det hele er ordnet som et rent Andelsselskab, der træder i Virksomhed til Foraaret. Fra den Tid vil aarligt flere Tusinde Vognladninger fineste Lermergel blive kørt ud over Alheden, og vi haaber, det kan blive til den billige Pris af en halv Snes Kr. pr. Vognladning (= ca. 1 Kubikfavn) ude ved Stationen.

En lignende Andelsvirksomhed er nu under Dannelse i Vestjylland, og vi haaber derefter at komme ned paa rimelige Priser.

Mergelen ved de tre Lejer, Kjølsen nord for Viborg, Damhusaaen ved Vemb og Rindom ved Ringkøbing er fin, naturlig slemmet (altsaa stenfri) Lermergel med et Indhold af 30 til 60 pCt. kulsur Kalk og et betydeligt Kaliindhold.

Indhold og Priser.

Kalkpriserne ved Leveringsstationerne er: for pulveriseret Kalk omkring 7 Kr. pr. 1000 Pd. og for upulveriseret ca. 70 Øre pr. 1000 Pd.

Regner jeg rigtigt, naar jeg mener, at der skal bruges 5—6 Gange mere upulveriseret end findelt Kalk for at faa samme Virkning, da er den upulveriserede billigst, saa længe Fragt, Kørsel og Arbejde ikke medregnes.

Men medregnes Fragten, ser Forholdet saaledes ud:

Der blev i Fjor transporteret ialt 22 Mill. Pd. med en Fragt af 26,400 Kr.

1000 ℔ pulv = 7 Kr. + Kr. 1,20 = 8,20 } for 4,000 ℔ Kr. 32,80,
1000 ℔ raa = 70 Ø. + — 1,20 = 1,90 } — 20,000 ℔ — 38,00,

men dertil kommer altsaa 5-dobbelt Vognkørsel og Arbejde.

Disse Tal — og altsaa Valget — vil jo imidlertid veksle med Fragtafstand og Kørselsafstand, og iøvrigt bør det jo

tilføjes, at Fragten erstattes med $^7/_{10}$, saaledes at Forholdet for Forbrugerne bliver noget anderledes.

For Mergel pr. Trafikbane.

Fra de gode Mergellejer kan Prisen for Mergelen ved Leveringsstationen vistnok siges at være omtrent 60 Øre pr. 1000 Pd. med et gennemsnitligt Indhold af vel omtrent 40 pCt. kulsur Kalk.

Altsaa for 1000 Pd. kulsur Kalk Kr. 1,50 — uden Fragt. Anvendes der af denne Vare en Vognladning (20,000 Pd.), der vistnok er det mindste, der kan spredes, bliver det pr. Td. Land ialt 12 Kr., hvortil kommer Fragten

Slutning.

Jeg vil da tillade mig at slutte med, at jeg haaber, at det i Jyllands Hedeegne og overhovedet paa den lette Jord maa blive Lermergel, der overalt stræbes efter at faa. De allersidste Aars Arbejder viser ganske bestemt, at der kan findes Udveje til at skaffe Lermergel paa mangfoldige Steder, hvor dette før syntes umuligt, og det til Priser, som er uventet rimelige. Vejene ere altsaa to:

1) Leje af Spormateriel til 1 à $1^1/_2$ Mils Flytning af Mergelen.

2) Transport paa Jernbanerne af højprocentig Lermergel under Andelstankens Banner.

Vi Planteavlsfolk bør sætte os det høje Maal, at Vestjyllands fortrinlige Mergellejer bør spredes ud over Vestjyllands lette Sandjorder, først paa de bedre, der egner sig til vedvarende Dyrkning, men ogsaa paa de ringere Heder, der nok kan betale en første Opdyrkning, men derefter bør overgaa til Skov, thi sikkert burde ogsaa Hedeskovene staa paa merglet Jord.

— — —

Dagsordenens Punkt 4 og 5 sattes til Forhandling under et.

Under denne udtalte

Fr. Hansen: Jeg vil gærne henstille til Ingeniør Westh, om ikke Hedeselskabet vil være meget liberalt i Retning af

at give Fragtgodtgørelse for Kalken. Thi uagtet jeg er ganske enig med Hr. Westh om Rigtigheden af at bruge Mergel paa Jorder, der ikke tidligere har faaet Mergel, saa kan det paa Jorder, der er merglet for 20—30 Aar siden, men nu viser sig at trænge til Kalk, dog af praktiske Grunde være fordelagtigst at anvende Kalk, fordi det er lettere at faa den hentet og lettere at faa den anbragt i Sædskiftet uden forstyrrende Indgriben i den daglige Drift.

Ingeniør *Westh*: Landboforeningen paa Fanø har gentagne Gange søgt om Fragtgodtgørelse fra Esbjerg til Fanø, men Ministeriet har afslaaet det. De faar kun Fragtgodtgørelse til Esbjerg. Hedeselskabet ser saaledes paa det, at det var ønskeligt, om man kunde faa Fragtgodtgørelsen udstrakt til ogsaa at gælde Transport ad Søvejen, og vi ser meget gærne, at Landboforeningerne støtter Ønsket herom. Men efter de Regler, der nu gælder, kan Hedeselskabet ikke give Fragtgodtgørelse ved Befordring ad Søvejen.

I Anledning af Fr. Hansens Udtalelser skal jeg gøre opmærksom paa, at der absolut ikke kan gives Fragtgodtgørelse til de gode Egne. En Nykalkning af de tidligere merglede, gode Jorder vil i alt væsentligt falde udenfor de Rammer, der er givet for denne Bevilling. Er der Tale om en Nykalkning ved smaa Mængder, der gives successivt, spiller Fragten jo heller ikke saa stor Rolle. I Hovedsagen er Bevillingen tænkt som en Hedeegns-Foranstaltning, der væsentlig tilsigter at lette den første Kalkning eller Mergling af Jorden.

Fr. Hansen: Jeg vilde ikke finde det urimeligt, om de Begunstigelser, der gives de kalkfattige Egne, ogsaa kom til at gælde de magre Egne, som vel tidligere er merglet, men nu igen trænger tif Kalk.

Kunde det ikke lade sig gøre at fremskaffe den findelte Kalk til en betydelig billigere Pris end den, der gælder i Øjeblikket? Desværre er Prisen stigende. Jeg har hørt Forretningsmænd sige, at det er ganske naturligt, at Prisen stiger nu, da der er et stigende Forbrug. Men denne Prisstigning er et for Forbrugerne beklageligt Forhold, som man bør søge at modvirke.

Formanden for Planteavlsudvalget foreslog Vedtagelsen af følgende

Resolution:

„Planteavlsmødet udtaler sin Tilslutning til, at der træffes Foranstaltninger til Lettelse af Fragtomkostninger ved Tilvejebringelse af Mergel og Kalk til kalk- og mergelfattige, magre Egne, og udtaler Haabet om, at disse Foranstaltninger fremdeles maa vinde Lovgivningsmagtens Støtte, hvad enten der er Tale om Jernbanefragt eller Skibsfragt.

Samtidig udtaler Mødet, at der i Spørgsmaalet om de forskellige Kalkningsmidlers indbyrdes Værdi savnes en gennem Forsøg skabt Klarhed, hvorfor Mødet:

1) opfordre Statens Planteavls-Forsøgsvirksomhed til at lade anstille omfattende Forsøg paa dette Omraade samt til at lade anstille omfattende Undersøgelser over de forskellige Jorders Kalkindhold, og

2) anbefaler Landboforeningerne under de lokale Forsøg at optage Forsøg med Anvendelse af Kalk under de almindelige Gødningsforsøg".

Den foreslaaede Resolution vedtoges enstemmigt.

Efterskrift.

Siden Afholdelsen af ovenstaaende Foredrag har Hedeselskabet i ganske særlig Grad arbejdet med Mergel- og Kalksagen for bl. a. at faa lavere Priser frem paa disse Varer.

De paa Side 8 anførte Priser og Beregninger for Kalk maa derfor ændres:

Priserne paa pulveriseret raa Kalk varierer fra 4,50 Kr. til 8,50 Kr. pr. 1000 Pd., og Priserne paa raa, upulveriseret Kalk er for de midtjyske Lejer mindst 1,[illegible] Kr. pr. 1000 Pd.

Beregningen stiller sig derefter [illegible]aes:

1000 ℔	pulv.	=	4,50	+	1,20	Kr.	=	5,70	for	4000 ℔	22,80
1000 —	do.	=	8,50	+	1,20	—	=	9,70	—	4000 —	38,80
1000 —	upulv.	=	1,40	+	1,20	—	=	2,60	—	20000 —	52,00

Fradrages i disse Tal $^7/_{10}$ af Fragten, idet man forud-

sætter, at der for begge ydes fuldt Tilskud, bliver Tallene henholdsvis 19,44 — 35,47 og 35,20, saaledes at den dyreste findelte kommer paa lige Udgift med den upulveriserede for Forbrugerne, men man maa jo da indse, at Forbrugerne har 5 Gange saa meget at transportere og fordele, foruden at Hedeselskabet selvfølgelig maa tage Hensyn til, at Statens Tilskud i sidste Tilfælde er 5 Gange saa stort, endog uden at gavne Forbrugerne.

Den 6. Januar 1907.

Th. Claudi Westh.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 2. **25. Januar.** **1908.**

Hedeselskabets Generalforsamling den 9. Januar 1908.

Til Behandling af det paa Hedeselskabets ekstraordinære Repræsentantmøde den 19. November 1907 vedtagne Forslag til nye Love for Selskabet afholdtes i Henhold til de oprindelige Loves § 9 en Generalforsamling i Viborg Torsdag den 9. Januar 1908.

Bestyrelsens Formand, Kammerherre Lüttichau aabnede Mødet. Taleren vilde ikke komme udførlig ind paa, hvad Selskabet havde udrettet i de senere Aar, tildels paa nye Baner. Et af Udslagene var, at Selskabet nu har sin egen Administrationsbygning her i Viborg. De hidtil gældende Love vare lidt forældede. Der var Ønsker om et fyldigere Repræsentantskab. Nu supplerer Repræsentantskabet sig selv. Kærnen i Forslaget er at give Adgang for Medlemmerne til at vælge Repræsentanterne.

Taleren henstillede, at der valgtes en Dirigent.

Til Dirigent valgtes Repræsentantskabets Formand, Kammerherre Bech.

Kammerherre Bech takkede for Valget og udtalte Haab om, at Hvervet skulde blive let.

Planen for Arbejdet i Dag havde ikke kunnet overholdes, idet der til det berammede Repræsentantmøde paa Grund af Snestormen kun var mødt 3 Repræsentanter.

Taleren skulde tillade sig at forelægge Lovforslaget. Der kan godt være et og andet at ændre rent redaktionelt. I Henhold til Bestemmelserne i de gamle Loves § 9 er Forslaget vedtaget af Repræsentantskabet med 15 Stemmer mod 1.

Forslaget vilde blive oplæst § for §.

§ 1 oplæstes og sattes under Diskussion.

Landinspektør Feilberg syntes ikke at Tilkultivering var et godt Ord.

Ritmester Rahbek vilde gerne spørge, hvilken Indflydelse Generalforsamlingen har paa Lovene. Er Hovedformaalet med dette Møde ikke, at Generalforsamlingen skal slaa sig selv ihjel.

Dirigenten: Jo, det var Formaalet, om end ikke Hovedformaalet. Man anser en Generalforsamling som ikke saa praktisk som et Repræsentantskab, der er valgt paa et fyldigere Grundlag end hidtil, naar der er Tale om et Selskab, der som Hedeselskabet har et ret stort Medlemsantal spredt over hele Landet og med et lille Medlemskontingent. Der vil let blive for meget Udslag af Tilfældigheder, hvis man vilde tage Generalforsamlingen som afgørende.

Overretssagfører Bjarne Johnsen: Det er en Generalforsamling, vi er til. Det er den højeste Myndighed. Naar Generalforsamlingen er mødt her, saa har den den højeste Myndighed. Lovene maa derfor kunne ændres af Generalforsamlingen.

Dirigenten: I Lovene staar, at Bestyrelsen kan sammenkalde en Generalforsamling i Henhold til § 6, hvori der staar „Bestyrelsen kan sammenkalde Medlemmerne til en Generalforsamling for at forelægge dem vigtige Foranstaltninger til Beslutning, der dog forinden skulle have Repræsentantskabets Samtykke. Generalforsamling kan forlanges af 20 Medlemmer igennem Bestyrelsen.“

§ 9 omhandler Forandring af Lovene og lyder saaledes: „Forandringer i Lovene for Selskabet kunne kun vedtages paa en Generalforsamling ved en simpel Majoritetsbeslutning, efter at Repræsentantskabet med 3/4 Majoritet af de Mødende har bifaldet Forandringen.“

Overretssagfører Bjarne Johnsen er derefter ikke i Tvivl om, at Lovene enten maa vedtages en bloc eller ikke vedtages. Vedtages der Forandringer, vil de gamle Love vedblive at eksistere.

Dirigenten mente, at hvis der vedtoges Forandringer, maa de forelægges Repræsentantskabet, som da eventuelt

kunde vedtage dem og forelægge dem for en senere Generalforsamling.

Overretssagfører Bjarne Johnsen: Forandringer kan altsaa vedtages her, men disse skal forelægges Repræsentantskabet, og naar de ere vedtagne der, skal de atter forelægges for en Generalforsamling.

Dirigenten: Generalforsamlingen vil her kunne bestemme sig for Lovforslaget helt eller delvis, saaledes at den overlader Repræsentantskabet endelig Afgørelse.

Overretssagfører Bjarne Johnsen foreslaar, at Lovene forelægges en bloc og vedtages en bloc.

Kammerherre Lüttichau anbefalede det fremkomne Forslag. Taleren er i den Stilling, at det var mig, der i 1866 fik Bestemmelsen om Generalforsamling vedtaget, men saavel Bestyrelsen — altsaa ogsaa Taleren — som hele Repræsentantskabet have længe været enige om, at en Generalforsamling er uheldig i et Selskab, hvis Medlemmer ere spredte over hele Landet.

Dirigenten stillede Overretssagfører Bjarne Johnsens Forslag under Afstemning.

Forslaget vedtoges med 22 Stemmer for og 1 Stemme imod.

Dirigenten udtalte, at der kunde være nogle Smaating af redaktionel Natur, der burde ændres og vilde udbede sig Bemyndigelse til at foretage saadanne Ændringer.

Overretssagfører Johnsen: Det kan behandles som Fejltryk.

Dirigenten: Da der mod Forventning er rejst Tvivl om Forstaaelse af Afstemningen, om den gjaldt alene Princippet, Afstemning en bloc eller selve Lovforslaget, vil jeg sætte dette under Afstemning en bloc.

Der afgaves 20 Stemmer for Forslaget, 1 Stemme imod.

Dirigenten: Naar vi tænke paa Hedeselskabets Arbejde, saa haabe vi, at det, der nu er bestemt, vil føre til at Befolkningen i endnu højere Grad end hidtil maa samarbejde med Selskabet, og at dette mere og mere maa virke i Samklang med de enkelte Landmænd, navnlig Hedeboerne samt med andre Foreninger, som virke for Landbrugets og

Skovbrugets Opkomst. Idet jeg takker for Nærværelsen, vil jeg udbringe et Leve for Hedeselskabet.

Dette besvaredes med Hurraraab, og dermed var Mødet hævet.

Lidt om Plantningssagen i Thy.

Ved Skovrider Bruun.

Blandt de Dele af Jylland, hvor Plantningssagen i en forholdsvis sen Tid vandt Indpas, er Thisted Amt, og dette skyldes i første Linie sikkert den gamle og stærkt grundfæstede Fordom, at her i Amtet med sit ualmindelig barske og blæsende Klima kunde Trævækst slet ikke trives; det havde man jo Bevis for fra de først anlagte mislykkede Plantningsforsøg i Klitterne, og — mente man — dette var tilstrækkelig afgørende.

Imidlertid efterhaanden som Kendskab til Træplantning udbredte sig ved de Foredrag, som afd. Oberstl. Dalgas holdt ogsaa her i Amtet, begyndte flere af Beboerne at tænke nærmere over Sagen, og endelig i 1884 lykkedes det at starte 4—5 Plantager spredte over Nord- og Sydthy; og hermed var Isen brudt. I de følgende Aar, og efter at Hedeselskabet havde stationeret en Funktionær i Sydthy paabegyndtes en Række Plantninger baade i Thy og paa Mors, saa at det Antal Plantager, som nu administreres af Selskabet i Thisted Amt beløber sig til ca. 70.

Da saavel Klimat- som Jordbundsforhold ere en Del forskellige fra, hvad man i de rigtige Hedeegne er vant til, giver dette sig ogsaa Udslag i de Kulturmaader og Træarter, som man, grundet paa Erfaringen, er nødt til at anvende.

Som bekendt hersker her paa Vestkysten hyppige og stormende Vinde, som i Retning af Styrke og Langvarighed ere ret enestaaende her til Lands, og som ganske udelukker Anvendelsen af de mindre haardføre Træarter, ja endogsaa gør Anvendelsen af den i alle andre Hedeplantager saa meget yndede Rødgran ret tvivlsom.

Er saaledes Vindforholdene et afgjort Minus med Hen-

syn til Betingelserne for Trævæksten, saa er heldigvis Jordbundsforholdene et ligesaa afgjort Plus.

Det, man egentlig forstaar ved „Hede“, nemlig blaasort Skjold, Blysandslag, Ahldannelse og derefter rødt Sand, finder man grumme lidt af i Thy.

Som Regel er Heden en yngre Dannelse, noget muldet, skørleret og ofte gruset eller vaad. Ahl findes meget sjelden antagelig ogsaa, fordi Hedearealerne oftest ere bakkede og couperede med ganske faa Flader. Betingelserne for en kraftig Plantevækst maa altsaa siges at være til Stede, naar den nødvendige Udluftning og Afvanding har fundet Sted, og de ældre Plantager bære da ogsaa i høj Grad Præget af Frodighed og Livskraft.

Man kunde da spørge: hvad plantes der da i Thy under disse Forhold? Ja, der plantes baade Gran- og Fyrreplantager, med Henblik paa henholdsvis Gavntræs- og Brændeproduktion. Mest plantes dog Bjergfyrplantager, som, da Landet er fuldstændig skovløst og kun har et Par Moser, utvivlsomt har en stor Fremtid for sig som Brændselsskove. Dette viser sig allerede nu, da Udhugningen i de ældre Plantager fra 1885—90 er paabegyndt, og hvor hvert alm. Læs Bjergfyrkvas indbringer ca. 4 Kr., medens samme Kvantum i Skovegne højst kan koste 1 Kr. eller er usælgeligt. Det er derfor nu uden al Tvivl sikkert, at mange smaa spredte Brændselsskove her i Thy vil kunne betale sig, da Manglen paa Træ er stor, samtidig med at Afsætningsforholdene ere gode. Det er navnlig de mindre Plantager, anlagte af Enkeltmand, som ere ren Bjergfyrbestand; man ønsker noget frem i en Fart og for saa lille en Bekostning som mulig. Af Hensyn hertil og til ovennævnte Mangel paa Brændsel maa mange af disse rene Bjergfyrplantagers Fremkomst siges at være forsvarlig.

Hvor pyr. Bjergfyr kan faas, benyttes denne ogsaa en Del og vil sikkert komme til i Fremtiden at spille en Rolle ved Leverance af Hegnspæle, hvilke forbruges i stor Maalestok her i Amtet, idet næsten hver Gaard i de bedre Egne har 1 à 3 Marker indhegnede. De Kulturer, der til Dato haves af pyr. Bjergfyr, ere i fortrinlig Vækst og se meget lovende ud, saa Varieteten passer sikkert til Forholdene.

Hvad angaar Granplantagerne, da er Forholdet dette, at al gammel Agerjord og god jevn leret Hede i de større Plantninger tilplantes med Gran og Bjergfyr i Blanding. Af Granarterne benyttes fortrinsvis Hvidgran, Ædelgran, Sitkagran og i de større Plantager ganske lidt Rødgran, idet man er klar over, at Klimaet er den for barskt. Ædelgran og Sitkagranen anvendes i Blandingen som blivende Bestand, efter at først Bjergfyr dernæst Rødgran og Hvidgran ere borthuggede; da Nattefrosten paa Grund af Havets Nærhed og det bakkede Terrain ret sjelden gør Skade, samt da Jordbunden, som ovenfor nævnt, oftest er lidt leret og fugtig, egne Forholdene sig særlig godt for baade Ædelgran og Sitkagran. Indblanding af op til 50 pCt. Bjergfyr mellem Granerne er aldeles nødvendig, selv paa Agerjord, hvis man vil opnaa et godt og hurtigt Resultat, og jeg har ikke set en eneste Agermarksplantning, bestaaende af ren Gran, som var vellykket; det synes ogsaa i dette Tilfælde at være det barske, blæsende Klima, som gør en Beskyttelse af Granerne mere nødvendig her end andetsteds, saaledes at Bjergfyrren baade gavner ved at give Læ og lukke Bunden omkring Granerne.

De Kulturmetoder, der nærmest anvendes til at gøre god Hede tjenlig til Grankultur, er oftest Brækning af Heden i Forbindelse med Gravepløjning; dog er i den senere Tid kulegravede Render i skrælpløjet Hede bleven anvendt, hvor Heden er særlig god. Om end denne Kultur er noget dyr, saa viser den altid de bedste Resultater fremfor jævnaldrende Gravepløjningskulturer, hvilket sikkert skyldes den mere intensive Bearbejdning af Jorden i Renderne.

Afstanden mellem Renderne gøres 3 Al. og de koste 4 Øre pr. Fv. at grave = 60 Kr. pr. Td. Ld.

Efter saaledes i al Korthed at have omtalt de særlige Kulturmetoder, som anvendes her i Thy, og de Træarter, som Erfaringen viser egner sig bedst for Klimaet her, skal jeg gaa over til at nævne enkelte af de større Plantager, som saa at sige danne Plantningscentre, hvor ud fra en Del mindre Plantager ere udgaaede.

Her skal da først, som en af de ældste, nævnes Dover Plantage, ca. 300 Tdr. Ld., beliggende i Ydby Sogn,

Refs Herred, anlagt 1889. Den ejes af et Aktieselskab og er en af de større Plantager her i Amtet. Den er tilkultiveret ved Hjælp fra Staten, Amtet og private og er nu færdig tilplantet. Jordbunden er gennemgaaende god, flere Steder endog særlig god, hvilket ogsaa har betinget en meget frodig Vækst. For nogle Aar siden paabegyndtes Borthugning af Bjergfyrrene i Grankulturerne, og dette gav et Nettoudbytte paa ca. 60 Kr. pr. Td. Ld. i de bedre Partier. Dette Beløb er nær ved at dække Plantagens Udlæg til Tilkultivering, naar Statens Tilskud er regnet fra Totaludgiften. Tilbage er da, efter at Fyrrene ere tagne bort, en smuk Granskov, hvoraf ca. 1/4 er Ædelgran. Et saa godt Resultat naas dog vanskelig, hvor Afsætningsforhold og Købeevne ikke ere gode. Som en af de ældre Plantager her paa Egnen har Dover Plantage haft stor Betydning for Plantningssagens Fremgang ikke alene ved i sig selv at afgive godt Eksempel paa, at Træer kunne trives, men ogsaa ved fra sineret store Planteskoler at sprede mange Tusinder af Planter ud over Egnen. Initiativet til Dannelsen af Dover Plantage skyldes Herredsfoged Hansen i Vestervig, som med aldrig svigtende Trofasthed har arbejdet for Hedesagens Fremme her i Amtet, saa at hans Navn er knyttet til alle de betydelige Plantningsforetagender i Thy og paa Mors.

I 1903 købte Hedeselskabet den Dover Plantage tilhørende Ejendom, Hovmarksgaard, med tilhørende Agermark og Planteskole, ialt 48 Tdr. Ld., og lod Bygningerne indrette til Bolig for Selskabets Skovrider her i Amtet. Plantagen ligger i en meget naturskøn Egn. Arealet er stærkt bakket og tildels højtliggende med storslaaede og vide Udsigter over Limfjorden og alle dens Bugtninger samt over de frugtbare Egne deromkring; der manglede blot Trævækst for at gøre Stedet til et af de smukkeste i Jylland. At der i Oldtiden har rørt sig et stærkt Liv i denne Egn, vidner den Mængde af Gravhøje om, som findes i Plantagen, ialt ca. 25 — et usædvanligt stort Antal.

Ligesom Dover Plantage for Thylands Vedkommende har været et Centrum, fra hvilket Plantningssagen har bredt sig, saaledes har det samme været Tilfældet for Morsøs Vegne med Morsø Sønderherreds Plantage, som er be-

liggende omtrent midt paa Mors og har et samlet Areal af 622 Tdr. Ld. Den er en Søsterplantage til Dover Plantage og væsentligst startet efter Herredsfoged Hansens Initiativ, ligeledes som en Aktieplantage med Tilskud fra Stat, Amt og Kommuner og private. Heden paa Mors er ikke saa god som i Thy og nærmer sig jo østligere man kommer i Beskaffenhed noget Midtjyllands bedre Heder; dog findes heller ikke paa Mors ret megen Ahldannelse om end nok saa meget som i Thy.

Planternes Vækst er derfor ej saa god som i Thy, og navnlig hæmmer Lyngspringet, som i disse Heder kommer ualmindelig hurtig, denne en hel Del og betinger hyppige Tilpløjninger for at holde Granerne i Vækst. Plantagen er anlagt i 1891; men først i Aar er der taget stærkt fat paa Borthugning af Fyr, idet Væksten ej havde gjort det nødvendig før. Den østlige Halvdel af Arealet er væsentligst tilkultiveret med Gran og Fyr i Blanding, medens den vestlige Del, som er daarligere Hede, forsynes med en Bjergfyrkultur i Huller med 2×3 indtil 3×3 Al. Afstand.

Som en Del af Morsø Sønderherreds Plantage er indgaaet „Sindbjerg Plantage", anlagt 1858 og plantet efter Datidens Methode væsentligst med Rødgran i gravede Huller og Render og omgivet, foruden af et Dige med Tjørn, af et bredt Bælte Hvidel. Foruden Rødgran var ogsaa plantet noget Lærk, som dog forlængst er udgaaet. Da Granerne længe stod i Stampe, indplantedes Østrigsk Fyr, af hvilke ganske enkelte Eksemplarer endnu leve, medens Hovedparten som sædvanlig ikke kunde modstaa Svampeangreb. Der plantedes da straks Bjergfyr ind, og ved Hjælp af disse er det lykkedes at faa en smuk Granskov ud af denne lille kun 20 Tdr. Ld. store Plantning. Imidlertid synes det, at de første Rødgraner (fra 1858) alt nu ere udvoksede, idet de ikke give synderlig Topskud; de ere af en Højde paa 50—55 Fod. Dette skyldes mulig de ret barske Klimatforhold, som egentlig ikke egne sig til Rødgrankultur. Der holdes aarlig 3 Skovauktioner, som indbringe netto 400 Kr. paa disse 20 Tdr. Ld., altsaa 20 Kr. pr. Td. Ld., hvilket jo maa kaldes godt, da dette sandsynligvis kan holdes uforandret i Fremtiden. I den yngre Del af Morsø Sønderher-

reds Plantage plantes ligesom i Dover kun lidt Rødgran, men særlig Ædelgran og Sitkagran i Blanding med Hvidgran og overalt 50 % Bjergfyr indblandet. Særlig Sitkagranen viser her god Vækst.

Som det vil kunne forstaas af ovenstaaende kortfattede Beskrivelse, ere Plantningerne i Thy og paa Mors i god Vækst og blive stadig flere og flere, om dette end sker med nogen Langsomhed. Thisted Amt har jo egentlig ikke ret megen Hede, derimod mere god Jord og helt daarlig — nemlig Klitterne.

Tilvæksten af Plantninger sker derfor ogsaa oftest ved gl. daarlig Agermark, som Ejerne ikke længere se deres Fordel ved at dyrke.

Tilgang af Medlemmer i 1908.

Institutioner.

Aastrup Sogneraad	10 Kr.
Gjørding-Vejrup do.	10 —
Holsted do.	10 —
Hørmested do.	4 —
Raabjerg do.	4 —
Tolne do.	4 —
Ugilt do.	10 —

Aalborg Distrikt.

	Kr
Floes, P., Grdr., Romdrup	4

Aarhus Distrikt.

Langballe, H. A., Prokurist, Aarhus	4

Frederikshavn Distrikt.

Christiansen, H., Gdr., Bunken	4
Engsig, Boghandler, Frederikshavn	4
Kirkegaard, Isenkræmmer, do.	4
Korup, Konsul, do.	4
Nielsen, Proprt., Søndergaard	4
Nørgaards Teglværk, Frederikshavn	4
Skovsgaard, Propr., St. Haabendal	4

Gedsted Distrikt.

Krogh, N., Grdr., Bredhalegaard	4

Hjallerup Distrikt.

Kr.

Klitgaard, Proprt., Mølholt 4

Hjørring Distrikt.

Knudsen, H., Grdr., Ørnbøl 4

Holstebro Distrikt.

Agger, S., Købmand, Struer 4
Ausum, N., Grdr., Ausum-Vestergaard 4
Christiansen, Gæstgiver, Aulum 4
Haffgaard, Apoteker, Holstebro 4
Mølgaard, N., Gdr., Yllebjerg 4
Pedersen, O., Købmand, Holstebro 4
Salmonsen, Chr., Hotelejer, Ulfborg 4
Schou, P., Hotelforpagter, Struer 4
Thosager, Gæstgiver, Vildbjerg 4
Windfeldt, Hotelejer, Vinderup 4

Holsted Distrikt.

Aalling, A., Grdr., Plougstrup 4
Andersen, A., Gdr., Tusbøl 4
Andersen, L., Gdr., Stenbrogaard 4
Arnum, J., Boghandler, Askov ....
Boesen, J., Grdr., do. 4
Buskager, P., Gdr., do. 4
Christensen, G., Herredsfoged, Holsted 4
Dahl, Andr., Skomagermester, Brørup 4
Fredslund, L., Grdr., Klevanggaard 4
Haunstrup, E., Bankdirektør, Vejen 4
Hegelund, Konsulent, Dyrlæge, Bakkebo 4
Hundebøl, A., Grdr., Tusbøl 4
Jakobsen, C. P., Grdr., Vejen. 4
Just, N., Grdr., Nørgaard, Askov ....
Jørgensen, J. P., Brugsforeningsbest., Askov 4
Knudsen, A., Grdr., Fonager 4
Knudsen, S. P., Grdr., L. Skovgaard 4
Kristensen, K. N., Landbrugslærer, Korsagergaard 4
Larsen, J., Grdr., Lykkeskjærgaard 4
Larsen, J., Grdr., Faurskovgaard 4
Larsen, H. A., Læge, Holsted 4
Lauridsen, P., Købmand, Vejen 4
Lauridsen, L. M., Mølleejer, Gjørding 4
Laursen, H. M., Sognepræst, Aastrup 4
Lindenmayer, H., Købmand, Brørup 4
Løbner, H. M., pens. Lærer 4
Maasbøl, M., Grdr., Eskelund 4
Madsen, J. K., Forstander, Baungaard 4

	Kr.
Melbye, E., Sognepræst, Gjørding	4
Moltesen, Kl., Grdr, Gravngaard	4
Moltesen, S., Grdr., Stensvanggrd	4
Møller, Chr., Læge, Brørup	4
Nielsen, Balser, Grdr., Tusbøl	4
Nielsen, Kr., Husmand, Revsing Mark	4
Nissen, M., Grdr., Lintrup	4
Pedersen, K., Forstander, Skibelund	4
Pedersen, J. C., Landbrugslærer, Ladelund	4
Petersen, P. K., Proprt., Gjørdinglund	4
Rose, J. A., Sognefoged, Gjørding	4
Schmidt, V., Sognerdsfmd., Kbmd., Brørup	4
Slebsager, M. N., Realskolebestyrer, Vejen	4
Sørensen, Kl., Fabrikant, Gjørding	4
Sørensen, H. J., Købmand, Brørup	4
Sørensen, H. J., Grdr., Jernvedlund	4
Sørensen, J. C., Grdr., Askovgaard	4
Sørensen, S J, Amtsrdsmedl., Hulvad	4
Troelsen, H., Grdr., Tange	4
Wad, Stationsforstd., Vejen	4

Horns Herred Distrikt.

Haase, A, Forstander, Kapt., Jægerspris	4

Horsens Distrikt.

Koch, Propr., Østerhaab	4

Kolding Distrikt.

Eskesen, M., Forfatter, Kolding	4
Ravn, Propr., Sjølundgaard	4

København Distrikt.

Pürschel, V., Overretssagf., København	4
Stub, O., Læderhandler, do	4

Køge Distrikt.

Lund, G., Forstkandidat, Hegnetslund	4

Nakskov Distrikt.

Olsen, Læge, Maribo	4
Rosenkrantz, Skovf., Baron, Ugleholt	4

Orten Distrikt.

Sørensen, Morten, Vadgaard	4

Randers Distrikt.

Rasmussen, S., Købmand, Randers	4

Rønde Distrikt.

Vested, Inspektør, Rosenholm	4

Snejbjerg Distrikt.

	Kr.
Andersen, C. E., Grdr, Munkegaard	4
Jensen, J., Grdr., Volsgaard	4

Vejle Distrikt.

Rodskjær, Proprt., Horstedgaard	4

Viborg Distrikt.

Broge, Købmand, Viborg	4
Hauch, Landbrugslærer, Lyngby	4
Klinge, Entreprenør, Viborg	4
Lauritsen, H., Købmand, do.	4
Nielsen, Bankkasserer, do.	4
Nørgaard, J., Grdr., Thisted	4

Vildbjerg Distrikt.

Jespersen, Chr., Gartner, Vildbjerg	4
Kristiansen, K., Stationsforstd., do.	4
Skov, Chr., Manufakturhandler, do.	4

Hovedkontorets Distrikt.

Søndergaard, J., Elev, Birkebæk	4
Trentemøller, M., Assistent, Viborg	4

LUDVIG SCHRØDER

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 3 og 4. 10. og 25. Februar. 1908.

Ludvig Schrøder.

Det danske Hedeselskab har i disse Dage mistet en af sine mest trofaste og indflydelsesrige Venner, idet Medlem af Bestyrelsen, Professor og Forstander for Askov Folkehøjskole L. Schrøder d. 8. Februar er afgaaet ved Døden.

Ludvig Peter Schrøder blev født d. 19. Januar 1836 i Christianssæde Skovridergaard paa Lolland og var Søn af Skovrider Jens Pedersen Schrøder og Hustru Louise Frederikke, f. Hviid. Efter at have taget Studentereksamen fra Herlufsholm Skole blev han theologisk Kandidat 1860. Han var alt i sin tidlige Ungdom bleven stærkt grebet af Grundtvigs Arbejder for Livet i Kirken og Skolen, og særlig havde han følt sig tiltalt af Grundtvigs Tanker om „Skoler for voksne“, der allerede var bleven ført ud i det praktiske Liv ved Oprettelsen af Folkehøjskolen i Rødding 1844 og de senere Folkehøjskoler, der oprettedes i Aarene 1850—60. Da den daværende Forstander for Skolen i Rødding, Sofus Høgsbro, var stærkt optaget af sit Arbejde paa Rigsdagen, blev Schrøder i Efteraaret 1861 valgt til hans Stedfortræder, og da Høgsbro Aaret efter helt fratraadte Gerningen som Forstander, blev han i Efteraaret 1862 særlig paa Anbefaling af Etatsraad C. Flor valgt til fremtidig Forstander for Skolen. Gerningen i Rødding blev afbrudt ved Krigen 1864, og da Skolen efter Fredslutningen ikke kunde fortsættes i Rødding, købte Schrøder i Forbindelse med sine Medlærere fra Rødding, cand. theol. H. Nutzhorn

og Dyrlæge R. Fenger en nedlagt Bondegaard i Askov nær ved Kongeaaen, og her oprettedes da Askov Folkehøjskole i Aaret 1865.

Da denne Skole senere har faaet en saa overordentlig stor Betydning endog langt ud over Danmarks Grænser, er den bleven Midtpunktet i hele den Højskolebevægelse, der har haft saa stor Indflydelse paa Udviklingen hos store Kredse af vort Folk i den sidste Menneskealder. Det er dog ikke særlig som Skolemand, at Schrøder skal mindes i Hedeselskabets Tidsskrift. Hans Gerning naaede langt udenfor Skolens Mure og staar som et levende Vidnesbyrd om, at et Arbejde i Skolen ikke skal føre til et usundt Drømmeliv, men at Maalet er at dygtiggøre dens Lærlinge til et frugtbart Arbejde i det virkelige Livs Tjeneste, hvorfor ogsaa Folkehøjskolen med Rette har faaet Navn af „Skolen for Livet“. Der var dernæst det ejendommelige ved Prof. S., at han, baaret af en dyb og inderlig Kærlighed til Fædrelandet, havde en levende Trang til at virke til Gavn for Samfundet. Han var som alle andre Danske knuget under den ulykkelige Krig, der medførte Tabet af den gamle danske Landsdel. Men Kærligheden sejrede over Mismodet og gav ham dobbelt Styrke til at arbejde med paa Genrejsningen af det sønderlemmede Fædreland. Naar derfor Mænd som Tietgen, Pontoppidan, Fjord, Dalgas m. fl. nævnes som Førere for den ny Tid i Danmark efter Nederlaget, da bør L. Schrøders Navn med god Grund indføres i deres Række. Han bevarede til det sidste sin Kærlighed til Sønderjylland, og Askov Højskole har altid staaet som et Sted, hvor danske Sønderjyder kunde søge hen for at hente Kraft og Styrke til at holde ud i Kampen for at bevare deres danske Modersmaal og Folkeliv. Men hans Kærlighed til Samfundet drev ham dernæst til at være Deltager i ethvert Arbejde, som kunde styrke vort Folk og fremme dets Udvikling. Det var derfor naturligt, at Hedesagen maatte vinde denne Mands Opmærksomhed.

Allerede i Aaret 1886 var han med at oprette Aktieselskabet „Stilde Plantage“ og var Sjælen i dette Arbejde. Ved denne Lejlighed traf han første Gang sammen med Oberstløjtnant Dalgas. Men det var dog først i April 1889, da Dalgas ved en Familjefest gæstede Askov Højskole, at

der skete et Møde mellem de to Mænd, der skulde drage Schrøder mere ind i Hedesagen. Alle Deltagerne fra denne Fest mindes det sikkert som et historisk Øjeblik, da Oberstl. Dalgas udtalte, at han, der før havde hørt til Højskolens Modstandere, nu maatte bekende sig som en af dens Venner, fordi han havde erfaret, at det var særlig Folkehøjskolens Lærlinge, man maatte vende sig til, naar der var noget godt, man vilde have sat i Værk. Denne aabne Anerkendelse fra Hedesagens store Forkæmper ikke særlig om Askov Folkehøjskole, men om Folkehøjskolens Arbejde i det hele, glædede Schrøder meget; og Mødet mellem de to Mænd, der førte til et nært Venskab, saa længe Dalgas levede, har vist, hvor der kan udrettes store Ting, naar man fra forskellige Sider mødes aabent og ærligt for at gennemføre en god Sag. Schrøder kom fra den Tid i livlig Brevveksling med Dalgas. Han blev i 1890 optaget i Hedeselskabets Repræsentantskab, og da Hedeselskabet fejrede sit 25 Aars Jubilæum i 1891, var han selvskreven til at give en historisk Fremstilling af, hvad der var udrettet i de forløbne 25 Aar. Det var derfor naturligt, at Schrøder valgtes til Medlem af Bestyrelsen, da Dalgas døde i 1894. Han var utrættelig lige til det sidste med baade i Tale og Skrift at udbrede Kendskab til Hedesagen og vække Lyst til at klæde de nøgne Egne. Flere Gange har han med sin egen Vogn kørt gennem Nørrejylland lige til Viborg for selv at lære de enkelte Plantager at kende og holde Møder med Folk flere Steder paa Vejen. Hans store Frisind gjorde, at han kunde forstaa anderledes tænkende Mennesker, og under en Forhandling var han altid tilbøjelig til at indtage et mæglende Standpunkt, da det for ham mest gjaldt om, at der kunde opnaas et Resultat, og Forhandlingen ikke skulde blive frugtesløs. Endnu under det sidste Aars Svaghed syslede hans Tanker stadig med Hedesagen, og han har ikke ringe Del i Udarbejdelsen af de ny Love, der ved at give Medlemmerne Valgret til Repræsentantskabet skulde gøre Hedesagen endnu mere end tidligere til en Folkesag. Hans Troskab i det Arbejde, der her var bleven ham givet, var ubrødelig til det sidste, og hans Kærlighed til

denne store Samfundsopgave var usvækket. Derfor maa ogsaa Venner af Hedesagen med Tak bevare Mindet om Ludvig Schrøder som en af Danmarks trofaste Sønner.

E. K. Thyssen.

Askov.

Dagbogsblade fra et Besøg i Askov i Juli 1894, da Højskoleforstander Schrøder endnu stod i sin fulde Kraft.

Forstander Schrøder tog imod os paa Vejen Station i det lille Køretøj med den lille russiske Hest for, som er velkendt paa Askov, og som Forstanderens Børn nok en Gang i sin Tid fik mod at undvære Sukker i The og Kaffe.

Askov Højskole er kendt Landet over. Stiftet, som den blev som en Fortsættelse af Rødding Højskole i Sønderjylland kort efter den ulykkelige Krig i 1864 for at være et Oplysningens og Danskhedens Hjem saa nær ved Grænsen som muligt og begyndt med en kun meget lille Virksomhed, har den udviklet sig til et lille midtjydsk Akademi for arbejdende, dygtige, fremadstræbende unge Mænd og Kvinder, hvor der læres at se og slutte og at bruge Haand og Tanke i samfundsnyttigt Øjemed.

Bygningskomplekset, der fra først af kun bestod af én straatækt Længe, er nu betydeligt. Skolen besøges af unge Mænd og Piger i Hundredevis, og dygtige Mænd, ja fremragende Videnskabsmænd holde Foredrag om sammensatte Forhold, saaledes at disse lettelig forstaaes. —

— Vi bleve modtagne paa gæstfri Maade af Forstanderen, og efter at have spist til Middag, hvori Gæster fra Sverrig, Finland og England deltoge, holdt Askov Højskoles Char-à-banc forspændt med to prægtige jydske Heste foran Døren. Forstanderen var selv Kusk, og vi kørte nu gennem Estrup Hovedgaard og Skov til Tirslund Stenen, en Mil vest for Askov.

Her blev i Hedeselskabets Jubilæumsaar 1891 paa Schrøders Initiativ indkøbt 80 Tønder Land til Beplantning af et Aktieselskab, der saaledes startede Tirslund Plantage.

Plantningen var paabegyndt, og i Plantagen findes tre mærkelige Punkter. Det første er en Kæmpehøj, hvorfra Gange udgaa straaleformigt til alle Sider, og hvorfra man mod Nord ser over til Hundsbæk, Stilde og Klelund store Plantager, mod Øst til Skovene ved Estrup og Skovlyst, mod Vest indover den magre men dog nu for Størstedelen opdyrkede Hedeegn med Havklitterne i Baggrunden og mod Syd Ribe Domkirke og derover paa den anden Side af Grænsen.

Tirslund Stenen, som det fortælles, at Harald Blaatand vilde slæbe til Jellinge Højene, men maatte lade ligge halvvejs, er det andet mærkelige Punkt. Vistnok den næststørste Sten i Danmark har den længe været Tiltrækningspunkt for Tilrejsende, og Plantagen blev dannet om Stenen. Ved Siden af Stenen staar en lille hugget Sten med Mærket: F. M.: „Fredet Mindesmærke“, og maa vedkommende Autoritet altsaa formene, at den virkelig har historisk Betydning, medens Forstanderen dog mente, at den snarere var i Slægt med de svenske Gæster end just med Harald Blaatand.

Fem Hundrede Alen herfra findes det tredje interessante Punkt, en Festplads i Form af et Amfiteater, hvorfra Taler og Sange skulde lyde.*)

Tirslund Stenen gør omtrent Skel mellem den magre Hedeegn mod Vest og en frugtbarere Egn mod Øst. Dels findes her mod Øst de gamle Skove ved Estrup og Sønderskov, dels er Sandet Øst for Tirslund ofte glimmerholdigt og undertiden noget leret, og endelig er der utvivlsomt fra Askov og den derved liggende Planteavls-Forsøgsstation udgaaet en bedre Kultur til de omliggende Jorder. Disse ere gennemkrydsede af levende Hegn, og Haver og Smaaplantninger ere almindelige, saaledes at Egnen har et frodigt Præg.

„Se den Gaard derhenne“, sagde Forstanderen, idet han pegede paa en større Bondegaard med flade Paptage, Plantning omkring Gaarden, en Plantage i Baggrunden og ret frodige Marker, „saadan ville de vestjydske Fremtidsgaarde komme til at se ud.“

---

*) 1895 rejstes her et Mindesmærke for E. Dalgas.

„Halmen vil blive for dyr til at lægges paa Tagene, og Jorderne ville blive beskyttede af levende Hegn, Sandjordsdyrkningen vil stige i Intensitet, Radsaaning vil blive almindelig, og hvem véd, om ikke særlige Industrier paa Sandjorderne ville komme frem, som Cikoriedyrkning, hvorpaa der alt lægges stor Vægt her i Egnen. Hvem véd, om ikke Hørdyrkning med Rødning*) i vort dertil gunstige bløde, kalkfattige Aavand ikke vil vinde Hævd, om Tobaksfabrikationen ikke vil blive saadan lært, at vi med Fordel kunne udnytte de Tobaksplanter, der dog gro saa villigt paa Sandjord, og hvorpaa Hedeopdyrkere alt tidlig have fæstet deres Opmærksomhed. Ja! Hvem véd, hvilke Fremskridt Fremtiden kan bringe.“

Vi kørte nu tilbage og kom til Forstanderens Avlsgaard, der kun havde 10 Skp. Hartkorn. Det er ikke ualmindeligt, at Husmænd i Vestjylland ere blevne Gaardmænd af Gavn, men ikke af Navn, det vil sige, at Steder med ubetydeligt Hartkorn ere blevne saadan opdyrkede og derefter opbyggede, at de nu bestaa af fire stolte Længer m. m. Saaledes var det ogsaa gaaet her. Paa 10 Skp. Hartkorn og 55 Tdr. Land Sandjord holdtes 20 Køer, 30 Svin og 4 à 5 Heste. Svinene vare særligt stærkt repræsenterede, især ved Grisesøer. „Det er vistnok det eneste nettogivende Husdyrhold for Øjeblikket,“ sagde Forstanderen.

Vi kom nu gennem den store Have og ind i Gymnastiksalen, hvor en stor Husflidsudstilling var arrangeret. „Vi maa begynde med Kunstbroderi etc.,“ sagde Forstanderen, „for sligt have de unge Piger Lyst til, men saa gaa vi efterhaanden over til det mere solide.“ Og han viste os vævede Tøjer og Haandklæder, tilskaarne Bomuldsdragter, smukt forarbejdet Undertøj o. s. v., Ting, som en Husmoder selv bør kunne lave, lige saa vist som Manden maa kunne passe sin Avl.

Efter Aftensmaaltidet saa vi la Cours Vindmølle, der gennem „Kratostaten“ regulerer Vindkraften til en

*) Rødning af Hør skal tjene til at adskille de nyttige Taver eller Bastceller fra de øvrige Elementardele i Stænglen.

jævn ensartet Kraft, der derefter omsættes til Elektricitet og anvendes til Kraft og Belysning.

„Det er ikke en Idé alene,“ sagde Forstanderens Svigersøn, Jacob Appel, „det er en uafbrudt Række af Iagttagelser, af Prøver, Forsøg, Ændringer og Forbedringer, der behøves for at gennemføre saadanne store Opgaver som Omsætning af Vindkraft paa en billig Maade til Belysning.“

Vi kom tilbage til Højskolen. Det var bleven Aften, og Forstanderen sad sammen med sine Børn og sin Svigermoder paa Verandaen ud til Haven. La Cour havde holdt Foredrag i Haven for de unge, nok om Italien, om Collossæum og de øvrige stolte Oldtids-Mindesmærker, og nu hørte vi fra det store Lysthus Aftensangen lyde:

Dejlig er Jorden,
Prægtig er Guds Himmel,
Skøn er Sjælenes Pilgrimsgang.
Gennem de faure
Riger paa Jorden
Gaa vi til Paradis med Sang.

Saaledes levede Ludvig Schrøder, støttet af sin Hustru, et intensivt og lykkeligt Liv i sin Families og sine Medarbejderes Kreds, altid omgivet af Ungdom.

Mange Gange fik han Besøg ogsaa af Hedeselskabets Mænd, af undertegnede sidste Gang i Julen 1907—08.

Vi talte ved den Lejlighed om de Breve fra hans afdøde Hustru, han lige havde udgivet, og jeg sagde da: „Hvis jeg maa sige det, kære Professor, saa anser jeg Dem for at være en lykkelig Mand.“ „Ja,“ svarede Professor Schrøder, „De maa gerne sige det.“

Derom vare da alle enige ved hans Baare, at vi her fulgte en stor, betydelig, uegennyttig og derfor lykkelig Mand til hans sidste Hvilested.

Christian Dalgas.

Hedeselskabets Funktionærers Understøttelsesfond.

Fondet blev oprettet den 13. August 1907.
Vedtægterne findes aftrykte i Hedeselskabets Tidsskrift Nr. 16—18, 1907.

Regnskab for 1907.

Indtægt:

A. Gaver:

Gave fra Hr. Godsejer Schwensen, Trudsholm	Kr.	250,00
B. Arv og Renter:		
Arv efter afdøde Assistent Rømer . .	—	923,41
Renter	—	6,25
Arv efter Assistent Henriksen	—	162,56
Ialt Indtægt	Kr.	1342,12

Udgift:

1 Sparekassebog	Kr.	0,25
Ialt Udgift	Kr.	0,25

Understøttelsesfondets Formue var d. $^{31}/_{12}$ 1907
1341 Kr. 87 Øre.

Fondets Formaal er at understøtte særlig uheldigt stillede Enker eller Børn efter afdøde Funktionærer, eller særlig uheldigt stillede Funktionærer eller forhenværende Funktionærer.

Fondet oprettes og forøges af de Midler, der i Følge Hedeselskabets Forsørgelseskasses Vedtægter tilfalder det, samt ved frivillige Gaver.

Viborg, i Januar 1907.

G. Morville. N. Klintø. Karl Thalbitzer.

Aarsberetning for 1907
fra
Det danske Hedeselskabs kulturtekniske Afdeling.

A. Afvandinger.

a. Naturlige Afvandinger.

I. Vandløbsreguleringer.

Fuldført i 1907.

1. (60) Matrup Møllebæk. Thyrsting m. fl. Sogne, Thyrsting Herred, Skanderborg Amt.

16 Andragere med 52 Tdr. Land tegnet Areal. Arbejdet blev fuldført i Sommeren 1907. Det har ialt kostet 13,830 Kr., der skal fordeles paa 168 Tdr. Land, hvilket giver en Gennemsnitsudgift af 82½ Kr. pr. Td. Land.

Jordarbejdet blev bortliciteret for 2 Kr. 70 Øre pr. Kubfvn. for den øverste Dels Vedkommende og for 2 Kr. 62 Øre for den nederste Del.

2. (141) Skalsaaen. Viborg og Randers Amter.

317 Andragere med 2352 Tdr. Ld. tegnet Areal.

Reguleringsarbejderne i Skalsaadalen, der foruden selve Skalsaaen og Tjeleaaen omfatte Uddybning og Regulering af Nees Bæk, Kousted Aa, Fousingø Møllebæk, Kaatbæk og Rødaaen samt Gravning af Kanaler i Kousted og Sjørring Enge, blev paa Basis af Hedeselskabets Projekt og i Henhold til Landvæsenskommissionskendelse af 3. Oktbr. 1903 udbudte ved Licitationen af 25. Juli 1904. Der indkom ialt 10 Tilbud, varierende fra 166,922 Kr. til 214,925 Kr. Arbejdet blev overdraget Entreprenørerne Løssl og Lichtenberg for en samlet Sum af 166,092 Kr. 25 Øre

Entreprenør Løssls Arbejde omfattede den vestlige nederste Del af Skalsaaen (Parcel IV); Entreprisesummen var 47,326 Kr. Paa Grund af forøget Arbejde, idet Jordarbejdet i Stedet for at andrage de bortliciterede 10007 Kubfv. under Arbejdets Udførelse forøgedes til ca. 11,000 Kubfv., blev der ved Afleveringen udbetalt Entreprenøren 6000 Kr. udover Kontraktsummen, hvilket Beløb med Parternes Billigelse fastsattes ved Voldgift. At Jordarbejdet overskred det ved Licitationen opgivne Kvantum med ca. 10 %, finder sin For-

klaring ved, at hele den paagældende Del af Skalsaadalen i den Tid, Forundersøgelserne udførtes, stod under Vand.

Medens saaledes Afleveringen af denne Del af Entreprisen foregik efter indbyrdes Overenskomst, viste det sig ret hurtigt, at der med Entreprenør Lichtenberg for den øvrige Del af Arbejdet ikke kunde ventes mindelig Aflevering. Entreprenøren paastod, hvad Bygningsbestyrelsen ikke kunde indrømme, at Arbejdet var vanskeligere end det efter den for Licitationen udarbejdede Beskrivelse var at vente. For at faa bedømt dette Forhold, medens Arbejdet stod paa, enedes Parterne om at lade Ingeniørforeningen udmelde 2 Skønsmænd; disse afgav et Skøn, der resulterede i, at der paa de Strækninger, som Entreprenøren klagede over, og som omfattede over 20,000 Kubfv., var 1500 Kubfv., som ikke vare konditionsmæssige. Sagen blev derefter indbragt for Ingeniørforeningens Voldgiftsdomstol, for hvilken Entreprenøren paastod sig tilkendt 51,603 Kr. 38 Øre i Ekstrabetaling, medens Bygningsbestyrelsen nedlagde Paastand paa, at der fradroges 10,383 Kr. 65 Øre i Entreprenørens kontraktmæssige Tilgodehavende ligesom paa, at han tilpligtedes at betale forskellige Dagmulkter. Voldgiftens Kendelse af 18. Dec. 1907 gik ud paa, at Entreprenøren udover Kontraktsummen skal have udbetalt 14,900 Kr., medens Sagens Omkostninger deles lige mellem Parterne.

Foruden de under de forannævnte Entrepriser hørende Arbejder er der endvidere udført en Uddybning af Rødaaen til 1000 Kr., og endelig er ved Gravgrav med en Bekostning af 2195 Kr. fjærnet de her langs Aaen oplagte store Sandmasser; forskellige Ekstra-Arbejder har kostet 3030 Kr. 87 Øre.

Af det foranstaaende fremgaar, at Reguleringsarbejderne har kostet ialt 193,218 Kr. 12 Øre

Medens Vandstandssænkningen har været tilfredsstillende i den egentlige Skalsaadal, viste den sig utilstrækkelig i det øvre Parti af Tjeleaaens Enge, da disse havde „sat“ sig mere end paaregnet. For at ændre dette Forhold blev der den 15. Novbr. 1907 afholdt et Landvæsenskommissionsmøde, paa hvilket der blev fremsat Forslag til en noget større

Uddybning af Tjeleaaens øvre Løb fra Søen nedefter paa en Strækning af ca. ½ Mil. Forslaget blev enstemmig vedtaget og er for Tiden under Udførelse. Foruden dette Arbejde resterer endnu en sidste Oprensning af Tilløbene Nees Bæk, Kousted Aa og Fousingø Møllebæk samt Fjærnelse af nogle Fyldbunker ved Skalsaaen og Istandsættelse af Stemmeværk 19; der vil blive sat størst mulig Kraft paa at faa disse Arbejder udført endnu i Vinter.

For Hovedvandløbene Skalsaaens og Tjeleaaens Vedkommende har Viborg Amtsraad vedtaget, at Reguleringsudgifterne efter 5 Aars Forløb afdrages gennem 20 Aar. Naar de siden Arbejdernes Paabegyndelse paaløbne Renter ikke medregnes, kan de samlede Udgifter ved Skalsaaens Regulering anslaas til ialt ca. 218,000 Kr. og for Tjeleaaens Vedkommende til ca. 21,000 Kr.

Det i selve Skalsaaens Regulering interesserede Areal er 5598,4 Tdr. Ld. og i Tjeleaaen 407,3 Tdr. Ld., heraf er dog ogsaa de 202 Tdr. Ld interesseret i Skalsaaen. Det i samtlige Reguleringer interesserede Areal er 6270 Tdr. Ld.

3. (148) Ringsted Aa. Ringsted Landsogn m. fl. Sogne, Ringsted Herred, Sorø Amt.

Hedeselskabets Assistance er rekvireret af Landvæsenskommissionen betræffende en Regulering af Ringsted Aa.

Arbejdet blev bortliciteret i Januar 1906, 7040,3 Kubfv. Jord à 3,50—5,00 Kr., for 31,000 Kr.; med Broombygninger, Ekspropriation af Vandmøllen (15,000 Kr.) og alt vil Arbejdet komme til at koste ca. 66,000 Kr. Det interesserede Eng-Areal er 724 Tdr. Land, og der indvindes ca. 50 Tdr. Ld. fra Søerne.

4. (149) Skæve Aa's Enge. Tørslev og Skæve Sogne, Dronninglund Herred, Hjørring Amt.

26 Andragere med 167 Tdr. Land tegnet Areal.

I Januar, Februar og April 1907 afholdtes Landvæsenskommissionsmøder, ved hvilke Kundseje Vandmølle blev købt til Nedlægning af Lodsejerne for 15,750 Kr., og Projektets Gennemførelse blev paakendt. Jordarbejdet, 1606 Kubfv., blev bortliciteret i Juli 1907 for 3,24 Kr. pr. Kubfv., ialt 5204 Kr. Til Arbejdet har ialt 141,6 Tdr. Land betalt,

men af disse har dog kun 132,5 Tdr. Ld. betalt til Møllens Nedlæggelse. Arbejdet var afsluttet i December 1907.

5. (164 a) Jordbro Aa. (Den øvre Del). Smollerup med fl. Sogne, Fjends Herred, Viborg Amt.

25 Andragere indsendte Begæring om Assistance i December 1904.

Efter afholdte Landvæsenskommissionsmøder blev Arbejdet bortliciteret i Juli 1906. Jordarbejdet har kostet 2,20 Kr. og 2,25 Kr. pr. Kubfv., ialt 699 Kubfv. Udgifterne har ialt været 1988 Kr., der ere fordelte paa 97 Tdr. Land, hvilket giver en Gennemsnitsudgift paa 23½ Kr. pr. Td. Land.

6. (180) Hygginddam. Tanderup Sogn, Baag Herred, Odense Amt.

6 Andragere med 16 Tdr. Land tegnet Areal.

Jordarbejdet, 380 Kubfv., og Lægning af en 640 Fod lang Rørledning af 12" Rør, blev bortliciteret i Maj 1907 for ialt 1420 Kr. Lodsejerne har selv fordelt Udgifterne mellem sig. Arealet, der har haft Nytte af Arbejdet, er ca. 25 Tdr. Land.

7. (184) Præstbro. Galtrup og Solbjerg Sogne, Morsø nørre Herred, Thisted Amt.

Andragendet rekvireredes af Galtrup-Jølby og Solbjerg-Sundby Sogneraad.

Et 3 Fods Rør er nedlagt under Landevejen ved Galtrup, og Afløbet gennem Engene er uddybet.

Arbejdet har ialt kostet 5200 Kr. Jordarbejdet har kostet 2,55 Kr. og 3,20 Kr. pr. Kubfv. Det interesserede Areal er 77 Tdr. Land, altsaa har Gennemsnitsudgiften pr. Td. Land været 67½ Kr.

Under Udførelse ere:

8. (143) Ikast Enge. Ikast Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt.

Vandsynsforretning afholdtes i Efteraaret 1907 over 2 Afledningsgrøfter, der ere under Arbejde.

9. (147) Hollensted-Ørum Enge. Hellevad og Hollensted-Ørum Sogne, Dronninglund Herred, Hjørring Amt.

40 Andragere med 202 Tdr. Land tegnet Areal.

Jordarbejdet, ca. 3500 Kubfv., bortliciteredes i Oktbr. 1906 for 7000 Kr. Arbejdet skal være afsluttet 1. Maj 1908.

10. (153) Filskov Enge. Sdr. Omme Sogn, Nørvang Herred, Vejle Amt.

34 Andragere med 1136 Tdr. Land tegnet Areal.

Ved Vandsynsforretningen opnaaedes kun Enighed om en Vandstandssænkning for ca. 20 Tdr. Lands Vedkommende. Uddybningen udføres af Lodsejerne selv.

11. (154) Simmelbæk. Sdr. Omme Sogne, Nørvang Herred, Vejle Amt.

17 Andragere med 53 Tdr. Land tegnet Areal.

Ved Vandsynsforretningen kunde Hedeselskabets Projekt ikke gennemføres, men der opnaaedes Enighed om en mindre Uddybning, der udføres af Lodsejerne selv. Arealet, der er interesseret i Arbejdet, er ca. 130 Tdr. Land.

12. (156) Nollund Enge. Grindsted Sogn, Slaugs Herred, Ribe Amt.

21 Andragere med 182 Tdr. Land tegnet Areal.

Arbejdet udføres af Lodsejerne selv. Det interesserede Areal er 298 Tdr. Land.

13. (159) Hoed og Hallendrup Aaer. Hoed m. fl. Sogne, Sønder Herred, Randers Amt.

72 Andragere med 185 Tdr. Land tegnet Areal.

En Landvæsenskommission har i 1907 kendt, at Hedeselskabets Projekt til Regulering af disse Aaer skal gennemføres.

Jordarbejdet, 1805 Kubfv., er bortliciteret for 4966 Kr. 61 Øre.

14. (164 b) Jordbro Aa. (Den nedre Del). Smollerup m. fl. Sogne, Fjends Herred, Viborg Amt.

Jordarbejdet, 2277 Kubfv., er i Juli 1906 bortliciteret for 6911 Kr.

15. (168) Skalbjerg Enge. Tommerup og Vissenbjerg Sogne, Odense Herred, Odense Amt.

13 Andragere med 30 Tdr. Land tegnet Areal.

Arbejdet, Uddybningen af den øverste Mil af Hovedvandløbet „Brende Aa", udføres i Henhold til Landvæsenskommissionskendelsen af 4 Maj 1907 paa Odense Amtsraads Foranstaltning. Jordarbejdet ved Hovedvandløbet er paa 2543 Kubfv., sammen med Uddybningen af et Tilløb med 197 Kubfv. at opgrave er det bortliciteret for 3 Kr. 50 Øre

pr. Kubfv. Arbejdet omfatter desuden Ombygningen af 2 Stemmeværker, 1 Vejbro og nogle mindre Broer. Det interesserede Areal er paa 157 Tdr. Land.

16. (171) Ansø Them og Vrads Sogn, Thyrsting-Vrads Herreder, Skanderborg Amt.

Ejeren: Firmaet F. L. Schmidt & Co., har andraget om Hedeselskabets Bistand.

Uddybningen af Afløbet er foreløbig udsat til Grøfterne i Engene delvis ere gravede, og Engene have sat sig.

17. (181) Holmkær. Lem Sogn, Støvring Herred, Randers Amt.

17 Andragere med 100 Tdr. Land tegnet Areal.

Arbejdet, 381 Kubfv., er bortliciteret for 895 Kr. 35 Øre.

18. (195) Jorbro Mølle. Gammelstrup m. fl. Sogne, Fjends Herred, Viborg Amt.

32 Andragere med 90 Tdr. Land tegnet Areal.

Møllen blev nedlagt efter at være købt af de ovenfor liggende Lodsejere for 10,000 Kr.

Jordarbejdet, 1400 Kubfv., blev bortliciteret i Septbr. 1907 for 4760 Kr.

19. (232) Fousingø Enge. Aulum og Læsten Sogne, Sønderbjerg Herred, Viborg Amt.

Andragende indkom fra Fousingø Godskontor.

Vandløbet gennem Engdraget danner Skel mellem Fousingø og Læsten. Jordarbejdet er bortliciteret under Haanden af Lodsejerne.

Under Projektering og fremdeles løbende for Kommissioner og Vandsyn.

20. (157) Onsild Aa. Nørre Onsild m. fl. Sogne, Onsild og Hindsted Herreder, Randers og Aalborg Amter.

40 Andragere med 238 Tdr. Land tegnet Areal.

En Landvæsenskommission har afgivet Kendelse om Hedeselskabets Projekt, men denne Kendelse er nu appelleret af Hobro By til Overlandvæsenskommissionen.

21. (160) Skive Aas Enge. Ginding og Fjends Herreder, Ringkøbing og Viborg Amter.

35 Andragere med 74 Tdr. Land tegnet Areal.

Paa et Møde i Skive den 7. Juni 1907 blev Projektet, der gaar ud paa Anlæg af 2 Landkanaler, forelagt for de

interesserede Lodsejere, der gav det Tilslutning. Ved Landvæsenskommissionen af 6. Aug. 1907 er det bestemt, at der gennem Banelegemet, der gaar over Aadalen tæt syd for Skive, lægges to 4 Fods Underløb, et øst for og et vest for Broen. Naar disse Arbejder, der udføres paa Statsbanernes Foranstaltning, ere udførte, vil der blive afholdt Vandsynsforretninger for de 2 Kanaler.

22. (162) Nørhaa Enge. Blidstrup og Redsted Sogne, Morsø nørre Herred, Thisted Amt.

17 Andragere med 28 Tdr. Land tegnet Areal.

Projekt er udarbejdet og tilsendt Lodsejerne. Vandsyn vil blive afholdt.

23. (165) Assedrup Enge. Malling Sogn, Ning Herred, Aarhus Amt.

10 Andragere med 44 Tdr. Land tegnet Areal.

Her mangler endnu nogle supplerende Maalinger.

24. (166) Ondrup Enge. Odder m. fl. Sogne, Hads Herred, Aarhus Amt.

21 Andragere med 53 Tdr. Land tegnet Areal.

Forundersøgelserne ere udførte.

25. (167) Draaby Enge. Draaby Sogn, Mols Herred, Randers Amt.

26 Andragere.

Projekt er forelagt Lodsejerne, der vedtog at søge det fremmet ved en Vandsynsforretning.

26. (174) Trundholmen. Asminderup Sogn, Ods Herred, Holbæk Amt.

28 Andragere med 253 Tdr. Land tegnet Areal.

Projektet til Uddybning af Fuglebæksaaen har været forelagt en Landvæsenskommission, der kendte, at Projektet skal gennemføres.

27. (179) Hevring Aa. Vivild m. fl. Sogne, Sønderhald Herred, Randers Amt.

15 Andragere med 146 Tdr. Land tegnet Areal.

Projekt er udarbejdet og forelagt Lodsejerne.

28. (183) Vibygaards Enge. Gadstrup-Syv Sogne, Ramsø Herred, Københavns Amt.

12 interesserede Lodsejere, der skulle betale af 82 Tdr. Land.

Arbejdet vil blive bortliciteret i Foraaret 1908.

29. (186) Varbro Aa. Bjergby og St. Olai Sogne, Vennebjerg Herred, Hjørring Amt.

35 Andragere med 67 Tdr. Land tegnet Areal.

Projektet har været behandlet af et Vandsyn for den Del af Aaens Vedkommende, der er mindre offentlig Vandløb. En Landvæsenskommission skal behandle Projektet for den Del af Aaen, der er Hovedvandløb.

30. (188) Vildsted Enge. Vildsted m. fl. Sogne, Slet Herred, Aalborg Amt.

23 Andragere med 140 Tdr. Land tegnet Areal.

Forundersøgelserne ere afsluttede i Sommeren 1907.

31. (192) Brokholm Sø. Junget Sogn, Salling nørre Herred, Viborg Amt.

Andragende indkom ved Proprietær Deichmann, Langesgaard.

Projekt er forelagt Lodsejerne.

32. (199) Fuldbro Mølle. Taaning m. fl. Sogne, Voer Herred, Aarhus Amt.

195 Andragere med 718 Tdr. Land tegnet Areal.

Projekt er udarbejdet og forelagt Lodsejerne paa et Møde i Skanderborg d. 20. Dec. 1907, hvor Projektet vandt almindelig Tilslutning. I den nærmeste Fremtid vil der blive indgivet Andragende til Skanderborg Amtsraad om Nedsættelse af en Landvæsenskommission.

Planens Gennemførelse vil kun bevirke en Sænkning af Vandstanden i Skanderborg Søerne paa ca. 4 Fod om Vinteren og ca. 2 Fod om Sommeren, hvilken Sænkning ikke vil faa Betydning for Søernes landskabelige Karakter.

33. (202) Toftum Gaard. Heltborg Sogn, Hassing Herred, Thisted Amt.

Andragende indsendt ved Ejeren af Toftumgaard.

Projekt er udarbejdet og tilstillet Lodsejerne, der selv udfører Arbejdet.

34. (204) Østeraa Enge. Vester Brønderslev og Tolstrup Sogne, Børglum Herred, Hjørring Amt.

21 Andragere.

Projekt er udarbejdet og forelagt Lodsejerne. En Land-

væsenskommission er rekvireret til Nedlæggelse af Oddergaard Vandmølle.

35. (205) Bromme Mølle. Munkebjergby og Bromme Sogne, Alsted Herred, Sorø Amt.

30 Andragere med 182 Tdr. Land tegnet Areal.

Arealerne ere vandlidende paa Grund af en Mølleopstemning.

Projekt til Afvanding af Arealerne uden om Møllen til dennes Bagvand er udarbejdet.

36. (207) Fannerup Enge. Ørum og Ginnerup Sogne, Nørre Herred, Randers Amt.

18 Andragere med 62 Tdr. Land tegnet Areal.

Forundersøgelserne ere udførte.

37. (210) Pannerup-Todbjerg Mose. Pannerup m. fl. Sogne, Rovsø og Lisbjerg Herreder, Aarhus og Randers Amter.

9 Andragere med 57 Tdr. Land tegnet Areal.

Forundersøgelserne ere udførte.

38. (214) Ølsted Aa. Hatting Sogn, Hatting Herred, Vejle Amt.

11 Andragere med 16 Tdr. Land tegnet Areal.

Projekt er udarbejdet og forelagt Lodsejerne.

39. (217) Korup Aa. Solbjerg og Visborg Sogne, Hellum-Hindsted Herred, Aalborg Amt.

13 Andragere med 156 Tdr. Land tegnet Areal.

Projektet skal gennemføres i Henhold til en Vandsynskendelse. Arbejdet vil blive bortliciteret i Januar 1908.

40. (225) Ingstrup Mølle. Rødding Sogn, Sdr.- og Nørlyng Herred, Viborg Amt.

8 Andragere med 38 Tdr. Land tegnet Areal.

Projekt er udarbejdet og forelagt Lodsejerne.

41. (229) Vigerdals Aa. Vigersted og Kværkeby Sogne, Ringsted Herred, Sorø Amt.

36 Andragere med 320 Tdr. Land tegnet Areal.

Forunderøgelsserne ere udførte.

42. (230) Bjørnkær Mose. Vester Vedsted Sogn, Ribe Herred, Ribe Amt.

43 Andragere med 108 Tdr. Land tegnet Areal.

Projekt er udarbejdet.

43. (231) Nørre Aaen. Randers og Viborg Amter.

236 Andragere med 715 Tdr. Land tegnet Areal.

Forundersøgelserne ere delvis udførte i Efteraaret 1907.

44. (235) Bække Enge. Verst-Bække Sogne, Anst Herred, Ribe Amt.

Andragende ved Gaardejer H. P. Hansen, Bække.

Projekt er udarbejdet.

45. (236) Ejskær Mose. Kreibjerg og Røding Sogne, Røding Herred, Viborg Amt.

12 Andragere.

Projekt er udarbejdet og tilstillet Lodsejerne. Der vil blive afholdt Møde i Foraaret 1908.

46. (240) Siverslet Bæk. Skæve m. fl. Sogne, Dronninglund Herred, Hjørring Amt.

Andragende indkommen ved Ingeniør Winkel Dybvad.

Projekt er udarbejdet.

47. (242 b) Gærde Aa. Højby Sogn, Ods Herred, Holbæk Amt.

Andragende ved Ejerne af Ellingegaard.

Forundersøgelser ere udførte og Projekt udarbejdet.

II. Afvandinger ved Rørledninger.

Under Udførelse:

48. (151) Tvings Mosen. Balslev og Eiby Sogne, Vends Herred, Odense Amt.

23 Andragere med 34½ Td. Land interesseret Areal.

Arbejdet er bortliciteret, men endnu ikke udført. En 18" Rørledning er nedlagt under Banelinien.

49. (177) Frøskær. Flade og Sdr. Draaby Sogne, Morsø nørre Herred, Thisted Amt.

27 Andragere med 95 Tdr. Land tegnet Areal.

Projekt er udarbejdet for en Regulering af Vandløbet gennem Kæret, og Udløbet til Limfjorden skal etableres ved en Rørledning i Forbindelse med en Undervandssluse.

50. (189) Kaas Enge. Lime Sogn, Røding Herred, Viborg Amt.

Andragende indkom fra Ejerne af Hovedgaarden Kaas.

Projektet udføres af Lodsejerne selv.

b. Kunstige Afvandinger ved Vindmotor.

Fuldførte i 1907:

51. (144) Elkjærholm. Nebel m. fl. Sogne, Kolding Herred, Vejle Amt.

Andragende ved Godsejer Bech, Elkjærholm.

Arealet, ca. 36 Tdr. Land, er tørlagt ved en Vindmotor, bestaaende af en 28 Fods Vindrose paa et 30 Fod højt Stativ; 2 Snegle, 20" og 24" i Diam. henholdsvis 20 Fod og 18 Fod lange. Vindmotoren har kostet 2299 Kr. Jordarbejdet ved Forlægning af Vandløbet gennem Engene, 620 Kubfv., har kostet 3,50 Kr. pr. Kubfv.; Græstørvbeklædning paa Dæmningen langs Vandløbet, ca. 1420 □ Fv., er udført for 15 Øre pr. □ Fv.

52. (182) Sundby Aas Enge. Stagstrup og Skjoldborg Sogne, Hassing og Hindborg Herreder, Thisted Amt.

18 Andragere med 75 Tdr. Land tegnet Areal.

En ældre Vindmotor er bleven istandsat, Sundby Aa er bleven forlagt, og en Dæmning er bleven opsat ind mod det tørlagte Areal.

Jordarbejdet, 689 Kubfv., blev bortliciteret til 2,40 Kr. pr. Kubfv. Græstørvbeklædningen, 2060 □ Fv., til 20 Øre pr. □ Fv.

53. (190) Bygholm Enge. Hatting Sogn, Hatting Herred, Vejle Amt.

Andragende indkommen ved Godsejer Schytte til Bygholm.

Arealet, ca. 70 Tdr. Land, beliggende langs Bygholm Aa, beskyttes mod Oversvømmelser fra denne ved en Dæmning og tørlægges ved en Vindmotor. Desuden er ved Bygholm Mølle optaget en Vandingskanal til Vanding af Arealet.

Vindmotoren bestaar af en Vindrose med 28 Fods Diameter paa et 35 Fod højt Stativ. Sneglens Diameter er 28 Tom. Motoren har kostet 2411 Kr.

Jordarbejdet har kostet 2928 Kr. for den Dels Vedkommende, der har været bortliciteret. En Del er udført af Ejeren ved egen Arbejdskraft.

54. (215) Savnsø Gaard. Vestenskov Sogn, Lollands sønder Herred, Maribo Amt.

Andragende indkommen ved Ejeren, „De danske Sukkerfabrikker“.

Arealet, ca. 600 Tdr. Land, holdes tørt ved et Damp- og Vindmotoranlæg. Tilledningskanalerne ere blevne uddybede og oprensede. Jordarbejdet, 1500 Kubfv., har kostet 5900 Kr.

En hele Arealet omfattende Dræningsplan er udarbejdet.

55. (245) Bildsø Eng. Stillinge Sogn, Slagelse Herred, Sorø Amt.

Andragende ved Ejeren, Godsejer, Etatsraad Hansen.

Der er opstillet en Vindmotor med Vindrose, 28 Fods Diameter, paa 36 Fod højt Stativ; Sneglen, med 27“ Diameter, er 12 Fod lang. Motoren har kostet 2273 Kr. Arealet er ca. 90 Tdr. Land.

Under Udførelse og under Projektering:

56. (155) Udbyovre Sø. Udbyneder Sogn, Gjerløv Herred, Randers Amt.

Andragende indkommen ved Købmand Dresing i Havndal.

Projekt til en Vandstandssænkning paa 8 Fod i Søen er udarbejdet.

57. (191) Korselitse. Sønder Alslev Sogn, Falster sønder Herred, Maribo Amt.

Forundersøgelserne til et Motoranlæg ved Hesnæs ere udførte.

58. (242 a) Klint Sø. Højby Sogn, Ods Herred, Holbæk Amt.

Andragende ved Ejerne af Ellingegaard.

Klint Sø er tørlagt i forrige Aarhundredes Slutning ved et Dampanlæg i Forbindelse med en Vindmølle.

Dette Anlæg er meget uøkonomisk, hvorfor der i 1908 vil blive opstillet en Dieselmotor med tilhørende Centrifugalpumpe. Anlæget vel koste ca. 13,000 Kr.

I 1907 er Dæmningen istandsat, hvilket Arbejde har kostet 1300 Kr. Søen er 450 Tdr. Land.

B. Beskyttelsesarbejder mod Oversvømmelser.

Under Udførelse:

59. (146) Diget ved Overgaard. Udbyneder m. fl. Sogne, Gjerløv Herred, Randers Amt.

55 Lodsejere androg i 1903 om Hedeselskabets Bistand.

Arbejdet blev bortliciteret i Februar 1907 til Ingeniør, Entreprenør Esbjerg for en samlet Sum af 84,126 Kr. Jordarbejdet andrager for Digets Vedkommende ca. 14,000 Kubfv., for Afvandingskanalernes do. ca. 3700 Kubfv.

$^4/_5$ af Diget er udført, $^1/_5$ af Diget og Gravningen af Afvandingskanalerne resterer, men skal være udført inden 1. August 1908. Det interesserede Areals Størrelse er 2761 Tdr. Land.

Sagen vil blive nærmere omtalt i et følgende Nr. af Tidsskriftet.

Under Projektering:

60. (142) Ribe Digesag. Sagen er behandlet i en Artikel i Tidsskriftet for December 1907.

Det af Vandbygningsdirektøren udarbejdede Overslag er paa 1,780,000 Kr. Lodsejerne have tilbudt at bidrage med 675,000 Kr., Ribe Amtsraad har bevilliget 50,000 Kr. Lodsejerne haabe, at Diget med Sluser bliver bygget af Staten med disse ovennævnte Tilskud.

61. (176) Haarby Aa. Haarby Sogn, Baag Herred, Odense Amt.

32 Andragere med ca. 100 Tdr. Land tegnet Areal.

Der er afsagt Landvæsenskommissionskendelse for, at Hedeselskabets Projekt skønnes at burde udføres, og et Interessentskab har derfor indsendt Ansøgning om kongelig Bevilling til Arbejdets Udførelse, der foruden en Forlægning af Hovedvandløbet Haarby Aa omfatter Anlæg af en Dæmning for Noret ved Løgismose, som derefter tænkes kunstig afvandet. Overslagssummen er paa 24,000 Kr., det interesserede Areal er ca. 108 Tdr. Land samt selve Noret, der er ca. 20 Tdr. Land.

62. (219) Manø Digesag. Forundersøgelserne ere udførte og Projekt under Udarbejdelse. I Diget er 56 Interessenter med et interesseret Areal paa 576 Tdr. Land.

C. Vandinger.

Fuldført i 1907:

63. (152) Tarm Vandingskanal. Egvad Sogn, Nørre Herred, Ringkøbing Amt.

22 Andragere med 35 Tdr. Land tegnet Areal.

Jordarbejdet, 337 Kubfv., blev bortliciteret for 2 Kr. 25 Øre pr. Kubfv. med Tillæg af 1 Kr. pr. Kubfv. for hver 100 Alens Flytteafstand. Under Udførelsen blev Jordmængden forøget en Del, saa Jordarbejdet ialt har kostet 2466 Kr. Arbejdet blev afleveret af Entreprenøren i Juli 1907.

Under Udførelse:

64. (206) Arnborg Vandingskanal. Arnborg Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt.

Andragende fra Købmand Troelsen, Arnborg.

Projekt er udarbejdet til Vanding af ca. 25 Tdr. Land. Lodsejerne udføre selv Arbejdet efter de tilsendte Arbejdslister og Planer.

Under Projektering:

65. (197) Vandingsanlæg ved Skernaa. Skern og Bølling Herred, Ringkøbing Amt.

82 Andragere med 400 Tdr. Land tegnet Areal.

Et Projekt for Anlæg af en Vandingskanal for Skern o. fl. Byers Enge har været behandlet af en Landvæsenskommission paa Møder i Skern d. 12. og 26. Nov. 1907. Kanalen, der skulde optages tæt nedenfor „Petersminde“ og gaa paa Aaens Nordside, vilde blive ca. ½ Mil lang og koste ca. 13,000 Kr. Sagen blev udsat, da mange Lodsejere ikke ønskede Anlæget udført nu, før Afløbsforholdene ved Ringkøbing Fjord vare endelig ordnede.

66. (201) Vandingsanlæg ved Ho. Ho Sogn, Vester Horne Herred, Ribe Amt.

27 Andragere med 76 Tdr. Land tegnet Areal.

Projekt er udarbejdet og forelagt Lodsejerne.

67. (208 a) Vandingen fra Tim Aa.

Vandfordelingen mellem 3 Vandingsinteressentskaber er bragt i Orden.

D. Mergelsager.

68. Indkøb af et transportabelt Spor til Udnyttelse af Mergellejet ved Blaksmark (Varde).

Sporet, der er ca. 26,000 Fod langt, og 40 Vogne med Reservedele har kostet ca. 30,000 Kr. Sporet er udlagt. Sporene anskaffes monterede i Længder paa 7 m., 5 m. eller 3 Meter med Staalsveller; Skinnevægten er 7 kg. pr. m., Højden 65 m/m, Sporvidden 700 m/m. Svellerne ere 105 à 128 m/m brede. Vognene ere helt af Jern og Staal, Rumfang 3/4 Kubm., Vognkassen af 3 m/m tyk Plade.

69. Indkøb af et transportabelt Spor til Komplettering af Sporet ved Toftlund (Ikast).

7000 Fod langt Spor med 24 Vogne har kostet ca. 10,000 Kr. Indkøb af 6400 Fod Spor og 14 Vogne til Komplettering af Sporet i Vendsyssel har kostet 8376 Kr.

70. Undersøgelse af Mergellejet ved Lem.

Undersøgelsen har givet til Resultat, at dette Mergelleje ikke kan anbefales udnyttet ved Anlæg af Banespor.

71. Mergellejet ved Ringkøbing.

Der er udarbejdet Overslag for Anlæg af Statsbanespor og Tipvognsspor fra Mergellejet i Rindum (Mejlbygaard) til Ringkøbing St. Overslagene er paa henholdsvis 87,000 Kr. og 31,000 Kr. Mergelprisen vil uden Statstilskud paa Ringkøbing St. blive ca. 10 Kr. pr. Vognladning, men forhaabentlig opnaas der Statstilskud til Anlæget, saa Prisen kan reduceres noget.

72. Mergellejet ved Kølsen.

Arbejdet ved Afrømningen er bortliciteret: ca. 1000 Kubfv. à 3 Kr. 40 Øre pr. Kubfv.

Indgaaede Sager,

til hvilke Forundersøgelser endnu ikke ere udførte.

73. (175) Gjern Aa. Gjern m. fl. Sogne, Gjern Herred, Skanderborg Amt.

48 Andragere.

Arealerne ere besigtigede.

74. (208 b) Tim Afvandingskanal. Tim Sogn, Ulfborg-Hind Herred, Ringkøbing Amt.

13 Andragere med 46 Tdr. Land interesseret Areal.

75. (209) Gammelmarksgrøften. Kaastrup Sogn, Hillerslev Herred, Thisted Amt.

11 Andragere med 28 Tdr. Land tegnet Areal.

76. (212) Nørre Mølle. Viborg Landsogn, Nørlyng Herred, Viborg Amt.

15 Andragere med 68 Tdr. Land tegnet Areal.

77. (216) Demstrup Enge. Raaby og Dalbyneder Sogne, Gjerlev Herred, Randers Amt.

8 Andragere med 182 Tdr. Land tegnet Areal.

78. (220) Galten Enge. Galten og Skjørning Sogne, Framlev Herred, Aarhus Amt.

50 Andragere med 154 Tdr. Land tegnet Areal.

79. (222) Fly Enge. Fly m .fl. Sogne, Fjends Herred, Viborg Amt.

16 Andragere med 63 Tdr. Land tegnet Areal.

80. (223) Rosborg Sø. Mønsted Sogn, Fjends Herred, Viborg Amt.

Ejeren af Søen har andraget om Assistance.

81. (224) Hørsted Mose. Snested og Hørsted Sogne, Hundborg og Hillerslev Herreder, Thisted Amt.

22 Andragere med 30 Tdr. Land tegnet Areal.

82. (227) Brende Aas Enge. Tanderup Sogn, Baag Herred, Odense Amt.

11 Andragere med 20 Tdr. Land tegnet Areal.

83. (228) Drastrup Enge. Essenbæk Sogn, Rougsø Herred, Randers Amt.

Andragende fra Gaardejer Rasmussen, Drastrup.

84. (234) Sønderby Enge. Tim Sogn, Hind Herred, Ringkøbing Amt.

26 Lodsejere med 139 Tdr. Land tegnet Areal.

85. (238) Annebølle Mose. Vissenbjerg m. fl. Sogne, Odense-Skovby Herred, Odense Amt.

34 Andragere med 46 Tdr. Land tegnet Areal.

86. (243) Kærs Mølle. Hornum og Fleskum Herreder, Aalborg Amt.

63 Andragere med 587 Tdr. Land tegnet Areal.

87. (244) Hunderup og Darum Kær. Hunderup og Darum Sogne, Gjørding Herred, Ribe Amt.

32 Andragere med 180 Tdr. Land tegnet Areal.

88. (246) Kirkenoret ved Rødby. Sæddinge m. fl. Sogne, Fuglse Herred, Maribo Amt.

Andragende ved Sagfører Ruder, Rødby, som Konsulent for et Interessentskab.

89. (247) Bussemark Sø. Borre Sogn, Møenbo Herred, Præstø Amt.

Andragende fra Godsejer Scavenius, Klintholm.

90. (248) Tilsted Sjørring Kær. Sjørring og Tilsted Sogne, Hundborg Herred, Thisted Amt.

17 Andragere med 31 Tdr. Land tegnet Areal.

91. (249) Gubsø. Balle og Sejling Sogne, Hids Herred, Viborg Amt.

6 Andragere med 30 Tdr. Land tegnet Areal.

92. (250). Hegnvigen. Sanderup-Dalum Sogne, Odense Herred, Odense Amt.

11 Andragere med 21 Tdr. Land tegnet Areal.

93. (251) Vester Tørslev Vandmølle. Mariager Landsogn m. fl. Sogne, Onsild Herred, Randers Amt.

19 Andragere med 106 Tdr. Land tegnet Areal.

94. (252) Kalum Bæk. Serritslev-Emb og Vraa Sogne, Børglum Herred, Hjørring Amt.

100 Andragere med 181 Tdr. Land tegnet Areal.

95. (253) Lyngbro Bæk. Erslev m. fl. Sogne, Morsø sønder og nørre Herred, Thisted Amt.

26 Andragere med 200 Tdr. Land tegnet Areal.

96. (254) Ræhr Sø. Ræhr Sogn, Hillerslev Herred, Thisted Amt.

16 Andragere med 100 Tdr. Land tegnet Areal.

97. (255) Egaa. Vejlby m. fl. Sogne, Vester- og Øster-Lisbjerg Herreder, Aarhus Amt.

102 Andragere med 466 Tdr. Land tegnet Areal.

Af de indgaaede Sager, til hvilke Forundersøgelser ikke ere udførte, stamme 3 fra enkelte Personer, L.-N. 80—83—89, 1 fra en Sagfører som Konsulent for et Interessentskab, L.-N. 88. De øvrige Sager stamme fra 646 Lods-

ejere som Andragere med et tegnet Areal paa 2678 Tdr. Land.

Forskellige Sager.

98. (161) Aarhus Aa. Brabrand m. fl. Sogne, Hasle Herred, Aarhus Amt.

74 Andragere med 300 Tdr. Land tegnet Areal.

Hedeselskabets Projekt, der er nærmere beskrevet i Tidsskriftet Nr .2, 1907, har været forelagt en Landvæsenskommission, der ved Kendelse af 15. Aug. 1907 skønnede, at Projektet, særlig paa Grund af de Paastande paa Erstatninger, der fra forskellig Side fremsattes, ikke kunde nyde Fremme. Tilslutningen fra Lodsejernes Side fik deres Udtryk i, at Repræsentanter for 31,415 Parter udtalte sig mod Projektet ,medens Repræsentanter for 20,461 Parter stemte for, og Repræsentanter for 15,130 Parter undlod at tage Stilling til Projektet. Efter den forelagte Udgiftsfordeling var Interessen delt paa ialt 85,920 Parter. Der er imidlertid ingen Tvivl om, at de fremsatte Erstatningskrav virkede deprimerende paa Lodsejerne; hvis Sagen derfor skal genoptages, bør disse Erstatningskrav gøres til Genstand for en indgaaende Undersøgelse, og navnlig vil det i denne Forbindelse have Betydning, om det kan godtgøres, at Aarhus Amtsraads Tilladelse for A/S Grundarealer ved Aarhus Aa til Opførelse af en privat Bro ikke forpligter Amtsraadet til at holde nogen bestemt Vandstand i Aaen af Hensyn til denne Bro's Vedligeholdelse, selv om Amtsraadet har godkendt Broens Konstruktion.

99. (178) Bredkær. Vreilev Sogn, Børglum Herred, Hjørring Amt.

11 Andragere med 24 Tdr. Land tegnet Areal.

Ved Udarbejdelsen af Projektet viste det sig, at Bekostningen ved dets Gennemførelse blev for stor.

100. (158) Hald Sø. Hørning m. fl. Sogne, Rougsø Herred, Randers Amt.

37 Andragere med 111 Tdr. Land tegnet Areal.

Ved den afholdte Vandsynsforretning vandt Projektet saa ringe Tilslutning, at Sagen maa betragtes som falden.

101. (213) Tinglev Sø i Sønderjylland. Ejer: Godsejer Villars Lunn.

Et Nivellement af Afløbet er foretaget.

102. (221 c) Et Stemmeværk i Karup Aa er projekteret.

103. (6) Københoved Kanal.

Et Vandfordelingsspørgsmaal er ordnet paa Stedet.

104. Tudereguleringer er foretaget ved Bindeballe Kanal, Vorbasse-Nebel Kanal, Sdr. Omme Kanal og Lille Brande Vandingskanal.

105. Projekt til Afvanding af 4 Tdr. Land i Bogense Strandlodder er udarbejdet.

106. (24) Lille Mølle. Hvornum Sogn, Onsild Herred, Randers Amt.

Et Nivellement er udført for Mølleejeren.

107. Boldrup Enge. Boldrup Sogn, Gislum Herred, Aalborg Amt.

Forundersøgelse og Projekt er udarbejdet, og Arbejdet udføres af Lodsejerne selv.

I foranstaaende Beretning er ved Siden af hver Sags Løbe-Nummer anført dens virkelige Nummer med hvilket den staar bogført i Afdelingens Protokoller og Arkiv. Sagerne faar Nummer, efterhaanden som Andragenderne komme ind, saa Numrene betegne altsaa tilnærmelsesvis den Rækkefølge, i hvilken Sagerne ere indkomne.

Ved hver Sag er anført, hvor mange „Andragere", der har underskrevet Andragendet, samt hvor stort et Areal, de tilsammen har tegnet sig for. Hvis Hedeselskabets Projekt af en eller anden Grund ikke ønskes udført af Lodsejerne, skal de betale Selskabet 50 Øre til 1 Kr. pr. Td. Land tegnet Areal for Udarbejdelse af Projektet, derfor skal i Andragendet anføres, hvor stort et interesseret Areal, hver Mand antager, han har.

Foruden de i Beretningen nævnte Sager er en Del mindre Sager afgjorte ved Korrespondance og Besigtigelse i Marken, og der er som sædvanlig ydet Mergelinteressentskaberne Bistand ved Opmaalinger i Mergelgrave og Affattelse af Driftsregnskaber.

Forundersøgelserne til de i Beretningen nævnte Sager ere udførte af:

Ingeniørassistent cand. polyt. Thalbitzer, L. N. 59 i 1904, 1 og 63 i 1905 og 62 i 1907.

Ingeniørassistent cand. polyt. Andersen, L. N. 72 i 1907.

Landinspektør Fejlberg, L. N. 3, 20, 59 i 1904, 5, 14, 60, 98 i 1905, 32 og 35 i 1906, 50 og 101 i 1907.

Cand. polyt. Braae, L. N. 10. 11, 12, 13, 25, 65, 99 i 1906, 38, 41, 42, 44, 51, 54, 55, 67, 102, 103, 104 i 1907.

Cand. polyt. Lassen, L. N. 7, 17, 22, 31, 33, 49, 50, 52, 66 i 1906.

Cand. polyt. Troelsen, L. N. 18, 19, 21, 24, 31, 36, 40, 43, 64, 106 og 107 i 1907.

Landbrugskandidat Larsen, L. N. 51 i 1903, 5, 14, 16 i 1905, 1, 21 i 1906.

Cand. polyt. Jensen, 43 i 1907.

Stud polyt. Oxholm, L. N. 43 og 45 i 1907.

Cand. polyt. Sørensen, L. N. 56 og 59 i 1907.

Samt af følgende af Mosevæsenets Assistenter:

Landbrugskandidat Rømer, L. N. 2 i 1900, 15, 48. 61 i 1905, 26, 28, 35, 54, 57 i 1906, 47 og 58 i 1907.

Landbrugskandidat Mertz-Nielsen, L. N. 2 i 1900. 9 i 1904, 4, 29, 30, 34 i 1905, 39 og 46 i 1907.

Landbrugskandidat Klintø, L. N. 100 i 1905, 23, 27. 53 i 1906, 37 i 1907.

Landbrugskandidat Olsen, L. N. 71 i 1906, 68, 69, 70 i 1907.

Landbrugskandidat Westergaard, L. N. 8 i 1903 og 1904.

Af foranstaaende vil det iøvrigt fremgaa, at der i Aarets Løb er arbejdet med ialt 83 Sager, hvoraf de 65 have været Afvandingsforetagender.

Den 1. Maj 1907 tog cand. polyt. Lassen sin Afsked efter et Aars dygtigt Arbejde. Cand. polyt. Jensen, stud. polyt. Oxholm og cand. polyt. Sørensen have kun deltaget i Arbejdet i 1907 som midlertidig ansatte.

En flittig og dygtig Medhjælper ved Arbejdet paa Øerne har Afdelingen mistet i Assistent Rømer, der døde den 29. Aug. 1907.

Landinspektør Aage Feilberg vil fra førstkommende Maj tage Bopæl i København og i Hovedsagen overtage Afdelingens Arbejder paa Øerne.

Viborg, i Januar 1908.

Kr. Thomsen.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 5. **10. Marts.** **1908.**

Hedeselskabets Funktionærer.

Den 1. Januar 1908 kunde Skovriderne M. Holt og J. Chr. Sørensen holde deres 25 Aars Jubilæum som Skovridere ved Hedeselskabet, idet de modtog Udnævnelse hertil den 1. Januar 1883.

Skovrider Holt, der som bekendt bor i Paabøl Plantage, der ejes af et Aktieselskab, har ledet og tilplantet denne fra første Begyndelse og har nu et betydeligt Distrikt i Dele af Ringkøbing og Ribe Amter, nemlig 215 Plantager, omfattende 13,454 Tdr. Ld., under sig.

Saavel den vellykkede og i god Vækst værende Paabøl Plantage som især hele den omliggende Egn vidner om Skovrider Holts trofaste Virksomhed i Hedesagens Tjeneste.

Skovrider Sørensen, boende i Høllund Søgaard Plantage har udfoldet en Virksomhed, der ejheller vil glemmes.

Hans Distrikt omfatter nu 203 Plantager med 15,254 Tdr. Ld. i Vejle og Ribe Amter, og overalt ere Plantningerne i fortrinlig Trivsel og Vækst. Navnlig gennem Grosserer Holger Petersen have som bekendt adskillige københavnske Rigmænd faaet Plantager der i Egnen, og Skovrider Sørensens omhyggelige og økonomiske Ledelse af disse som af andre Plantager har været til meget Held for Sagen.

Distriktsinddeling for Hedeselskabets Mose- og Engvæsen.

Hele Landet er inddelt i 5 Distrikter samt et Ekstradistrikt (III a) omkring Hesselvig, der kun opretholdes, for saa vidt Hesselvig drives af Hedeselskabet.

Distrikt I. Aalborg.

Distriktsbestyrer: Landbrugskandidat Mertz Nielsen.
Bopæl: Aagade 20, 3. Aalborg.

Omfatter:

Hjørring og Aalborg Amter samt Thisted Amt med Undtagelse af Hundborg-, Hassing-, Refs-, Nørre og Sønder Herreder (Mors) og

af Randers Amt: Onsild-, Gjerlev-, Nørrehald- og Støvring Herreder.

Distrikt II. Viborg.

Distriktsbestyrer: Landbrugskandidat N. Klintø.
Bopæl: Viborg (Hedeselskabets Kontor).

Omfatter:

Af Thisted Amt: Hundborg-, Hassing-, Refs-, Nørre- og Sønder Herreder (Mors).

Af Ringkøbing Amt: Ginding Herred.

Hele Viborg Amt.

Randers Amt med Undtagelse af Onsild-, Gjerlev-, Nørhald og Støvring Herreder.

Aarhus Amt (med gl. Skanderborg Amt) undtagen Ejstrup og Nørre Snede Sogne.

Distrikt III. Herning.

Distriktsbestyrer: Landbrugskandidat J. Westergaard.
Bopæl: Herning.

Omfatter:

Ringkøbing Amt med Undtagelse af Ginding Herred, Nørre Herred og Sognene S. Felding, Assing, Skarrild og Arnborg samt Borris Syd for Herning—Skern Banen.

Vejle Amt undtagen S. Omme, Ringgive, Vester og Thyregod Sogne.

Distrikt IIIa. Hesselvig.

Bestyrer: Assistent Helms.

Bopæl: Hesselvig Enggaard pr. Kibæk.

Omfatter:

Af Ringkøbing Amt: Arnborg Sogn samt af Skarrild Sogn den Del, der ligger Nord for Karstofte Aa.

Af Vejle Amt den Del af Brande Sogn, der ligger Nord for Karstofte Aa, desuden Vester og Thyregod Sogne.

Af Aarhus Amt (i gl. Skanderborg Amt) Ejstrup og Nørre Snede Sogne.

Distrikt IV. Skovbjerg.

Distriktsbestyrer: Landbrugskandidat Petersen-Hjerk.

Bopæl: Skovbjerg pr. Troldhede.

Omfatter:

Af Ringkøbing Amt: Nørre Herred og Sognene S. Felding, Assing samt Borris Syd for Herning—Skern Banen og Skarrild Sogn Syd for Karstofte Aa.

Af Vejle Amt: S. Omme og Ringgive Sogne samt Brande Sogn Syd for Karstofte Aa.

Hele Ribe Amt.

Distrikt V. Øerne.

Distriktsbestyrer:

Landbrugskandidat, Landinspektør A. Feilberg.

Bopæl: København.

Omfatter:

Fyen med tilhørende Øer.

Sjælland med tilhørende Øer.

Laaland-Falster.

Bornholm.

Anmodning om gratis Vejledning kan indsendes til enhver af ovennævnte eller til Hedeselskabets Kontor i Viborg inden 1. Maj for det kommende Aar.

Konsistorialraad Bjerregaard og Lærketræet.

Tidligere har jeg gjort opmærksom paa Konsistorialraad Hans Bjerregaard i Hjermind som en af Plantesagens Banebrydere, og jeg har mindet om, at han var en Søn af den oplyste Gaardmand Hans Jensen fra Bjerregaard i Gentofte Sogn ved København, der baade ved sit Eksempel og ved skriftlig Paavirkning af sine Standsfæller hjalp væsentlig til, at Fællesskabet blev ophævet paa Bernstorf Gods, og som i det hele gjaldt som et Vidunder iblandt de sjællandske Bønder og blev taget paa Raad af den Tids Banebrydere for Landbruget, enten de saa vare Embedsmænd eller Herremænd.

Hans Bjerregaard havde det da ikke fra fremmede, naar han gerne vilde gennemføre i det praktiske Liv, hvad der kunde have Betydning for Landbruget. 1798 blev han Sognepræst i Hjermind, Le og Hjorthede i Viborg Amt og var der, til han tog sin Affsked 1857, tre Aar før sin Død. Han virkede for Skolevæsenet i sine Sogne, for Udbredelsen af almenoplysende Skrifter og ganske særlig for Træplantning. I Præstegaardshaven havde han en Planteskole, hvorfra han uddelte mange Planter, og paa en Hede, der hørte under Præstegaarden, anlagde han en Plantage. Denne har jeg for en Del Aar siden haft den Glæde at se. Men nylig har Hr. B. Bruun paa Bruunshaab givet mig Lejlighed til at se et Brev, som Hr. Bjerregaard 25. April 1825 har skrevet til Grunderen af Fabriken Bruunshaab, den i sin Tid for sin enestaaende Driftighed navnkundige Bertel Bruun. Dette Brev vidner om, at de to Mænd kunde mødes som varme Venner af Plantningssagen. Men Sognepræsten i Hjermind havde den Gang særlig Tro til, at Lærketræet havde en stor Fremtid paa Halvøen. „Skulde end intet andet Træ ville slaa an“, skriver han, „saa vil dog Lærketræet, om hvis Udholdenhed saavel mod Vinden som i det ringeste Jordsmon Deres Velædelhed vil kunne overtyde Dem ved at gøre mig den Ære i forestaaende Sommer at se mine Plantager.“

Hr. B .Bruun meddeler i det Brev, hvormed han sendte mig H. Bjerregaards Skrivelse, at der paa Bruunshaab fin-

des enkelte Lærketræer; men saa langt, som han kan huske, „har de staaet i Stampe uden at komme videre", og de er helt bedækkede med Mos.

Nogle vil maaske med Interesse læse dette lille Bidrag til Hedeplantningens ældre Historie.

Askov, 20. Januar 1908.

Ludvig Schrøder.

Hederne i Frankrig.

Ved A. Horneman.

Hederne (les landes) i den sydvestlige Del af Frankrig henlaa forhen som et ufrugtbart Land, fladt, uden Afløb og med en sandet Jordbund, der mange Steder var gennemtrængt af Ahllag. Om Vinteren var Hederne derfor en Sump, og om Sommeren fordampede Vandet i den stærke Varme, saa Jorden blev meget tør. Plantevæksten var hovedsagentlig Lyng, Tornblad, Bregner, lidt Eg og nogle forkrøblede Fyr. Klimaet var usundt, og Febersygdomme plagede den faatallige Befolkning.

I Aaret 1808 besøgte Kejser Napoleon I. les landes og udtalte ved denne Lejlighed: „Jeg vil efter Fredsslutningen gøre Hederne til en Have for min gamle Garde", men først i 1850 fremkom Godsejer Chambrelent med Forslag til Hedernes Afvanding og Besaaning med Fyr efter en Metode, der med udmærket Resultat var prøvet paa hans Ejendom.

Staten bekostede Gravningen af Hovedkanalerne, og Arbejdet blev fremmet med saa stor Kraft, at der allerede i 1873 var afvandet og besaaet med Fyr af Kommunerne: 41 Kv. Mil og af Private: 34 Kv. Mil eller ialt 75 Kv. Mil.

Nu er Fyrren kultiveret paa over 100 Kv. Mil, og det er uhyre Værdier, der er fremkommet herved; 1 Td. Ld. 40-aarig Fyrreskov vurderes nu til fra 125 til 600 Kroner, efter Bevoksningens Godhed og efter som den er mere eller mindre udsat for Ild; før 1850 købtes Heden for næppe 2 Kroner pr. Td. Land.

Klimaet er nu sundt, og Befolkningen langt talrigere og kraftigere end før.

Det er Kystfyrren eller Strandfyrren (Pinus maritima), der danner Skovene i de skovrige Departementer i den gamle franske Landsdel Gascogne, hvor den, iberegnet de gamle Skove, de nye Skove og Klitplantagerne, nu dækker omtrent 1 Million Hektare eller ca. 180 Kv. Mil. Den har fundet en saa udstrakt Anvendelse i Heder og Klitter paa Grund af sin Nøjsomhed, sin hurtige Vækst og sine dybtgaaende Rødder, men ogsaa i Midtfrankrig kultiveres Kystfyrren meget, helt op til 49. Breddegrad (Egnen ved Paris), men er her dog udsat for at fryse bort; saaledes ødelagdes uhyre Arealer med unge Kystfyr i Vinteren 1879—80 i Landet omkring Loirefloden.

De smukkeste Bevoksninger findes paa det dybe, løse, varme Sand, hvor Træets Pælerod med Lethed kan trænge ned. Ahl, Fugtighed eller Tilstedeværelsen af Kalk hæmmer i høj Grad Træets Vækst.

I det ydre ligner Kystfyrren, hvis franske Navn er: Le pin maritime, den østrigske Fyr, er dog noget lysere i Farven og har mindre tæt Naale- og Grenbygning. Stammen er brun, tyk i Forhold til Højden og som oftest bugtet.

Den største Fare, der truer Fyrreskoven, er Ildebrande, disse forekomme nu saa ofte, at Forsikring ikke mere kan finde Sted. Det forringer i høj Grad en Skovs Værdi i Handel, om Brandfare er til Stede i betydelig Grad.

En Mængde forskellige Insekter forekomme, men det er sjældent, at disse Angreb har Træets Død til Følge.

Forskellige Svampe angribe Træerne, saasom Rustsvampe, Poresvampe og Honningsvampen, men Angrebene synes dog sjældnere at have en voldsom Karakter.

Kulturerne udføres hovedsagentlig ved Saaning; Lyng, Tornblad og Bregner afbrændes og med 7—8 Alens Afstand pløjes eller hakkes Striber, 1—1½ Alen brede ogca. 8 Tommer dybe; heri udsaaes ca. 5 Pd. Frø pr. Td. Land; Frøet beregnes kun til 22 Øre pr. Pd. I de gamle Skove anvendes saa vidt mulig naturlig Foryngelse, der i Almindelighed ikke giver noget stort Antal Stammer, men heller ikke koster

noget. Træerne i en Bevoksning, frembragt ved Plantning, siges at give tidligere Harpiks og mere Harpiks.

De ved Saaning frembragte tætte Bevoksninger udtyndes tidligt og stærkt, og de tynde Stammer finde let Afsætning i Byerne og hos Vindyrkerne til Stakitter, Kosteskafter, Bønnestænger, Støttepæle for Vinstokkene og i den ældre Alder til Minetræ (Pitprops). Men selv om Kystfyrren, paa Grund af sin Form, egner sig mindre godt til Tømmer, saa finder det elastiske, harpiksrige Træ dog en rig Anvendelse. I Paris ere mange Gader brolagte med Træ, hertil anvendes Skovfyr og Kystfyr, men denne sidste foretrækkes, fordi den bedre modstaar Slid og Raadsvamp og tørres hurtigere efter Regn. Til Jernbanesveller er Træet meget søgt, bl. a. fordi det revner mindre let end f. Eks. Eg. Desuden leverer Kystfyrren et udmærket Materiale til Vandbygningsarbejder, Snedker- og Bødkerarbejder.

Kystfyrrens Ved, særlig det yderste Lag, Splinten, er meget rigt paa Harpiks, og Salg heraf giver en betydelig Indtægt for mange Skove.

Det var ved La Teste, en mindre By, 7 Mil sydvest for Bordeaux, at jeg saa, hvorledes Harpiksen blev indsamlet og behandlet.

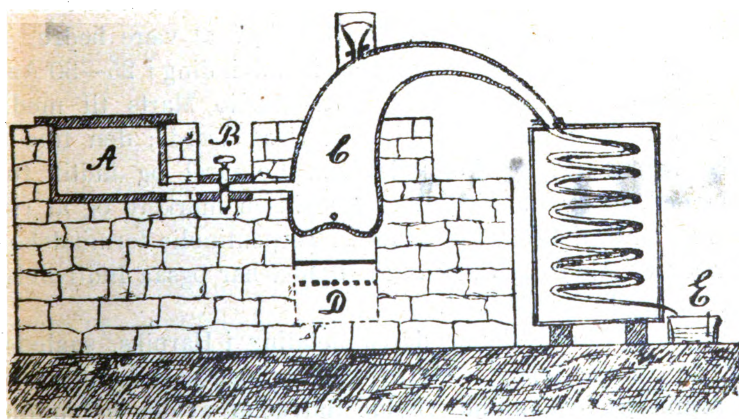
Skoven ved La Teste er ca. 8000 Tdr. Ld. stor, ejes dels af Byen og dels af Private og bestaar næsten udelukkende af Kystfyr, kun hist og her saaes enkelte Træer eller Grupper af gamle lavstammede Ege. I de ældste Bevoksninger vare Træerne 8 til 18 Tommer i Diameter i Brysthøjde og 40—60 Fod høje og stod med en indbyrdes Afstand af 10 til 20 Alen, saaledes at der ikke fandtes 100 Stammer paa en Td. Ld.; derved havde Solen uhindret Adgang til Stammerne, og dette er nødvendigt for at faa en stærk Harpiksudsvedning.

Jorden var dækket af et tæt, mange Steder uigennemtrængeligt 2—3 Alen højt Krat, bestaaende af Tornblad (Ulex), Eg, Brombær, Bregner og en indtil 2 Alen høj Lyngart; der førte derfor Stier fra Træ til Træ.

Naar Træerne ere 25—30 Aar gamle, kan der begyndes paa Harpiksaftapningen (le resinage), der foregaar paa den Maade, at der i Slutningen af Februar Maaned med en skarp

A
B
C
D
E

Hakke borthugges en Strimmel Bark og et tyndt Lag Splint i en Længde af ca. 1 Alen og en Bredde af 2—3 Tommer. Ved nederste Ende af denne Fure anbringes en lille, svagt krummet Zinkplade som en Slags Afløbsrende, og under Pladen fæstes en ca. 6 Tommer høj, indvendig glaceret, Lerpotte af Form som en Urtepotte. Potten hviler paa et Søm, der bankes i Træet, og støtter sin øverste Kant under Zinkpladen. Harpiksen flyder altsaa ud af det saarede Træ, følger Furen og løber ad Zinkpladen ned i Potten; denne tømmes i Almindelighed 2 Gange om Maaneden, og ved samme Lejlighed forlænges Furen og gøres dybere ved at afhugge en ganske tynd Spaan, hvorved Harpiksudsvedningen forstærkes. Efterhaanden faa Furerne en Længde af 4—5 Alen, en Bredde af 3—4 Tommer og en Dybde af ½ til ¾ Tomme. Paa et større Træ kan der være indtil 7—8 Furer, men der er aldrig mere end 2 i Virksomhed ad Gangen, saaledes at der kun er én eller to Potter ophængt paa hvert Træ.

Naar der ikke kan være flere Furer paa et Træ, og disse ikke kan forlænges eller uddybes mere, da er Harpiksudvindingen endt for dets Vedkommende, og i Fald Træet er behandlet med den fornødne Forsigtighed, saaledes at f. Eks. Furerne aldrig naa sammen, da er det i sin fulde Kraft, og dets Kærneved siges at være bedre.

Træerne kan benyttes til Harpiksudvinding i 25—30 Aar.

Harpiksen flyder i Tiden fra medio Marts til medio Oktober, men har forskellig Farve og Værdi; den fineste Harpiks, den lyse, indvindes om Foraaret og indtil Juli Maaned, efter den Tid bliver Harpiksen mørkere og af ringere Værdi, ligesom Indholdet af Terpentinolie formindskes. Træernes Alder og Luftens Fugtighed har ogsaa Indflydelse paa Harpiksens Godhed.

Arbejderne erholde deres Betaling i Harpiks, saaledes at de for alt Arbejdet vedrørende Træernes Behandling og Harpiksens Indsamling erholde Halvdelen af den indvundne Harpiks.

Den raa, i Skoven indsamlede, Harpiks fyldes i Tønder, køres til Smeltehytten (l'usine) og bliver her først renset, d. v. s. befriet for Fyrrenaale, Barkstumper m. m. Dette

sker ved Smeltning, der foretages i et stort Kobberkar, hvorunder der fyres langsomt under stadig Omrøring. Naar hele Harpiksmassen er smeltet, ophører man med at røre og fyre, de tunge fremmede Legemer vil da bundfælde sig, medens de lette svømme ovenpaa og skummes af.

Af den flydende, rensede Harpiks, der nu benævnes Terpentin, udvindes derefter Terpentinolien ved Destillation i et Kobberapparat, som hoslagte Tegning viser.

Beholderen A. fyldes og udtømmes i Kolben C. ved at aabne for Hanen B., denne drejes for igen, og Beholderen fyldes til næste Gang. Der fyres paa Ildstedet D., og den i Terpentinen værende Terpentinolie fordamper, passerer det af koldt Vand omsluttede spiralsnoede Rør, fortættes derved og løber ud i et Kar E.

Den i Kolben tilbageblevne Vædske fyldes paa Tønder, hvori den ved Afkølingen størkner og danner den smukke, ravlignende Masse, der kaldes Harpiks.

Paa en ha. Skov samledes aarlig ca. 400 Kilo raa Harpiks, der solgtes for 80 Francs, det er ca. 32 Kr. aarlig pr. Td. Land; heraf erholder Ejeren de 16 Kr., medens Harpikssamleren faar den anden Halvdel.

Efterskrift.

Ved Chr. Dalgas.

Ligesom Hederne i den sydvestlige Del af Frankrig (les landes) vare og ere bevoksede af en adskillig rigere og kraftigere Vegetation end vore Heder nemlig som oven anført: høj Lyng, Tornblad, Bregner, lidt Eg og lidt Fyr paa de franske Heder, imod lav Lyng og Rensdyrlav, Tyttebær og Melbær paa de danske Heder, saaledes er ogsaa den Fyrreskov, man straks og i Løbet af forholdsvis faa Aar har frembragt paa de franske Heder, adskilligt kraftigere og værdifuldere end den Fyrreskov, man straks kan frembringe paa vore Heder.

I „les landes“ er Kystfyrren „pinus maritima“ som anført med stort Held blevet anvendt, men denne kraftige, hurtigvoksende Fyr, som af Willkomm*) angives at kræve

*) Willkomm, forstliche Flora 1875.

en Aarstemperatur af mindst 12 ⁰ C. og en Vintertemperatur af mindst 6 ⁰ C., kan ikke anvendes hos os, hvor den iøvrigt ogsaa er prøvet uden Held.

Vi ere paa vore Heder henviste til at anvende den yderst haardføre og nøjsomme Bjergfyr som Pioneren for ved dens Hjælp at faa den værdifuldere Granskov frem.

Bjergfyrren vokser jo meget langsommere end Kystfyrren og vil først i 40 Aars Alderen kunne opnaa den Tykkelse, som Kystfyrren har i ca. 20—25 Aars Alderen, i hvilken Alder Harpiksudvindingen (som ovenfor anført) begynder af Kystfyrren.

Vi have da først nu saa gamle Bjergfyr, at der kan være Tale om at benytte disse til Harpiksudvinding, og hermed vil der nu blive gjort Forsøg.

Harpiksudsvedning paa Bjergfyr er heroppe i vort koldere Klima næppe saa stærk som paa Kystfyrren i Frankrig, og det er derfor ikke sandsynligt, at vi med Held direkte kunne overføre de franske Metoder, men det er muligt, at disse kunne tillempes efter vore Forhold.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 6. 25. Marts. 1908.

Hedeselskabets ordinære Repræsentantmøde

afholdes Dagene den 24.—25. Juni i Ringkøbing.

De samvirkende Plantningsforeningers Aarsmøde i Bryrup den 13. Juni 1907.

Ved G. Morville.

Efter Indbydelse af Brædstrup og Nørre Snede Plantningsforeninger mødte 54 Delegerede fra de forskellige Plantningsforeninger til Aarsmøde i Bryrup den 13. Juni 1907. Mødet aabnedes Kl. 9 Form. af de samvirkende Plantningsforeningers Formand, Pastor Thyssen fra Ølgod, der bød de Delegerede og d'Hrr., der som Gæster vare indbudte til Mødet, velkommen og udtalte Haabet om, at de Forhandlinger, der forestod, maatte blive til Held og Lykke for Plantningssagen. Blandt de indbudte kan nævnes: Kammerherrerne Bech, Engelsholm, og Sehested, Addithus, Intendant Sjelle, København, Statskonsulent Riedel, Aarhus, m. fl.

Apotheker Strøjberg, Randers, der blev valgt til Dirigent, gav straks Ordet til Formanden, der først afgav Beretning om Virksomheden i det forløbne Aar og udtalte, at der særlig var 3 Sager, han fandt Anledning til at omtale. Den første var Husmandssagen. Som bekendt havde Husmandsforeningerne stillet Krav til Hedeselskabet om at blive betragtede som Plantningsforeninger. Dette mente Hedeselskabet ikke at kunne indlade sig paa, men foreslog den Ordning, at Husmandsforeningerne kunde blive betragtede som Kredse af de

stedlige Plantningsforeninger. Hermed var Husmandsforeningerne imidlertid ikke tilfredse, og der blev nu afholdt et Møde af Delegerede fra de samvirkende jydske Husmandsforeninger og de samvirkende Plantningsforeninger. Paa dette Møde enedes man saa om at indstille til Godkendelse, saavel af Hedeselskabet som af de samvirkende jydske Husmandsforeninger, at disse indmelder sig under Hedeselskabet som én samlet Plantningsforening, der i Forhold til de gjorte Bestillinger faar Anpart i de Midler, Hedeselskabet aarligt faar fra Staten til Fremme af Smaaplantningssagen, at Hedeselskabet er berettiget til at øve Kontrol med Anvendelsen af de Husmandsforeningerne tildelte Midler, som disse skulle aflægge Regnskab for overfor Hedeselskabet. Saavel Hedeselskabets som de samvirkende jydske Husmandsforeningers Bestyrelse har approberet denne Ordning.

Den næste Sag drejede sig om Fordelingen af Statstilskudet til de forskellige Plantningsforeninger. Paa et Bestyrelsesmøde, i hvilket Hedeselskabets forstlige Medlemmer af Forretningsudvalget deltog, var man bleven enige om at fastsætte et Maksimumstilskud for hver Plantesort. Uddelingen sker saa til nedsat, dog ikke under halv Pris.

Om selve Arbejdet udtalte Formanden, at dette gik sin rolige og støtte Gang. I 1906 var der saaledes anvendt ca. 14 Millioner Naaletræer og ca. $2\frac{1}{2}$ Million Løvtræer. Det saa ud til, at man begyndte at anvende flere Løvtræer i de senere Aar end tidligere, hvilket maatte anses for heldigt, idet disse jo er mere varige end Naaletræerne. Der har jo været rettet det Angreb paa Foreningerne, at de anvendte for mange Naaletræer og for faa Løvtræer, men Formanden mente, at man skulde tage dette Angreb med Ro, naar Arbejdet blev gjort forsvarligt, vilde Angrebene sikkert forstumme og blive uden Virkning.

Til Slut omtalte Formanden, at der endnu ikke forelaa et Resultat vedrørende Samarbejdet med det jydske Haveselskab.

Kontorchef Johansen, Viborg, oplyste, at Husmandsforeningerne i 1907 havde faaet et Tilskud fra Hedesel-

skabet paa ca. 2250 Kr., der var fordelt mellem 67 forskellige Husmandsforeninger. Paa Grund af indtrufne Omstændigheder maatte man det første Aar undlade at føre Kontrol med Husmandsforeningernes Anvendelse af det dem tildelte Tilskud, men haabede han, at det for Fremtiden skulde kunne lade sig gøre.

Da der fra flere Sider var stillet det Spørgsmaal, om de Husmandsforeninger, der ønskede at blive ved den gamle Ordning, ikke kunde det, udtalte Kontorchefen, at det var der selvfølgeligt ikke noget til Hinder for.

Gaarejer Randløv, Skanderborg, der bragte Bestyrelsen en Tak for den gode Maade, Forholdet til Husmandsforeningerne var bleven ordnet paa, udtalte, at man, naar de antydede Forhandlinger med jydsk Haveselskab skulde finde Sted, da især burde arbejde hen til, at Medlemmerne af Plantningsforeningerne kun rekvirerede deres Frugttræer i nogle faa, men anerkendte Sorter. Som det gik nu var der alt for mange mer eller mindre umulige Frugttræsorter at vælge imellem. Medlemmerne burde have Besked paa, hvilke Sorter de skulde anvende i de forskellige Egne og ikke have for mange at vælge imellem.

Formanden udtalte, at der, hvad Samarbejdet med jydsk Haveselskab angaar, var adskillige Punkter, man indenfor Bestyrelsen alt vare enige om, og hertil hørte den af Randløv paapegede.

Statskonsulent Riedel, Aarhus, tog nu Ordet og udtalte, at Spørgsmaalet om Frugttræsorter paa flere Egne ikke var løst, at det var et meget vigtigt, men aabent Spørgsmaal, som man i højeste Grad trængte til at komme til den rette Forstaaelse af. Vi bør hjælpes ad paa dette Punkt. Det er ikke alene Plantningsforeningerne, der mulig trænger til Haveselskabet, men i langt højere Grad Haveselskabet, der trænger til Plantningsforeningerne, for at faa Interessen for og Forstaaelsen af denne Sag vakt hos Befolkningen.

Kammerraad Schmidt, Randers, omtalte, at Statskonsulent Riedel havde holdt Foredrag i Randers-Faarup Plantningsforening om Havekultur og anbefalet til Brug for denne Egn nogle faa Sorter af de forskellige

Slags Frugttræer, og han raadede de øvrige Plantningsforeninger til at faa Konsulenten til at holde Foredrag.

Gaardejer Randløv kunde ikke se andet end, at de forskellige Planteskoler alligevel maatte holde en Mængde forskellige Frugttræsorter, idet der jo var stor Forskel paa de forskellige Egne. Den enkelte Planteskole har ikke Mod til at vælge den enkelte Sort; det skal komme fra Forbrugerne, der skal have Raad, og det skal Konsulenten give.

Dirigenten sluttede nu Diskussionen om denne Sag og henstillede til Bestyrelsen at arbejde videre i Henhold til de faldne Udtalelser.

Tømmerhandler Voigt, Varde, beklagede, at Aarsberetningen endnu ikke forelaa færdig, hvorfor han blot vilde fremdrage nogle faa Enkeltheder. I Aar findes der 51 Plantningsforeninger, hvoraf 45 har indsendt Beretning. Medlemstallet er meget forskelligt, fra 72 — Kolding Forening — til 2751 — Aalborg Forening. I de 45 Foreninger er der ialt 13,708 Medlemmer, der benytte 189 forskellige Planteskoler. Statstilskudet til de 45 Foreninger har været 56,257 Kroner. Taleren gav herpaa en Række detaillerede Oplysninger om Plantepriser, samt meddelte, at der om Plantning af Markhegn ikke forelaa Oplysninger fra en eneste Forening. Det vilde være af stor Betydning at faa dette frem. Kun 4 Foreninger havde gjort Forsøg med Prøvehegn, hvilket kunde tyde paa, at der saa at sige ingen Forsøg gøres paa dette Omraade. Efter at have omtalt, hvorledes Forbruget af Frugttræer er, og hvor mange Foredrag der var bleven holdt i de forskellige Foreninger, slut- Voigt, hvorefter

Formanden bragte ham en varm Tak fra Bestyrelsen for det store Arbejde, han havde paataget sig for at fremskaffe de mange Oplysninger.

Formanden fremlagde nu det reviderede Regnskab, der godkendtes enstemmigt.

Man gik derefter over til Spørgsmaalet om at rette en Henvendelse til Trafikministeriet om, at Planter for Fremtiden kan forsendes paa Statsbanerne som letfordærvelige Varer.

Formanden foreslaar, at man vedtager en Resolution ,der gaar ud paa, at vi ønske, at Planter for Fremtiden kunne sendes paa Statsbanerne som letfordærvelige Varer. Han var ikke selv nøje kendt med disse Forhold, men har tit fra mange Sider hørt udtalt, at Planter kan ligge flere Dage paa Stationerne uden at blive afsendte, hvilket de jo ikke kan have godt af.

Stationsforstander Vedel, Bryrup, oplyste, at Planter i Reglen sendes som Ilgods, men at det ofte hændte, at Modtagerne lader dem ligge 3—4 Dage paa Stationerne, inden de hente dem.

Gaardejer Levring, Væth, udtalte, at den Fremgangsmaade brugte man ikke paa hans Egn, men desuagtet var Planterne mange Gange udtørrede, naar de kom til Bestemmelsesstedet, hvorfor han ansaa de lokale Planteskoler for de bedste.

Skovrider Smith, Hindsgavl, oplyste, at der forgæves har været rettet Henvendelse om denne vigtige Sag fra „dansk Skovforening“, og haabede, at naar der nu ogsaa kommer en Henvendelse fra Plantningsforeningerne, at det da vil føre til det ønskede Resultat. Danmark er vist det sidste civiliserede Land, hvor sligt finder Sted. Alle andre Steder forsendes Planter som letfordærvelige Varer.

Statskonsulent Riedel anbefalede, at alle Interesserede slog sig sammen, Hedeselskabet, Haveselskabet, Skovforeningen og frem for alt Plantningsforeningerne, og søgte Sagen gennemført.

Formanden udtalte derpaa, at hvad man vedtog her blev formet som en Henstilling til Hedeselskabet, men Foreningerne kunde naturligvis opfordre Hedeselskabet til at faa andre med i denne Sag, og det skulde saa dog være mærkeligt, om denne saa vigtige Sag ikke skulde kunne gennemføres.

Efter at flere forskellige havde haft Ordet, vedtoges det enstemmigt at indgaa til Hedeselskabet med den nævnte Henstilling.

Det næste Punkt paa Dagsordenen var: Plantningsforeningernes Forsøgsvirksomhed.

Tømmerhandler Voigt, Varde, der indledede Forhand-

lingerne om denne Sag, mente, at der i Virkeligheden ikke fandtes nogen saadan Virksomhed, hvilket han meget beklagede. Det var nødvendigt, at man fik klar Besked om Jordbehandlingen, om Planter, Planteafstand o. s. v., ligesom man savnede nøjagtige Oplysninger om den Nytte, Hegnsplantninger gør. Han omtalte et af Aarhus Plantningsforening anlagt Forsøg med Opstilling af Træskærme for at faa konstateret, hvilken Indflydelse disse vilde have paa Afgrøderne. Et lignende Forsøg vilde nu Varde og Omegns Plantningsforening gøre, men det var nødvendigt, at man adskillige Steder fik etableret lignende Forsøg. Kunde Penge ikke skaffes ad anden Vej, maatte man gaa til Hedeselskabet for at faa de fornødne Penge.

Nu fik forskellige Talere Ordet, og efter at det var bleven udtalt, at slige Forsøg absolut burde udføres af Plantningsforeningerne og ikke, som fra enkelte Sider udtalt, af Landboforeningerne, blev det dog tilsidst fra alle Sider erkendt, at denne Side af Virksomheden retteligen burde tages op af Plantningsforeningerne, og Tømmerhandler Voigts Forslag at henvende sig til Hedeselskabet om at skaffe Midler til Forsøgsvirksomhed blev derpaa vedtaget.

Nu blev Frokosten, ved hvilken Brædstrup og Nørre Snede Plantningsforeninger optraadte som Værter, indtaget, hvorpaa man paany tog fat paa Forhandlingerne, der begyndte med næste Punkt paa Dagsordenen:

Bør Hedeselskabet ikke nu give Afkald paa at indsætte en Mand i Plantningsforeningernes Bestyrelse.

Tømmerhandler Voigt, Varde, indledede med at udtale, at denne Sag, der jo sidste Aar indlededes af Gaardejer Levring, Væth, da blev forkastet med stor Majoritet. Naar han nu i Aar atter tog den op til Behandling, skyldtes det, at der var fremkommet et nyt Moment, nemlig Ordningen med Husmandsforeningerne. Det var ingenlunde hans Mening paa nogen Maade at tage noget af den Fortjeneste fra Hedeselskabet, som dette havde indlagt sig ved at have taget Smaaplantningssagen op. Vel var der dannet mange Plantningsforeninger og det i meget kort Tid, men

det forekom ham, at det ikke var lykkedes Hedeselskabet at faa de mange Hænder med i Bevægelsen. Det er kun ganske faa, der tage sig af Sagen. Folk stoler paa, at naar Sagen er lagt i Hedeselskabets Haand, er den i gode Hænder. Hidtil har Hedeselskabet saa at sige været ene om at agitere for Hegns- og Smaaplantning; nu er der baade fra Landboforeninger og Husmandsforeninger stillet Krav om at faa denne saa vigtige Sag fremmet saa stærkt som muligt, og hvis man ikke passer paa, var det jo muligt, at disse tog Arbejdet fra Plantningsforeningerne. Han mente derfor, at det vilde være klogt i Tide at udvirke, at Hedeselskabet stiller de samvirkende Plantningsforeninger saa frit som muligt, og at disse ikke blot skal være en raadgivende Forsamling, som bliver parodisk i Forhold til andre Samvirksomheder, der udfører et selvstændigt Arbejde under eget Ansvar. Der vilde næppe ske nogen nævneværdig Forandring i Arbejdet; thi Plantningsforeningerne vilde sikkert i mange Tilfælde frit vælge de samme Mænd, som Hedeselskabet nu sætter ind i Bestyrelserne. Men nu, da Hedeselskabet ikke forlanger at kontrollere Husmandsforeningerne ved at sætte en Mand ind i disse Foreningers Bestyrelse, bør det ogsaa stille Plantningsforeningerne frit og selvstændigt paa dette Omraade.

Gaardejer Randløv fraraadede paa det bestemteste at vedtage noget i Retning af Voigts Forslag. (Hør!) Saa længe Foreningerne faar Tilskud gennem Hedeselskabet, vil det af praktiske Grunde være heldigt, at Hedeselskabet har Indflydelse paa Ledelsen. Det er jo heller ikke uden Betydning, at vi faar gratis Vejledning, naar denne forlanges. Han havde aldrig erfaret, at Hedeselskabet havde lagt Hindringer i Vejen for, at Plantningsforeningerne kunde udvikle sig. Voigts egen Forening var jo et talende Eksempel herpaa. Skulde Landboforeningerne og Husmandsforeningerne tage en Del Arbejde fra os, vilde han godt kunne gaa med hertil, da der efter hans Mening var Arbejde nok for os alle sammen alligevel.

Provst Marcussen, Gjedsted Forening, mente, at Foreningerne ikke havde Raad til at undvære Hedeselskabets Velvilje, og han troede, at man udsatte sig herfor

ved at vedtage Voigts Forslag. Naar denne udtalte, at Foreningerne efter al Sandsynlighed vilde vælge de samme Mænd ind i Bestyrelserne, som nu vælges af Hedeselskabet, kunde han ikke se, at dette forandrede Sagen.

Søren Skov, Tønning, spurgte om, hvor meget Hedeselskabets Medlemmer af Bestyrelserne faa i Løn, hvortil Kontorchef Johansen svarede, at de ikke faa noget særligt for at arbejde for Plantningsforeningerne, men i enkelte Foreninger var man nødt til at anmode andre end Hedeselskabets faste Personale om at paatage sig det nævnte Hverv, og disse Mænd faa af Hedeselskabet et mindre Honorar herfor.

Søren Skov var glad ved Voigts Forslag, og han mente, at det nok skulde gaa igennem en Gang i Fremtiden.

Lærer Hansen, Sir, udtalte nu, at han ubetinget var imod Forslaget om at kassere Hedeselskabet og dettes Tilsynsmænd. Han vilde paa ingen Maade gaa med til at bryde de historiske Baand, der knytter Plantningsforeningerne til Hedeselskabet, der er den Institution, der er gaaet i Spidsen for Plantningssagen. Han ventede, at som det hidtil er gaaet, vil det ogsaa gaa i Fremtiden og mulig bedre, naar den Misstemning, der er fremme i enkelte Egne, kunde modbevises, saa det Arbejde, der udføres af Hedeselskabet, faar den Anerkendelse, der tilkommer det.

Randløv kunde fremdeles ikke se, at der var nogensomhelst Grund til at forlade den Ordning, vi nu havde, saa længe det gik saa godt, som det gik, og at det var et stort Arbejde, der blev gjort, fremgik jo af de Hovedresultater, Beretningen indeholdt.

Formanden fraraadede paa det bestemteste Forslaget; han vilde kort henholde sig til, hvad Randløv havde sagt, at Sagen maa tages praktisk. Han vilde spørge, om den Arbejdsmaade, vi hidtil havde haft, har ført til et godt Resultat eller ej? Han mente, at man absolut maatte svare ja hertil. Han kunde derfor ikke se, at der var nogen tvingende Grund til at forlade den gamle Ordning, hvorved vi støttede Hedeselskabet i dets Arbejde. Var der noget at udsætte paa de Mænd, Hedeselskabet indvalgte i

Foreningernes Bestyrelser, vilde han bede om, at dette maatte komme frem. Han var da vis paa, at Hedeselskabet vilde tage de nødvendige Hensyn hertil. Samarbejdet med Hedeselskabet havde kun gavnet Foreningerne. Hele Plantebevægelsen var sket under Hedeselskabets Ledelse, de Penge, vi arbejde med, gives til Hedeselskabet, og saa længe dette har Ansvaret, maa det ogsaa øve Kontrol med, at de anvendes paa tilbørlig Maade.

Dyrlæge Møller, Faarup, udtalte, at hvis der blev givet nogen mere Frihed med Hensyn til Midlernes Anvendelse, vilde vel de Røster, der stadig kom igen, forstumme.

Voigt fastholdt, at han ikke syntes, at de Resultater, man var naaet til, var saa gode som Randlev mente. Hvad andet have vi egentlig naaet end at give Husmandsforeningerne en Særstilling indenfor Plantningsforeningerne.

Randløv: Ønske vi Statens Hjælp, maa vi finde os i, at Staten fører Tilsyn, og dette sker gennem Hedeselskabet.

Kontorchef Johansen vilde gærne anholde en Udtalelse af Voigt. Han kaldte de samvirkende Plantningsforeninger for en „parodisk" Forsamling. Kontorchefen kunde ikke forstaa, at Voigt vilde sidde i Bestyrelsen for en saadan. (Hør!)

Voigt fastholdt det brugte Udtryk, som Dirigenten paatalte, og tog derefter sit Forslag tilbage.

Hvad kan der gøres for Fredning af de bestaaende Læ- og Hegnsplantninger.

Saaledes lød det næste Punkt paa Dagsordenen, der indlededes af Formanden, idet han udtalte, at man jo tit saa mange baade Naaletræ- og Løvtræhegn, der ere forkrøblede. Det er jo ikke nok, at vi plante, men vi maa ogsaa frede om det plantede. Han underrettede Forsamlingen om den nye Maade, Hedeselskabet havde sat Vejledning i Marken i System paa, ved Assistenter, der gik fra Dør til Dør for at yde Vejledning paa dette Omraade til dem, der ønskede det. Han henstillede at gøre saa megen Brug af dem som muligt, og slog det nuværende Personale ikke til, var han sikker paa, at Hedeselskabet vilde

forøge det, saa al den Vejledning, der ønskedes, kunde blive givet.

Da Tiden ikke tillod videre Forhandling om dette Punkt, vedtog man en Henstilling til Hedeselskabet om denne Sag, og som gik ud paa, at Selskabet opfylder alle de Krav, der stilles det paa dette Omraade, efter Haanden som Kravene stilles.

Man var nu kommen til det 7. Punkt paa Dagsordenen: Bør man ikke for Fremtiden nøjes med at afholde Aarsmøde hvert andet Aar, og hvilken Tid er mest passende.

Skovrider Nielsen mente, at man godt kunde nøjes med at holde Aarsmøde hvert andet Aar, men efter at flere havde udtalt sig herimod, vedtoges det at blive ved den gamle Ordning.

Gaardejer Levring, Væth, genvalgtes nu til Medlem af Bestyrelsen og Apoteker Strøjberg, Randers, til Revisor.

Herpaa sluttedes Mødet, hvorpaa man steg til Vogns for at køre en Tur gennem de nord for Bryrup og Vinding liggende Skove. Man gjorde efter Indbydelse af Kammerherre Sehested Holdt paa dennes smukke Ejendom „Addithus“, med henrivende Udsigt over Salten Langsø mod de skovklædte Bakker i Tem og Ry Sogne. Smukkere Udsigter end fra de forskellige Punkter i Kammerherre Sehesteds Skove skal man lede længe efter her i Landet. Efter paa det bedste at være bleven beværtede paa Addithus, steg man atter til Vogns og kørte nu tilbage tildels gennem ret frugtbart Agerland til „Velling Kold“, hvor Middagen sent paa Aftenen indtoges.

Næste Morgen samledes Deltagerne i Turen fra de forskellige Steder, hvor man havde skaffet dem Ophold for Natten, paa Vejen, der fører fra Bryrup til Nørre Snede, og nu kørte man først til den prægtige Nedergaard Plantage i sidstnævnte Sogn. Efter at Plantagen var passeret, bleve Deltagerne i Turen paa det gæstfrieste beværtede af Nedergaards Ejerinde. Fra Nedergaard gik Turen mod Nord gennem de store, gamle som unge, meget vellykkede Plantager, der høre under Palsgaard Statsskovdistrikt,

gennem Store Hjøllund Plantage, flere mindre private Plantager tilbage til Bryrup, hvor Middagen indtoges.

I Løbet af Dagen var flere af Deltagerne taget bort, saa der var ikke saa mange i Bryrup den Aften, som man havde ventet — og hen paa Aftenen toge saa de sidste bort.

Alle var taknemmelige for den udmærkede Udflugt, man havde været paa, og med Beundring hørte man Folk udtale sig om det vældige Plantningsarbejde, der var og vil blive udført i Egnen vest for Bryrup.

Med Tiden vil her komme til at ligge det største samlede Skovareal i Landet.

Skalmstrup Skovridergaard, 1. Marts 1908.

Forsøg paa Klægjord i Vestjylland.

Til Finanslovens 3die Behandling har Landbrugsministeren i Følge Rigsdagstidende, Tillæg B, Pag. 1643, stillet følgende Ændringsforslag:

„Landbrugsministeriet.

København, den 10. Februar 1908.

I vedlagte til Landbrugsministeriet indsendte Andragende anholder de samvirkende Landboforeninger i Ringkøbing Amt om, at der af Statskassen maa blive bevilget de nødvendige Midler til Gennemførelsen af Forsøg paa Klægjord i Vestjylland. Som det fremgaar af Andragendet og den ligeledes medfølgende Erklæring fra Ingeniør ved det danske Hedeselskab, Th. Claudi Westh, drejer det sig om meget betydelige Arealer — ca. 15—16,000 Tdr. Land —, om hvis rette Behandling der hersker stor Meningsforskel blandt de deri interesserede Lodsejere, og det maa anses for højst tvivlsomt, om der kan naas noget tilfredsstillende Resultat med Hensyn til Behandlingsmaaden af disse ret værdifulde Arealer, med mindre en Autoritet som Hedeselskabet tager Ledelsen

af en Række formaalstjenlige Forsøg i sin Haand og paa Stedet godtgør, hvilke Foranstaltninger der kan sikre det bedste Udbytte af Arealerne. Det danske Hedeselskab har paa given Foranledning erklæret sig villig til at iværksætte de fornødne Forsøg, under Forudsætning af, at Statskassen afholdt Udgifterne derved, og har anslaaet disse til en Sum af 5,000 Kr. en Gang for alle og 500 Kr. aarlig i 10 Aar. Landbrugsministeriet maa under de foreliggende Omstændigheder anse de ovennævnte Forsøg som en Opgave, der ikke kan løses uden Statens Hjælp, og som er af saa stor Betydning, at det vil være fuldt forsvarligt at yde Støtte dertil.

Jeg tillader mig derfor i Henhold til det foran anførte at anmode det ærede Udvalg om til 3die Behandling i Folketinget af Forslag til Finanslov for Finansaaret 1908—09 paa mine Vegne at stille følgende Ændringsforslag:

Til § 18 II. A. 8. a. 3.

„Til Mose- og Engkultur“.

Summen forhøjes med . . . . 5,500 Kr.

heraf ekstraordinært 5,000 Kr.

Ole Hansen.

H. Gram.

Til Folketingets Finansudvalg.“

Forslaget er tiltraadt af Finansudvalget, og der vil derefter kunne udføres Forsøg til Belysning af den rette Behandling af de store Klægenge omkring Ringkøbing og Nissum Fjorde.

Dette vil vække stor Glæde i de omhandlede Egne.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 7. 10. April. 1908.

Hedeselskabets Forretningsførere.

Fra 1. Februar d. A. er der oprettet et nyt Forretningsførerdistrikt for Karup og Omegn. Gaardejer M. Jensen, N. Uhre pr. Karup, har overtaget Hvervet som Hedeselskabets Forretningsfører i dette nye Distrikt.

Hedeselskabets Forretningsførere for Houen og Ulfborg Distrikter, Forstander Christensen, Houen, og Forstander J. Jeppesen, Staby, har ønsket at fratræde disse Hverv.

Skovrider M. Holt, Paabøl pr. Tarm har derefter overtaget Hvervet som Selskabets Forretningsfører i Houen Distrikt og Lærer J. P. Gjaldbæk, Sønderkjær Skole pr. Ulfborg, har overtaget Hvervet som Forretningsfører for Ulfborg Distrikt.

To Anmeldelser af Havebøger.

Havebog for Gaardmænd og Husmænd.

6. omarbejdede Udgave 1907. 71 Sider.
Udgivet af Lærer C. Visse, Frejlev Skole pr. Aalborg.
Magnus A. Schultz' Boghandel, Aalborg.
Bogladepris 75 Øre.

Bogen tilbydes dog Husmands-, Landbo-, Plantnings- og andre Foreninger til Pris 30 Øre pr. Stk. ved Køb af mindst 100 Eksemplarer og 35 Øre pr. Stk. ved Køb af mindst 10 Eksemplarer. Til nævnte nedsatte Priser kan Bogen dog kun erholdes ved Henvendelse til Udgiveren.

Første Fjerdedel af denne Bog giver god Vejledning om Havens Anlæg, dens Form og Inddeling, Jordens Behandling,

samt Anlæg af Læplantning omkring Haven; dog skal om de brede Løvtrælæbælter bemærkes, at Planteafstanden, navnlig mellem Planterne i de forskellige Rækker, kunde sættes noget større, ligesom Afstanden imellem Rækkerne af de højtvoksende Løvtræer mulig bør gøres ca. 1 Alen større. Læbæltet bliver derved billigere at anlægge og desuden holdbarere.

Den næste Fjerdedel omhandler Frugthaven, hvorledes denne bør anlægges, hvilke Frugtsorter der bør vælges i de forskellige Egne af Landet, Planteafstande m. m. samt giver en kort Vejledning til Frugttræernes og Frugtbuskenes Beskæring og endelig en kort Oversigt over de almindeligste for Frugthaven farlige Insekter og Svampe samt Midlerne til disses Bekæmpelse m. v.

Sidste Halvdel af Bogen omfatter den egentlige Køkkenhave og oplyser om alt vedrørende de almindelige Grøntsagers Dyrkning, ligesom der gives en Del gode Raad m. H. t. disses Opbevaring.

Til Slut gives en kort Oversigt over de almindelige Haveblomster.

Det er en lille, men indholdsrig og letoverskueligt ordnet Bog, der fortjener langt større Udbredelse omkring i Landet, end den allerede har opnaaet ved de tidligere udkomne 5 Oplag, og det kan paa det bedste anbefales saavel Husmands- som Landbo- og Plantningsforeninger at foranledige denne lille Bog spredt ud til deres Medlemmer — den er rigeligt Pengene værd.

Birkebæk, d. 19. Marts 1908.

G. Heineth,
Assistent ved Hedeselskabet.

Rationelt Havebrug.

Af N. P. Jensen, Vonge pr. Tørring.

Anmeldt af Skovrider Bruun, Ydby.

Forfatteren, der tidligere har gjort sig fordelagtig bekendt i Landbrugslitteraturen bl. a. ved et lille Skrift om „De kvælstofsamlende Planter", har i denne lille, kortfattede Havebog paa en meget anskuelig og klar Maade beskrevet

Anlæg og Vedligeholdelse af en Have særlig af den Størrelse, der findes ved almindelige Gaarde og Huse.

I Kapitlet om Hegn og Læ er dette grundig behandlet baade med øst -og vestjydske Forhold for Øje, og under Frugthaven gøres Rede for Anvendelsen af svampe- og insektfordrivende Midler samt Behandling af de alm. Plantesygdomme saasom Kræft o. s. v. — Ogsaa under Kapitlet „Køkkenhaven" gives mange gode og praktiske Vink angaaende Dyrkningsmaaderne, og man kan i det hele taget sige, at der i denne lille Bog paa en sammentrængt Plads er givet en god Oversigt over de fleste af de Erfaringer, der indtil den nyeste Tid ere indvundne paa Havebrugets Omraade.

Den egner sig særlig godt til Ledetraad for Kredsforstandere i Plantningsforeningerne, som ofte ved Bestillingers Modtagelse staa ret famlende i Valget af Sorter, det være sig baade af Lætræer og Frugttræer.

Bogen er meget billig og tilsendes portofrit mod Indsendelse af 65 Øre til Forfatterens Adr.

Om Mosernes Udvikling i Nordtyskland.

Anmeldelse af C. A. Weber: Zwei geologische Moorprofile.
(Gebrüder Borntraeger, Berlin. Pris tilsammen 20 Mark, opklæbede paa Lærred 32 Mark.)

Ved Mag. A. Mentz.

I Nord- og Mellemeuropa, hvor Moserne som bekendt har langt den største Udbredelse, er der i Tidens Løb fremkommet en overordentlig omfangsrig Litteratur, der behandler Mosernes Naturforhold, deres Opstaaen og Udvikling, deres Jordbund og Vegetation, Udnyttelse o. s. v. I dette store Arbejde har næppe nogen taget mere ivrig Del end den til Bremer-Mosestationen knyttede Botaniker Dr. C. A. Weber. Og næppe nogen har vundet større Klarhed over adskillige Spørgsmaal, der angaar Mosernes Naturforhold, end netop Weber. Hans indgaaende Studier af Nordtysklands vidtstrakte Mosearealer i Vest og Øst har bragt ham frem til uden al Tvivl at være vor Tids første Autori-

tet paa dette Omraade. *) Dette siges, uden at jeg paa nogen Maade ønsker at gaa andre Forskere, skandinaviske saa vel som mellemeuropæiske, for nær. Saaledes vil Früh og Schroeter, Forfatterne af den store Monografi af Schweiz' Moser, **) sikkert være villige til at anerkende Weber's Betydning for den almindelige Behandling af Moserne i deres Bog.

Et Led af Weber's Bestræbelser for Udbredelsen af Kendskabet til Moserne er de af ham nylig udgivne Tavler til Demonstration af den Udviklingshistorie, han paa Grundlag af andres og egne Forskninger anser for at være typisk for Nordtysklands Moser. Idet jeg omtaler disse Tavler, skal jeg samtidig kortelig give et Referat af Weber's Opfattelse af Forholdene.

Disse Tavler, hvis Dimensioner er saa anselige (Højde 115 Ctm., Bredde 150 Ctm.), at de udmærket egner sig til Forelæsningsbrug, fremtræder i en særdeles smuk Kolorering og viser Gennemsnittet fra Overfladen til Bunden af dels en Lavmose, dels en Højmose. De forskellige Lag i Moserne træder tydelig frem i Forhold til hinanden, adskilte ved meget heldig valgte og tilpas diskrete Farver. Paa Mosernes Overflade ses den nu raadende Plantevækst, der staar smukt til den blaa, let skyede Himmel.

De her vedføjede Fig. 1 og 2 er det ukolorerede Grundlag for Tavlerne.

Fig. 1 forestiller Profilen af en Lavmose, dannet langs Kanten af et Vanddrag. Af Billedet vil Mosens hele Udvikling let kunne forstaas. Den er følgende:

I en Fordybning i den af Isen forladte Jordbund har samlet sig forholdsvis næringsrigt Vand over den lerede eller lerblandede Undergrund (1). Og i Vandet, Søen, er fremkommet omtrent det Samfund af Vandplanter, som ogsaa i vore Dage vil indfinde sig under lignende Forhold, t. Eks. i en vandfyldt Mergelgrav, frit flydende eller til Bunden fæstede Planter af en hel Del forskellige Arter. Denne Plantevækst er et væsentligt Grundlag for Frem-

---

*) Jeg ser her bort fra Weber's meget betydningsfulde Virksomhed ved Bremer-Stationens Kulturarbejde.

**) Die Moore der Schweiz. Zürich 1904.

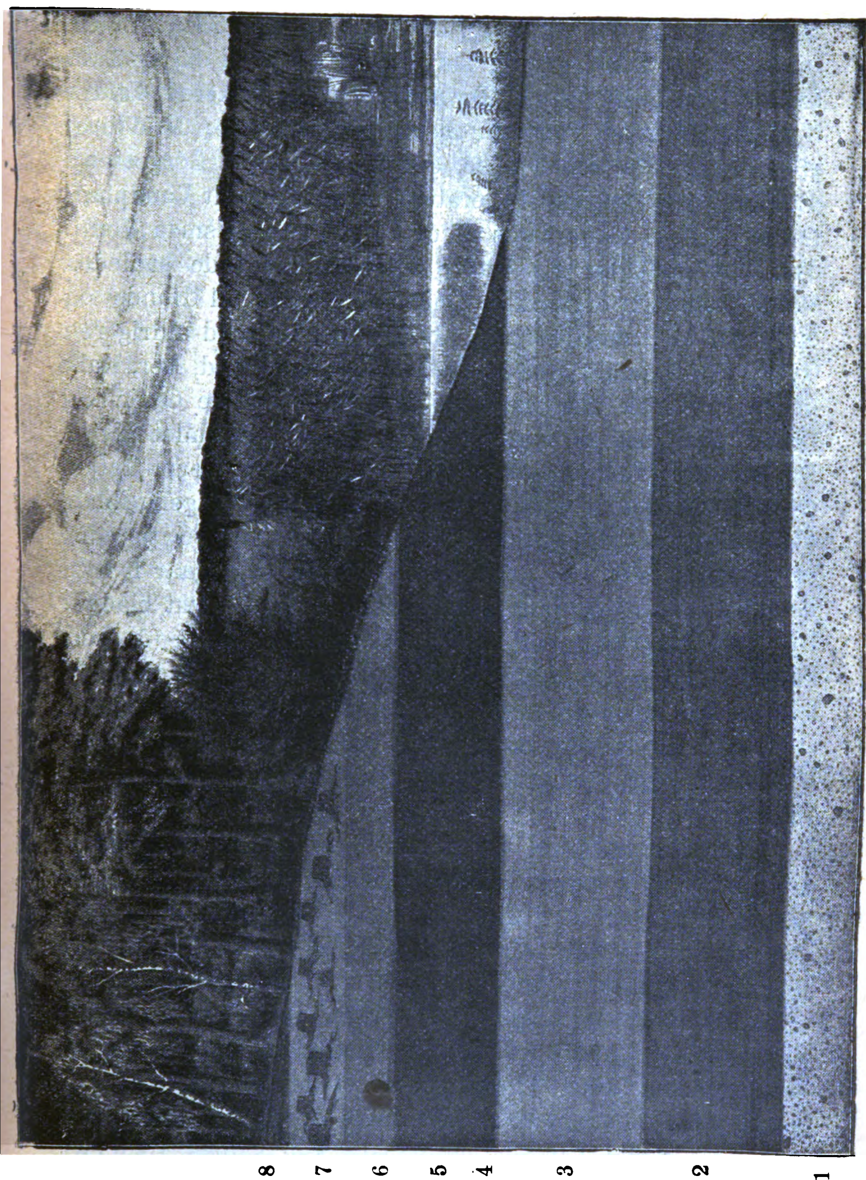

Fig. 1. Profil af en Lavmose med dens naturlige tørvedannende Vegetation. 1. Undergrund. 2. Ler-Gytje. 3. Lever-Gytje. 4. Tørve-Gytje. 5. Tagrør-Tørv. 6. Star-Tørv. 7. Elle-Tørv. 8. Fyrre-Tørv.

komsten af de 3 første Lag, der dannes over Søens Bund. Disse Lag er ikke egentlig Tørv, men hvad vi i daglig Tale kalder Mudder eller Dynd, hvad Svenskerne kalder Gytje, og hvad Tyskerne benævner Mudde. Mudderet eller Gytjen, en Benævnelse, der er ved at faa Borgerret i den danske geologiske Litteratur, opstaar ved, at Vandplanternes Rester sønderdeles af den Hærskare af smaa Vanddyr, der opholder sig i vore ferske Vande; de saaledes stærkt omsatte organiske Smaadele synker til Bunds og ophobes, tit i mægtige Lag. Gytjen er imidlertid aldrig ren Gytje, men blandet med andre Bestanddele, Sand, Ler, Kalk m. m. Det paa den her omtalte Profil nederste Gytje-Lag (2) er saaledes en overordentlig stærkt lerblandet Gytje. Det derefter følgende Lag (3) er en Gytje, Lever-Gytjen (tysk: Lebermudde eller Lebertorf), som, skønt rigelig iblandet Ler og fint Sand, dog er en mere udpræget Gytje; den er ejendommelig ved den Maade, hvorpaa den gaar i Stykker ved Indtørring, idet den brydes i skifrede, tykt bladede Brudstykker. Ovenover Lever-Gytjen følger et Lag (4), som ligeledes er en udpræget Gytjedannelse, men som i Stedet for Ler og Sand indeholder virkelige Tørvebestanddele, der er sunkne til Bunds, efter at de ved Bølgeslagets og Isens Virkninger er løsrevne fra Vanddragenes tørveklædte Bredder.

Idet den mudrede Bund ved Gytjelagenes stadige, om end naturligvis langsomme Ophobning er naaet nærmere Vandspejlet, er der fremkommet Betingelser for en ny Plantevækst, nemlig af Sumpplanter. Dette Samfund af Tagrør ,Kogleaks, Pindsvineknop o. a. Sumpplanter, der kranser Søers og Aaløbs Bredder, vil indenfor et bestemt Omraade af Vanddraget afløse Vandplanternes Samfund, som gennem sine Aflejringer forvolder sin egen Undergang. Af Sumpplanternes Aflejringer opstaar der efterhaanden en virkelig Tørvedannelse, som kan kaldes Tagrør-Tørv (Lag 5), fordi Tagrøret er saa væsentlig en Bestanddel deraf, og som ofte naar en betydelig Mægtighed; den er overmaade let at erkende i vore Moser, da ganske uformuldede Dele af Stængler og Blade af Tagrøret ofte danner

en ret anselig, i alt Fald meget iøjnefaldende Bestanddel deraf.

Idèt Bunden af Vandet yderligere er højnet ved Dannelsen af Tagrørs-Aflejringer, fremkommer der paa Grundlag heraf en ny Vegetation, væsentlig af Star-Arter og iblandet en rigelig Mængde af forskellige Mos-Arter. Og alle disse Planter danner nu en Tørv, Star-Tørven (Lag 6), der efterhaanden naar helt op i Højde med Vandspejlet. Til højre, udfor Lag 6, ser man denne Vegetation i levende Tilstand; den bestaar, omend det ikke fremgaar tydeligt af Billedet, sikkert mest af Nikkende Star.

Der er altsaa foregaaet en Landdannelse eller rettere en Halv-Landdannelse, idet disse „Enge“ jo som bekendt staar paa Overgangen mellem Vand og Land; de er saaledes lidt vanskelige at færdes paa, ofte hængesækagtige. Og paa denne „nye Jord“ er der skabt Betingelser for Fremvæksten af fugtighedselskende Træer og Buske, ganske særlig for vor almindelige Rød-El (Alnus glutinosa). Ved dens Fod trives endnu mange tørvedannende Planter, men det forstaar sig selv, at i den opstaaede Tørv vil Ellens Efterladenskaber spille en betydelig Rolle (Lag 7, Elle-Tørv).

Mosens Overflade forhøjes ved Halvlanddannelsen saa meget, at Vandet, idet det stadig blandes overordentlig stærkt med Nedbørens lidet næringsrige Vand, bliver mindre og mindre næringsholdigt. Derigennem banes der Vej for en ny Træ-Vegetation. Den mere næringskrævende Elleskov eller Ellekrattet fortrænges af de nøjsommere Fyr og Birk o. s. v.; i Bunden af de af dem dannede Skove trives ligeledes tørvedannende Planter, og der fremkommer en Tørv med mange Rester af baade Fyr og Birk (Lag 8, Fyrre-Tørven).

Og endelig har vi i det paa Overfladen af Fyrre-Mosen opsamlede meget næringsfattige Vand Betingelser for atter en Afløsning af Vegetationsdækket. Deri indfinder sig nøjsomme Mosser, især Tørvemos-(Sphagnum-)Arter. Grundlaget er til Stede for Fremkomsten af en Højmose ovenpaa Lavmosen, der med andre Ord kun er et enkelt stort Afsnit af en fuldt udviklet Moses Historie.

Fig. 2 forestiller Profilen af en Højmose. De nederste

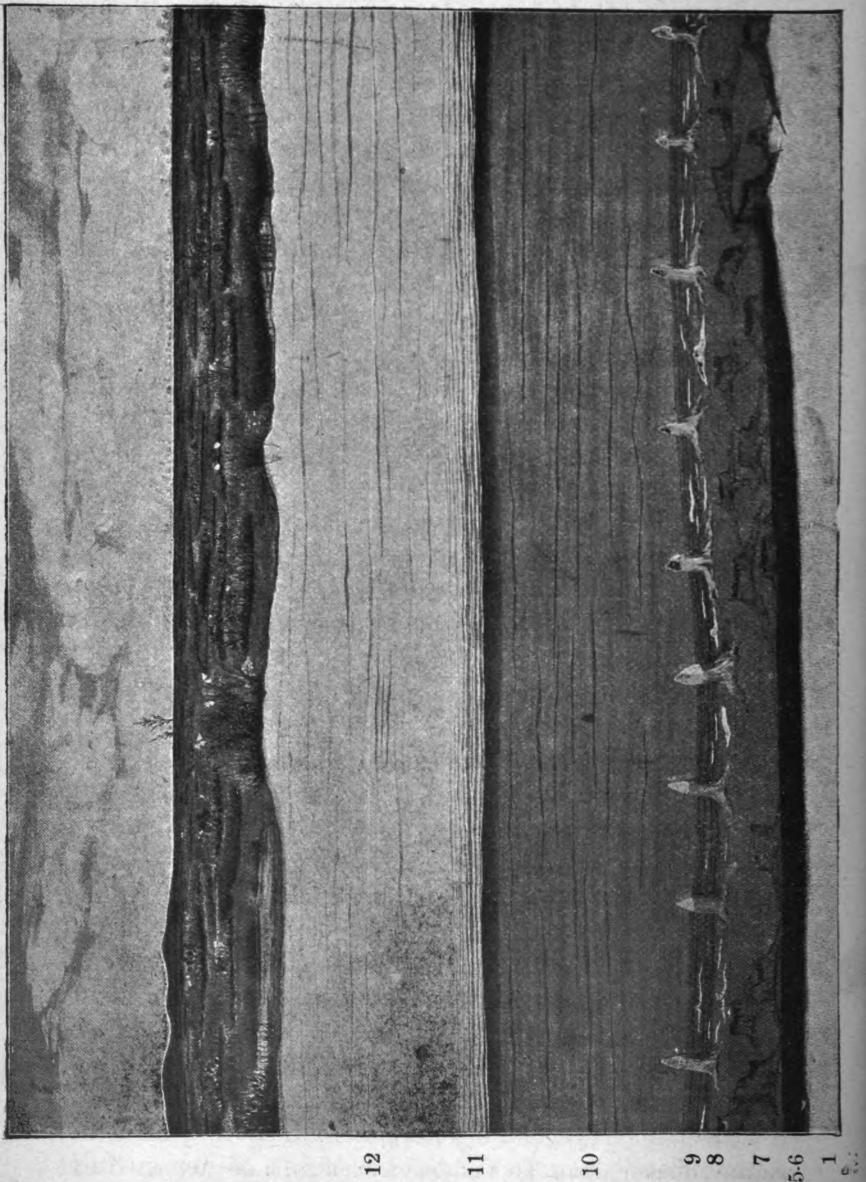

Fig. 2. Profil af en Højmose med dens naturlige, tørvedannende Vegetation. 1. Undergrund. 5-6. Tagrør- og Star-Tørv. 7. Elle-Tørv. 8. Fyrre-Tørv. 9. Blomstersiv-Tørv. 10. Ældre *Sphagnum*-Tørv. 11. Grænselag. 12. Yngre *Sphagnum*-Tørv.

Lag i Gennemsnittet, 1—8, svarer ganske til de ovenfor beskrevne Lag, men indtager her meget ringere Dimensioner; kun 2—4 træder ikke tydelig frem. Udviklingen af denne Højmose har nu været følgende:

De allerede ovenfor nævnte Sphagnum-Arter, der fremkommer paa Fyrreskovens Bund, altsaa ovenpaa den færdig afsluttede Lavmose eller Skovmose, vil ved deres stadig rigere Vækst fremkalde en Forsumpning af Terrænet. Og denne Forsumpning vil bevirke Træernes Død. Kæruld, Blomstersiv (Scheuchzeria palustris) o. a. Planter indfinder sig paa Mosset; og da Blomstersiv ofte spiller en stor Rolle, har de først dannede Lag i en Højmose faaet Navn af Blomstersiv-Tørv (Lag 9).

Efterhaanden ophobes stedse mægtigere Lag af Sphagnum med de for Højmosen (d. v. s. den endnu voksende Sphagnum-Mose) karakteristiske Plantearter, dens yderst spredte Vegetation af Halvgræsser, især Kæruld (Eriophorum vaginatum), og Lyngplanter, hvis Tilstedeværelse i den fremkomne Tørv er markeret ved de mørke Linjer. Den ældre Sphagnum-Tørv (Lag 10) er forholdsvis stærkt omsat, nogenlunde anvendelig til Brændsel. Den afbrydes af et mørkere farvet Grænselag (11), til hvis Oprindelse vi nedenfor vil vende tilbage.

Derefter følger et mægtigt Sphagnum-Lag (12), meget lidt omsat, men iøvrigt af samme Sammensætning som det ældre Lag. Det bærer øverst det Plantedække, der er ejendommeligt for Nordtysklands Højmoser: Hedelyng, Klokkelyng, Rævling, Kæruld, Tue-Kogleaks o. s. v. Og det har naturligvis den for Højmosen karakteristiske hvælvede Overflade.

Udviklingen af Sphagnum-Mosen (Højmosen) har gaaet for sig i meget lange Tider i Nord-Tyskland. Kun en eneste Gang er der aabenbart sket en Forstyrrelse i den regelmæssige Vækst af Tørvemosset. Det viser sig nemlig at være et almindeligt Fænomen i nordtyske Moser, at der et Sted i Mosernes Dybde (forskelligt naturligvis paa de forskellige Lokaliteter) findes et Lag af stærkere omsat Tørv med megen Kæruld, Lyng og undertiden Fyr og Birk, det ovenfor nævnte Grænselag (11). Det antages at stamme fra en længere tør

Periode, der paa Grundlag af meteorologiske Forskninger menes at have hersket, og i hvilken Udviklingen ligesom stoppede op. Efter den tørre Periodes Afslutning indtraf en ny, langvarig Periode, der uden Afbrydelse lige indtil vore Dage har givet saa rigelig en Nedbør, at Mosens Udvikling kunde fortsættes uforstyrret til de seneste Tider. Afbrydelserne begyndte da paany, men de foranledigedes ikke af Naturkræfter, derimod fremkaldtes de ved Menneskets oftest aldeles afgørende Indgriben i Forholdene. Derigennem har Moserne faaet deres nuværende Karakter, der i alt Fald i fremskredne Kulturegne afviger betydeligt fra deres oprindelige Præg. Og dette gælder alle Moser, hvad enten de ere afsluttede i deres Udvikling, Lavmoser saavelsom Høj-Højmoser. —

Ved Hjælp af de to her refererede Tavlers Indhold faar man unægtelig en klar Forstaaelse af Mosernes Dannelsesforhold . Vi ser Fremkomsten af de to Hovedtyper for Moser med deres karakteristiske Plantevækst. Men det siger sig selv, at efter som disse Typer i Følge den hele Mosedannelses Proces er nøje knyttede sammen, vil man ude i Naturen have mangen en Lejlighed til at finde Overgangsformer imellem dem. Og Weber, for hvem dette naturligvis i høj Grad er klart, tager netop Hensyn dertil i sit paa geologisk Grundlag hvilende System, hvorefter han inddeler Moserne i Lavmoser, Overgangsmoser (tilsammen „Flachmoore“, Fladmoser) og Højmoser. I Overgangsmoserne er de to Hovedtypers Karaktertræk naturligvis blandede.

Spørges der nu, om den ovenfor gengivne Opfattelse af Mosernes Dannelsesforhold ogsaa gælder danske Moser, maa det efter det nuværende Kendskab til vore Moser svares, at i Hovedsagen er Forholdene i Danmark som i Nordtyskland. Og for saa vidt er de Weber'ske Tavler særdeles vel egnede til Brug ved Undervisning paa Landbrugsskoler og andre Undervisningsanstalter, hvor Spørgsmaalet om Moser overhovedet kommer til at foreligge. Men eftersom Flertallet af vore Lavmoser ganske utvivlsomt i mindre Grad er opstaaede ved Søer, i langt højere Grad langs vore talrige Aaløb (Grundlaget iøvrigt det samme: det nærings-

rige, tilmed rindende Vand), vilde det være ønskeligt, om det som Supplement til de Weber'ske Tavler kunde naas at demonstrere Dannelsen af de store Mosearealer i en af vore Aadale.

Tilgang af Medlemmer i 1908.

Institutioner.

Hover Sogneraad	5 Kr.
Laastrup-Skals Sogneraad	10 —

Hadsund Distrikt.	Kr.
Stevn-Kalkværk, A/S, Hadsund	4
Helsingør Distrikt.	
Købmand Bodelsen, Helsingør	4
Hillerød Distrikt.	
Kjærgaard, Amtsvejinspektør, Frederiksborg	4
Holstebro Distrikt.	
Agger, P. W., Lærer, Holstebro,	4
Aldal, J. I., Overlærer, do.	4
Buchwald, Inspektør, Ausumgaard,	4
Burgaard, M. C., Proprt., Bur St.,	4
Hansen, N. C., Forretningsf., Holstebro,	4
Hedegaard, P., Amtsraadsmedl., Borbjerg,	4
Høj, L., Gæstgiver, Ulfborg,	4
Lassen, P., Købmand, Vinderup,	4
Maegaard, Proprt., Hanbjerg-Hovgaard,	4
Olesen, C., Gæstgiver, Ramme,	4
Petersen, Chr., do., Hjerm,	4
Rokkjær, do, Humlum,	4
Sir-Hansen, Lærer, Sir,	4
Trærup-Madsen, Gæstgiver, Sevel,	4
Wille, Joh. P., Boghandler, Holstebro	4
Wille, M. Th., Proprt., Ballegaard,	4
Horsens Distrikt.	
Holmboe, Chr., cand. pharm., Horsens,	4
Jensen, N. E., Gaardejer, Hedensted,	4
Søndergaard, S., do., Tendrup,	4
Karup Distrikt.	
Jensen, M., Gaardejer, Neder Uhre,	4
København Distrikt.	
Blad, V., Stenslettegaard,	100
Bojesen, Aage, Frue, København,	4
Gad, Alfred, Grosserer, do.,	4
Krüger, Overretssagfører, do.,	4
Oiesen, Custom House, Shanghai,	4

	Kr.
Sally, G., Overretssagf, København,	4
Steensen-Leth, C., cand. jur., Fuldm., do.,	4
Tegner, P. M., Direktør, do.,	100
Trier, C. A., cand. mag., do.,	4
Zytphen-Adeler, Fr., Baron, do.	4

Mariager Distrikt.

Volstedlund, P. K., Mølleejer, Maren Mølle, ... 4

Odense Distrikt.

Knudsen, M., Boreingeniør, Odense, ... 4

Randers Distrikt.

Hoppe, A., Møller, Lem, ... 4

Skern Distrikt.

Andersen, M.. Gaardejer, Skaarup,	4
Christensen, M., do., Stavning,	4
Ganer, P., do., Skydstoft,	4
Kelstrup, Chr.. do., Lodal,	4
Kjærgaard, H., Skernbrogaard,	4
Madsen. L. K., Gaardejer, Skaarup,	4
Okholm, Proprt., Bøllinglide,	4
Olesen, H , Gaardejer, Bakkegaarden,	4
Petersen, N., Konsulent, Skaarup,	4
Toft, J., Gaardejer, St. Degnboel,	4
Voigt, J. M., Forstander, Løvstrupgaard,	4

Sorø Distrikt.

Petersen, Forstkand,. Ødemarkgaard, ... 4

Sæby Distrikt.

Ulff-Møller, J., Engebækgaard, ... 4

Tarm Distrikt.

Pagaard, O., Gaardejer, Hemmet,	4
Ravnkjær, H., do., Østergaard,	4
Vestergaard, S., do. Vostrup,	4

Viborg Distrikt.

Hartvig, J. B., Købmand, Løvskal,	4
Hornemann Jensen, Grosserer, Viborg,	4
Jespersen, F., Gaardejer, Vinkel,	4
Levring, M., do., Vejrum,	4

Vildbjerg Distrikt.

Grønbæk, P., Gaardejer, Jersild,	4
Iversen, Chr., Tømmerhdlr., Vildbjerg,	4
Jensen, J., Købmand, do ,	4
Nielsen, H V., Gaardejer, Jersild,	4

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 8 og 9. 25. April og 10. Maj. 1908.

Indhold. Skovrider C. Hecquet. — Uddrag af en Rejseberetning. Ved Karl Thalbitzer. — Tilgang af Medlemmer i 1908.

Skovrider Hecquet.

Skovrider C. Hecquet, der hørte til Veteranerne blandt Hedeselskabets Funktionærer, er den 7. April d. A. afgaaet ved Døden i en Alder af 75 Aar.

Hecquet fødtes den 5. April 1833 i København, hvor Faderen var Læge. I en tidlig Alder kom han ud for at lære Landvæsen, blandt andet hos den bekendte Laçoppidan, var et Par Aar Forvalter paa Kragerupgaard paa Sjælland. 23 Aar gammel købte han Hjedsbækgaard i Aalborg Amt. Denne Ejendom var da ude af Drift og havde meget forfaldne Bygninger, der vare opførte 1756. I Aarene 1857—65 ombyggede Hecquet Gaarden, opdyrkede i samme Tidsrum ca. 150 Tdr. Land Hede, hvoraf senere er udparcelleret ca. 120 Tdr. Land. I Aarene 1857—73 tilplantede han ca. 30 Tdr. Land af Ejendommen.

I 1872 kom Hecquet i Forbindelse med Hedeselskabet og ansattes i 1875 som Skovrider i dettes 2. Distrikt, der omfatter Aalborg og Randers Amter. I 1880 flyttede Hecquet fra Hjedsbækgaard til sin Skovejendom „Sexhøj“, hvis Tilplantning han alt havde begyndt i 1875. Hjedsbækgaard solgte han i 1886, men senere flyttede han tilbage til den, idet Hedeselskabet har købt den til Skovridergaard for Distriktet. Ejendommen „Sexhøj“, der hovedsagentlig bestaar af Plantage, overdrog han til sin Søn.

Ved Skovrider Hecquets Død omfattede hans Distrikt

181 Plantager med et Areal af 10,678 Tdr. Land, hvoraf 6939 Tdr. Land er tilplantet. Desuden ledede han 5 Plantningsforeninger. Det er saaledes en meget betydelig Virksomhed, Skovrider Hecquet i de mange Aar, han har virket for Hedesagen, har udfoldet, og for en væsentlig Del er Plantningssagen i Aalborg og Randers Amter fremmet af ham.

I samme Tidsrum har han beklædt flere kommunale Hverv; han har saaledes været Sogneraadsformand i 12 Aar og Landvæsenskommissær i 18 Aar.

I Efteraaret 1907 søgte Hecquet om Afsked nu til 1. Maj, og den blev ham tilstaaet. Han opnaaede saaledes ikke at tilbringe sin Livsaften i Fred og Ro efter den lange, travle Arbejdstid, men døde i sin fulde Virksomhed. Det er næppe sandsynligt, at han havde fundet sig tilfreds med at sidde i Ro og Mag inden 4 Vægge, han, der saa utrættelig var vant til at færdes ude paa den store, udstrakte Arbejdsmark.

Uddrag af en Rejseberetning.

Søndag Aften den 29. September forlod jeg Danmark for over Stockholm, Åbo og Helsingfors at rejse til Reval for at gøre mig bekendt med Kulturingeniørernes Arbejder i Estland, hvilket et Stipendium fra Larsens Legat, en 2 Maaneders Orlov fra Hedeselskabet samt et Tilbud fra Liv-Estlandisches Bureau für Landeskultur om at maatte arbejde 2 Maaneder ved Filialen i Reval satte mig i Stand til at gøre.

Selve Rejsen til Reval var en fornøjelig og smuk Tur. Vejret var godt, og hvad der særlig paavirker et Menneske, der gør denne Tur for første Gang, er den vidunderlig skønne Indsejling til Åbo mellem de tusind Øer, der ligger i Aalandshavet. Min Rejseplan tillod mig at blive en Dag i Stockholm, en Tid, der er alt for knap til kun at faa et nogenlunde

Indtryk af denne By, der efter min Mening er den smukkeste af Hovedstæderne i Skandinavien.

Den 3. Oktober ankom jeg til Reval; allerede Navnet klinger bekendt i danske Øren, vi vide jo alle, at Dannebrog faldt ned fra Himlen i Slaget ved Reval, og at Landet her omkring en Gang har hørt under Danmark, hvilket man endnu mærker Sporene af hist og her. Dannebrog har Plads i Byens Vaaben, ligesom de tre Løver.

Selve Byen bestaar af to Dele, den gamle By med snævre og krumme Gader, gamle Huse og omgiven af en Ringmur med runde, takkede Taarne i Hjørnerne, og den nye By med et ganske moderne Præg; den ligger overalt uden om den gamle Del af Byen.

Saa snart man har sat Foden i Land i Reval, mærker man paa de mange Formaliteter (Pasrevision etc.), man skal gennemgaa, at man er ankommen til Rusland, selv om man næsten overalt vil kunne klare sig med Tysk i Østersøprovinserne, man er endda kommen til det Hjørne af Rusland, hvor Bølgerne gik højst i Revolutionen 1905.

Straks fik jeg ikke megen Tid til at orientere mig i Byen, thi allerede næste Dag begyndte mine Ture ud i Landet, og saa længe jeg var i Estland, var det kun ganske enkelte Dage ad Gangen, jeg tilbragte i Reval, og da det jo heller ikke var Maalet for min Rejse at studere Byerne, vil jeg straks forlade dette Æmne og forsøge at give en Skildring af Landet.

Estland er den nordligste Provins af de tre Østersøprovinser og er omtrent halvt saa stort som Danmark, 368 Kv.-Mil med 400,000 Indbyggere. Det Indre af Landet danner en flad, noget bølgeformet Landryg, som mod Vest hæver sig jævnt fra Kysten og atter sænker sig mod Øst. Grundfjældet er Flies, en Kalksten, der ofte kommer frem til Overfladen, og ofte støder man ved Grøftegravninger paa denne Flies, der her og der anvendes til Bygningssten. En betydelig Del af Landet er dækket af Skov og Krat eller vidtstrakte Moser, og talrige Bække og Floder gennemstrømme Landet; de have oftest et jævnt og roligt Løb og sno sig i store Serpentiner mellem lave og sumpede

Bredder. Mangfoldige smaa og store Søer finder man overalt i hele Landet og ofte ude midt i Moserne.

Sjældent byder der sig store Udsigter for Øjet, da meget store Strækninger ere bedækkede af spredt Birkeskov paa meget vandfyldt Bund; imellem Træerne slaas Græsset og bjerges som Hø, disse Arealer kaldes derfor ikke for Skov, men for „Heuschlag". Virkelig stor Skov findes ikke i særlig stor Udstrækning i Estland, og Grunden maa vel nærmest søges i de daarlige Afledningsforhold for Vandet. Man bliver i det hele hurtig klar over, at Vandafledningsforholdene forklarer meget af det, man ser vedrørende Jordens Dyrkning og Benyttelse og Tilstand. Kun en ringe Del af Landet er under Plov, ca. $^1/_5$, og mange Steder forbavses man ved at se, at Markerne, hvor der er saaet, er pløjet op i Kamme omtrent som en hyppet Kartoffelmark, naar undtages, at Kammene ikke ere saa høje og 4—5 Gange saa brede i Toppen. I Furen staar eller løber Vandet, paa Kammen vokser Sæden. At Udbyttet ikke altid er stort, forstaar man, men der stilles ikke saa store Fordringer dertil som her; naar en Mand faar det dobbelte af Udsæden igen, fortvivler han ikke ganske.

Folkene, der bo paa Landet, ere, naar Godsejerne undtages, Ester, og Sproget, de tale, er Estnisk, et Sprog, der hører til samme Stamme som det finske.

Den estniske Bonde er gennemgaaende ret velhavende, godmodig og hjælpsom og af et barnligt Gemyt, men han er ikke flittig af Natur, men ved Løfte om Drikkepenge eller Snaps kan man faa ham til at skynde sig. Hans Mark kan man altid kende fra Godsejerens paa dens meget ringere Tilstand.

Bønderne ejer omtrent Halvdelen af Landet, og de fleste Bøndergaarde ere omkring 40 Tdr. Ld. store.

Den anden Halvdel af Jorden ejes af Godsejerne, der ere tyske, de nedstamme fra indvandrede tyske Riddere eller fra indvandrede Svenskere. Godsernes Størrelse er meget varierende, fra 1000 til ca. 10,000 Tdr. Land og enkelte meget større, op til ca. 20,000 Tdr. Land.

Paa Godserne ere dog store Stykker af Arealet forpagtet ud, saa kun en Del er under Godsejerens egen Drift.

Men en stor Del af Jorden, der er bortforpagtet, bliver efterhaanden Forpagternes ɔ: Bøndernes Ejendom, idet de kan købe Jorden paa meget lempelige Vilkaar. Paa et Gods, jeg besøgte, var al Jorden solgt til Forpagterne uden en Øres Udbetaling, og i Renter og Afdrag skulde de kun svare ca. 6 pCt. af Købesummen aarlig. Den Slags Køb og Salg foregaa gennem en dertil indrettet Bank: Bondebanken.

Jeg har faaet det Indtryk, at den estniske Bonde i det hele og store behandles godt af Godsejerne, og saaledes skal Forholdet have været i de sidste 100 Aar, men dog har der efterhaanden udviklet sig et Nationalhad mellem Ester og Tysker, og den russiske Regering har gjort sit til at puste dette Had op. Nu efter Revolutionen 1905 er der vel næppe Udsigt til, at disse to Nationaliteter i den nærmeste Tid vil kunne nærme sig hinanden, efter at der er flydt saa meget Blod paa begge Sider. Esterne kalder enhver Udlænding Tysker, og „forbandede Tysker" har jeg mere end én Gang hørt de Folk, jeg arbejdede med, nævne mig i Omtale.

Staten gør ikke meget for Landets Indvaanere, hverken til Vejvæsen, Opdyrkning eller lignende Ting, der herhjemme støttes fra Statens Side, gives Bidrag. Et Eksempel vil vise, hvor forskellige Forholdene paa et enkelt Omraade ere. Da Landet kun har faa Jernbaner, er der af Ridderskabet, d. v. s. Godsejerne, indrettet Poststationer, hvor den Rejsende kan faa Vogn og Heste, for hvilke Betalingen er meget billig og efter en fast Takst. For at Postholderne skal kunne bestaa, betaler Ridderskabet dem aarligt et vist Tilskud pr. Hest.

Ridderskabet træder i mange Tilfælde til der, hvor Staten træder til her. Ridderskabet har i de sidste Aar i Estland bygget Vejbroer for mange Hundrede Tusinde Kroner.

Hvad der svarer til vore Lande- og Amtsveje bliver i Estland vedligeholdte ved at hvert Gods og hver Bonde eller Landsby har sit Stykke at vedligeholde, og Vejene blive da synede af en Embedsmand. Denne Slags Veje er nogenlunde farbare, men Vejene ind til Landsbyerne, altsaa

vore Sogneveje, er ganske umulige, thi disse bliver der overhovedet ikke gjort noget ved.

Ridderskabet betaler til Bøndernes Skoler, men selvfølgeligt er det uheldigt, at Skolevæsenet skal modtage Bidrag fra en bestemt Stand i Stedet for fra Stat og Kommune.

Trods at Godsejerne ganske frivilligt paa mange Maader støtter de mindre bemidlede, skriges der dog op i alle Europas liberale Blade om den daarlige Behandling, Bonden maa lide af Godsejeren, og Sandheden forvrænges i Agitationsøjemed.

Et Eksempel. Efter Revolutionen i 1905 blev der sendt Straffeekspeditioner rundt i Landet, og disse Kommandoer, der bestod delvis af sibiriske Tropper, skød uden mange Omstændigheder de Folk, der havde været Ledere for de Bander, der drog rundt og plyndrede Godserne.

For at det dog ikke skulde gaa alt for galt til, meldte de Godsejere, der havde været Reserveofficerer i den russiske Hær, sig frivilligt igen, og der var da gerne en af Godsejerne med hver Kommando; det var saa dennes Sag at passe paa, at ingen blev straffet uden Grund, og paa mange Godser blev paa Godsejerens Bøn ingen skudt, men man nøjedes med en ordentlig Omgang Ris.

Dette Træk, at Godsejerne selv gik med med disse Ekspeditioner, blev af Esterne udlagt saaledes, at Godsejerne kun var gaaet med for at tilfredsstille deres egen personlige Blodtørst, og denne Udlægning er kolporteret videre igennem Europas Presse.

For Kulturteknikeren er der i Estland Arbejde i Overflødighed, da Godsejerne har faaet Øjet op for, at en Forbedring af deres Godser kun kan ske gennem en Ordning af Afløbsforholdene. Som det nu er, er ca. 3/4 af Landet vandlidende.

Agermarken, der udgør 18 pCt. af Landet, skal drænes; der er ganske vist udført et stort Arbejde paa dette Omraade, men endnu er langt igen, og Dræningen her er ikke nogen ganske let Opgave altid, thi Jordbundsforholdene er saa uhyre forskellige inden for en mindre Om-

kreds; et Sted, hvor jeg var med til at foretage Forundersøgelser til et Dræningsprojekt for ca. 90 Tdr. Land, var Undergrunden skiftevis Sand, lerblandet Sand, sandblandet Ler, Ler, stenet Sand, stenet Ler, Tørv, Brudsten af Flies og fast Flies i 40 Centimeters Dybde under Overfladen.

Dertil kommer, at Grundvandsforholdene er meget forskellige. Paa det omtalte Areal var lav Jord, i hvilken en Drænage var ganske overflødig, naar kun Hovedafvandingsgrøfterne vare i Orden, og Bakker, hvor Grundvandspejlet kun laa 10 Cm. under Overfladen paa Bakketoppene. I det hele saa jeg tit, at Bakketoppene eller Siderne hørte til de vaadeste Partier af Markerne, medens den lavere Jord var sund og bekvem. Den Slags Bakker kalder Ejerne for vandspyende Bjerge, og Vandet er Trykvand, der er forhindret fra at komme frem i Lavningerne, idet her findes et tykkere eller tyndere Lerlag, der forhindrer det i at trænge igennem. I et saadant Terræn gælder det om netop at faa Drænstangen ned paa det rigtige Sted i Terrænet, lægges den 5 Favne til den ene eller den anden Side, kan Virkningen tit blive ganske minimal. Dette gør, at der hos den ,der forundersøger Terrænet, udvikles en ganske særlig Sans for Terrænformer, alle Knæklinier i Terrænet maa opsøges og indtegnes paa Kortet, og naar disse ere fastlagte, behøver man forholdsvis kun at nivellere faa Punkter af Arealet for at faa det rigtige Billede af dette. Dertil maa Jordbundsundersøgelsen være meget nøjagtig og samvittighedsfuld, da det jo uden et nøjagtigt Jordbundskort er umuligt at projektere Drænagen.

Græsland udgør omtrent $1/4$ af Arealet, og største Delen af dette Græsland er bevokset med Birketræer i ret spredt Bevoksning; det er naturligvis baade svært at slaa Græsset paa disse Arealer og at faa det tørret, desuden er Afvandingen meget mangelfuld, saa Græsset er kun af ringe Kvalitet.

At omdanne saadanne Arealer til god Mark er besværligt, først maa der graves Grøfter gennem Arealet, og da Faldet gerne er ret godt, volder dette ikke nogen større Van-

skelighed, dernæst maa Træerne fældes og Stubbene ryddes samt hele Stykket behandles med Hakke, først derefter kommer Dræningen og den senere Jordbearbejdning med Harve og Plov.

Skovbrug findes paa 18 Procent af Arealet, men virkelig stor Skov er der ikke ret meget af. Store Dele af disse Skovarealer ere lige saa vandlidende som Græs- og Agerland, og man har mange Eksempler paa, at en Afvanding af disse Skovarealer, paa hvilke Træerne næsten helt staa i Stampe, bringer disse til at vokse stærkt igen, saa ogsaa paa dette Omraade er der meget at gøre i Estland i de kommende Tider, selv om man jo langsommere faar sine Penge igen ved Skovafvandinger end ved Afvanding af Ager- og Græsland.

Sumpe og Moradser udgør ca. 20 Procent af det samlede Areal af Estland, disse ere saavel Højmose- som Lavmosedannelser. Bevoksning findes der ikke meget af paa disse Arealer, og navnlig findes der paa den typiske Højmose kun ringe Bevoksning.

Det ses af det foregaaende, at der for en Kulturingeniør er umaadelig meget at gøre i Estland, og Arbejdet er ogsaa for Tiden i en rivende Udvikling. Det udføres for største Delen af „Liv-Estlandisches Bureau für Landeskultur", et Bureau, der er oprettet af Godsejerne i Livland og Estland, det arbejder efter en fast Takst og med et større Tilskud fra Ridderskabets Kasse. De nuværende 3 Ledere af dette Bureaus Arbejder ere Danskere.

Desuden arbejdes der af flere private Ingeniører, af hvilke flere ere danske.

Lederen af Bureauets Filial for Estland, ved hvilken jeg arbejdede, er Kulturinspektør cand. polyt. J. C. Johansen.

De Arbejder, der særlig beskæftiger Hedeselskabets kulturtekniske Afdeling, Aareguleringer og Afvandinger af lavtliggende Arealer, indtager i Estland en meget ringe Plads, man har simpelthen endnu nok at gøre med de højere lig-

gende Partier og selve Agermarken, og Drænagearbejderne indtage absolut Hovedpladsen.

Det gælder i Estland om at kunne arbejde billigt, saavel hvad Projektudarbejdelsen som selve Arbejdets Udførelse angaar, man har der ganske anderledes lave Priser paa Jorden end herhjemme, og naar en Godsejer med et Areal af ca. 10,000 Tdr. Land henvender sig til Bureauet og beder det lægge en Plan for, hvorledes han skal forbedre sit Gods, da gælder det jo for Bureauet om ved de færrest mulige Linier gennem Terrænet at faa et Overblik over, hvor Hovedafledningerne skal ligge.

Som Grundlag for Forundersøgelserne haves den russiske Generalstabs Kort i Maalestoksforholdet 1:42,000 med indlagte Højdekurver og Godskortene, der i Estland ere udarbejdede i Maalestoksforholdet 1:4200. Paa Grundlag af disse Kort udarbejdes det første Nivellement, Generalnivellementet, som det kaldes, ved at indlægge Linier efter Godskortene, der skærer saa mange Højder og Lavninger som muligt, og nivellere disse. Da disse Linier tit maa hugges ud gennem Skov og Heuschlag, hvor man, selv om man har mange Folk til Medhjælp, kun kommer langsomt frem, gælder det jo om at kunne nøjes med saa faa Linier som muligt. I Linierne bores for hver 80 Meter til 2 Meters Dybde, og Boreresultaterne paaskrives Kortene.

Til Drænageøjemed udarbejder Bureauet Planer i Maalestok 1:2100 med fuldstændigt Fladenivellement, Jordbundsundersøgelse, indlagte Konturlinier etc., og paa Grundlag af disse Planer udarbejdes Drænageprojekterne.

Udførelsen af det første Generalnivellement byder ikke mange Vanskeligheder, Linierne indlægges paa de forhaandenværende Godskort eller Kopier af samme, og Maalingen af Linierne udføres med et Favnemaal.

Udførelsen af Fladenivellementet til Drænagekortene er derimod ret ejendommelig. Fladenivellementet udføres ikke ved Hjælp af et Kvadratnet af Linier, thi det hævdes med Rette, at man ved et saadant faar en Mængde overflødige Punkter med og kommer til at mangle væsentlige Punkter; man har jo til Bestemmelse af hvert Element af Fladen ved

et saadant Kvadratnet 4 Punkter, medens 3 ere tilstrækkelige.

Fladenivellementet udføres ved Hjælp af et System af Trekanter, idet Knækpunkterne i Terrænet opsøges og forsynes med Nummerpløkke og senere nivelleres. Man indlægger først et System af Hovedlinier, der maales med Staalbaand, og disse optegnes dernæst paa et Kort. Arbejdet foregaar dernæst saaledes: man tager Kopier paa Kalkerpapir af Kortet med Hovedlinierne, disse spændes paa smaa Tegnebrædder, man kan holde i Haanden, og man indmaaler med Favnemaal alle Detailler og alle Fladenivellementspunkter, der optegnes straks i Marken paa Kortet, ligesom alle Konturlinier og Knæklinier i Terrænet indtegnes.

Det er indlysende, at man paa denne Maade kan udføre et Fladenivellement med et forholdsvis ringe Antal Punkter.

Paa et Punkt er man naaet et Stykke videre i Estland end herhjemme, man har indset, at der ved nye Anlæg af Jernbaner bør være en Kulturingeniør repræsenteret, der kan fastslaa alle Underløb og Broers Beliggenhed og Dimensioner, saa disse ikke ved kommende Meliorationsarbejder skulle ombygges, enten fordi Rørledningerne ere lagte for højt, eller Broerne ikke ere funderede dybt nok, hvad der jo overordentlig hyppigt finder Sted herhjemme.

Den russiske Regering har ved Anlæget af Kegel—Hapsalbanen i Estland for faa Aar siden indset Rigtigheden heraf, og Kulturinspektøren for Estland var derfor med til at bestemme alle Underløbs og Broers Plads og Dimensioner ved dette Anlæg.

Herhjemme har Hedeselskabet søgt at blive repræsenteret ved Arbejder, der vedrører Bygning af Broer over Vandløb eller Underløb for saadanne under Dæmninger, idet Hedeselskabet har rettet en Henvendelse til Landbrugsministeriet om at blive repræsenteret ved den Slags Arbejder. Dette har haft en ministeriel Henvendelse til Baner og Amter til Følge om at benytte sig af Hedeselskabets Assistance ved saadanne Nybygninger, uden at der altsaa foreligger noget obligatorisk om, at der ved saadanne Lejligheder skal være kulturteknisk Assistance.

Udførelsen af Arbejderne ledes og overtages delvis i Entreprise af Bureauet, man har ikke der, som her, mindre Entreprenører, der paatager sig denne Slags Arbejder. Bureauet har derfor selv uddannet Formænd, der har med den daglige Ledelse af Arbejdet at gøre.

Saavel disse Formænd som Arbejderne indforskrives hver Sommer fra Øerne Dagø og Øsel, og disse Arbejdere ere meget yndede af Godsejerne, da de ere meget flinkere og dygtigere til alt Jordarbejde end Arbejderne fra Landsbyerne i Estland, og efterhaanden blive de jo ogsaa en Slags Specialister i Grøftegravning og Drænagearbejder.

Arbejdslønnen er lav, disse Øboere arbejde Sommeren igennem for ca. 1 Kr. om Dagen paa egen Kost, en Kost, som vore Jordarbejdere herhjemme aldeles ikke vilde røre, saa tarvelig og spartansk er den.

Kulturingeniøren i Estland maa skaffe sig en ganske særlig Indsigt i alle Forhold og forstaa at vinde Ejendomsbesidderens Tillid paa alle Omraader, saa denne vil give ham Oplysning om sine økonomiske Forhold og aabent meddele Ingeniøren, hvor meget han har Raad til at ofre paa sin Ejendom, thi for at kunne give det rette Raad for, hvorledes Ejeren skal gribe Meliorationerne an paa Godset og lægge sin Drift, er det jo af stor Vigtighed, at Ingeniøren ved, hvor stor en disponibel Driftskapital Godsejeren har til Raadighed. I ganske særlig Grad er alt dette lykkedes for Kulturingeniøren i Estland, og det slog mig, hvor godt Professor Dünkelbergs Ord: „Kulturingeniøren maa blive en Funktion af Grundejendommen saavel i det store og hele som i dens enkelte Dele“ passede paa ham.

Drænagearbejderne i Estland ere i de sidste Aar tiltaget umaadelig stærkt, der lægges aarligt mellem 100 og 200 Kilometer Dræn.

Vandingsanlægene spiller naturligvis ikke — paa Grund af Klimaet — nogen større Rolle i Estland end herhjemme; den nordlige Del af Estland ligger paa Højde med Stockholm.

Paa Godset Wesenberg, ca. 90 Kilometer Syd for Reval, saa jeg et ældre Vandingsanlæg. Metoden var Overrisling.

Afvandingen var senere foretaget ved Dræn, der vare trukne bag ud mellem Rislerenderne for stadig at kunne benytte de gamle Vandingsrender.

Paa samme Gods var ogsaa udført en mindre Aaregulering, og dette lille Arbejde kunde fuldt staa paa Højde — hvad Jordarbejdet angaar — med det bedste, vi lave af den Slags herhjemme.

Paa dette Gods saa jeg for første Gang en Ting, som jeg senere har set mange Steder i Estland, nemlig de saakaldte „Erdtrichter", tragtformige Fordybninger i Jorden; i disse forsvinder Nedbøren som i en Rørledning, og paa dette Sted var det ikke nogen ringe Grøft, der forsvandt i Jorden. Langt borte derfra kom Vandet da atter frem som Kilder.

Man har et Sted i Estland en Flod, der pludselig forsvinder i saadan en Tragt i Jorden for først at komme op igen mange Kilometer derfra.

I det hele er Grundvandsforholdene i Estland langt mere komplicerede end herhjemme, og det gælder om ved enhver Forundersøgelse til et Meliorationsarbejde at faa den bedst mulige Indsigt i, hvorledes Grundvandet staar og bevæger sig. Jeg har af denne Grund set udarbejdet særlige Kort over Grundvandstandsforholdene paa et Gods, hvor disse har været meget komplicerede; paa disse Kort var saavel Grundvandets Dybde under Overfladen som dettes Bevægelsesretning angivet.

Efter hvad ovenfor er nævnt, kan man slutte, at Landbruget i Estland i det hele ikke staar paa noget særlig højt udviklet Stadium, selv om det i Øjeblikket er stærkt i Udvikling. Den største Indtægtskilde paa Godserne er Spiritusbrænderierne; paa næsten ethvert Gods findes et saadant Brænderi, der paa et større Gods kan give et Nettoudbytte af indtil 20,000 Kr. Spiritus brændes af Kartofler, og da Brænderiet spiller en Hovedrolle for Godsets Indtægter, bliver Kartoffelavlen ganske naturligt Hovedavlen paa Godset.

Den almindelige Kartoffelhøst paa Godserne ligger mellem 50 og 60 Tønder pr. Tønde Land. Paa Godset Wodja i Syd-Estland, der er et særligt godt Gods, og hvor Jordbunden

er god, var der i Aar avlet gennemsnitlig 105 Tdr. pr. Td. Land, og paa Ingeniør Johansens Forsøgsgaard, Liebwerth, i Nærheden af Reval, hvor jo ganske vist al Jorden er fuldt drænet, havde man i Aar avlet gennemsnitlig 113 Tdr. pr. Td. Land, men her var givet et Tilskud af Kunstgødning, som Godserne jo ikke give.

For Kartoflerne betales af Brænderierne ca. 3 Kr. Tønden.

Mejeridriften vil dog sikkert efterhaanden faa mere og mere Betydning og blive en farlig Konkurrent til Brænderierne.

Der gøres meget for at forbedre Kvægracerne, og der er i de senere Aar indkøbt mange Tyre fra Øst-Friesland.

En af de bedste Kvægbesætninger i Estland havde jeg Lejlighed til at se paa Godset Thula, hvor jeg opholdt mig i 3 Dage. Godset ejes af Hr. v. Samson Himmelstjerna. Paa Thula var der en Kvægbesætning paa 300 Stkr., naar Ungkreaturer og Tyre medregnes. Der var navnlig flere meget smukke unge Tyre af øst-frisisk Race.

Paa samme Gods var udført nogle meget vellykkede Mosekulturer.

Den 27. November forlod jeg Reval, jeg havde da besøgt 10 Godser i Estlands forskellige Egne og deltaget i Kultur-Bureauets Arbejder paa 6 af disse samt tilbragt alt i alt en Uge i Reval, hvor jeg paa Bureauets Kontor satte mig ind i dettes Arbejdsmetoder og gennemgik forskellige Projekter og Planer.

Viborg, i Januar 1908.

Karl Thalbitzer.

Tilgang af Medlemmer i 1908.

Institutioner.

Finska Mosskulturföreningen	4 Kr.
Søttrup Plantage, A/S	4 —
Vinding—Vind—Nr. Omme Landboforening	4 —

Brande Distrikt

	Kr.
Møller, N., Købmand, Brande	4

Holstebro Distrikt.

Hansen, I. Bagge, Inspektør, Rydhauge	4
Larsen, V. A C., Doktor, Struer	4
Møller-Olsen, P., Gaardejer, Pilgaard i Sir S.	4
Steenstrup, F., Proprietær, Qvistgaard	4
Wille, A., do. Østergaard i Sir S.	4
Windfeldt, C., do. Landting	4

Kjellerup Distrikt.

Schmidt, P., Bækgaard	2

København Distrikt.

Hofman-Bang, Th , cand., København	4

Køge Distrikt.

Ammitzbøll, C , Jersie	4

Lemvig Distrikt.

Kr.

Jensen, Kr. Touborg, Proprt., Klostermølle 4

Løgstør Distrikt

Andersen, J. C, Inspektør, Horsens 4

Nakskov Distrikt.

Rasmussen, Trævarefabrikt., Erikstrup 4

Ods Herred Distrikt.

Borre, Sagfører, Nykøbing p. S 4
Christensen, Herreekviperingshdlr., Frederikssund 4

Ringkøbing Distrikt.

Jespersen, Joh., Postekspedient, Ringkøbing 4

Silkeborg Distrikt.

Bang, O., Kompedal 4
Henriksen, Plantør, Moselundgaard 2

Varde Distrikt.

Pinholt, Plantør, Vejrs 4

Viborg Distrikt.

Thaarup, Tandlæge, Viborg 4

Vildbjerg Distrikt.

Vad, K. P., Gaardejer, Nørrelund 4

Hovedkontorets Distrikt.

Jespersen, O., Forstkandidat, Viborg 4
Meisling, Johanne, Frue, Vejlefjords Sanatorium 4
Rosenørn-Lehn, Hofjmstr., Lensbaron, Orebygaard 100

Ekstraordinært Bidrag.	Kr.
Fanø Spare- og Laanekasse, skænket som Gave	10

Forhøjelse af Bidrag.

Aalborg Sparekasse forhøjer sit Bidrag fra 20 til 25 Kr.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 10. 25. Maj. 1908.

Om Digeanlæget for Engdraget mellem Sødringholm og Overgaard.

(Med en Plan.)

Ud mod Kattegat mellem Mariager Fjord mod Nord og Randers Fjord mod Syd ligger mellem Hadsund og Udbyhøj et af Jyllands største sammenhængende Engdrag; for den Del af det, der ligger nord og vest for Sødringholm op imod Overgaard, har der gennem mange Aar været paatænkt opført et Dige til Beskyttelse mod Havets Oversvømmelser, der særlig om Vinteren jævnlig sætter Saltvandet ind over flere Tusinde Tdr. Land af de lave Arealer.

Som det fremgaar af Hedeselskabets Tidsskrift for November 1880, blev der allerede i Vinteren 1877—78 rettet en Opfordring til Hedeselskabet om at undersøge, hvorvidt det for en rimelig Bekostning kunde lade sig gøre ved et Dige at udelukke Højvandet, som i høj Grad mindskede Arealets Produktionsevne og umuliggjorde dets Opdyrkning og Kultivering.

Uagtet det fremgik af Hedeselskabets foreløbige Undersøgelse, at Forholdene var særdeles gunstige for en saadan Inddigning, idet ca. 4000 Tdr. Land med en Udgift af ca. 20 Kr. pr. Td. Land vilde kunne beskyttes mod Højvandets Indtrængen, blev den endelige Udarbejdelse af Projektet i 1879 dog foreløbig stillet i Bero, da den mindre gode Høst i de foregaaende Aar og de ugunstige Tider gjorde det usandsynligt, at der paa dette Tidspunkt kunde opnaas nogenlunde Enighed blandt de interesserede Lodsejere om at lade Foretagendet komme til Udførelse.

Et Resultat kom der dog ud af denne Inddigningsbevægelse, idet Stamhusbesidder, Hofjægermester v. Arenstorff til Overgaard ved Hedeselskabets Assistance fik udført Inddigningen af det umiddelbart nord for Overgaard liggende ca. 230 Tdr. Land store „Nørkær“, der vel stod i Forbindelse med det store Kær, men dog var saaledes beliggende, at det bekvemt lod sig inddige uafhængigt af dette. Nørkærets Inddigning, der blev fuldendt i Maj 1880 af Entreprenørerne Gunnersen og Hofmann, kostede, Arealets Udgrøftning indbefattet, ialt ca. 25,700 Kr. og findes beskrevet i Hedeselskabets Tidsskrift for November 1880.

Gennem 80erne og 90erne var der herefter stille om Sagen, indtil den i Begyndelsen af Aarhundredet gennem Avisartikler atter kom paa Tale, og endelig i 1903 blev Inddigningsspørgsmaalet igen aktuelt, idet der fra 55 Lodsejere i Udbyneder og Sødring Sogne blev indsendt Andragende til Hedeselskabet om at genoptage Sagen. Som det fremgaar af Andragendet, paatænkte Underskriverne kun at faa realiseret et Digeanlæg fra Overgaard til Sødringholm; Arealerne mod Randers Fjord var ikke repræsenterede blandt Underskriverne. Ved Andragendet var en af Oberstl. Dalgas i sin Tid stillet Betingelse for Hedeselskabets Assistance opfyldt, idet Underskriverne udgjorde Flertallet af de i det eventuelle Digeanlæg interesserede Lodsejere, og da de tilmed ejede mere end de to Trediedele af det interesserede Areal og forpligtede sig til at indgaa i et Digelag for Foretagendet, maatte dette paa Forhaand anses for nogenlunde sikret.

I Sommeren 1904 foretoges derefter Forundersøgelserne til Inddigningsprojektet af Ingeniørassistent Thalbitzer og Landinspektør Feilberg, og allerede i April 1905 blev det i Vinterens Løb udarbejdede Projekt forelagt for Lodsejerne paa et Møde, hvor det blev besluttet at indbringe Sagen for en Landvæsenskommission. Det Forslag, som i den Anledning blev fremsendt til Randers Amt med Projektets Planer, lød i Uddrag saaledes:

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Da Diget skal være i Stand til at holde selv de højeste

Højvande ude fra de inddigede Arealer, er dets Højde bestemt saaledes, at Kronen ligger godt 1 Alen over den højeste Vandstand, der har kunnet paavises i Egnen. Diget bliver derefter ca. $1/2$ Fod højere end Nørkær-Diget, men saavel dette som dets i Forhold til Nørkær-Digets noget større Kronebredde og Anlæg ud mod Havet er en Følge af Digets mere udsatte Beliggenhed. Digets Bredde i Kronen gøres 6 Fod, Anlægene udad og indad 6:1 og $1\frac{1}{2}$:1; de tilsvarende Dimensioner ved Nørkær-Diget er henholdsvis 3 Fod, 4:1 og 2:1. Anlæget indad er foreslaaet saa forholdsvis stejlt for at reducere den Skade, som løsgaaende Kreaturer kan forvolde her, til det mindst mulige.

Digets Krone skal ligge i Kote + 8, d. v. s. 8 Fod over Mariagerfjords daglige Vandstand, der er Nivellementets Nulpunkt, altsaa her Kote 0. Som det fremgaar af de dagligt foretagne Vandstandsmaalinger i Fjorden, har der i Tiden fra September 1904 til August 1905 ikke været noget Højvande over Kote 4,5.

Idet Diget foreslaas bygget efter den paa Planen angivne Linie, vil der blive beskyttet et Areal paa godt tre Tusind Tdr. Land; Digets Plads bør jo bestemmes dels af Hensynet til de Arealer, der skal drages ind under dets Beskyttelse, dels af Hensyn til Udgifterne ved dets Opførelse. Som Diget er tænkt bygget, vil der foran det (mellem selve Forstranden og Diget) ligge et Bælte, mere eller mindre bredt, af Syltenge; disse vil ikke med Fordel kunne inddiges, da der derved kun vil opnaas en Kvalitetsforringelse af Afgrøderne, idet Syltgræsserne vil blive ødelagte, og Arealerne er for fattige og for lavt liggende til at kunne give værdifuldere Afgrøde. Omtrent paa den foreslaaede Digelinies Plads er i Marken afpælet en Linie med Pæl for hver 100 Alen, idet Pæl 0 er anbragt ved den nordlige Ende med stigende Numre mod Syd.

Diget er, som det ogsaa er vist paa Planen, ikke kontinuerligt, idet det finder Støtte ved Holmene omkring Julianeholm; Digets mest udsatte Steder er Overgangene over Vejlerne; der bør ved Forøgelse af den udvendige Skraanings Anlæg og eventuelt ved Sikring af denne Skraanings

Fod ved en Stenkastning eller Halmbeklædning drages Omsorg for, at Diget ogsaa her bliver tilstrækkelig solidt.

Den til Digets Bygning nødvendige Fyld skal tages i en umiddelbart indenfor Diget liggende Fyldgrav, der kun er skilt fra dette ved en 4 Fod bred Banket.

For at skaffe Lodsejerne Adgang til de udenfor Fyldgrav og Dige liggende Arealer, maa der paa de paa Planen angivne Steder opføres Ramper med passende Stigning (12:1) og Bredde (6 til 12 Alen).

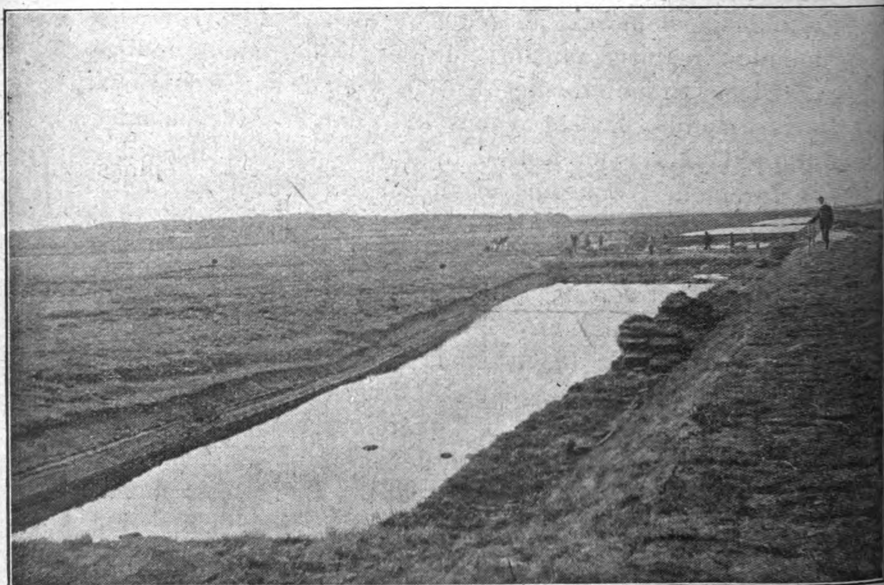

Fig 1. Dige med Fyldgrav.

Ved Digets Opførelse er kun den ene Del af Opgaven, at muliggøre en Kultivering af de lave Arealer, løst; lige saa vigtigt det er at holde de skadelige Oversvømmelser ude, lige saa nødvendigt er det, at der ved Sluser og Kanaler skaffes Afløb for de i det inddigede Areal værende Vandløb.

Ved den foreliggende Sag paatvinger en Ordning af Vandafledningen sig med særlig Styrke, da der i Inddigningen findes store Arealer, der lider af Surhed paa Grund af de nuværende daarlige Afløbsforhold. Foruden at Ud-

dybning og Regulering af Afløbene bidrager til en Vandstandssænkning særlig indenfor de lidet højere Partier i Inddigningen, vil Anbringelsen af selvregulerende Lukker for de Udløb, der skal være gennem Diget, direkte medføre en Sænkning af den i Inddigningen værende Vandstand i Forhold til den nuværende, idet der altid lukkes for Udløbene, naar Vandstrømmen i disse bliver indadgaaende.

Hoved-Vandafledningen besørges i Øjeblikket af de to Bækløb, Storevejlebæk og Vadbæk, der gennem Lillevejle, Storevejle og Holmevejlens østlige og vestlige Gren har Udløb i Kattegattet og Mariager Fjord.

Nu er Forholdet imidlertid det, at der udfor hele Diget med Undtagelse af udfor det nordligste Knækpunkt findes meget udstrakte Vatter, d. v. s. flade Arealer, der ved et ringe Lavvande ligge tørre; idet der henvises til Pejlingskortet og til, at Vatterne ligge tørre i en Strækning af 2—5000 Alen ved daglig Vande og Vandstande derunder, vil det forstaas, at det vil falde uhyre vanskeligt at skaffe Afløb gennem Vatterne med væsentlig større Dybde end efter Nul-Linien, idet et dybere Afløb vil være overmaade bekosteligt, ja maaske umuligt at holde vedlige. Hovedafløbet bør derfor sikkert anbringes paa det ovenfor nævnte Punkt i Digets nordligste Knæk, idet Afløbet gennem et noget hældende Vat her kun vil faa en Længde af ca. 350 Alen, inden den større Vanddybde i Sejlrenden (Dybet) i Mariagerfjord naas.

Afledningen gennem Diget foreslaas derfor besørget af en Sluse med selvlukkende Porte, der opføres i det „Dybet" nærmeste Punkt af Diget; Slusen bygges saa stor, at den alene under normale Forhold kan besørge Afvandingen; kun til Hjælp under særlige ugunstige Forhold lægges der i de paa Planen angivne Punkter 24" Monierrørs-Gennemløb gennem Diget; disse 4 Rørledninger (for Lillevejle, Storevejle, Afløbet gennem Julianeholmene og Holmevejlens østlige Gren) lægges ikke dybere, med Underkanten lidt under dgl. Vande, end at Afløbet fra dem kan holde sig selv, og de forsynes med Klap, der lukker for Højvande udefra. Hovedslusen foreslaas opført af Beton med 2 Vandslug paa 10 Fods Bredde; Bunden lægges saa dybt, at der kan drages

Nytte af de laveste Vandstande; som det fremgaar af Vandstandsmaalingerne, træffer det sig saa heldigt, at der i Marts og April (særlig Marts) er hyppigt Lavvande, og da det netop er paa den Tid, at Afvandingen af Hensyn til Jordernes Behandling skal være den størst mulige, skal Bunden i Slusen ligge i Kote ÷ 3,0 (3 Fod under dgl. Vande). Ud mod Fjorden anbringes Egeporte, der drejer sig om lodrette Hængsler, og som kun kan aabne sig ud efter. Naar Arbejdet skal bringes til Udførelse, skal det nærmere undersøges, om ikke en lettere Konstruktion af Monier eller Hennebique vil være at foretrække for massiv Beton.

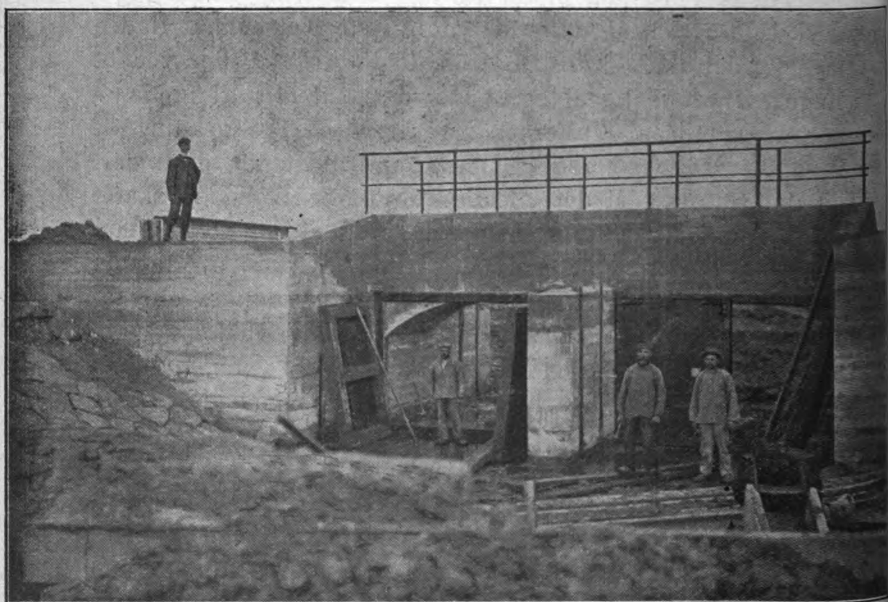

Fig 2. Slusen fra Søsiden.

Slusen bør indrettes saaledes, at der ved den ogsaa kan lukkes for Afstrømning udad; ved den projekterede Sluse maa denne Opstemning af Vandet i det inddigede Areal ske ved Anbringelse af Stemmebjælker i de i Betonpillerne anbragte Udsparinger.

Afløbet fra Slusen til Dybet maa til en Begyndelse udgraves i 3 Fods Dybde, derefter vil det med nogen Vedligeholdelse kunne holde den en Gang givne Dybde ved

Hjælp af den til Tider stærke udgaaende Strøm; for at retlede denne bør der dog paa det første Stykke anbringes Ledédæmninger; det maa ligeledes ved passende Foranstaltninger hindres, at Slusen eller Afløbet kan stoppes med Tang.

Som Følge af, at der kun anbringes ét større Udløb gennem Diget, maa ogsaa de i det inddigede Areal værende Vandløb forenes her; som Hovedafledning skal Storevejlebæk derfor gennem Holmevejlen og dennes vestlige Gren føre Vandmasserne til Slusen. Foruden sit direkte Tilløb optager Storevejlebæk efterhaanden Afløbene fra Lillevejle, Storevejle og Holmevejlens østlige Gren samt Vadbækken. Tæt henne ved Slusen falder Storevejlebækken i Fyldgraven, der ogsaa virker som Afledning, idet der lægges Rørledninger gennem alle Ramper.

Direkte ved Fyldgravens nordlige Ende udmunder Kanalen fra Overgaards Jorder.

I Arbejdslisterne findes opført de Dimensioner, som de forskelilge Vandløb for Fremtiden skal have, idet de angivne Punkter og Pæls-Numre referere sig til Tallene paa Planen.

Paa Vandløbenes nederste Strækning er Dybden bestemt af Hensynet til den mest mulige Udnyttelse af Lavvande i Fjorden; gennem det noget højere liggende Areal er søgt tilvejebragt en normal Afvanding paa 3 Fod, hvorfor Storevejlebæk og Vadbæk her er ca. 4 Fod dybe.

Over Vandløbene skal paa de paa Planen angivne Steder bygges i alt 6 Broer af de sammesteds opgivne Bredder; for Lillevejlen foreslaas lagt 3 Rørledninger af 24" Monierrør.

I efterfølgende Overslag er der ikke taget Hensyn til, at Landvæsenskommissionen maaske vil paalægge Lodsejerne eller andre Andel i Udgifterne ved Broernes eller Rørledningernes Lægning; endvidere er der regnet med, at der ikke maa betales Lodsejerne Erstatning for Afsavn af det kun ubetydelige Jordareal til Afløbenes Udvidelse eller for den ved Uddybningen opkastede Fyld, da denne altid vil kunne finde udmærket Anvendelse.

Diget skal saavel paa Skraaningerne som paa Kronen

beklædes med Græstørv; der vil medgaa i alt ca. 28,000 Kv.-Favn, der maa tages paa Digets og Fyldgravens Plads.

Overslaget kan derefter opstilles saaledes:

					Kr.
Jordarbejdet					56,644
				Kr. Ø.	
I Diget	13,818 Kubfv.	à 3,25 Kr.		44,908 50	
I Afledng.	3,902 —	à 2,75 —		10,730 50	
Ved Ramper	150 —	à 3,50 —		525 00	
Ved Grøfter	240 —	à 2,00 —		480 00	
Græstørvbeklædning, 28,000 □ Fvn. à 25 Ø.					7,000
Slusen					8,500
				Kr.	
Selve Slusen				7,000	
Kanalen fra Slusen til „Dybet“ med Sikr.				1,500	
Rørledninger					1,700
Broer					2,000
Erstatning for Afstaaelse af Jord til Dige og Fyldgrav, 32½ Tdr. Land à 300 Kr.					9,750
Forskelligt, Administration, Kommission, Tilsyn med Arbejdet, uforudsete Udgifter etc. . .					8,406
				I alt . .	94,000

Arbejdet bør bortliciteres paa en saadan Maade, at alt staar for Entreprenørens Ansvar, til hele Anlæget er endelig antaget.

Af Fladenivellementskortet fremgaar det, at der i alt er 3123,3 Tdr. Land interesseret Areal; den gennemsnitlige Udgift vil derefter blive ca. 30 Kr. pr. Td. Land. Hedeselskabet medsender et Forslag til en Fordeling paa de enkelte Lodsejere af de ved Anlægets Udførelse paaførte Udgifter, det er udarbejdet paa Basis af en Taksation, i Henhold til hvilken de over 5 Fod over dgl. Vande liggende Arealer ikke ere interesserede, medens Arealerne fra 5 til 4 Fods Kurven ere ansatte med Takst 2; Arealerne mellem 4 og 3 Fods Kurven med Takst 5 og endelig Arealerne under 3 Fods Kurven med Takst 10. Af de en-

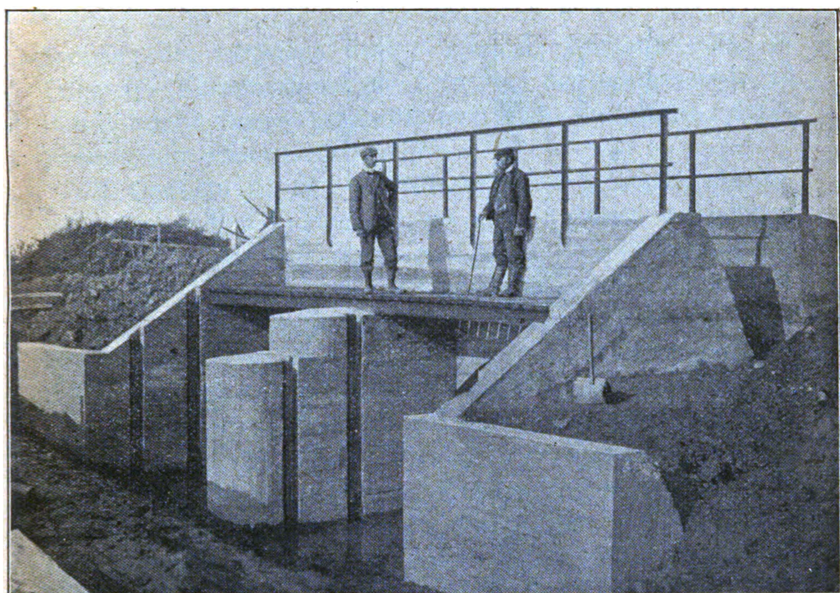

Fig 3. Slusen fra Landsiden .

kelte Matr.-Nr.'s Størrelse og Takst fremkommer derefter direkte en Partsfordeling, over hvilken flg. Oversigt kan opstilles:

Mellem 4 og 5 Fods Kurven ligger 896,2 Tdr. Land med Takst 2, i alt 17924 Parter.
Mellem 3 og 4 Fods Kurven ligger 937,1 Tdr. Land med Takst 5, i alt 46855 Parter.
Under 3 Fods Kurven ligger 1290,0 Tdr. Land med i alt 129,000 Parter.
I alt: 3123,3 Tdr. Land og 193779 Parter.

Saafremt Overslagssummen netop falder sammen med den endelige Sum for Arbejdets Udførelse, vil hver Part altsaa blive paa ca. 48½ Øre; regnes hver Part til 50 Øre, skal med andre Ord de i højst Takst ansatte Jorder betale 50 Kr. pr. Td. Ld.; de til Takst 5 ansatte 25 Kr. pr. Td. Ld. og endelig de til Takst 2 ansatte 10 Kr. pr. Td. Ld.

Paa enkelte Punkter vil der maaske kunne være An-

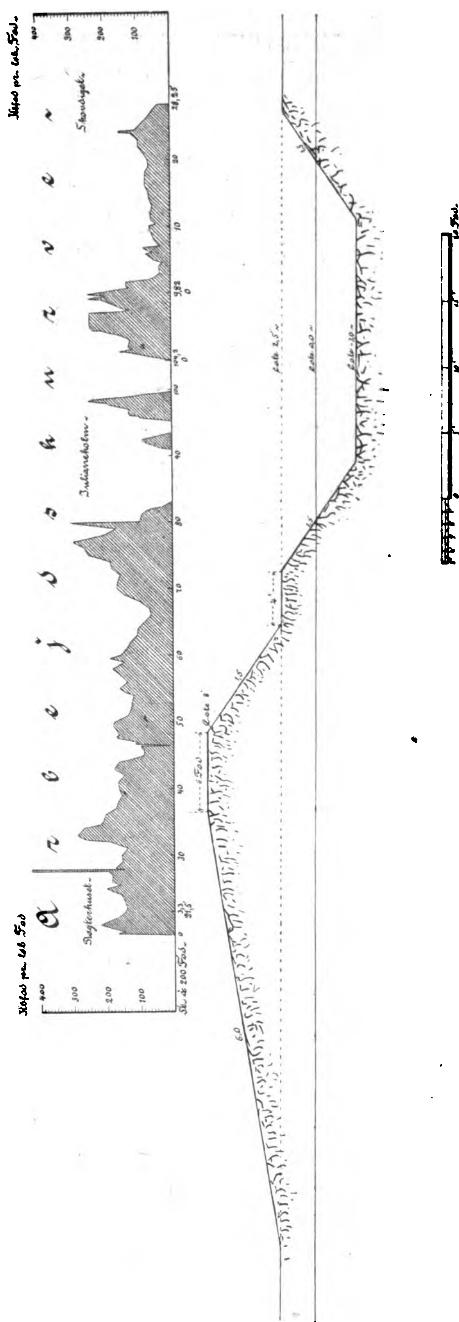

Fig 4. Tværprofil af Diget.

ledning til at foretage mindre Rettelser i dette Fordelingsforslag; det foreslaas derfor offentlig fremlagt i ca. 14 Dage før Kommissionsmødet, for at de interesserede til dette kunde være bekendte med den Ansættelse, deres Arealer har været Genstand for.

I Henhold til det til Hedeselskabet indsendte Andragende kan det betragtes som givet, at Anlæget, som det er foreslaaet, i sine Hovedtræk maa komme til Udførelse; Arbejdet for Kommissionen vil væsentlig bestaa i, at de mindre Ændringer, som under Forhandlingerne maa findes at være hensigtsmæssige, foretages i Projektet, men den endelige Kendelse for Anlægets Udførelse bør dog ikke affattes anderledes, end at der gives Anlægets Bygningsbestyrelse en vis Frihed til at foretage Ændringer fra Planen (f. Eks. med Hensyn til Slusens Bygningsform), som under selve Udførelsen maa findes praktiske. Det Arbejde, der antagelig vil optage Kommissionsforretningerne mest, bliver den endelige Udgiftsfordelings Vedtagelse.

Aarhus, i August 1905.

Kr. Thomsen,
Det danske Hedeselskabs kulturtekniske Afdeling.
Den ledende Ingeniør.

Af Randers Amt blev der derefter til Paadømmelse af det fremkomne Forslag til en Inddigning nedsat en Landvæsenskommission bestaaende af Borgmester Prahl, Mariager, som Formand, og Landvæsenskommissærerne Justitsraad Hald, Randers, og Hofjægermester Krieger, Iisgaard. Kommissionen holdt Møde i September 1905 og afsagde derefter Kendelse for Anlægets Udførelse. Da der var en Del Misfornøjelse med den Maade, Udgifterne tænktes fordelt, og da der særlig blandt Lodsejerne syd for Bjerre var mange Modstandere imod selve Anlæget, blev Sagen indanket for en Overlandvæsenskommission. Denne, der bestod af Amtmanden for Randers Amt, Kammerherre Hoppe, som Formand, og Landvæsenskommissærerne Hofjægermester Juel, Meilgaard, Partikulier Froberg, Alle-

strup, Proprietær Blach, Nedergaard, og Proprietær P. Petersen, Langtoftegaard, holdt Møde i April 1906. Kendelsen stadfæstede med Hensyn til Anlægets Udførelse Landvæsenskommissionens Afgørelse; i Fordelingen af Udgifterne blev der derimod foretaget den Ændring, at de interesserede Arealer foruden efter Højdebeliggenhed ogsaa skulde betale efter selve Jordernes Bonitet, og endelig blev ca. 300 Tdr. Land af det sydligste interesserede Areal (Raaby og Dalbyneder Enge) fritaget for Andel i Udgifterne ved Digets Anlæg og Vandløbenes Regulering, foreløbig saalænge en ved Kommissionsbestemmelse anbragt Bundbjælke i Storevejlebæk ved Arealets Nordgrænse blev bibeholdt.

Med Overlandvæsenskommissionskendelsen var Digeanlægets Betimelighed definitivt fastslaaet, og det stod herefter enhver Lodsejer frit for at lade Anlæget udføre. Praktisk set var Anlægets Udførelse ved et saa stort Foretagende som det foreliggende imidlertid først sikret, naar der oprettedes et Digelag. I Henhold til Digeloven af 10. April 1874 kan et Amtsraad godkende et Digelags Oprettelse, naar over Halvdelen af de i et Diges Anlæg interesserede Lodsejere, der ejer mere end ⅔ af det interesserede Areal, ønsker Digelaget dannet. Hedeselskabet udarbejdede derfor et Udkast til det eventuelle Digelags Vedtægter i Forbindelse med en Partsfordeling af Udgifterne saavel til Anlægets Udførelse som til den fremtidige Vedligeholdelse; denne Partsfordeling udarbejdedes paa Grundlag af en i Overensstemmelse med Overlandvæsenskommissionens Kendelse foretagen Taksation og Arealopmaaling. Paa et Møde den 9. November 1906 i Havndal blev Vedtægter og Partsfordeling forelagt Lodsejerne, og der blev her valgt en „Anlægsbestyrelse“ bestaaende af Hofjægermester v. Arenstorff, Proprietær Niels Erikstrup, Anton Hjulmann, Chr. Christensen Tøgersen og Jørgen Petersen.

Bestyrelsen valgte Proprietær N. Erikstrup til Formand. Efter et ikke ringe Arbejde kunde Bestyrelsen endelig i Randers Amtsraads Møde den 13. Marts 1907 fremlægge Andragende om Oprettelsen af et Digelag fra saa mange Lodsejere, at Amtet, der fra første Færd har om-

fattet Digesagen med megen Velvilje, efter den lovbefalede offentlige Fremlæggelse af Vedtægter og Udgiftsfordeling, godkendte Digelagets Dannelse.

Hermed var det første Afsnit af Digeanlægets Historie afsluttet, selve Arbejdet med Digets Opførelse og de lave Arealers Afvanding kunde nu tage sin Begyndelse, og da Hedeselskabet i den siden Overlandvæsenskommissionskendelsens Afsigelse forløbne Tid havde gjort alt det med Anlægets Bortlicitering forbundne Arbejde færdigt, saa Licitationen med Forbehold af Amtets Sanktion var afholdt allerede den 28. Februar, kunde Arbejdet paabegyndes umiddelbart efter Amtsraadsmødet midt i Marts. Det i Overensstemmelse med Hedeselskabets foranstaaende Forslag udbudte Arbejde, der faldt i 3 Parceller, blev i samlet Entreprise overdraget Entreprenør, Cand. polyt. N. Esbjerg for 84,126 Kr., nemlig for

Parcel I:	Diget med Græstørvbeklædning og Gennemløb	58,012 Kr.
Parcel II:	Uddybning og Regulering af Afvandingskanalerne med Opførelse af Broer	15,277 —
Parcel III:	Bygning af Sluser med tilsluttende Stenglacis og Slusekanal	10,837 —

Jordarbejdet i Diget andrager i alt ca. 14,000 Kubfv., der betales med 3 Kr. 55 Øre pr. Kubfv.; Græstørvbeklædningen, der udføres over et Areal paa ca. 28,400 □ Favn (ca. 18 Tdr. Ld.), betales med 24 Øre pr. □ Favn; under Parcel I hører desuden 4 Stk. 24" Monierrørsgennemløb.

Jordarbejdet ved Regulering af Afvandingskanalerne omfatter i alt ca. 3700 Kubfv. à 3 Kr.; Parcel II omfatter endvidere Bygning af 7 Vejbroer samt Lægning af 3 Rørledninger under Veje.

Som anført foran, opføres Hovedslusen ud imod Sejlløbet i Mariager Fjord som en selvregulerende Afvandingssluse med to Vandslug à 10 Fod, mod Fjorden forsynes disse med 2 Par Porte og mod det inddigede Areal med Stemmeindretninger, ved hvilke Vandstanden i Arealet kan

reguleres. Slusen bygges af Beton og funderes paa Pæle; Hovedslusens Bund er lagt 3 Fod under daglig Vande; begge Slusens Gennemløb overdækkes med Hvælvinger. Idet Cementen leveres Entreprenøren, er Enhedsprisen for Betonarbejdet 45 Øre, 50 Øre og 60 Øre pr. Kubfd. eftersom Blandingsforholdet er 1:4:8 Singel, 1:3:6 Singel og 1:3:6 Granitskærver. I Betonmurenes Yderflader anvendes Iblanding af Tras i Forholdet 1 S + ½ C + ½ Tras for at give, Betonen saa stor Modstandsevne mod Saltvandets Angreb som muligt.

Med Slusearbejdet er forbunden Anlæg af Granitglacis (12“), der betales med 25 Kr. pr. □ Favn; Udgravningen i Byggegruben og Slusekanalen betales med 5 Kr. pr. Kbfv.

Samtlige Arbejder skal være afsluttede inden Efteraaret 1908; paa nærværende Tidspunkt er Slusen helt færdig; under Piloteringen viste det sig, at det Sandlag, som efter Boreundersøgelserne laa under den bløde Klæg i en Dybde af ca. 14 Fod under daglig Vande, ikke var egentlig „fast Bund“, men da dets Mægtighed er 2 à 3 Alen og derover, og da Funderingspælene ikke rammedes gennem Laget, er der sikkert ingen Fare for, at Slusen skal „sætte“ sig; hidindtil har det saaledes ikke været muligt at paavise nogen Sætning. Trasblandingen kunde vist uden Skade have været noget mindre fed, antagelig vilde Blandingsforholdet 2 S + ½ C + ½ Tras have været fuldt tilfredsstillende. Selve Digearbejdet er nu saa godt som udført; da Entreprenøren har hele Risikoen for Arbejdet, til det er endelig antaget, har han været stærkt interesseret i at faa Digearbejdet fremmet med størst mulig Kraft, idet Risikoen for Ødelæggelser ved Vinterens Højvande først var fjærnet, naar Havet var hindret i at trænge ind i Arealet bag ved Diget. Skønt Entreprenøren ved Opførelse af Barakker søgte at raade Bod paa de uheldige Arbejdsforhold, der skyldes Arbejdspladsens isolerede Beliggenhed, og som det sludfulde Vejr sidste Sommer yderligere forværrede, var det ikke lykkedes ham at faa Diget langs hele Linien ført op i fuld Højde, 8 Fod over daglig Vande, inden Vinteren. De i Efteraaret fuldendte Digestykker blev derfor forbundne ved lavere Diger med en Højde af 4 à 5 Fod

over daglig Vande. Disse Digestykker opførtes med et saadant Profil, at de senere kunde indgaa som det yderste Parti af det egentlige Dige; de beklædtes derfor kun med Græstørv paa udvendig Skraaning, hvis Anlæg var 6:1. Naar undtages Digestrækningen vest for Slusen og et ca. 1000 Alen langt Stykke nord for Julianeholmene, til hvilke Digestykker Fyld fra høj Jord førtes ud ved Tipvognspor med Hestetræk, toges Fylden i Fyldgrav paa Digets Inderside, og Arbejdet er udelukkende udført ved Trillebør. Den totale Arbejdsstyrke, der har været beskæftiget ved Anlæget, har i Almindelighed været paa ca. 60 Mand.

De samlede Udgifter ved Anlægets Udførelse vil antagelig andrage ca. 100,000 Kr., Digelagets Bestyrelse har derfor med Amtets Garanti forskaffet sig en Kredit paa indtil 100,000 Kr.; de udlaante Beløb forrentes med 4½ % og afdrages gennem 30 Aar. Randers Amt yder Digeanlæget et direkte Tilskud paa 1900 Kr., fra de interesserede Kommuner, Udbyneder-Kastbjerg og Raaby-Sødring, er tilsagt Tilskud paa henholdsvis 1600 Kr. og 300 Kr.

Til Ministeriet for offentlige Arbejder indgav Digelagets Bestyrelse Andragende om et Statstilskud paa 20,000 Kr., af hvilke 10,000 Kr. tænktes anvendt særlig til Forbedring af Færdselsforholdene. Andragendet blev imidlertid afslaaet under Henvisning til Digeanlægets Rentabilitet; rimeligvis vil der dog blive indsendt fornyet Andragende. Det er meget at ønske, at Rigsdagen vil bevilge dette Tilskud, der i Forhold til Anlægets almene Betydning og store Værdi er meget ringe, og det vil have særlig Betydning, at der, naar selve Anlæget er udført, er et Beløb til Raadighed til at forbedre de elendige Færdselsforhold i det inddigede Areal, thi det vil egentlig først efter en saadan Forbedring være muligt at faa den rette Fart i Arealets Kultivering; muligvis vil det vise sig hensigtsmæssigt at benytte Afvandingskanalerne som Transportveje for Høafgrøder, der skulle forsendes videre pr. Skib.

At det nu er lykkedes Hedeselskabet at opfylde det i Andragendet af 1903 fremsatte Ønske om „at sætte Foretagendet i Scene", skyldes den Forstaaelse, de i Anledningen nedsatte Kommissioner har behandlet Sagen med, og

særlig bragte Overlandvæsenskommissionen under vanskelige Forhold Sagen ind i det rette Spor; men ogsaa Randers Amts velvillige Stilling har været bestemmende for den ret enestaaende hurtige Fremgang, som denne Sag har haft; som Formand i Overlandvæsenskommissionen og som Amtmand kan Kammerherre Hoppe derfor tilskrives afgørende Fortjeneste af Sagen.

Men den egentlige Baggrund for hele Foretagendet er selvfølgelig dets ivrige Venner indenfor de interesserede Lodsejere, og den største Betydning har det i den Forbindelse haft, at de store Ejendomsbesiddere, Ejeren af Overgaard, Hofjægermester v. Arenstorff, der ejer ca. 1/3 af hele det inddigede Areal, og fhv. Ejer af Charlottendal M. Jørgensen, fra første Færd har arbejdet for Inddigningen. Som den, der har rejst hele Sagen og med utrættelig Iver ført den frem, og som den, hvis Navn er uløselig forbundet til dette Digeanlægs Gennemførelse, skal endelig nævnes Digelagets Bestyrelses Formand, fhv. Folketingsmand Niels Erikstrup.

Viborg, i Maj 1908.

Kr. Thomsen.

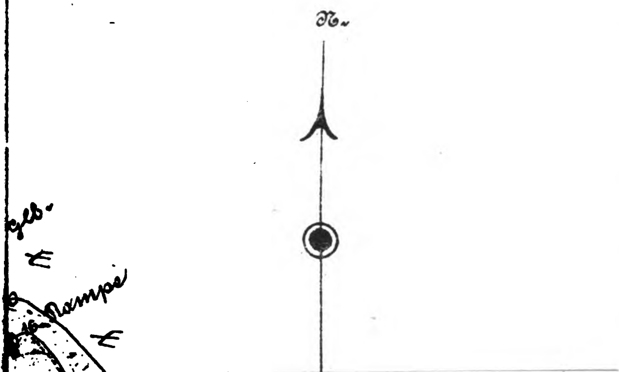
Regnskabsoversigt for Hedeselskabet

pr. 31. Marts 1908.

	Indtægt		Udgift	
	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
Vedrørende Administration	7058	—	12273	40
— Træplantning	2799	36	15221	32
— Eng-, Mose- og Afvandingsforetagender	261	—	16078	67
— Mergel	117	70	2264	48
Summa....	10,236	06	45,837	87

Overgaard Enge.

Situationsplan.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 11. **10. Juni.** **1908.**

Hedeselskabets Forretningsførere.

Hedeselskabets Forretningsfører for Hillerød Distrikt, Hr. Amtsvejinspektør Birk, Frederiksborg, har ønsket at fratræde dette Hverv, der derefter er overtaget af Hr. Birkedommer O. Neumann, sammesteds.

Efter at Hedeselskabets hidtidige Forretningsfører for Fanø Distrikt, Kaptajn Hansen, Nordby, er afgaaet ved Døden, har Hr. Boghandler Hansen, sammesteds, overtaget Hvervet som Selskabets Forretningsfører for Fanø.

Nye Plantagearealer.

Nr. 1918 A. Hørmested Søndergaard Plantage, ca. 38. Tdr. Ld., i Hørmested Sogn, Horns Herred, Hjørring Amt. Plantagen ejes af Proprietær Nielsen, Søndergaard pr. Sindal. Arealet bestaar af Hede og Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Horneman.

Nr. 1919 A. Over Holbæk Plantage, ca. 11 Tdr. Ld., i Albæk Sogn, Dronninglund Herred, Hjørring Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Chr. Thomsen, Holbæk pr. Præstbro. Arealet bestaar af Hede og Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Horneman.

Nr. 1920 A. Dalhusets Plantage, ca. 47 Tdr. Ld., i Hellum Sogn, Dronninglund Herred, Hjørring Amt. Plantagen ejes af et Konsortium, hvis

Formand er Skovfoged Jensen, Stagsted Skov. Arealet bestaar af gammel Agermark og Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider Horneman.

Nr. 1921 A. Toftdal Plantage, ca. 14½ Tdr. Ld., i Asmild Sogn, Sønderlyng Herred, Viborg Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Niels Rasmussen, Lille Asmild. Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Morville.

Nr. 1922 A. Otto Mønsteds Plantage, ca. 97 Tdr. Ld., i Draaby Sogn, Mols Herred, Randers Amt. Plantagen ejes af Proprietær H. P. Mønsted, Lyngsbækgaard pr. Æbeltoft.

Arbejdet ledes af Skovrider Johansen.

Nr. 1923 A. Provstlund Plantage, ca. 29½ Tdr. Ld., i Tamdrup Sogn, Nim Herred, Aarhus Amt. Plantagen ejes af Proprietær J. Koch til Provstlund pr. Horsens. Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Sekretær, Forstkandidat Flensborg.

Nr. 1924 A. Skjæring østre Plantage, ca. 20½ Tdr. Ld., i Egaa Sogn, Øster Lisbjerg Herred, Randers Amt. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Sekretær, Forstkandidat Flensborg.

Nr. 1925 A. Ørre nye Plantage, ca. 35 Tdr. Ld., i Ørre Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af et Interessentskab, hvis Formand er Gaardejer Anders Vejermølle i Ørre. Arealet bestaar af gammel Agermark og Hede.

Arbejdet ledes af Assistent Winther.

Nr. 1926 A. Sønder Thalund Plantage, ca. 10½ Tdr. Ld., i Ørre Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Niels Thyge Nielsen, Sønder Thalund i Ørre. Arealet bestaar af gammel Agermark.

Arbejdet ledes af Assistent Winther.

Nr. 1927 A. Nørlunddal Plantage, ca. 11½ Tdr. Ld.,

i Sunds Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Husmand Niels Jensen Kjeldsgaard, Vester Lindaa i Sunds. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Assistent F. Holt.

Nr. 1928 A. Nørrekjær Plantage, ca. 15 Tdr. Ld., i Sunds Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Husmand Rasmus Hansen, Skaaphus Mark. Arealet bestaar af lidt Agermark og Hede.

Arbejdet ledes af Assistent F. Holt.

Nr. 1929 A. De unges Plantage, ca. 38½ Tdr. Ld., i Gjellerup Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af et Aktieselskab, hvis Formand er Gaardejer P. Veie i Frølund. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Assistent F. Holt.

Nr. 1930 A. Skjelhøje Plantage, ca. 112½ Tdr. Ld., i Ikast Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af et Aktieselskab, hvis Formand er Gaardejer Peder Jensen, Ny Toftlund, Ikast. Arealet bestaar af gammel Agermark og Hede.

Arbejdet ledes af Assistent F. Holt.

Kalk.

Lærer ved Norges Landbrugshøjskole, John Sebelien, har udgivet sine Forelæsninger over de uorganiske Gødningsstoffer*) og har bl. a. udførligt behandlet Kalkspørgsmaalet.

Næst at omtale den Mængde Kalk, der bortføres af forskellige Afgrøder, og som varierer fra ganske faa Kilogram pr. Hektar (for mindre Afgrøder af Hvede, Rug, Havre og Byg) til tæt ved 300 Kg. for en stor Kaalrabiafgrøde, omtaler Forf. udførligt Kalken og dens Virkninger.

*) John Sebelien: Kunstige Gødnigsstoffer m. v Kristiania 1907. Pris 4 Kr.

Han anser et Indhold af 0,1 pCt. Kalk i Jorden for at være det mindste, der bør taales, men det vil ofte lønne sig at forøge Kalkmængden paa Jorder, som allerede indeholder nogle Tiendedels Procent.

Til 100 Dele ren brændt Kalk svarer 132 Dele ren læsket Kalk og 179 Dele ren kulsur Kalk, men saaledes som de forskellige Kalksorter sælges, indeholder de i Reglen en Del ekstra Vand eller andre Urenheder. (Ren kulsur Kalk indeholder 56% Kalk og 44% Kulsyre, ren brændt Kalk, læsket til Mel 75,7 % Kalk og 24,3 % Vand).

Vil man læske brændt Kalk til Mel, kan dette ske ved at lade den henligge i Luften, men da bindes en Del af Kalken til Kulsyren i Luften; foretrækker man derfor at paahælde Vand, bør man passe ikke at komme for meget til, da Kalken saa klæber sammen i Klumper.

Forf. fremhæver Betydningen af en meget fin Maling, naar man vil pulverisere raa Kalk, og han fremhæver i Overensstemmelse med det af mig saa ofte fremdragne: at Valget af Kalksorter i væsentlig Grad maa afgøres af Prisen.

Ved Omtalen af Mergel er det øjensynligt, at Forholdene i Norge ere væsentlig anderledes end hos os.

Forfatteren fremhæver lejlighedsvis, at Afgrøderne optager mere Kalk, naar denne er rigeligt til Stede, og peger paa Betydningen heraf for de Husdyr, der skal fortære Afgrøderne.

Kalkens indirekte Virkninger ere jo almindeligt kendte, den virker opløsende paa Forbindelser i Jorden paa forskellig Maade, mætter Syrer, fremmer giftige Jærnforbindelsers Omdannelse og fremmer Absorbtionsevnen, foruden at den jo virker skørnende paa stiv Lerjord.

Forf. anbefaler til stiv Lerjord at anvende brændt Kalk, enten som læsket til Melkalk eller endog som pulveriseret brændt Kalk, og heri har han ganske sikkert Ret, og det samme gælder sikkert Højmoser.*)

Omvendt virker den brændte Kalk utvivlsomt for kraftigt paa let Sandjord.

Tabet af Kalk ved Udvaskning udgør efter Undersøgelser paa Rothamsted ca. 250 Kilogram pr. ha., men dette forøges iøvrigt væsentligt, naar man gøder med Kali og Ammoniak.

---

*) Th. Claudi Westh: 12 Aars Højmosekultur paa Mosestationen Pontoppidan.

Regner man et Indhold af 0,15 til 0,25 pCt. Kalk for passende i Agerjorden, svarer dette til 3600 til 6000 Kg. ren Kalk (Ca O) pr. ha. i 20 Ctms. Dybde (eller omtrent den dobbelte Mængde af kulsur Kalk), og har man naaet dette Indhold, maa man altsaa vedligeholde det ved (f. Eks. en Gang i Rotationen) at tilføre det, der svarer til Afgrødernes Forbrug og Udvaskningen til Undergrunden med Fradrag af det, man tilfører med anden Gødning.

Forfatteren nævner, at frisk Kalkning er Gift for Lupiner, og at Kartofler i hvert Fald kun trænge til Kalk i ringe Mængde.

Til disse anmeldende Bemærkninger af den nævnte Bog skal jeg tillade mig at knytte nogle Bemærkninger med uopdyrkede jydske Heder for Øje.

I „Tidsskrift for Skovbrug", 1876, Side 262 o. s. f. findes en Beretning om nogle af „Hedeselskabet i Forening med Hr. Forstdocent Dr. Müller" foretagne Undersøgelser af Hedejord fra Bakkeø og fra Hedeflade.

Kalkindholdet angives dér saaledes i pCt. (med afrundede Decimaler):

Fra Bakkeø:	Lyngskjold	0,09,	Blysand	0,01,	Rødjord	0,10,	Rødsand	0,04
Fra Flade:	»	0,03,	»	0,01,	Ahl	0,01,	»	0,01

I Hedeselskabets Tidsskrift Nr. 11,1896, opgives en Del andre Analyser, hvortil det oprindelige Talmateriale er overladt mig af Skovrider Chr. Dalgas, Tallene se saaledes ud:

	Lyngskjold	Blysand	Rødjord	Rødsand
Harreskov Bakkeø	0,03	0,011	0,004	0,016
Hesselvig Flade	0,098	0,014	0,096	0,04
Skovbjerg Bakkeø (Løvstrup)	0,140	0,006	0,038	0,018

Tages alene Hensyn til Lyngskjolden, da nærmer Indholdet deri sig i de fleste Tilfælde til det Minimumsindhold, der foran er anført som nødvendigt for en højere Plantevækst, og man skulde altsaa omtrent kunne nøjes med at tilføre det, der bruges og tabes under Dyrkningen, men da Skjolden kun er et Par Tommer tyk, og Blysandet, der overalt kun indeholder $^1/_{100}$ pCt. Kalk, er 5—6" tykt, giver det for disse ca. 20 Ctm. kun 0,03 à 0,04 pCt., altsaa væ-

sentligt for lidt og kun ca. $^1/_5$ af den Mængde, der ovenfor betegnes som den minimale.

Derefter skulde der tilføres 3 à 5000 Pd. ren Kalk pr. Td. Ld., svarende altsaa til 6 à 10,000 Pd. kulsur Kalk, og for Arealerne med det mindste Indhold i Skjolden endnu større Mængder, hvilket iøvrigt svarer godt til de Erfaringer, der sædvanlig refereres blandt praktiske Landmænd.

Sædvanlig anvendes dog af Kalk mindre Mængder — oftest Halvdelen —, medens man ved Mergling oftest tilfører større Mængder.

Viborg, 24. April 1908.

Th. Claudi Westh.

Tag Vare paa, hvad der findes i Moserne.

For et Par Aar siden udsendte Tørvemosekommissionen i Lund en stor Plakat, som var bestemt til at ophænges paa Jernbanestationer, i Skoler og Forsamlingshuse paa Landet o. s. v. Plakaten anmoder alle og enhver, der har Lejlighed dertil, om at tage Vare paa de Ting, der findes i Tørvemoserne, og saa vidt muligt indsende dem til Kommissionen i Lund; og som Eksempler paa, hvad der kan findes, var der paa Plakaten afbildet en Del mosefundne Oldsager og Knogler, Tænder og Hovedskaller af Dyr.

Det var heller ikke af Vejen, om man ogsaa hos os ved Hjælp af lignende Plakater kunde henlede vor Landbefolknings Opmærksomhed paa slige Fund i endnu højere Grad, end Tilfældet er. Det er jo en gammelkendt Sag, at vore Tørvemoser ere som en Slags Arkiver, hvori Dokumenterne til et vigtigt Afsnit af vort Lands naturhistoriske Udvikling ligger gemt. Mange vigtige Oplysninger ere allerede skaffede til Veje, men der ere endnu mange dunkle Punkter og ubesvarede Spørgsmaal tilbage. Det hænder sikkert ofte, at et meget vigtigt Fund gaar tabt for Videnskaben, fordi Finderen enten ikke forstaar Betydningen af, hvad han har fundet, eller ikke drager tilstrækkelig Omsorg for dets Bevarelse. Som Eksempel kan nævnes, at det eneste Skelet af Rensdyr, der er fundet her i Landet (ved Faaborg)

blev solgt til — en Benhandler! Nu vil man maaske sige, at der jo allerede er fundet mange andre Dyrelevninger i vore Moser, og saavel paa det zoologiske Museum i København som paa mange af vore Provinsmuseer kan man jo se en hel Del af saadanne Knogler. Det er ganske sandt, og uden dem vilde man ikke have vidst saa meget om vor Dyreverdens Historie i ældre Tider, som vi nu véd; men i særdeles mange Tilfælde har disse Knogler ikke givet saa mange Oplysninger, som de kunde have gjort. Her kommer vi nemlig til en overmaade vigtig Side af Sagen: i sin Glæde over det sjældne Fund har Finderen meget ofte ikke lagt Mærke til, hvor paa Lag i Tørvegraven, Knoglen, Hovedet eller hvad det nu var, fandtes, eller hvorledes det Jordlag, som omgav Knoglen saa ud. Og dette er af allerstørste Betydning, hvis Fundet skal have nogen Værdi. Som bekendt har vore Tørvemoser belært os om, at de ældste Skove i Danmark hovedsagelig bestod af Birk, Pil og Bævreasp; derefter kom Skove, hvor Fyrretræer spillede Hovedrollen, og tilsidst kom Ege- og Bøgeskovene. I Mergelen under Tørven finde vi Levninger af de urteagtige Planter, som voksede her paa en Tid, da Klimaet endnu var saa barsk, at sammenhængende Skove ikke kunde trives her. Hvert af disse Afsnit har haft sin specielle Dyreverden, idet nogle Dyr og Fugle foretrække Naaleskove, andre Løvskove, atter andre, f. Eks. Rensdyret, trives bedst i kolde, barske, aabne Ødemarker med en Planteverden som den, hvis Spor findes i Mergelen under Mosen. Hvilke Dyr, der have levet i disse Perioder, finde vi altsaa ud af, naar vi lægge Mærke til de Plantelevninger, der findes i det Tørve -eller Jordlag, som ligger nærmest omkring den fundne Genstand. Naar man derfor ved Tørvegravning eller andet Jordarbejde (thi ogsaa i mange af vore Mergel- og Teglværksgrave kan man finde Levninger af Fortidens Dyreverden) støder paa en Oldsag, en Hovedskal eller anden Knogle, saa bør man nøje mærke sig Stedet, maale dens Afstand fra Jordoverfladen og tillige gemme en Prøve af den Tørvemasse eller Jordart, i hvilken Genstanden laa. Denne Jordartsprøve bør holdes fugtig, indtil den kan blive undersøgt af en Botaniker eller en

Geolog. Knoglerne og Jordprøverne kan indsendes til Zoologisk Museum, Krystalgade, København, eller til Danmarks geologiske Undersøgelse, Østervoldgade 7, København.

For et Par Aar siden fandt en Gaardejer i Odsherred ved Tørvegravning et Urokseskelet. Det laa i Overgangslaget mellem Bævreaspzonen og Fyrrezonen og viser altsaa, at denne Dyreart maa være indvandret her til Landet samtidig med Fyrreskovene. At den holdt sig her helt ned i Egetiden, kan man se deraf, at Knogler af dræbte og spiste Urokser hyppig findes i Køkkenmøddinger fra Stenalderen, hvori der findes Levninger af Eg.

Den nævnte Gaardejer udgravede Skelettet med største Omhu og var tillige saa heldig i Dyrets Brysthule at finde Stenspidserne af de Pile, hvormed Dyret i sin Tid var bleven saaret af Stenaldermenneskene, inden det fandt sin Død i Mosen. Da det imidlertid ikke er alle, der har Øvelse eller Taalmodighed til at foretage en saadan stor og omhyggelig Udgravning, kan kyndig Assistance faas ved Henvendelse til en af de ovennævnte Institutioner.

Det kan til Slut bemærkes, at medens vi nu saa nogenlunde er paa det rene med, hvilke store Pattedyr, der har levet her i Landet efter Istiden, er vor Viden om vore Smaapattedyrs (Mus, Insektædere o. s. v.) og Fugles Invandringshistorie overmaade mangelfuld. Naar vi se bort fra de forholdsvis rige Oplysnniger, som Stenalderens Køkkenmøddinger have skaffet os om et bestemt Afsnit af den forsvundne Tid, er det yderst faa Fund, der virkelig har kunnet tidsbestemmes. Fra Tiden før Stenalderen kendes saaledes kun to eller tre Fuglelevninger. Her kan altsaa enhver, der er beskæftiget med Tørveskæring eller med Arbejde i saadanne Mergel- og Teglværksgrave, hvor der graves stenfrit, lagdelt Ler og Mergel, faa Lejlighed til at gøre Videnskaben store Tjenester. Enhver nok saa lille Knogle, enhver lille Tand eller Kæbe kan faa stor Betydning, naar det nøjagtig bemærkes, i hvilket Jordlag og i hvilken Dybde den er funden.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 12. **25. Juni.** **1908.**

Indhold. Hedeselskabets Smaaplantninger i 1907. — Beretning om de af den entomologiske Konsulent Skovrider Fritz udførte Undersøgelser i de statsunderstøttede Plantager i Jylland med Hensyn til Insekt- og Svampeangreb i 1907. — Statens Forsøg paa Mosejord. Ved Th. Claudi Westh.

Hedeselskabets Smaaplantninger i 1907.

Statstilskudet til Smaaplantninger har i 1907 været 80,000 Kr. Dette Beløb i Forbindelse med Renten af Generalkonsul Pontoppidans Legat, 70 Kr., er anvendt paa følgende Maade:

A. Uddeling af Planter til ½ Pris til Smaaplantninger og Hegn.

	Modtagernes Antal	Uddelt Løvtræer Antal	Uddelt Naaletræer Antal	Ialt udleveret Planter for Kr.	Ø.	Statstilskud Kr.	Ø.
I. Plantningsforeningen							
1. Aabybro og Omegn......	169	55726	60265	1478	63	750	»
2. Aalborg og Omegn......	880	177990	423579	6857	28	3400	»
3. Aarhus og Omegn........	109	58145	72090	1901	28	700	»
4. Andst Herred..........	93	71746	23210	1477	41	1099	37
5. Bjerregrav og Omegn....	208	12902	275900	2183	35	1091	57
6. Bjerringbro og Omegn...	142	12975	140400	1276	31	638	10
7. Brædstrup og Omegn....	237	24003	229995	2200	14	1100	»
8. Brønderslev og Omegn...	305	50209	326900	3414	08	1600	»
9. Esbjerg og Omegn......	129	56879	167175	2240	92	1074	48
10. Flauenskjold og Omegn..	534	84450	431545	4708	69	2200	»
11. Frederikshavn og Omegn	264	41044	234541	2345	28	1172	67
12. Give og Omegn.........	560	41722	860226	6400	»	3200	»
13. Gedsted og Omegn......	392	47290	438282	3593	19	1796	45
14. Hadsund og Omegn.....	190	17725	141937	1300	75	650	»
15. Han Herrederne.........	343	66164	211696	2713	85	1408	34
16. Havndal og Omegn......	112	25053	161884	1745	66	831	61
17. Hammerum Herred......	701	61033	781025	6090	48	2900	»
18. Hjørring og Omegn......	676	120172	533828	6317	24	2900	»
19. Hobro og Omegn.........	448	77197	229865	2927	12	1456	53
20. Holstebro og Omegn....	192	46749	227130	2359	67	1178	42
21. Holsted og Omegn......	262	124866	280721	4381	61	1574	97
22. Kjellerup	247	48283	138410	2086	39	1042	97
23. Kolding og Omegn......	68	44565	97700	731	47	699	88
24. Langaa og Omegn.......	149	25834	158720	1579	47	789	70
25. Lemvig og Omegn.......	87	23468	98798	1301	34	644	52
26. Læsø	117	8725	43195	517	45	282	78
27. Løgstør og Omegn......	319	60882	234496	2901	12	1450	»
28. Morsø	290	62169	177440	2582	70	1291	35
At overføre...	8223	1547966	7200953	79612	88	38923	71

	Modtagernes Antal	Uddelt		Ialt udleveret Planter for		Statstilskud	
		Løvtræer Antal	Naaletræer Antal	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
Overført...	8223	1547966	7200953	79612	88	38923	71
29. Nørre Herred...........	192	41299	132020	1835	67	600	»
30. Nørre Snede og Omegn...	296	392760	19257	2803	84	1401	91
31. Randbøl og Omegn......	107	14472	152540	1167	62	583	79
32. Randers-Faarup	119	24728	51555	1173	71	471	59
33. Ribe og Omegn.........	81	27555	197211	1683	27	800	55
34. Ringkøbing og Omegn...	282	34118	434075	4120	78	1973	23
35. Rougsø-Sønderhald Herred	204	36496	102570	1496	63	748	93
36. Rønde og Omegn.......	264	30548	382430	2722	54	1356	50
37. Salling.................	506	101945	430335	6253	43	3127	07
38. Sevel og Omegn........	140	157407	29736	1951	60	950	»
39. Silkeborg og Omegn.....	666	36529	442450	3795	85	1897	92
40. Sindal	429	73298	405401	4136	03	2027	»
41. Skanderborg............	119	13619	125900	1335	03	665	49
42. Støvring og Omegn......	109	20197	52927	854	36	427	17
43. Thy	280	67835	100368	2206	60	1100	»
44. Varde og Omegn........	422	56985	386455	3438	89	1712	95
45. V. Hassing og Omegn...	240	46051	164772	2158	85	1070	86
46. Viborg og Omegn.......	302	28040	260495	2383	59	1191	64
47. Virring og Omegn.......	123	29613	109360	1411	83	700	»
48. Vorbasse og Omegn	200	10382	233630	1584	79	792	39
49. Værum og Omegn.......	172	42196	81231	1781	64	850	»
50. Ølgod	443	45983	352763	3103	43	1551	68
51. Ods Herred.............	142	49872	167650	2652	52	1200	»
52. De samv. jydske Husmandsforeninger	715	148631	251922	4760	31	2200	»
II. Tilskud til Dækning af Underbalancer fra tidligere Aar til Plantningsforeningen for:							
42. Støvring og Omegn.....	»	»	»	»	»	172	83
III. Smaaplantningsdistrikter.							
53. Glibing	18	»	34950	248	40	124	20
54. Hovedkontoret	98	141655	179901	1954	55	916	99
55. Færøerne	20	3800	6100	201	70	100	85
IV. Beplantning af Kirkegaarde;							
Nysogns Kirkegaard	»	2115	»	73	25	36	62
Foulum do.	»	134	350	»	»	17	05
Krejbjerg do.	»	336	»	»	»	34	90
Thise do.	»	8800		195	05	74	22
Rind.... do.	»	5236	»	111	20	55	60
V. Skolehaver o. l.							
Aalborg Plantningsforening..	»	85	3000	»	»	24	25
Skygge Skole	»	»	3000	»	»	21	00
Ialt...	14912	3240686	12495307	143209	84	69902	89

B. Prøvehegn.

Plantningsforeningen for	Tilskud	
	Kr.	Ø.
Lemvig	30	»
Løgstør	30	»
Ods Herreds	43	»
Hovedkontoret	56	40
Ialt...	159	40

C. Planter til halv Pris, uddelte til B. Plantager.

(ikke fredskovspligtige).

(Modtagerne har selv betalt den anden Halvdel af Planternes Værdi samt hele Jordarbejdet.)

Plantagens Navn	Tilskud	
	Kr.	Ø.
1. Søndergaard	6	»
2. Hellum Vestergaard	21	»
3. Sindal Prgrd	20	»
4. Hals Ladegaard	18	»
5. Stopris	16	»
6. Nymark	15	»
7. Vorning	15	»
8. Hvidding Krat	15	»
9. Fruerlund	12	»
10. Lindholm Høje	40	»
11. Elkjær	5	»
12. Bredsgaard	9	»
13. Skamris	7	»
14. Hjermind	14	»
15. Marsvinslund	7	»
16. Gammeljord	18	»
17. Torup	16	»
18. Roe	3	»
19. Korsdal	24	»
20. Vester Vindum	2	»
21. Øster Vindum	3	»
22. Hedehaabets	120	»
23. Kjærsgaard	18	»
24. Rude	70	»
25. Brendstrupgaard	3	»
26. Søvang	10	»
27. Springbjerg	8	»
28. Brande Kommune	46	»
29. Sølvager	5	»
At overføre...	566	»
Overført...	566	»
30. Nørhede	24	»
31. Annerbjerge	70	»
32. Frøstruplund	20	»
33. Vostrup By	4	»
34. Skolebakke	10	»
35. Okslund	7	»
36. Skjoldbjerg	11	»
37. Lehnelyst	6	»
38. Bindeballe	3	»
39. Askjær	20	»
40. Taastrup	7	»
41 Østerlund	5	»
42. Fausing	34	»
43. Thomasminde	17	»
44. Enslev	11	»
45. Skørring	4	»
46 Hornstrup	38	»
47. Helligsø Damhus	52	»
48. Hyrdehøj	5	»
49. Sandhøj	5	»
50. Syndersko	18	»
51. Graastensminde	2	»
Ialt...	939	»

D. Rejseudgifter og Tilsynshonorarer.

	Kr.	Ø.
Rejseudgifter.		
1. Skovrider Chr Dalgas	111	96
2. do. Johansen .	78	30
3. do. Morville . .	312	85
4. do. Heçquet . .	143	»
5. do. M. Holt . .	202	30
6. do. Sørensen .	66	»
7. do. Svendsen .	101	40
8. do. Bruun	202	07
9. do. Horneman	158	»
10. do. Smith . . .	300	49
11. Forstkd. Flensborg . .	134	75
12. do. Heineth . . .	103	75
13. Assistent Stærmose .	50	50
14. do. Nielsen . . .	107	75
15. do. Nicolajsen	130	75
16. do. J. Holt . . .	214	20
17. do. Winther . .	148	50
18. do. Haugsted .	127	40
19. do. Christensen	91	»
20. do. F. Holt . . .	87	»
21. do. Bloch	172	65
22. do. P. Christensen	82	70
23. do. N. Nielsen	129	75
24. do. Boldrup . .	186	95
25. do. V. Nielsen	300	72
26. do. J.P.Madsen	234	92
27. Plantør Jensen . . .	43	40
28. Th. Jørgensen	19	»
At overføre . .	4042	06
Overført . . .	4042	06
29. Skovfoged S. Jensen, Stagsted	98	30
30 Skovrider Schrøder	13	»
31. E. Vedel, Bryrup .	50	20
32. Lassen, Grøndalsgaard	8	»
33. Glenstrup, Ballegaard	186	70
34. Lützen, Færøerne . .	24	»
35. Trond-Hansen, do. .	32	»
36. Plantør Mark	181	50
Tilsynshonorarer.		
37. Assist. P. Christensen	125	»
38. do. N. Nielsen . .	300	»
39. do. Boldrup	100	»
40. do. V. Nielsen . .	187	50
41. do. J. P. Madsen	187	50
42. Plantør Jensen	100	»
43. Th. Jørgensen	212	50
44 Skovrider Schrøder	100	»
45 E. Vedel, Bryrup . .	100	»
46. Glenstrup, Ballegaard	100	»
47. Lützen, Færøerne . .	150	»
48. Trond-Hansen, do. .	50	»
49. Skovfoged S. Jensen	200	»
50. Sand, Ulfborg, ...	75	»
51. Proprt. Hasselbalch	100	»
Ialt . . .	6723	26

E. Trykning.

	Kr.	Ø.
Trykning af Lister og Blanketter	131	62
Ialt . . .	131	62

Rekapitulation.

	Kr.	Ø.
Udgift:		
A. Uddeling af Planter til Smaaplantninger og Hegn	69902	89
B. Prövehegn	159	40
C. B. Plantager	939	»
D. Rejseudgifter og Tilsynshonorarer	6723	26
E. Trykning	131	62
Udgift...	77856	17
Underskud overført fra 1906...	3064	38
Ialt Udgift...	80920	55
Indtægt:		
Statstilskud .... 80000 Kr. » Ø.		
Renter af Generalkonsul Pontoppidans Legat.. 70 — » —		
80070 Kr. » Ø.		
Ialt Indtægt...	80070	»

Beretning

om de af den entomologiske Konsulent Skovrider Fritz udførte Undersøgelsesrejser i de statsunderstøttede Plantager i Jylland med Hensyn til Insekt- og Svampeangreb i 1907.

I Maj Maaned undersøgte jeg Nr. 431 A. Velling og Nr. 647 A. Schuberts, Nr. 83 A. Klausig, Nr. 10 A. Ulfborg, Nr. 468 A. Ulfborg Kommunes, Nr. 540 A. Pallisbjerg, Nr. 3 B. Holstebro søndre samt Nr. 467 A. Holstebro østre Plantager, alle i Ringkøbing Amt.

I Velling og Schuberts Plantager fandtes kun hist og her Angreb af Rodsvamp

I Ulfborg Plentage, hvor jeg ifjor fandt Vikleren Tortrix pinicolana, og hvor jeg derfor frygtede for et lignende ødelæggende Angreb som i sin Tid i Blaabjerg Klitplantage, havde nævnte Vikler dog ikke formeret sig, om jeg end kunde finde enkelte dræbte Skud.

I Ulfborg Kommunes Plantage begynder et lignende stærkt Angreb af Vikleren Retinea duplana og buoliana, som tidligere i Pallisbjerg Plantage, men forhaabentlig vil dette Angreb kun vare nogle Aar, og om det end vil sætte Bjergfyrrene tilbage i Vækst, vil det dog blive for stor en Udgift i Forhold til Skaden at indsamle Larverne.

I Holstebro søndre Plantage findes endnu stærke Angreb af Rodsvampen Polyporus radiciperda, men det synes dog, som om de foretagne Forholdsregler imod den — Gravning af Render og Dækning af Stødene med Jord — har gjort Virkning. I yngre Bevoksninger, hvor der findes Bævreasp, er Bjergfyrrene endnu angrebne af Knækkesyge (Svampen Caeoma pinitorquum).

I August Maaned undersøgte jeg Nr. 112 A. Viborg Kommune, Nr. 582 A. Margrethelund og Nr. 192 A. Tastum Plantager, alle i Viborg Amt, samt nogle mindre Plantager ved Sindal, Nr. 72 A. Kølskegaard, Nr. 70 A. Skindbjerg, Nr. 683 A. Røgildhede, Nr. 187 A. Koldnaa, Nr. 136 A. Pilegaard, Nr. 619 A. Nipstrup Plantager i Hjørring Amt og Nr. 81 A. Jordbjerggaard Plantager i Skanderborg Amt.

I Viborg Kommunes Plantage fandtes en Del Bjergfyr hist og her, dræbt af Rodsvamp, men Intet af Betydning.

I Kølskegaard Plantage er nu en stor Del af de ved Branden for flere Aar siden dræbte og svækkede Træer borthuggede, men endnu findes de nærmest Brandstedet og for Vinden udsatte Graner angrebne af Barkbiller og Træhvepse, saa at man bør have et Øje med disse Træer.

I Nipstrup Plantage har der i flere Aar fundet et stærkt Angreb Sted af Bladhvepsen Lophyrus rufus. Dette var ikke saa stærkt i 1907 som tidligere; men derimod breder Vikleren Retinea duplana sig stærkt i de yngre Bevoksninger.

I Jordbjerggaard Plantage er for flere Aar tilbage et stort Areal afbrændt. En stor Del heraf er afdrevet, men der findes udgaaede og mer eller mindre svækkede Træer tilbage. I disse fandt jeg hist og her Barkbiller (Cryphalus abietis og i Bjergfyr Tomicus bidens), som sikkert vil formere sig, om de syge Træer ikke borttages fremdeles.

I September Maaned undersøgte jeg Nr. 819 A Langebjerg og Nr. 350 A. Stilde Plantager i Ribe Amt. Som meddelt i min Beretning for 1906 fandtes her et meget stærkt Angreb af Vikleren Grapholitha tedella, hvorved en Mængde Graner var blevet afnaalede. Angrebet var ikke saa stærkt i 1907, men en stor Del af de ifjor hærgede Graner vare udgaaede, navnlig fordi der tillige var kommen Naalesvampe tilstede.

Den kolde fugtige Sommer har i det Hele ikke været heldig for Insekternes Udvikling, hvorimod Svampene snarere have været begunstigede derved.

I Stilde Plantage har Bladhvepsen Lophyrus rufus i de sidste Aar begyndt at brede sig igen.

Forøvrigt viser det sig, at den ellers haardføre Bjergfyr dog ikke taaler altfor radikal Behandling.

I mange Plantager rundt i Jylland er Bjergfyr gaaede ud, naar man har borthugget flere Sidestammer paa en Gang og kun ladet én Stamme tilbage. De ere i Almindelighed blevne angrebne af Polyporus radiciperda, idet denne Rodsvamp har faaet lettere Adgang til de ved de mange svære Saar svækkede Træer.

Man bør sikkert være varsom og ikke borthugge for mange Sidestammer paa én Gang.

København, den 29. Januar 1908.

Statens Forsøg paa Mosejord.

Ved Th. Claudi Westh.

I Tidsskrift for Landbrugets Planteavl 15de Binds 1. Hefte er meddelt Oversigt over Statens Forsøg i Plantekultur i Finansaaret 1908/09.

Om Forsøg paa Mosejord er følgende anført:

A. Højmose. Ved Askov begyndtes i 1900 følgende Forsøg:

1. Varig Græskultur paa afgravet Mose. Arealet blev i 1897 udgrøftet, planeret og paaført 5 Kubikfavne Lermergel og 42 Kubikfavne (2 Tom.) lerblandet Sand pr. Td. Ld. I 1899 blev Arealet udlagt med Kløver og Græs. Forsøget fortsættes et længere Aaremaal. I 1905 begyndtes paa en Del af Arealet nogle Gødningsforsøg

til Belysning af Kvælstofgødningers Værdi til Græs paa Højmose. Forsøget afsluttes 1910.

2. Varig Græskultur paa ikke afgravet Mose. Formaalet er at paavise forskellige Kulturmetoders Indflydelse og Værdi for Kløver og Græskulturer. Arealet blev i 1898 udgrøftet og Kultiveringen udført med henholdsvis 2 Tom. Jordbelægning, 1 Tom. Jordbelægning og uden Jordbelægning samt 5 Kubikfv. Lermergel, 10 Kubikfv. Lermergel og 5000 Pd. kulsur Kalk. Hele Arealet udlagdes i 1899 med Kløver og Græs. 1903, 1905 og 1907 tilførtes de kalkede Parceller paany 2000 Pd. kulsur Kalk pr. Td. Ld., og saaledes fortsættes hvert andet Aar, indtil Parcellerne har faaet samme Mængde Kalk som de merglede.

   Forsøget fortsættes i en længere Aarrække.

3. Agerkultur med Korn, Rodfrugter og fleraarigt Græsleje. Formaalet er at undersøge Betingelserne for Agerbrugsdrift paa Højmose. Der benyttes følgende Sædskifte: 1) Rug, 2) Bælgsæd (Hestebønner og Ærter), 3) Rodfrugter, 4) Vaarsæd, 5—8) Kløver og Græs.

   Der anvendes vekslende Jordbelægning og Gødskning. I 1900 gav Arealet første Gang Afgrøde. Med Høsten 1906 begyndte den regelmæssige Drift.

4. Agerkultur med forskellig Afvanding.

   Formaalet er at undersøge Betydningen af en større eller mindre Sænkning af Grundvandstanden i Forbindelse med Kulturbehandling for Højmose til Agerkultur. Arealet er udgrøftet i 1899—1900, inddelt i Agre af henholdsvis 18, 36 og 72 Fods Bredde og med Grøfter paa henholdsvis $1^1/_2$, $2^1/_2$ og 4 Fods Dybde. Arealet er iøvrigt kultiveret paa tilsvarende Maade som nævnt under Punkt 2.

   Ved Tylstrup foretages forberedende Arbejder til Anlæg af Forsøg paa Højmose.

B. Lavmose.

   Ved Tylstrup foretages ligeledes forberedende Arbejder til Anlæg af Forsøg paa Lavmose.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 13-14. 10. og 25. Juli. 1908.

Nye Plantagearealer.

Nr. 1931 A. Rind Søby Plantage, ca. 44 Tdr. Ld., i Rind Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Husmand Jens Peter Christensen, Søby i Rind. Arealet bestaar af lyngklædte Kytter og Sande.
Arbejdet ledes af Skovrider Dalgas.

Nr. 1932 A. Birkedam Plantage, ca. 30 Tdr. Ld., i Rind Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Husejer Anton Kjeldsen, Søby i Rind. Arealet bestaar af lyngklædte Kytter og Sande.
Arbejdet ledes af Skovrider Dalgas.

Nr. 1933 A. Krageris Plantage, ca. 11 Tdr. Ld., i Aadum Sogn, Nørre Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Husmand Peder Thomsen Mortensen af Krageris. Arealet bestaar af Hede.
Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 1934 A. Bjergmose Plantage, ca. 13½ Td. Ld., i Vognslund By, Ølgod Sogn, Ribe Amt. Plantagen ejes af Brødrene Jellinge, Vognslund. Arealet bestaar dels af Ager dels af Hede.
Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Regnskab

Konto	Indtægt	Refusioner Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.
I	*Beholdning fra 1906.*			1645 28		1645 2
II	*Bidrag fra Medlemmer og Institutioner. Statstilskud:*					
a	Restancer og Medlemsbidrag:					
1	Restancer............		420 »		325 »	
2	Medlemsbidrag		17651 »		18000 »	
				18071 »		18325 »
b	Bidrag fra Institutioner:					
1	Amts- og Byraad......		3316 »		3300 »	
2	Sogneraad		2238 »		2400 »	
3	Foreninger, Sparekasser og Banker		3276 »		3300 »	
4	Raben-Levetzauske Fond		600 »		600 »	
5	Classenske Fideicommis		1000 »		1000 »	
6	Warburgs Legat		500 »		500 »	
				10930 »		11100
c	Statstilskud:					
1	Til almindelige Formaal		57000 »		57000 »	
2	Til Administrationsudgifter..............		6000 »		6000 »	
				63000 »		63000
d	Indtægt af Ejendommen i Viborg:					
1	Husleje ¾ Aar........		333 »		375 »	
				333 »		375
	Konto II ialt...			92334 »		92800
III	*Indtægt af Tryksager:*					
a	Salg af Bøger og Kort..		» »		20 »	
				» »		20
	At overføre...			» »		20

for 1907.

Konto	Udgift	Refusioner Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.
	Underskud fra 1906			» »		» »
I	*Administration og Inventarium:*					
a	**Administration:**					
1	Skovrider Dalgas' Gage		3500 »		3500 »	
2	Kontorchef Johansens do. .... 3500 Huslejegodtgørelse 1000		4500 »		4500 »	
3	Skovr. Morvilles Gage.		3500 »		3500 »	
4	Kasserer Iversens do...		2300 »		2300 »	
5	Sekretær, Forstkandidat Flensborgs do.		2000 »		2000 »	
6	Assistent Bachs do. ...		1200 »		1200 »	
7	Assistent Jensens do...		1300 »		1300 »	
8	Assist. Henriksens do..		1000 »		1000 »	
9	Assistent Carlsens do...		766 66		766 66	
10	Portnerens Honorar...		570 »		570 »	
11	Lokale, Brændsel, Belysning og Rengøring.		2277 46		2000 »	
12	Kontorbygningen, Skat og Vedligeholdelse...		382 66		500 »	
13	Skrivematerialier.		587 55		400 »	
14	Porto og Telefon......	12 13	3595 20		3300 »	
15	Opkrævning og Avertissementer		1785 31		1900 »	
16	Bestyrelsens og Repræsentanternes Rejser..		1428 78		1200 »	
17	Revisors Honorar.....		800 »		800 »	
18	Herning Bank, Renter og Provision........		1072 15		1200 »	
19	Forsørgelseskassen		4688 »		4000 »	
20	Mapper og Tegnerekvisitter		278 45		300 »	
21	Tilfældige Udgifter....		1188 71	38720 93	813 34	37050 »
b	Inventarium		850 50	850 50	500 »	500 »
	Konto II ialt....	12 13		39571 43		37550 »
III	*Tidsskriftet og andre Tryksager:*					
a	Tidsskriftets Trykning.		3585 85		2300 »	
b	Forfatterhonorar og Tidsskr.s Ekspedition		675 50		600 »	
	At overføre....		4261 35		2900 »	

Konto	Indtægt	Refusioner	Regnskab		Budget	
		Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført...			» »		20 »
b	Overført fra Davidsens Legat:					
1	Renter		816 56		800 »	
				816 56		800 »
	Konto III ialt...			816 56		820 »
IV	*Selskabets egne Plantage-ejendomme:*					
a	Indkøb af Areal:					
1	Statstilskud til Indkøb af Areal		2000 »		2000 »	
				2000 »		2000 »
b	Plantagerne:					
1	Statstilskud til Arbejder i Plantagerne........		40000 »		40000 »	
				40000 »		40000 »
2	Indtægt af Plantagerne:					
	Birkebæk		4328 42		3300 »	
	Hesselvig		1077 12		800 »	
	V. Hesselvig..........		300 »		300 »	
	Skarrild Krat..........		1395 01		1180 »	
	Røddinglund		» »		30 »	
	Mønsted		91 50		120 »	
	Dalgas		289 48		200 »	
	Liebe		500 »		500 »	
	Hovmarksgaard		105 »		75 »	
	E. Hennings..........		12 »		30 »	
	Schade		106 08		110 »	
	C. Møller.............		385 80		360 »	
	Weitemeyer		48 »		50 »	
	Guldborgland		1614 66		1150 »	
	Skovsende		9 50		» »	
				10262 57		8205 »
c	Planteskolerne:					
1	Birkebæk og Hesselvig		4926 70		2450 »	
2	Røddinglund		1194 »		1220 »	
	At overføre...		6120 70	52262 57	3670 »	50205 »

Konto	Udgift	Refusioner Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.
	Overført ..		4261 35		2900 »	
c	Porto af Tidsskriftet...		831 24		850 »	
d	Trykning af 3 Oversigtskort, hver i 20,000 Eksemplarer		625 »		600 »	
e	Trykning af en Pjece til Ungskuet i Herning, i 12000 Eksemplarer ..		836 60		1000 »	
f	Forskellige Tryksager.	250 »	486 »	7040 19	370 »	5720 »
	Konto III ialt...	250 »		7040 19		5720 »
IV	*Selskabets egne Plantageejendomme:*					
a	Indkøb af Areal:					
1	Neergaards Plantage..		100 »		100 »	
2	Hovmarksgaards do...		1410 »		1430 »	
3	Grindsted do..........		301 67		470 »	
4	Overført til 1908......		188 33	2000 »	» »	2000 »
b	Arbejder i Plantagerne:					
1	Birkebæk		6657 78		6700 »	
2	Hesselvig		3687 07		3210 »	
3	V. Hesselvig..........		1320 50		1110 »	
4	Skarrild Krat.........		1824 05		1620 »	
5	Røddinglund		750 16		910 »	
6	M. B. Bruun..........		2828 72		2810 »	
7	Barde		481 47		500 »	
8	Sunds		660 49		675 »	
9	Dejbjerg		4580 13		4600 »	
10	Døvling		175 04		175 »	
11	Skovsende		1946 28		2000 «	
12	Finderup		1669 53		1750 »	
13	Mønsted		2083 52		2100 »	
14	Dalgas...............		2533 94		2400 »	
15	Liebe...............		3124 66		3050 »	
16	Gatten		2051 16		2000 »	
17	Rønhøj		886 79		1000 »	
18	Hovmarksgaard		248 92		275 »	
19	E. Hennings..........		1188 39		1230 »	
20	C. Møller.............		1483 32		1420 »	
21	Schade		1494 39		1130 »	
22	Grindsted		3591 64		3700 »	
23	Weitemeyer		247 72		150 »	
24	Guldborgland		4329 08	49844 75	3690 »	48205 »
c	Planteskolerne:					
1	Birkebæk og Hesselvig		1952 38		1850 »	
2	Røddinglund		1088 70		1200 »	
	At overføre...		3041 08	51844 75	3050 »	50205 »

Konto	Indtægt	Refusioner	Regnskab		Budget	
		Kr. Ø	Kr. Ø	Kr. Ø	Kr. Ø	Kr. Ø
	Overført ..		6120 70	52262 57	3670 »	50205 »
3	Dejbjerg		616 »		630 »	
4	Skovsende		591 60		1100 »	
5	Skalmstrup m. fl......		2792 40		2775 »	
6	Gatten		1665 45		1700 »	
7	Hjedsbæk............		762 50		545 »	
8	Hovmarksgaard		789 15		1000 »	
9	Grindsted		1570 88		2190 »	
				14908 68		13610 »
d	Frøforretningens Overskud		520 65		400 »	
				520 65		400 »
	Konto IV ialt...			67691 90		64215 »
V	*Selskabets øvrige Plantningsvirksomhed:*					
a	Overtilsyn:					
1	Harreskov Plantage ...		160 »		160 »	
2	Hjøllund-Bredlund do..		300 »		300 »	
3	Høgildgaard do.		250 »		250 »	
4	Gunderupgaard do.....		100 »		100 »	
5	Slauggaard do.........		70 »		70 »	
6	Baldersbæk do.		70 »		70 »	
7	Fromsejr do.		70 »		70 »	
8	Utoft do.		100 »		100 »	
9	Bjørslev do...........		100 »		100 »	
10	Undallslund do........		150 »		100 »	
11	Grane do.............		100 »		100 »	
12	Lønborggaard do.		70 »		70 »	
13	Lindbjerg do..........		25 »		25 »	
14	Brande do.		25 »		25 »	
15	Fasterholt do.		70 »		70 »	
16	Ørbækgaard do.		70 »		70 »	
17	Lundgaard do.........		25 »		25 »	
18	Skærbæk do.		100 »		100 »	
19	Kongsø do.		100 »		100 »	
20	Siam do.		100 »		100 »	
21	N. Risager do.........		50 »		50 »	
22	Jyndevad do.		30 »		30 »	
23	Guildal do............		50 »		50 »	
24	Lille Brande do........		50 »		50 »	
25	Liegaard do...........		70 »		70 »	
26	Skovlund do..........		100 »		100 »	
				2405 »		2355 »
b	Renter af Generalkonsul Pontoppidans Legat		70 »		70 »	
				70 »		70 »
	At overføre...			2475 »		2425 »

Konto	Udgift	Refusioner	Regnskab		Budget	
		Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført..		3041 08	51844 75	3050 »	50205 »
3	Dejbjerg		1281 42		1270 »	
4	Skovsende		639 98		700 »	
5	Skalmstrup m. fl.		2636 50		2500 »	
6	Gatten		1336 47		1380 »	
7	Hjedsbæk		530 02		530 »	
8	Hovmarksgaard		902 05		800 »	
9	Grindsted		858 86		900 »	
10	Guldborgland		161 57		150 »	
				11387 95		11280 »
d	Industrielle Forsøg		1196 25		1000 »	
				1196 25		1000 »
	Konto IV ialt...			64428 95		62485 »
V	*Selskabets øvrige Plantningsvirksomhed:*					
a	Tilskud til Plantager, der ikke refundere med Aktier:					
1	Houborg Plantage.....		50 »		50 »	
2	Starup do............		25 »		25 »	
3	Klim Klit do..........		200 »		200 »	
				275 »		275 »
b	Tilskud til Plantager, der refundere med Aktier:					
1	Bjøvlund-AastrupPlantg		50 »		50 »	
2	Hundsbæk do.........		100 »		100 »	
3	Morsø-Sønderherred do.		200 »		200 »	
4	Haardkjær do.........		100 »		100 »	
5	S. Omme do.		200 »		200 »	
6	Tranum do.		80 »		80 »	
7	Frøstrup do.		300 »		300 »	
8	Sønderholm do.		180 »		180 »	
9	Dalgaard do.		500 »		500 »	
				1710 »		1710 »
	At overføre...			1985 »		1985 »

Konto	Indtægt	Refusioner	Regnskab		Budget	
		Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført...			2475 »		2425 »
c	Statstilskud til Smaaplantninger.........		80000 »	80000 »	80000 »	80000 »
	At overføre...			82475 »		82425 »

Konto	Udgift	Refusioner Kr.	Ø.	Regnskab Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Budget Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
	Overført...					1985	»			1985	»
c	Smaaplantninger:										
1	Aabybro Plantnings-forening			750	»			750	»		
2	Aalborg do.			3400	»			3500	»		
3	Aarhus do.			700	»			700	»		
4	Andst do.			1099	37			850	»		
5	Bjerregrav do.			1091	57			1100	»		
6	Bjerringbro do.			638	10			650	»		
7	Brædstrup do.			1100	»			1100	»		
8	Brønderslev do.			1600	»			1600	»		
9	Esbjerg do.			1074	48			900	»		
10	Flauenskjold do.			2200	»			2200	»		
11	Frederikshavn do.			1172	67			1200	»		
12	Give do.			3200	»			3200	»		
13	Gjedsted do.			1796	45			1800	»		
14	Hadsund do.			650	»			650	»		
15	Han Herredernes do. ..			1408	34			1500	»		
16	Havndal do.			831	61			900	»		
17	Herning do.			2900	»			3000	»		
18	Hjørring do.			2900	»			2900	»		
19	Hobro do.			1456	53			1600	»		
20	Holstebro do.			1178	42			950	»		
21	Holsted do.			1574	97			1750	»		
22	Kjellerup do.			1042	97			1050	»		
23	Kolding do.			699	88			700	»		
24	Langaa do.			789	70			900	»		
25	Lemvig do.			644	52			700	»		
26	Læsø do.			282	78			300	»		
27	Løgstør do.			1450	»			1450	»		
28	Morsø do.			1291	35			1300	»		
29	Nørre Herreds do.			600	»			600	»		
30	Nørre Snede do.			1401	91			1400	»		
31	Randbøl do.			583	79			650	»		
32	Randers-Faarup do. ...			471	59			550	»		
33	Ribe do.			800	55			900	»		
34	Ringkøbing do.			1973	23			2000	»		
35	Rougsø Sønderhald do.			748	93			750	»		
36	Rønde do.			1356	50			1550	»		
37	Salling do.			3127	07			3100	»		
38	Sevel do.			950	»			950	»		
39	Silkeborg do.			1897	92			1900	»		
40	Sindal do.			2027	»			2000	»		
41	Skanderborg do.			665	49			650	»		
42	Støvring do.			600	»			600	»		
43	Thy do.			1100	»			1100	»		
44	Varde do.			1712	95			2200	»		
45	V. Hassing do.			1070	86			1100	»		
46	Viborg do.			1191	64			1200	»		
47	Virring do.			700	»			700	»		
48	Vorbasse do.			792	39			1000	»		
	At overføre...			62695	53	1985	»	64100	»	1985	»

Konto	Indtægt	Refusioner	Regnskab		Budget	
		Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført...			82475 »		82425 »
d	Refusion for Opmaaling		4548 90	4548 90	5000 »	5000 »
e	Salgsforeningen		592 75	592 75	500 »	500 »
	At overføre...			87616 65		87925 »

Konto	Udgift	Refusioner	Regnskab		Budget	
		Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført...		62695 53	1985 »	64100 »	1985 »
49	Værum Plantningsf.. ..		850 »		850 »	
50	Ølgod do.............		1551 68		1600 »	
51	Odsherred do.		1200 »		1200 »	
52	Husmandsforeninger-nes do.		2200 »		2200 »	
53	Glibing Smaaplantnings-distrikt.............		124 20		100 »	
54	Hovedkontorets do. ...		1180 63		500 »	
55	Færøernes do.		100 85		100 »	
56	Prøvehegn		159 40		200 »	
57	B. Plantager		939 »		1000 »	
58	Rejser		4635 76		3030 62	
59	Tilsynshonorarer		2087 50		2025 »	
60	Trykning		131 62		100 »	
61	Underskud fra 1906 ...		3064 38		3064 38	
			80920 55		80070 »	
62	Overskridelsen .... overføres til 1908 (V c 62)		÷ 850 55	80070 »	» »	80070 »
	Indkøbt og fordelt Frø mod Refusion	2996 91				
d	Forstkyndigt Tilsyn:					
1	Skovrider Fritz.......		500 »		500 »	
2	do. Hecquet ...		2300 »		2300 »	
3	do. M. Holt		1100 »		1100 »	
4	do. Sørensen ...		1700 »		1700 »	
5	do. Svendsen ...		1000 »		1000 »	
6	do. Bruun		1900 »		1900 »	
7	do. Horneman..		2000 »		2000 »	
8	do. Smith		1375 »		1375 »	
9	Forstkand. Heineth ...		1200 »		1200 »	
10	Assistent Stærmose ...		800 »		800 »	
11	do. J. C. Nielsen.		1000 »		1000 »	
12	do. J. Nicolajsen		600 »		600 »	
13	do. J. Holt		800 »		800 »	
14	do. Winther		600 »		600 »	
15	do. Haugsted ...		600 »		600 »	
16	do. C. Christensen		500 »		500 »	
17	do. F. Holt		450 »		450 »	
18	do. E. Bloch		700 »		700 »	
19	do. P. Christensen		750 »		750 »	
20	Rejseudgifter.........		14072 41		13125 »	
21	Opmaaling og Kortlægning af Plantager		5103 91	39051 32	5800 »	38800 »
e	Salgsforeningen		592 75	592 75	500 »	500 »
	At overføre...	2996 91		121699 07		121355 »

Konto	Indtægt	Refusioner Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.
	Overført ..			87616 65		87925 »
	Konto V ialt...			87616 65		87925 »
VI	*Selskabets egne Moseejendomme:*					
a	Forsøg:					
1	Statstilskud til Forsøg i Pontoppidans Stat..		1000 »		1000 »	
2	Statstilskud til Forsøg i Hesselvig..........		1000 »	2000 »	1000 »	2000 »
b	Skovbjerg Mosestation:					
1	Beholdning fra 1906...		13384 30		13384 30	
2	Indtægt af Jorden.....		1364 66		1000 »	
3	Indtægt af Besætningen		33502 75		43000 »	
4	Salg af en Parcel v. Lyng		1213 45		1200 »	
5	Statstilskud		2000 »	51465 16	2000 »	60584 30
c	Pontoppidans Mosestat.:					
1	Beholdning fra 1906 ...		2211 28		2211 28	
2	Indtægt af Driften		2683 67		3880 »	
3	Afgift af Tørvestrøelsesfabriken		500 »	5394 95	500 »	6591 28
d	Hesselvig Enggaard:					
1	Beholdning fra 1906...		7 07		7 07	
2	Indtægt af Jorden.....		4106 03		4100 »	
3	Indtægt af Besætningen		7831 70	11944 80	10750 »	14857 07
	Konto VI ialt...			70804 91		84032 65

Beholdningen under Hedeselskabets egne Mosestationer bliver herefter:
1. Skovbjerg Mosestation......6953,46
2. Mosestationen Pontoppidan..2035,73

8989,19

medens der fremkommer et Underskud for
3. Hesselvig Enggaard...... ..1530,01

Restbeløbet..7459,18 overføres til 1908 som Beholdning.

Konto	Udgift	Refusioner Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.
	Overført...	2996 91		121699 07		121355 »
f	Elevskolen:					
1	Forstanderens Honorar		200 »		200 »	
2	Brændsel til Skolen....		100 »		100 »	
				300 »		300 »
g	Adskilligt.............		» »		45 »	
				» »		45 »
	Konto V ialt...	2996 91		121999 07		121700 »
VI	*Selskabets egne Moseejendomme:*					
a	Forsøg:					
1	I Pontoppidans Station		1616 70		1000 »	
2	I Hesselvig Enggaard..		820 49		1000 »	
				2437 19		2000 »
b	Skovbjerg Mosestation:					
1	Erhvervelser og Grundforbedringer		1267 28		5200 »	
2	Vedligeholdelse og Drift		9723 24		9000 »	
3	Besætning		33521 18		28500 »	
				44511 70		42700 »
c	Pontoppidans Mosestat.:					
1	Erhvervelser og Grundforbedringer		104 83		2100 »	
2	Vedligeholdelse og Drift		3254 39		3230 »	
				3359 22		5330 »
d	Hesselvig Enggaard:					
1	Erhvervelser og Grundforbedringer.........		569 76		1000 »	
2	Vedligeholdelse og Drift		7598 02		7650 »	
3	Besætning		5307 03		6200 »	
				13474 81		14850 »
	Konto VI ialt...			63782 92		64880 »

Konto	Indtægt	Refusioner	Regnskab		Budget	
		Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
VII	*Selskabets øvrige Mosevirksomhed:*					
a	Statstilskud:					
1	Til private Prøvestationer		1000 »	1000 »	1000 »	1000 »
2	Til den øvrige Mosevirksomhed		17000 »	17000 »	17000 »	17000 »
b	Refusion af Rejseudgifter		111 05	111 05	» »	» »
	Konto VII ialt..			18111 05		18000 »
VIII	*Den tekniske Afdeling:*					
a	Statstilskud		13500 »	13500 »	13500 »	13500 »
b	Refusion af Rejseudgifter		121 95	121 95	» »	» »
	Konto VIII ialt..			13621 95		13500 »
IX	*Mergelvirksomhed:*					
a	Refusioner:					
1	For Mergeltransportkontoen		600 »		600 »	
2	Af Rejseudgifter m. m.		158 »		» »	
b	Statstilskud til Indkøb af Spor.............		30000 »		30000 »	
	At overføre...		30758 »		30600 »	

Konto	Udgift	Refusioner	Regnskab		Budget	
		Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
VII	*Selskabets øvrige Mosevirksomhed*:					
a	Private Prøvestationer		1061 56	1061 56	1000 »	1000 »
b	Lønninger, Rejseudgifter m. m.:					
1	Ingeniør Westh.......		4500 »		4500 »	
2	Assistent Westergaard.		2400 »		2400 »	
3	Sekretær Steensen-Leth		500 »		500 »	
4	Assistent Pedersen-Hjerk		1600 »		1600 »	
5	do. Mertz Nielsen		1900 »		1900 »	
6	do. Helms.......		400 »		400 »	
7	do. Rømer.......		1134 »		1700 »	
8	do. Klintø.......		1700 »		1700 »	
9	Botaniker, mag. sc. Mentz..............		1200 »		1200 »	
10	Rejseudgifter		6781 20		7000 »	
11	Analyser og Kort......		836 28	22951 48	1400 »	24300 »
	Konto VII ialt...			24013 04		25300 »
VIII	*Den tekniske Afdeling*:					
a	Lønninger og Rejseudgifter:					
1	Ingeniør Thomsen.....		4000 »		4000 »	
2	Ingeniørassistent Thalbitzer.............		2400 »		2400 »	
3	Landinspektør Feilberg		2100 »		2100 »	
4	Ingeniørassistent Andersen		1800 »		1800 »	
5	2 Volontører..........		3336 »		3600 »	
6	Rejseudgifter m. m....		6519 48		6000 »	
7	Kort, Tegnerekvisitter m. m...............		2126 46	22281 94	950 »	20850 »
	Konto VIII ialt..			22281 94		20850 »
IX	*Mergelvirksomhed*:					
a	Assistent Olsen, Gage..		1000 »		1000 »	
b	Mergelsøgning		397 71		400 »	
c	Mergelrejser		1577 60		600 »	
d	Tryksager m. m i Anledning af Mergeltransporten		299 15		200 »	
e	Indkøb af Mergelspor..		30000 »		30000 »	
	At overføre...		33274 46		32200 »	

Konto	Indtægt	Refusioner Kr.	Ø.	Regnskab Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	Budget Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
	Overført...			30758	»			30600	»		
c	Indtægt af udlejede Spor			1931	48			2000	»		
d	Laan til Indkøb af Spor			10000	»	42689	48	»	»	32600	»
	Konto IX ialt...					42689	48			32600	»
X	*Adskilligt*:										
a	Statstilskud til fhv. Direktør Borchs Pens.			2100	»	2100	»	2100	»	2100	»
b	Renter m. m..........			636	08	636	08	199	72	199	72
	Konto X ialt...					2736	08			2299	72
XI	*Legater*:										
a	Ratzeburgs Legat:										
1	Beholdning fra 1906...			10517	23			10517	23		
2	Renter			649	96			442	77		
3	Indtægt af Ratzeburgs Plantage			40	30	11207	49	90	»	11050	»
b	Renter af Hedeselskabets Biblioteksfond ...			105	»	105	»	105	»	105	»
c	Førstelærer Mathiesens Legat			40	»	40	»	40	»	40	»
d	Etatsraadinde Bruuns Legat										
1	Beholdning fra 1906 ...			7603	37	7603	37	7603	37	7603	37
	At overføre...					18955	86			18798	37

Konto	Udgift	Refusioner Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.
	Overført...		33274 46		32200 »	
f	Vedligeholdelse og Fornyelse af udlejede Spor		1657 70		1000 »	
g	Indkøb af Spor til Fasterholt		10000 »		» »	
				44932 16		33200 »
	Konto IX ialt...			44932 16		33200 »
X	*Adskilligt:*					
a	Pensioner:					
1	Fhv. Direktør Borch...		3500 »		3500 »	
2	Fhv. Kasserer, Justitsraad Iversen........		1000 »		1000 »	
3	Fhv. Skovrider Fritz...		750 »		750 »	
4	Ingeniør Brønsteds Enke		300 »		300 »	
5	Skovrider Nyholms Enke		500 »		500 »	
6	Assistent Christensens Enke		100 »		100 »	
7	Fhv. Plantør Hansen..		160 »		160 »	
8	Fhv. Plantør Anders Christensen		300 »		300 »	
9	Madam Bjerring		45 »		45 »	
				6655 »		6655 »
b	Tilfældige Udgifter....		1256 19		345 »	
				1256 19		345 »
	Konto X ialt...			7911 19		7000 »
XI	*Legater:*					
a	Ratzeburgs Legat:					
1	Arbejder i Ratzeburgs Plantage		726 67		1050 »	
2	Udlaant til Løbners Plantage		10000 »		10000 »	
				10726 67		11050 »
b	Medlemsbidrag for Sognebiblioteker		105 »		105 »	
				105 »		105 »
c	Medlemsbidrag for Sognebiblioteker		40 »		40 »	
				40 »		40 »
d	Etatsraadinde Bruuns Legat:					
	Overføres til Bygningens Konto		7603 37		7603 37	
				7603 37		7603 37
	At overføre...			18475 04		18798 37

Konto	Indtægt	Refusioner Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.
	Overført...			18955 86		18798 37
e	Davidsens Legat:					
1	Renter		816 56		800 »	
				816 56		800 »
	Konto XI ialt...			19772 42		19598 37
	Beholdningen under Konto XI bliver herefter: 1 Ratzeburgs Legat........ 480,82, der overføres til 1908 som Beholdning under det paagældende Legat.					
XII	*Bygningen i Viborg*:					
a	Bidrag fra Viborg Byraad		10000 »		10000 »	
b	Andre Bidrag.........		18530 50		18400 »	
c	Indvundne Renter....		1480 63		1520 28	
d	Overført fra Etatsraadinde Bruuns Legat...		7603 37		7603 37	
e	Overført fra Davidsens Legat 1906..........		776 35		776 35	
				38390 85		38300 »
	Konto XII ialt.			38390 85		38300 »

Konto	Udgift	Refusioner	Regnskab		Budget	
		Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført...			18475 04		18798 37
e	Davidsens Legat:					
1	Renterne overføres til Konto III til Trykning af en Piece til Ungskuet i Herning...........		816 56		800 »	
				816 56		800 »
	Konto XI ialt...			19291 60		19598 37
XII	*Bygningen i Viborg*:					
a	Købesum for Bygningen incl. Omkostn.		25447 87		25450 »	
b	Reparation af Bygning, Arkitekthonorar m. m.		8658 50		7750 »	
c	Anskaffelse af Inventar		1931 83		2000 »	
d	Kontorets Flytning....		804 58		500 »	
e	Funktionærernes do....		2123 89		2300 »	
f	Adskilligt		83 04		300 »	
				39049 71		38300 »
	Konto XII ialt..			39049 71		38300 »

Rekapi-

Konto	Indtægt	Refusioner Kr.	Øre	Regnskab Kr.	Øre	Budget Kr.	Øre
I	Beholdning fra 1906			1645	28	1645	28
II	Bidrag fra Medlemmer og Institutioner. Statstilskud m. m.			92334	»	92800	»
III	Indtægt af Tryksager			816	56	820	»
IV	Selskabets egne Plantageejendomme			67691	90	64215	»
V	Selskabets øvrige Plantningsvirksomhed			87616	65	87925	»
VI	Selskabets egne Moseejendomme			70804	91	84032	65
VII	Selskabets øvrige Mosevirksomhed			18111	05	18000	»
VIII	Den tekniske Afdeling			13621	95	13500	»
IX	Mergelvirksomhed			42689	48	32600	»
X	Adskilligt			2736	08	2299	72
XI	Legater			19772	42	19598	37
XII	Bygningen i Viborg			38390	85	38300	»
	Indkomne Refusioner	3259	04				
	Summa Indtægt...	3259	04	456231	13	455736	02
	Summa Udgift...	3259	04	454302	20	436583	37
	Beholdning...	»	»	1928	93	19152	65

Beholdningen ....

overføres til Regnskabet for 1908 saaledes:

Til Konto VI »Hedeselskabets egne Moseejendomme«:

1. Beholdning for Skovbjerg Mosestation....................
2. Beholdning for Pontoppidans Mosestation....................

3. Underbalance for Hesselvig Enggaard....................

Til Konto XI »Legater«:

1. Beholdning for Ratzeburgs Legat....................

og som Underskud paa de øvrige Konti....................

tulation.

Konto	Udgift	Refu- sioner Kr. Ø.	Regnskab Kr. Ø.	Budget Kr. Ø.
I	Underbalance fra 1906......		» »	» »
II	Administration og Inventarium	12 13	39571 43	37550 »
III	Tidsskriftet og andre Tryksager	250 »	7040 19	5720 »
IV	Selskabets egne Plantageejendomme		64428 95	62485 »
V	Selskabets øvrige Plantningsvirksomhed	2996 91	121999 07	121700 »
VI	Selskabets egne Moseejendomme		63782 92	64880 »
VII	Selskabets øvrige Mosevirksomhed		24013 04	25300 »
VIII	Den tekniske Afdeling.......		22281 94	20850 »
IX	Mergelvirksomhed		44932 16	33200 »
X	Adskilligt		7911 19	7000 »
XI	Legater		19291 60	19598 37
XII	Bygningen i Viborg		39049 71	38300 »
	Summa Udgift..	3259 04	454302 20	436583 37

Regnskab Kr. Ø.			Budget Kr. Ø.		
		1928 93			19152 65
6953 46			17884 30		
2035 73			1261 28		
8989 19					
÷ 1530 01			7 07		
	7459 18			19152 65	
480 82			» »		
	480 82			» »	
		7940 »			19152 65
		6011 07			» »

Oversigt

over

Bidrag fra det danske Hedeselskabs Medlemmer i 1907, fordelt efter de forskellige Distrikter.

Distrikt	Medlems-antal	Indbetalte Bidrag			Resterer at betale		
		for tidligere Aar	for 1907	Ialt	for tidligere Aar	for 1907	Ialt
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Aalborg	71	»	408	408	»	»	»
Aarhus	240	»	1050	1050	»	»	»
Allinge	2	»	»	»	8	8	16
Andsager	10	»	40	40	»	»	»
Assens	18	»	120	120	»	»	»
Birkelse	17	»	74	74	»	»	»
Borris	6	»	»	»	»	36	36
Brande	23	»	»	»	16	106	122
Brædstrup	40	»	188	188	»	»	»
Brønderslev	44	»	10	10	24	194	218
Ebeltoft	25	»	108	108	»	4	4
Esbjerg	22	14	80	94	»	14	14
Faaborg	30	4	138	142	»	4	4
Falster	22	»	100	100	»	»	»
Fanø	9	»	48	48	»	»	»
Faxe	45	»	218	218	»	4	4
Flauenskjold	51	»	212	212	»	4	4
Fredericia	38	»	213	213	4	18	22
Frederikshavn	44	»	190	190	»	8	8
Gjedsted	22	»	106	106	»	»	»
Grenaa	26	»	134	134	»	4	4
Grindsted	44	»	178	178	»	16	16
Hadsund	15	8	58	66	»	8	8
Hammel	12	14	52	66	4	14	18
Han Herred	33	»	163	163	44	48	92
Helsingør	16	»	126	126	»	»	»
Herning	84	12	442	454	12	24	36
Hillerød	16	»	96	96	»	»	»
Hjallerup	14	10	64	74	»	10	10
Hjørring	71	18	412	430	4	20	24
Hobro	36	»	193	193	»	»	»
Holbæk	30	»	120	120	»	»	»
Holstebro	112	»	519	519	»	»	»
Holsted	40	20	224	244	»	»	»
Horns Herred	28	»	118	118	»	»	»
Horsens	81	80	514	594	»	34	34
Houen	3	»	18	18	»	»	»
Ikast	33	»	162	162	»	»	»
Kallundborg	8	14	32	46	»	»	»
Kellerup	14	»	88	88	»	14	14
Knabstrup	46	»	280	280	»	»	»
Kolding	50	»	226	226	»	»	»
At overføre	1591	194	7522	7716	116	592	708

Distrikt	Medlemsantal	Indbetalte Bidrag for tidligere Aar	Indbetalte Bidrag for 1907	Indbetalte Bidrag Ialt	Resterer at betale for tidligere Aar	Resterer at betale for 1907	Resterer at betale Ialt
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Overført	1591	194	7522	7716	116	592	708
Korsør............	7	»	34	34	»	»	»
København	963	»	5169	5169	»	»	»
Køge	23	»	92	92	»	»	»
Langeland	16	»	213	213	»	»	»
Lemvig	35	4	206	210	4	8	12
Læsø	4	»	22	22	»	»	»
Løgstør	64	»	310	310	14	8	22
Mariager	37	»	148	148	»	4	4
Middelfart	18	»	126	126	»	12	12
Morsø	30	»	138	138	4	19	23
Møen	13	»	73	73	»	»	»
Nakskov	33	»	132	132	»	»	»
Nexø	4	»	16	16	»	»	»
Nibe	13	»	110	110	»	»	»
Nyborg	22	8	120	128	»	16	16
Næstved	24	»	»	»	»	149	149
N. Snede	17	24	32	56	16	48	64
Odder	32	»	126	126	4	49	53
Odense	89	»	892	892	»	»	»
Ods Herred	8	24	32	56	»	»	»
Orten.............	14	10	60	70	»	»	»
Præstø............	5	»	36	36	»	»	»
Randers	153	»	1027	1027	»	4	4
Ribe	53	»	293	293	»	»	»
Ringkøbing	36	16	138	154	8	24	32
Ringsted	25	»	143	143	»	»	»
Roskilde	29	12	170	182	»	4	4
Rønde	32	4	177	181	»	»	»
Rønne	2	»	8	8	»	»	»
Samsø	11	»	50	50	»	»	»
Saxkøbing	22	»	116	116	»	»	»
Silkeborg	39	22	192	214	12	42	54
Skagen	11	»	57	57	»	»	»
Skanderborg.......	45	»	245	245	»	12	12
Skive	52	4	305	309	4	18	22
Skelskør	15	»	62	62	»	4	4
Skern.............	9	»	36	36	»	»	»
Skovbjerg	4	4	12	16	»	4	4
Slagelse	28	»	134	134	»	»	»
Slaugs	16	»	86	86	»	»	»
Snejbjerg	35	4	138	142	»	8	8
Sorø	40	»	166	166	»	»	»
Støvring	18	»	72	72	»	»	»
Svendborg	58	»	271	271	»	»	»
Sæby	6	4	30	34	»	4	4
Tarm	23	»	102	102	»	»	»
Terndrup	13	»	58	58	»	»	»
At overføre ...	3837	334	19697	20031	182	1029	1211

Distrikt	Medlemsantal	Indbetalte Bidrag			Resterer at betale		
		for tidligere Aar	for 1907	Ialt	for tidligere Aar	for 1907	Ialt
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Overført	3837	334	19697	20031	182	1029	1211
Thisted	69	4	391	395	12	21	33
Uldum............	7	»	34	34	»	»	»
Ulfborg	21	»	85	85	»	8	8
Varde	54	»	336	336	8	24	32
Vejle	87	13	506	519	»	25	25
Viborg	172	61	739	800	»	43	43
Vildbjerg	17	»	81	81	»	»	»
Vinderup	10	»	64	64	»	»	»
Vordingborg	20	»	80	80	»	»	»
Ølgod	11	»	56	56	»	»	»
Hovedkontoret	98	8	1103	1111	»	»	»
do. Institutioner	92	»	3309	3309	»	»	»
Summa	4495	420	26481	26901	202	1150	1352

Desuden haves 98 Medlemmer, som tidligere har betalt Bidrag en Gang for alle.

Fortegnelse

over

Hedeselskabets Værdipapirer ved Udgangen af 1907.

Aktier i Plantager:

				Kr.
Aaberg Plantage	1 Aktie	» Inter. Kvitt.	lydende paa	400
Andebjerg do.	2 —	» —	—	100
Bjøvlund-Aastrup	52 —	» —	—	1450
Borris Plantage	4 —	» —	—	200
Dover do.	» —	13 —	—	6500
Frøstrup do.	40 —	» —	—	1200
Haardkjær do.	12 —	1 —	—	700
Hundsbæk do.	26 —	22 —	—	2400
Hune do.	5 —	» —	—	100
Krunderup do.	3 —	» —	—	150
Legindbjerge do.	» —	8 —	—	800
Løvstrup do.	20 —	» —	—	1000
Morsø do.	» —	17 —	—	3400
Orten do.	12 —	» —	—	600
Paabøl do.	7 —	» —	—	12200
Plantningsselskabet Steen Blicher	2 —	» —	—	200
Stilde Plantage	2 —	» —	—	1000
Sønderholm do.	34 —	» —	—	1020
Sønder Hejbøl do.	1 —	» —	—	50
Sønder Omme do.	» —	7 —	—	1400
Tirslund do.	» —	10 —	—	1600
Tolne Skov do.	» —	1 —	—	500
Tranum do.	10 —	» —	—	400
Velling do.	60 —	» —	—	3000
Vistoft do.	20 —	» —	—	2000
			Ialt Kr.	42370

Aktier i Mergelbaner:

	Kr.
Grindsted Mergelbane 3 Aktier........................	75

Andre Aktier:

	Kr.
Københavns Mælkeforsyning 1 Aktie.................	1000
Mosestationen Pontoppidans Tørvestrøelsefabrik 1 Aktie	200
Ialt Kr.	1200

Obligationer:

					Kr.
Davidsens Legat:					
Kreditf. af j. Landejendomsbes.	23 Stk.	4 %	Obligat.		4300
— - Ejere af m. Ejendom.					
paa Landet i Jylland	4 —	4 %	do.		1100
Den vest- og sønderj. Kreditforen.	3 —	4 %	do.		6000
Ny jydske Købstads do.	1 —	3½%	do.		2000
Svensk Rigs Hpyothekbank	6 —	4 %	do.		
		Rm. 7800		=	6933
				Kr.	20333
Ratzeburgs Legat:					
1 Panteobligation fra Løbners Plantage				Kr.	10000
1 Panteobligation fra Møller Okholm				—	200
			Ialt...	Kr.	30533

Ialt en Beholdning i Aktier og Obligationer paa ....Kr. 74178

Fortegnelse

over

Hedeselskabets Eng- og Moseejendomme i 1907.

Hesselvig Enggaard ca. 200 Tdr.Ld., med Bygninger brandforsikrede for 18375 Kr.

Skovbjerg Moseejendom 442 Tdr. Ld., med Bygninger brandforsikrede for ca. 19500 Kr.

Pontoppidans Mosestation 146 Tdr. Ld., med Bygninger brandforsikrede for 11800 Kr.

Fortegnelse
over
Hedeselskabets Plantageejendomme ved Udgangen af 1907.

Navn	Areal Tdr. Ld.	Tilplantet til Udgang 1907 Tdr. Ld.	Tjenestejord, Veje, Brandbælter m. m. Tdr. Ld.	Rest at tilplante Tdr. Ld.
Skarrild Krat ..	220	187¾	19¼	13
Birkebæk	1466½	1189½	227½	49½
Hesselvig	835	510½	102¼	222¼
Døvling........	508	383	40	85
Vester Hesselvig	384	184½	40	159½
Skovsende	678	298	76	304
Røddinglund ...	318	235½	65½	17
M. B. Bruun ..	588	127½	44½	416
Grindsted	907	380	145	382
Finderup	387	126½	45	215½
Dalgas.........	772	493½	91½	187
Barde	330	275	20	35
Liebe..........	430	201	105	124
Schade	213	134	39	40
Mønsted	319	140	39	140
Dejbjerg	683	199	93	391
Weitemeyers ...	49	49	0	0
Rønhøj	681½	15	81½	585
Gatten	209	100½	30½	78
Sunds	120	36¾	10½	72¾
Carl Møller	139½	49	40	50½
Ratzeburgs.....	91½	33	8	50½
Emil Hennings .	120½	21½	23	76
Hovmarksgaard	48	23	25	0
Guldborgland...	669½	624	45½	0
Ialt...	11167	6017	1456½	3693½

Budget

Konto		Indtægt	Kr. Ø.	Kr. Ø.
I		*Beholdning fra 1907*		» »
II		*Bidrag fra Medlemmer og Institutioner. Statstilskud m. m:*		
a		Restancer og Medlemsbidrag:		
	1	Restancer	800 »	
	2	Medlemsbidrag	18000 »	
				18800 »
b		Bidrag fra Institutioner:		
	1	Amts- og Byraad	3300 »	
	2	Sogneraad	2300 »	
	3	Foreninger, Sparekasser og Banker	3300 »	
	4	Raben-Lewetzauske Fond	600 »	
	5	Classenske Fideicommis	1000 »	
	6	Warburgs Legat	500 »	
				11000 »
c		Statstilskud:		
	1	Til almindelige Formaal	60000 »	
	2	Administrationsudgifter	6000 »	
				66000 »
d		Indtægt af Ejendommen i Viborg		500 »
e		Salg af Obligationer tilhørende Davidsens Legat		1900 »
		Konto II ialt...		98200 »
III		*Indtægt af Tryksager:*		
a		Salg af Bøger og Kort		50 »
		Konto III ialt...		50 »

for 1908.

Konto		Udgift	Kr. Ø.	Kr. Ø.
I		*Underbalance fra 1907*		6011 07
II		*Administration og Inventarium:*		
	a	Administration:		
	1	Skovrider Dalgas Gage	3500 »	
	2	Kontorchef Johansens do. . . . 3500,00		
		Huslejegodtgørelse 1000,00	4500 »	
	3	Skovrider Morvilles Gage	3500 »	
	4	Kasserer Iversens do.	2600 »	
	5	Sekretær, Forstkandidat Flensborgsdo.	2000 »	
	6	Assistent Bachs do.	1400 »	
	7	» Jensens do.	1300 »	
	8	» Carlsens do.	900 »	
	9	Kontorist, Frk. Støttrups do. 10¾ Md.	720 »	
	10	Portnerens Honorar	720 »	
	11	Brændsel, Belysning og Rengøring	1000 »	
	12	Kontorbygningen, Skat og Vedligeholdelse	600 »	
	13	Skrivematerialier	600 »	
	14	Porto og Telefon	3600 »	
	15	Opkrævning og Avertissementer	1800 »	
	16	Bestyrelsens og Repræsentanternes Rejser	1000 »	
	17	Revisors Honorar	800 »	
	18	Herning Bank, Renter og Provision	1200 »	
	19	Forsørgelseskassen	5000 »	
	20	Mapper, Bøger, Tegnerekvisitter m. v.	600 »	
	21	Tilfældige Udgifter	360 »	37700 »
	b	Inventarium		500 »
		Konto II ialt..		38200 »
III		*Tidsskriftet og andre Tryksager:*		
	a	Tidsskriftets Trykning	2300 »	
	b	Forfatterhonorar og Tidsskriftets Ekspedition	600 »	
	c	Porto af Tidsskriftet	850 »	
	d	Forskellige Tryksager	400 »	4150 »
		Konto III ialt..		4150 »

Konto		Indtægt		Kr. Ø.	Kr. Ø.
IV		*Selskabets egne Plantageejendomme:*			
a		Indkøb af Areal:			
	1	Statstilskud		2000 »	
	2	Overført fra 1907....................		188 33	
					2188 33
b		Plantagerne:			
	1	Statstilskud til Arbejder i Plantagerne		40000 »	
	2	Indtægt af Plantagerne:			
		Birkebæk	3300 »		
		Hesselvig	725 »		
		V. Hesselvig...............	300 »		
		Skarrild Krat..............	670 »		
		Dejbjerg	1100 »		
		Skovsende	20 »		
		Mønsted	150 »		
		Dalgas	400 »		
		Liebe......................	500 »		
		Hovmarksgaard	75 »		
		E. Hennings...............	20 »		
		C. Møller..................	360 »		
		Schade	110 »		
		Weitemeyer	65 »		
		Guldborgland..............	1650 »		
				9445 »	
					49445 »
c		Planteskolerne:			
	1	Birkebæk og Hesselvig		3450 »	
	2	Rødddinglund		1353 »	
	3	Dejbjerg		700 »	
	4	Skovsende		822 »	
	5	Skalmstrup m. fl....................		2520 »	
	6	Gatten		1360 »	
	7	Hjedsbæk		312 »	
	8	Hovmarksgaard		1000 »	
	9	Grindsted		1650 »	
	10	Guldborgland		100 »	
					13267 »
d		Frøforretningens Overskud			400 »
		Konto IV ialt...			65300 33

Konto	Udgift		
		Kr. Ø.	Kr. Ø
IV	*Selskabets egne Plantageejendomme:*		
a	Indkøb af Areal:		
1	Hovmarksgaard Plantage	1370 »	
2	Indfrielse af Laan eller Indkøb af Areal	818 33	
			2188 33
b	Arbejder i Plantagerne:		
1	Birkebæk	6770 »	
2	Hesselvig	4350 »	
3	V. Hesselvig........................	980 »	
4	Skarrild Krat	1150 »	
5	Røddinglund	800 »	
6	M. B. Bruun........................	2650 »	
7	Barde	790 »	
8	Sunds	875 »	
9	Dejbjerg	5100 »	
10	Døvling	530 »	
11	Skovsende	2020 »	
12	Finderup	1300 »	
13	Mønsted	2675 »	
14	Dalgas	2550 »	
15	Liebe	3500 »	
16	Gatten	2000 »	
17	Rønhøj	1600 »	
18	Hovmarksgaard	300 »	
19	E. Hennings	1020 »	
20	C. Møller	2000 »	
21	Schade	670 »	
22	Grindsted	3000 »	
23	Weitemeyer	165 »	
24	Guldborgland	2650 »	
			49445 »
c	Planteskolerne:		
1	Birkebæk og Hesselvig	1950 »	
2	Røddinglund	1100 »	
3	Dejbjerg	700 »	
4	Skovsende	550 »	
5	Skalmstrup m. fl..................	1920 »	
6	Gatten	1200 »	
7	Hjedsbæk	300 »	
8	Hovmarksgaard	850 »	
9	Grindsted	800 »	
10	Guldborgland	350 »	
			9720 »
d	Industrielle Forsøg		300 »
	Konto IV ialt...		61653 33

Konto	Indtægt		
		Kr. Ø	Kr. Ø.
V	*Selskabets øvrige Plantningsvirksomhed:*		
a	Overtilsyn:		
1	Harreskov Plantage	160 »	
2	Hjøllund Bredlund Plantage	300 »	
3	Høgildgaard do.	250 »	
4	Gunderupgaard do.	100 »	
5	Slauggaard do.	70 »	
6	Baldersbæk do.	70 »	
7	Fromsejr do.	70 »	
8	Utoft do.	100 »	
9	Bjørslev do.	100 »	
10	Undallslund do.	250 »	
11	Grane do.	100 »	
12	Lønborggaard do.	70 »	
13	Lindbjerg do.	25 »	
14	Brande do.	25 »	
15	Fasterholt do.	70 »	
16	Ørbækgaard do.	70 »	
17	Lundgaard do.	25 »	
18	Skærbæk do.	100 »	
19	Kongsø do.	100 »	
20	Siam do.	100 »	
21	N. Risager do.	50 »	
22	Jyndevad do.	30 »	
23	Guildal do.	50 »	
24	L. Brande do.	50 »	
25	Liegaard do.	70 »	
26	Skovlund do.	100 »	
			2505 »
b	Renter af Generalkonsul Pontoppidans Legat		70 »
c	Statstilskud til Smaaplantninger.....		80000 »
	At overføre...		82575 »

Konto		Udgift	Kr. Ø.	Kr. Ø.
V		*Selskabets øvrige Plantningsvirksomhed:*		
	a	Tilskud til Plantager, der ikke refundere med Aktier:		
	1	Starup Plantage....................	25 »	
	2	Klim Klit do.......................	200 »	
				225 »
	b	Tilskud til Plantager, der refundere med Aktier:		
	1	Bjøvlund-Aastrup Plantage	50 »	
	2	Hundsbæk do.	100 »	
	3	Morsø-Sønderherreds do.	200 »	
	4	Haardkjær do.	100 »	
	5	S. Omme do.	200 »	
	6	Frøstrup do.	300 »	
	7	Dalgaard do.	500 »	
	8	S. Højbøl do.	50 »	
				1500 »
	c	Smaaplantninger:		
	1	Aabybro Plantningsforening	750 »	
	2	Aalborg do.	2900 »	
	3	Aarhus do.	700 »	
	4	Andst Herreds do.	650 »	
	5	Bjerregrav do.	950 »	
	6	Bjerringbro do.	500 »	
	7	Brædstrup do.	1000 »	
	8	Brønderslev do.	1350 »	
	9	Esbjerg do.	1250 »	
	10	Flauenskjold do.	2200 »	
	11	Frederikshavn do.	950 »	
	12	Give do.	3200 »	
	13	Gjedsted do.	1900 »	
	14	Hadsund do.	650 »	
	15	Han Herredernes do.	850 »	
	16	Havndal do.	800 »	
	17	Herning do.	3000 »	
	18	Hjørring do.	3100 »	
	19	Hobro do.	1350 »	
		At overføre...	28050 »	1725 »

Konto	Indtægt		
		Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført...		82575 »
	At overføre...		82575 »

Konto	Udgift	Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført...	28050 »	1725 »
20	Holstebro Plantningsforening	1350 »	
21	Holsted do.	1900 »	
22	Kjellerup do.	700 »	
23	Kolding do.	550 »	
24	Karup do.	500 »	
25	Langaa do.	550 »	
26	Lemvig do.	750 »	
27	Læsø do.	300 »	
28	Løgstør do.	1500 »	
29	Morsø Sønderherreds do.	1000 »	
30	Nørre Herreds do.	750 »	
31	Nørre Snede do.	1400 »	
32	Ods Herreds do.	1400 »	
33	Randbøl do.	750 »	
34	Randers do.	500 »	
35	Ribe do.	700 »	
36	Ringkøbing do.	1250 »	
37	Rougsø do.	850 »	
38	Rønde do.	1450 »	
39	Salling do.	3100 »	
40	Sevel do.	800 »	
41	Silkeborg do.	1800 »	
42	Sindal do.	2000 »	
43	Skanderborg do.	550 »	
44	Støvring do.	450 »	
45	Thy do.	1100 »	
46	Varde do.	2000 »	
47	V. Hassing do.	950 »	
48	Vejle do.	650 »	
49	Viborg do	1200 »	
50	Virring do.	700 »	
51	Vorbasse do.	650 »	
52	Værum do.	1000 »	
53	Ølgod do.	1400 »	
54	Husmandsforeningernes do.	4000 »	
55	Hovedkontorets Smaaplantningsdistr.	1200 »	
56	Færøernes do.	100 »	
57	Prøvehegn............................	100 »	
58	B. Plantager.........................	1000 »	
59	Rejser	4844 45	
69	Tilsynshonorarer	2425 »	
61	Trykning	1000 »	
62	Underskud fra 1907	850 55	
			80070 »
	Udgiften t. Smaaplantn. refund. saal.		
	Renter af Pontoppidans Legat (Indt. V b)............ 70 »		
	Tilskud fra Staten.......... 80000 »		
	80070 »		
	At overføre...		81795 »

Konto		Indtægt	Kr. Ø.	Kr. Ø.
		Overført...		82575 »
d		Refusion af Rejseudgifter...........		» »
e		Refusion for Opmaaling............		5000 »
f		Salgsforeningen		500 »
		Konto V ialt...		88075 »
VI		*Selskabets egne Moseejendomme:*		
a		Forsøg:		
	1	Statstilskud til Forsøg i Pontoppidans Station	1000 »	
	2	Statstilskud til Forsøg i Hesselvig Enggaard	1000 »	2000 »
b		Skovbjerg Mosestation:		
	1	Beholdning fra 1907...............	6953 46	
	2	Indtægt af Jorden	1000 »	
	3	Indtægt af Besætningen...........	41000 »	48953 46
		At overføre...		50953 46

Konto		Udgift	Kr. Ø.	Kr. Ø.
		Overført...		81795 »
	d	Forstkyndigt Tilsyn:		
	1	Skovrider Hecquet	766 66	
	2	do. M. Holt................	1100 »	
	3	do. Sørensen	1700 »	
	4	do. Svendsen (⅓ a 1000 Kr., ²/₃ a 2500 Kr.)............	2000 »	
	5	do. Bruun	1900 »	
	6	do. Horneman	2300 »	
	7	do. Smith	1500 »	
	8	Forstkandidat Heineth............	1600 »	
	9	Assistent Stærmose	1000 »	
	10	do. J. C. Nielsen	1000 »	
	11	do. Nicolaisen	600 »	
	12	do. J. Holt	1000 »	
	13	do. Winther	600 »	
	14	do. Haugsted	700 »	
	15	do. C. Christensen...........	500 »	
	16	do. F. Holt	450 »	
	17	do. Bloch	700 »	
	18	do. P. Christensen	1000 »	
	19	do. Fischer	300 »	
	20	Rejseudgifter	14283 34	
				35000 »
	e	Opmaaling og Kortlægning af Plantager		5800 »
	f	Salgsforeningen..................		500 »
	g	Elevskolen:		
	1	Forstanderens Honorar	200 »	
	2	Brændsel til Skolen...............	100 »	
				300 »
	h	Adskilligt		25 »
		Konto V ialt...		123420 »
VI		*Selskabets egne Moseejendomme:*		
	a	Forsøg:		
	1	I Pontoppidans Station	1000 »	
	2	I Hesselvig Enggaard	1000 »	
				2000 »
	b	Skovbjerg Mosestation:		
	1	Erhvervelser og Grundforbedringer..	3500 »	
	2	Vedligeholdelse og Drift...........	9500 »	
	3	Besætning	29000 »	
				42000 »
		At overføre...		44000 »

Konto	Indtægt	Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført...		50953 46
c	Pontoppidans Mosestation:		
1	Beholdning fra 1907................	2035 73	
2	Indtægt af Driften..................	3460 »	
3	Afgift af Tørvestrøelsesfabriken......	500 »	
4	Indtægt ved Salg af Besætningen.....	3000 »	
			8995 73
d	Hesselvig Enggaard:		
1	Indtægt af Jorden.................	4700 »	
2	Indtægt af Besætningen............	11050 »	
			15750 »
	Konto VI ialt...		75699 19
	Beholdningen under »Selskabets egne Moseejendomme« bliver herefter:		
	Beholdning for:		
	1. Skovbjerg Mosestation... 6953 46		
	2. Pontoppidans do. 1325 73		
	og Underskud for: 8279 19		
	3. Hesselvig Enggaard 1530 01		
	Ialt Kr... 6749 18		
VII	*Selskabets øvrige Mosevirksomhed*:		
a	Statstilskud:		
1	Til private Prøvestationer		1000 »
2	» Forsøg paa Klægjord		5500 »
3	» øvrige Mosevirksomhed		19000 »
b	Refusion af Rejseudgifter...........		100 »
c	Refusion fra Viborg Landboforening.		300 »
	Konto VII ialt...		25900 »
VIII	*Den tekniske Afdeling*:		
a	Statstilskud		13500 »
	At overføre...		13500 »

Konto		Udgift	Kr. Ø.	Kr. Ø.
		Overført...		44000 »
c		Pontoppidans Mosestation:		
	1	Erhvervelser og Grundforbedringer..	2100 »	
	2	Vedligeholdelse og Drift...........	3070 »	
	3	Besætning	2500 »	
				7670 »
d		Hesselvig Enggaard:		
	1	Underskud fra 1907................	1530 01	
	2	Nyanskaffelser og Grundforbedringer	1095 »	
	3	Vedligeholdelse og Drift...........	8455 »	
	4	Besætning	6200 »	
				17280 01
		Konto VI ialt...		68950 01
VII		*Selskabets øvrige Mosevirksomhed:*		
a		Private Prøvestationer		1000 »
b		Forsøg paa Klægjord		5500 »
c		Lønninger, Rejseudgifter m. m.		
	1	Ingeniør Westh	4500 »	
	2	Mosedistriktsbestyrer Westergaard ..	2400 »	
	3	do. P. Hjerk	1600 »	
	4	do. Mertz Nielsen .	1900 »	
	5	do. N. Klintø	1700 »	
	6	Assistent Helms	500 »	
	7	do. Trentemøller	1200 »	
	8	Mag. sc. A. Mentz	1200 »	
	9	Rejseudgifter	5000 »	
	10	Analyser og Kort m. m..............	900 »	
				20900 »
d		Overført til Fællesudvalget for Moseundersøgelser		1000 »
		Konto VII ialt...		28400 »
VIII		*Den tekniske Afdeling:*		
a		Lønninger og Rejseudgifter m. m.		
	1	Ingeniør Thomsen	4000 »	
	2	Ingeniørassistent Thalbitzer.........	2400 »	
	3	Landinspektør Feilberg	2300 »	
	4	Ingeniørassistent Andersen	2400 »	
		At overføre...	11100 »	

Konto	Indtægt		
		Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført..		13500 »
b	Refusion af Rejseudgifter...........		1000 »
	Konto VIII ialt...		14500 »
IX	*Mergelvirksomhed:*		
a	Refusion fra Mergeltransportkontoen		600 »
b	Refusion af Udgifter til Rejser m. m..		100 »
c	Statstilskud til Indkøb af Spor......		100000 »
d	Indtægt af udlejede Spor............		3000 »
	Konto IX ialt...		103700 »
X	*Adskilligt:*		
a	Statstilskud til fhv. Direktør Borchs Pension		2100 »
b	Overført fra Davidsens Legat........		800 »
c	Renter m. m.......................		648 »
	Konto X ialt ...		3548 »
XI	*Legater:*		
a	Ratzeburgs Legat:		
1	Beholdning fra 1907.................	480 82	
2	Renter	400 »	
3	Indtægt af Plantagen..............	220 »	1100 82
b	Renter af Hedeselskabets Biblioteks-fond		105 »
	At overføre...		1205 82

Konto	Udgift	Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført ..	11100 »	
5	cand. polyt. Braae	1800 »	
6	» » Troelsen	1800 »	
7	» » Jørgensen (11 Mdr.)....	1650 »	
8	Løs Medhjælp....................	150 »	
9	Rejseudgifter	6500 »	
10	Kort, Tegnerekvisitter m. m..........	1200 »	
			24200 »
	Konto VIII ialt...		24200 »
IX	*Mergelvirksomhed*:		
a	Assistent Olsen, Løn...............	1400 »	
b	Mergelsøgning	400 »	
c	Mergelrejser	1200 »	
d	Tryksager	200 »	
e	Indkøb af Spor....................	100000 »	
f	Vedligeholdelse af Spor.............	1000 »	
g	Renter	400 »	
			104600 »
	Konto IX ialt...		104600 »
X	*Adskilligt*:		
a	Pensioner:		
1	Fhv. Direktør Borch...............	3500 »	
2	Fhv. Kasserer, Justitsraad Iversen..	1000 »	
3	Fhv. Skovrider Fritz	1000 »	
4	Ingeniør Brønsteds Enke...........	300 »	
5	Skovrider Nyholms Enke..........	500 »	
6	Assistent Christensens Enke........	100 »	
7	Fhv. Plantør Hansen	400 »	
8	Fhv. Plantør Andreas Christensen...	300 »	
9	Fhv. Mergelsøger A. Østergaard....	100 »	
10	Md. Bjerring.....................	60 »	
			7260 »
b	Tilfældige Udgifter................		378 93
	Konto X ialt...		7638 93
XI	*Legater*:		
a	Ratzeburgs Legat:		
1	Arbejder i Ratzeburgs Plantage.....	570 »	
			570 »
b	Medlemsbidrag for Sognebiblioteker..		105 »
	At overføre...		675 »

Konto	Indtægt		
		Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført...		1205 82
c	Førstelærer Mathiesens Legat		40 »
d	Davidsens Legat:		
1	Renter		800 »
	Konto XI ialt...		2045 82
	Beholdning under Legater bliver herefter:		
	1. Ratzeburgs Legat 530 82		

Rekapi-

Konto	Indtægt	
		Kr. Ø.
I	Beholdning fra 1907........................	» »
II	Bidrag fra Medlemmer og Institutioner. Statstilskud	98200 »
III	Indtægt af Tryksager........................	50 »
IV	Selskabets egne Plantageejendomme..........	65300 33
V	Selskabets øvrige Plantningsvirksomhed	88075 »
VI	Selskabets egne Moseejendomme	75699 19
VII	Selskabets øvrige Mosevirksomhed............	25900 »
VIII	Den tekniske Afdeling........................	14500 »
IX	Mergelvirksomhed	103700 »
X	Adskilligt	3548 »
XI	Legater	2045 82
	Summa Indtægt...	477018 34
	Summa Udgift...	468738 34
	Beholdning...	8280 »
	Den forventede Beholdning..................	20710 01
	overføres til 1909 saaledes:	
	Under Konto VI »Selskabets egne Mosestationer« 6749 18	
	Under Konto XI »Legater«.......... 530 82	
		7280 »
	og som Beholdning paa de øvrige Konti........	1000 »

Konto	Udgift		
		Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført...		675 »
c	Medlemsbidrag for Sognebiblioteker .		40 »
d	Davidsens Legat:		
1	Renterne overføres til X b..........		800 »
	Konto XI ialt...		1515 »

tulation.

Konto	Udgift	
		Kr. Ø.
I	Underbalance fra 1907	6011 07
II	Administration og Inventarium.............	38200 »
III	Tidsskrift og andre Tryksager...............	4150 »
IV	Selskabets egne Plantageejendomme..........	61653 33
V	Selskabets øvrige Plantningsvirksomhed......	123420 »
VI	Selskabets egne Moseejendomme............	68950 01
VII	Selskabets øvrige Mosevirksomhed...........	28400 »
VIII	Den tekniske Afdeling......................	24200 »
IX	Mergelvirksomhed	104600 »
X	Adskilligt	7638 93
XI	Legater	1515 »
	Summa Udgift...	468738 34

Foreløbigt Budget 1909 for

Konto	Indtægt	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
I	*Beholdning fra 1908*			1000 »
II	*Bidrag fra Medlemmer og Institutioner, Statstilskud m. m.*			
a	Restancer og Medlemsbidrag		18500 »	
b	Bidrag fra Institutioner....		11000 »	
c	Statstilskud:			
1	Til Selskabets alm. Formaal	62000 »		
2	Til Administrationsudgifter	6000 »	68000 »	
d	Indtægt af Ejendommen i Viborg, Husleje..........		500 »	
e	Renter		500 »	98500 »
III	*Indtægt af Tryksager*			50 »
IV	*Selskabets egne Plantageejendomme.*			
a	Statstilskud til Indkøb af Areal		2000 »	
b	Plantagerne:			
1	Statstilskud til Arbejder i Plantagerne	40000 »		
2	Indtægt af Ejendommene..	9000 »	49000 »	
c	Planteskolerne		10500 »	
d	Frøforretningens Overskud.		400	61900 »
V	*Selskabets øvrige Plantnings virksomhed.*			
a	Overtilsyn		2430 »	
b	Renter af Pontoppidans Legat		70 »	
c	Statstilskud til Smaaplantninger..................		80000 »	
d	Refusion for Opmaaling af Plantager...............		5000 »	
e	Salgsforeningen		500 »	88000 »
VI	*Selskabets egne Moseejendomme.*			
a	Statstilskud til Forsøg:			
1	Pontoppidans Mosestation.	1000 »		
2	Hesselvig	1000 »	2000 »	
b	Skovbjerg Mosestation:			
1	Beholdning fra 1908	6953 46		
2	Indtægt fra Ejendommen .	39946 54	46900 »	
c	Pontoppidans Mosestation:			
1	Beholdning fra 1908	1325 73		
2	Indtægt af Ejendommen ..	6974 27	8300 »	
d	Hesselvig Enggaard:			
1	Beholdning fra 1908	» »		
2	Indtægt af Ejendommen ..	15000 »	15000 »	72200 »
	at overføre...			321650 »

det danske Hedeselskab.

Konto	Udgift			
		Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
I	*Underbalance fra 1908*			» »
II	*Administration og Inventarium*			38600 »
III	*Tidsskriftet og andre Tryksager.*			4150 »
IV	*Selskabets egne Plantageejendomme.*			
a	Indkøb af Areal		2000 »	
b	Plantagerne...............		49000 »	
c	Planteskolerne		9500 »	
d	Industrielle Forsøg		300 »	60800 »
V	*Selskabets øvrige Plantningsvirksomhed.*			
a	Tilskud til Plantager		1700 »	
b	Smaaplantninger..........		80070 »	
c	Forstkyndigt Tilsyn		35030 »	
d	Opmaaling og Kortlægning af Plantager		5800 »	
e	Salgsforeningen...........		500 »	
f	Elevskolen		300 »	123400 »
VI	*Selskabets egne Moseejendomme.*			
a	Forsøg			
1	Pontoppidans Mosestation	1000 »		
2	Hesselvig................	1000 »	2000 »	
b	Skovbjerg Mosestation		40000 »	
c	Pontoppidans Mosestation.		7000 »	
d	Hesselvig Enggaard:			
1	Underskud fra 1908	1530 01		
2	Udgifter i 1909...........	14969 99	16500 »	65500 »
	at overføre...			292450 »

Konto	Indtægt	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført...			321650 »
VII	*Hedeselskabets øvrige Mosevirksomhed.*			
a	Statstilskud:			
1	Til private Prøvestationer	1000 »		
2	» den øvrige Mosevirksomhed	19000 »		
3	» Forsøg paa Klægjord.	500 »	20500 »	
b	Refusion af Rejseudgifter..		100 »	20600 »
VIII	*Den tekniske Afdeling.*			
a	Statstilskud...............		13500 »	
b	Refusion af Rejseudgifter..		600 »	14100 »
IX	*Mergelvirksomhed.*			
a	Refusion fra Mergeltransportkontoen		600 »	
b	Statstilskud til Indkøb af Mergelspor		60000 »	
c	Indtægt af udlejede Spor.		7000 »	
d	Refusion af Udgifter til Rejser..................		100 »	67700 »
X	*Adskilligt.*			
a	Statstilskud til fhv. Direktør Borchs Pension.........		2100 »	
b	Tilfældige Indtægter		50 »	
c	Udstilling i Aarhus.......		2000 »	4150 »
XI	*Legater.*			
a	Ratzeburgs Legat. Beholdning fra 1908. Renter m.m.		1000 »	
b	Renter af Hedeselskabets Biblioteksfond		105 »	
c	Renter af Førstelærer Mathiesens Legat		40 »	
d	Davidsens Legat..........		720 »	1865 »
	(Legatkapitalen haves i Obligationer til Beløb 18383 Kr.).			
	Ialt Indtægt...			430065 »
	Ialt Udgift...			422065 »
	Forventet Beholdning...			8000 »
	der overføres til 1910 saaledes:			
	Til Konto VI Hedeselskabets egne Moseejendomme..		6700 »	
	Til Konto XI Legater ...		500 »	7200 »
	og som Beholdning under de øvrige Konti			800 »

Konto	Udgift	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
	Overført...			292450 »
VII	*Hedeselskabets øvrige Mosevirksomhed.*			
a	Private Prøvestationer		1000 »	
b	Lønninger og Rejseudgifter		22000 »	
c	Tilskud til Fællesudvalget for Moseundersøgelser ..		500 »	
d	Forsøg paa Klægjord		500 »	24000 »
VIII	*Den tekniske Afdeling.*			
a	Lønninger og Rejseudgifter m. m..................			24900 »
IX	*Mergelvirksomhed.*			
a	Mergelsøgning		400 »	
b	Mergelrejser og Lønninger		2600 »	
c	Tryksager m m i Anledning af Mergeltransport......		200 »	
d	Indkøb af Mergelspor		60000 »	
e	Vedligeholdelse og Fornyelse af udlejet Spor samt Renter(Sporleje÷2100Kr.)		4900 »	
f	Kalk- og Mergelforsøg		500 »	68600 »
X	*Adskilligt.*			
a	Pensioner.................		6860 »	
b	Tilfældige Udgifter		390 »	
c	Udstilling i Aarhus		3500 »	10750 »
XI	*Legater.*			
a	Ratzeburgs Legat, Arbejder i Ratzeburgs Plantage ..		500 »	
b	Medlemsbidrag til Sognebiblioteker.............		105 »	
c	do. do.		40 »	
d	Renter af Davidsens Legat		720 »	1365 »
	(anvendes efter nærmere Bestemmelse)............			
	Ialt Udgift...			422065 »

Hedeselskabets aarlige Repræsentantskabsmøde

afholdtes den 24. og 25. Juni i Ringkøbing.

Efter Indbydelse af Ringkøbing Amtsraad holdtes Mødet i den smukke og hyggelige Amtsraadssal paa Raadhuset.

Mødet aabnedes af Repræsentantskabets Formand, Kammerherre *Bech*, Engelsholm, der bød velkommen og anmodede Kontorchef *Johansen* om at fungere som Sekretær under Mødet.

I smukke Ord mindedes Kammerherren derefter det afdøde Bestyrelsesmedlem, Professor *Schrøder*. Professor Schrøder afløste i sin Tid Oberstløjtnant Dalgas som Bestyrelsesmedlem, og man kunde vanskelig finde en Mand, der bedre kunde udfylde hans Plads. Hedeselskabet led et stort Tab ved Schrøders Død. Han nærede den mest levende Interesse for Selskabet, var en sikker Mand ved alle Møder og deltog saaledes i det sidste ekstraordinære Repræsentantmøde og i den første og eneste Generalforsamling den 9. Januar. Schrøder var en sjælden Mand at have med ved Møderne, hans Ord vare altid velovervejede, og han udtalte sine Meninger bestemt, men dog mildt. Igennem sin Virksomhed som Højskolemand kom Schrøder i nær Berøring med næsten alle Lag af Befolkningen dog særlig Landbefolkningen, og han forstod at vinde baade unge og gamle og vække deres Interesse og Begejstring for en stor Sag. Som den varme Fædrelandsven han var, var det naturligt, at han straks fra første Færd maatte følge Hedeselskabet og Oberstløjtnant Dalgas med Interesse. Han blev en varm Ven af Hedeselskabet og Dalgas og svigtede aldrig dette Venskab. Da Dalgas døde, laa det derfor nær, at han blev udset til hans Afløser i Hedeselskabets Bestyrelse. — Nu er Schrøder gaaet bort, men vi kunne ikke nok paaskønne, at vi har haft Schrøder iblandt os i denne Forsamling. Vi vil alle mindes ham med Kærlighed, Taknemlighed og Højagtelse.

Alle rejste sig.

Kammerherre Lüttichau kunde som Formand i Hedeselskabets Bestyrelse ganske slutte sig til Kammerherre Bechs smukke Mindeord over afdøde Professor Schrøder. Vi ville savne ham meget i Hedeselskabet. Han var en trofast Fælle i Bestyrelsen, en god Administrator og en god Raadgiver. Til Slut var han kuet af Sygdom, men hans Interesse var lige stor

for Hedeselskabet. Han var tilfreds med den Reform, der nu skal foregaa i Hedeselskabets Administration og glad over, at den snart vilde blive ført ud i Praksis. Taleren vilde atter her kun udtale Bestyrelsens store Anerkendelse af og Taknemlighed overfor Schrøder og vort dybe Savn over Tabet af den trofaste Fælle.

1. Valg af Formand for Repræsentantskabet.

Kammerherre Bech satte derefter Dagsordenes Punkt I: *Valg af Formand til Repræsentantskabet* under Behandling og bad Landstingsmand N. Møller om som Alderspræsident at lede Valget samt gjorde opmærksom paa den nye Lovs § 8, hvorefter der kan forlanges skriftlig Afstemning.

Landstingsmand Møller overtog derefter Dirigentposten og udtalte, at Valget af en Formand vilde blive let. Han vilde foreslaa at genvælge Kammerherre Bech.

Kammerherren genvalgtes enstemmigt.

Kammerherre Bech overtog derefter paany Formandsposten og takkede for Valget.

2. Den paa Generalforsamlingen den 9. Januar d. A. vedtagne Lov for det danske Hedeselskab forelægges til Efterretning.

Repræsentantskabets Formand, *Kammerherre Bech*, forelagde den nye Lov af 9. Januar d. A. for det danske Hedeselskab til Efterretning, idet Taleren bemærkede, at han efter Bemyndigelse af Generalforsamlingen den 9. Januar d. A. havde foretaget nogle redaktionelle Ændringer i Loven, og den er altsaa nu Lov.

3. Forslag til Forretningsregulativ for det danske Hedeselskab.

Forslaget oplæstes.

Kammerherre Bech spurgte om nogen ønskede at udtale sig i den Anledning.

Direktør Hoppe kunde ønske, at der i Forslagets § 2 efter »Repræsentantskabet« tilføjedes Ordene: »i Forening med Bestyrelsen«.

Dette vedtoges.

Kammerherre Bech foreslog, at Regulativet underskrives af Bestyrelsen og Repræsentantskabets Formand.

Dette vedtoges.

»Forretningsregulativ for det danske Hedeselskab« vedtoges derefter enstemmigt saaledes:

Forretningsregulativ for det danske Hedeselskab.

§ 1.

Hedeselskabets Forretninger fremmes i Overensstemmelse med Selskabets Love og iøvrigt efter Repræsentantskabets og Bestyrelsens nærmere Bestemmelse.

§ 2.

Repræsentantskabet i Forening med Bestyrelsen vedtager, hvis det maatte finde Anledning dertil, de Regler vedrørende Forretningsordenen, som det maatte finde nødvendige eller hensigtsmæssige foruden de, der indeholdes i Lovene.

Paa ethvert Repræsentantmøde skal der til Repræsentanterne omdeles Fortegnelse over Medlemmerne af Repræsentantskabet og af Bestyrelsen samt Selskabets Funktionærer.

§ 3.

Forhandlingsprotokollen underskrives ved Mødets Slutning af Formændene for Repræsentantskabet og for Bestyrelsen og af Sekretæren. Enhver af Repræsentantskabets og Bestyrelsens Medlemmer er berettiget til at faa tilført Protokollen en Bemærkning om, at han ikke er enig i en eller flere af de trufne Afgørelser.

§ 4.

I de Tilfælde, hvori i Følge Lovens § 8 Bestyrelse og Repræsentantskab i Forening tage Bestemmelse, skal Repræsentantskabets Samtykke i Almindelighed søges paa et Repræsentantskabsmøde. Dersom Bestyrelsen imidlertid finder, at en Sag, til hvis Afgørelse Repræsentantskabets Samtykke udfordres, ikke uden Skade for de Interesser, som Selskabet varetager, kan udsættes til det ordinære Repræsentantskabsmøde, kan den tilstille Repræsentantskabets Formand en Skrivelse indeholdende en Fremstilling af Sagen og Bestyrelsens Forslag til dens Afgørelse, hvorefter Repræsentantskabets Formand, dersom alle Bestyrelsens Medlemmer i Skrivelsen have erklæret sig enige i Forslaget, og han selv finder, at Sagen haster og egner sig til at afgøres ved skriftlig Votering, iværksætter en saadan, idet Afskrifter eller Aftryk af Bestyrelsens Skrivelse i anbefalede Breve sendes til samtlige Repræsentanter med Opfordring til inden 8 Dage at besvare det Spørgsmaal, om de tiltræde Bestyrelsens Forslag, med ja eller nej eller med en Meddelelse om, at Sagen ønskes forelagt paa et Repræsentantskabsmøde. Dersom der efter Fristens Udløb foreligger Meddelelse fra mindst 20 Repræsentanter om, at de tiltræde Bestyrelsens Forslag, betragtes dette som vedtaget, med mindre mindst 10 Repræsentanter have erklæret, at de ønske Sagen forelagt for et Repræsentantskabsmøde.

§ 5.

Repræsentanternes Dagpenge (jfr. Lovens § 10) er 4 Kr. pr. Døgn. Befordringsgodtgørelse gives efter II Kl. Jernbane, I Kl. Dampskib og iøvrigt efter 1½ Kr. pr. løb. Mil.

Saaledes vedtaget paa Hedeselskabets Repræsentantskabsmøde den 24. Juni 1908.

I Hedeselskabets Bestyrelse og Repræsentantskab:

C. Lüttichau. **G. Lichtenberg.** **Carl Bech.**

4. Regnskab for 1907.

Bestyrelsens Formand, *Kammerherre Lüttichau*, forelagde Regnskabet, idet han gennemgik de enkelte Hovedkonti i Henhold til det forelagte, trykte Regnskab.

Regnskabet udviser en Indtægt af 456,231 Kr. 13 Øre, og en Udgift af 454,302 Kr. 20 Øre, altsaa en Beholdning af 1928 Kr. 93 Øre, men da der under Moseejendommene er en Beholdning af 7459 Kr. 18 Øre og under Legater af 480 Kr. 82 Øre, bliver der altsaa en Underballance paa de øvrige Konti af 6011 Kr. 07 Øre, medens der var budgetteret Ballance. Denne Underballance skyldes i det Hele taget den forøgede Virksomhed. Virksomheden har i enhver Henseende været forsvarlig, der er arbejdet med Energi af Lederne, og Befolkningen har været tilfreds, hvilket har fundet Tilslutning hos Lovgivningsmagten.

Plantningssagen er gaaet sin rolige Gang fremad, der er oprettet 70 nye Plantager med et samlet Areal af 5000 Tdr. Ld. Selskabet har ialt Tilsyn med 1856 Plantager med ialt 121,127 Tdr. Ld. og ejer heraf selv 25 Plantager med 11,167 Tdr. Ld. Af disse Arealer er godt Halvdelen tilplantede.

Under Udgifterne er opført de betydelige Udgifter til Udstillingen ifjor i Herning, hvor Hedeselskabet deltog.

De større Indtægter under Mergelvæsenet hidrører fra et Laan paa 10,000 Kr. ydet af en privat Mand for hurtigere at skaffe Sporforbindelse til hans Ejendom.

Med Hensyn til Regnskabet for Indretningen af Hedeselskabets Bygning henvises til Regnskabet for 1907. Man er godt tilfreds med Bygningen og dens Indretning.

I Bygningen er udlejet en Lejlighed til en af Selskabets Embedsmænd, der svarer en aarlig Leje af 500 Kr. Udgifterne til Administrationen er bleven noget større end budgetteret bl. a. paa Grund af de ekstraordinære Repræsentantskabsmøder i Anledning af den nye Lovs Behandling, hvorhos der er tilkommen flere uforudsete Poster, som det fremgaar af Beretningen og Regnskabet. Ligeledes er Udgifterne til Tidsskriftets Trykning stegne betydeligt paa Grund af dets større Omfang. Tidsskriftet udkommer nu med 2 Hefter om Maaneden i Stedet for med et som tidligere. Angaaende Overskridelserne paa Budgettet for Selskabets egne Plantageejendomme henvises ogsaa til Regnskabet. Overskridelserne paa Udgifterne til den tekniske Afdeling skyldes det stærkt forøgede Arbejde med deraf følgende mange Rejser, og Overskridelsen paa Mergelvæsenets Budget skyldes Afdragene paa det før omtalte Laan og den større Virksomhed paa Mergelsporvæsenets Omraade.

Efter at have givet disse Oplysninger vedrørende Regnskabet henstillede Taleren til Repræsentantskabet at god kende Regnskabet. Taleren vilde dog meddele, at Ingeniør Westh sad inde med en Statusopgørelse for Moseejendommene. Ejendommene var et ømt Punkt, de gav ikke stort Overskud, men de vare til megen Nytte som Læresteder. Iøvrigt var Bestyrelsen til Rede med alle Oplysninger Regnskabet vedrørende.

Herredsfoged Hansen ønskede Oplysning angaaende Salget af Kreaturer fra Skovbjerg. Det synes, som om der er opført ca. 11,000 Kr. for meget i Budgettet, der er ikke solgt Kreaturer for det angivne Beløb; hvorfor ikke bruge de rigtige Tal?

Ingeniør Westh: Bemærkningen er rigtig; det er en Formsag, at vi opfører en Beholdning af 17,853 Kr. 46 Øre at overføre til 1909, i Virkeligheden er der kun ca. 6,900 Kr. Vi har samme Beholdning som ifjor. Vi tilsigter at faa en Beholdning paa ca. 17,000 Kr., men har aldrig haft en saadan, idet de 11,000 Kr. aldrig ere indgaaede før Regnskabets Afslutning den 1. Januar, idet vi hvert Aar feder en Del af Græskreaturerne. Det vil være rigtigt at betragte dette som normalt og altsaa hvert Aar budgettere den samme Kassebeholdning som Aaret begynder med. Statusopgørelsen for Skovbjerg er saadan, at Ejendommen har givet et Overskud svarende til 4 % af

100,000 Kr. ligesom ifjor. De usikre Tal er Værdien af Varerne 1. Januar. Værdierne ere fremkomne ved Vurdering foretagen af 2 Gaardmænd paa Egnen. Inventar og Spormateriel nedskrives med 5 % aarligt.

Ingeniør Westh gjorde iøvrigt Rede for Regnskabet og Statusopgørelserne for Moseejendommene. Pontoppidans Mosestation har lidt stor Skade ved det nye Jernbaneanlæg, særlig fordi Landevejen er omlagt. Det var ganske interessant, at Høet fra Hesselvig næsten alt gik til Berlin, og at Folk, der undervejs havde set Ladningerne, havde henvendt sig til Hedeselskabet med Ønsket om at købe af det »grønne, fine Hø«.

Tilskudet til Transport af Mergel- og Gødningskalk paa Trafikbanerne, der i Aar har været 112,000 Kr., er ikke opført i Regnskabet, da denne Bevilling kun administreres af Hedeselskabet efter Anmodning fra Landbrugsministeriet, men den burde maaske egentlig indgaa i Regnskabet paa samme Maade som Tilskudene til Plantagerne. Der foreligger en Beretning om Fordelingen af de 112,000 Kr.

Kammerherre Bech takkede Kammerherre Lüttichau og Ingeniør Westh for Redegørelserne. Efter Samraad med Partikulier Søltoft vilde Taleren paa Kasseudvalgets Vegne meddele, at de havde haft Møde i Fredericia den 23. og efter Regnskabets Gennemgang havde fundet Anledning til et Par smaa Bemærkninger desangaaende. Det er særlig angaaende Regnskabet for Skovbjerg og Hesselvig Ejendomme, og vi ere heri i Overensstemmelse med Ingeniør Westh. Kan vi ikke gaa ud fra, at de omtalte Kreaturer *ikke* er solgt 1. Januar? Det er heldigst at regne med de sande Tal. Vedrørende de 10,000 Kr. fra en privat Mand til Mergelsporet, vilde det da ikke være heldigst at betale alle Pengene paa en Gang i Stedet for i 10 Aar med 1000 Kr. hvert Aar? Det forekommer os endvidere, at Sporlejen er for lille, kunde den ikke uden Skade sættes lidt op? Efterspørgslen er jo meget stor og Statens Bidrag ogsaa. Jeg henstiller derfor, at vi sætter Lejen op.

Bygningen i Viborg har kostet 300 Kr. mere i Opvarmning, end vi ellers har givet for Opvarmning af vore Lokaler. Var det ikke bedre at spendere nogle nye Kakkelovne?

Ellers har Kasseudvalget ikke noget at bemærke til Regn-

skabet, som var godt og dygtigt udført. Jeg anbefaler derfor Repræsentantskabet at godkende Regnskabet.

Regnskabet godkendtes.

Kammerherre Lüttichau takkede for Godkendelsen. Bestyrelsen skulde tage de omtalte Punkter under Overvejelse. Med Hensyn til Mergelsporlaanet kunde oplyses, at Bevillingerne fra Staten er stærkt belastede. Bestyrelsen skal overveje Kasseudvalgets Forslag, men det er vist heldigst at bruge flere Aar. Taksten for Mergel er sat op til indtil 1 Kr. pr. Kbfv. »fast Maal«, og der er i Aar opført en større Sum paa Budgettet for Sporleje nemlig 3000 Kr.

Med Hensyn til Kakkelovnene i Administrationsbygningen var Taleren ikke sagkyndig, men skulde lade rette Vedkommende undersøge Sagen.

5. Forslag til Budget for 1908.

Kammerherre Lüttichau forelagde Forslag til Budget for 1908. Dette støtter sig i det væsentlige til det ifjor vedtagne foreløbige Budget. Der er regnet med en Indtægt af ca. 489,000 Kr., idet de ca. 6000 Kr. Underskud fra 1907 er dækket ved Hjælp af større Statstilskud m. m., saaledes at Budgettet slutter med en Beholdning af 1000 Kr.

Budgettet udviser en Indtægt af........	489,448	Kr.	35 Ø.
og en Udgift af	468,738	—	34 —
og slutter med en Beholdning af........	20.710	Kr.	01 Ø.,
der overføres til 1909 saaledes:			
Under Konto VI Selskabets egne Moseejendomme	19,179	Kr.	19 Ø.
Under Konto XI Legater.............	530	—	82 —
	19,710	Kr.	01 Ø.
og som Beholdning paa de øvrige Konti..	1,000	Kr.	00 Ø.

Fra Staten er givet noget større Tilskud nemlig 3000 Kr. mere til Selskabets almindelige Formaal. Indtægterne har gennemgaaende i 1908 hidtil været noget større end beregnet i det foreløbige Budget.

At Indtægten af Plantageejendommene er anslaaet noget mindre skyldes den mindre Indtægt fra Planteskolerne paa Grund af større Folkeudgifter og lavere Plantepriser.

Vedrørende Selskabets *egne Moseejendomme* henvises til Aarsberetningen og Budgettet.

For Selskabets *øvrige Mosevirksomhed* er Indtægten nu budgetteret ikke saa lidt større her end i det foreløbige Budget. Dette skyldes særlig et Tilskud fra Staten paa 5500 Kr. til Forsøg paa Klægjord. Tilskudet er modtaget af Hedeselskabet efter direkte Henvendelse fra Landbrugsministeriet — altsaa uden Ansøgning fra os. Til Mergelspor er givet et Tilskud af 100,000 Kr., hvorhos Indtægten ved Udleje af Spor er sat til 3000 Kr., saaledes at ogsaa Indtægten paa denne Post er betydelig forøget.

Legaterne er derimod gaaet noget nedad, da vi har maattet ty til dem som vor eneste Reservefond for at dække forskellige Udgifter, hvortil ikke havdes Midler.

Budgettet for 1908 henstilles herefter til Godkendelse.

Ingeniør Westh: Budgettet for Moseejendommene kan rettes, saaledes at det bliver i Overensstemmelse med Virkeligheden. Jeg foreslaar for Skovbjergs Vedkommende, at Budgettet rettes saaledes:

Konto VIb Skovbjerg Mosestation:

Indtægten af Besætningen nedsættes med ca. 11,000 Kr. fra 51,900 Kr. til 41,000 Kr., hvorved hele Indtægten af Ejendommen nedsættes til 48,953 Kr. 46 Øre. Beholdningen, der bliver at overføre til 1909, maa derefter nedsættes til 6953 Kr. 46 Ø.

For Hesselvigs Vedkommende rettes Budgettet saaledes:

Konto VId Hesselvig Enggaard:

Indtægten af Besætningen nedsættes med ca. 1500 Kr. fra 12,586 Kr. 01 Øre til 11,050 Kr. 00 Ø., hvorved hele Indtægten af Ejendommen bliver at nedsætte til 15,750 Kr. 00 Ø., og i Stedet for, at Aaret slutter med Ballance, bliver der nu et Underskud paa 1530 Kr. 01 Øre.

Det vilde være godt, om vi i Overensstemmelse med Herredsfoged Hansens Bemærkning før kunde faa dette Forslag vedtaget.

Forsøgene paa Klægjord ere egentlig tagne op først af de samvirkende Landboforeninger i Ringkøbing Amt. Det var oprindelig Ønsket at faa Forsøgene udførte som en Afdeling under Statens Forsøgsstation, men dette maatte opgives.

Landboforeningerne nedsatte da et Udvalg til at søge Sagen fremmet. Udvalget bestod af Gaardejer Boltesen samt Mosedistriktsbestyrerne Westergaard og Pedersen-Hjerk. Udvalget henvendte sig til Hedselskabet, og jeg undersøgte da Forholdene sammen med Udvalget. Meningerne blandt Lodsejerne om, hvorledes disse Klægjorder skal behandles, er saa stærkt delte, at det ikke kan ventes, at Befolkningen vil lade sig vejlede paa almindelig Maade enkeltvis af os; der maa udføres omfattende Forsøg, der kan virke overbevisende. Det er særlig ved Nissumfjords sydlige Del, der nu skal tages fat. Arealerne der oversvømmes sjældent, men dog af og til af Saltvandet; det er nærmest, hvad man forstaar ved digemodne Arealer, hvor hverken Saltvands- eller Ferskvandsgræsserne rigtig kan faa Betingelser for at trives. Erfaringerne, som vi vente at høste ved disse Forsøg, vil komme ogsaa andre Egne med lignende Arealer til Gode. Landboforeningerne søgte Staten om Tilskud til disse Forsøg, og vi udarbejdede saa et Forslag, hvorefter et tilstrækkeligt Stykke skulde inddiges og gøres i Stand. En Del Enge ere sure med Tørvedannelse. Udgifterne til Diget anslaas til ca. 5000 Kr., hvorefter Forsøgene skal drives for 500 Kr. om Aaret, idet Befolkningen selv tager den største Del af det praktiske Arbejde paa sig. Hedeselskabets Botaniker undersøger i Øjeblikket Forholdene derude, og der gøres overhovedet grundige Forundersøgelser, for at vi kan have et solidt Grundlag for Forsøgene. Hedeselskabet vil derefter aftale Gangen i Forsøgene med Landboforeningerne. Landbrugsministeriet har altsaa ønsket, at Hedeselskabet skulde lede disse Forsøg, hvorved vi altsaa i forøget Grad kommer ind paa Forsøgsvirksomhed.

Efter nogen Diskussion foreslog Repræsentantskabets Formand, at den af Ingeniør Westh foreslaaede Ændring vedtoges, hvorefter dette skete.

Provst Thyssen udbad sig Oplysning om, hvorfor Indtægten af Tryksager pludselig er dalet til 50 Kr., medens den i Regnskabet ifjor opførtes med 816 Kr.

Kontorchef Johansen: De 816 Kr. er ikke alene Indtægt ved Salg af Tryksager; herunder er tillige opført Renter af Davidsens Legat, der ere overførte til denne Konto for at anvendes til Trykning af bl. a. Herning Pjecen.

Kammerherre Bech henstillede til Repræsentantskabet nu at godkende Budgettet for 1908.

Budgettet for 1908 godkendtes.

6. Forslag til foreløbigt Budget for 1909.

Kammerherre Lüttichau forelagde Budgettet, der møder med en Indtægt paa 440,000 Kr. og en tilsvarende Udgift, idet det slutter med en Beholdning paa 800 Kr. Under »Adskilligt« er opført 3500 Kr. til Landsudstillingen i Aarhus, hvor Hedeselskabet vil deltage.

Statstilskudet til *Selskabets almindelige Formaal* er sat til 62,000 Kr. Indtægten ved *Medlemsbidrag* til 18,500 Kr. og fra *Institutioner* til 11,000 Kr. Beløbene paa de øvrige Konti ere iøvrigt som sædvanligt.

Under *Plantageejendommene* er som sædvanlig opført 2000 Kr. til Indkøb af Ejendomme. Muligvis vil dette Tal i Løbet af Dagen blive forandret, da der er Forslag fremme om Indkøb af store nye Arealer.

Under Selskabets *øvrige Mosevirksomhed* kommer jo de 5000 Kr. til Klægjord ikke igen, men kun de 500 Kr. til Driften.

Det har været under Overvejelse, hvorledes man bedst kunde skaffe Hedeselskabet flere Medlemmer og derigennem større Indtægter. Bevægelsen i København er særlig udgaaet fra Hedeselskabets nye Forretningsfører, Steensen-Leth. Hans Tanke er at skaffe mange nye Medlemmer blandt Arbejderklassen. Arbejderne kunde gøres interesserede, hvis man skaffede Børnene ud paa Heden. Taleren mente dog, at man skal være noget forsigtig med at komme udenfor de afstukne Baner. Hedeselskabet har ikke noget imod at tage Sagen op til Overvejelse, men der savnes Midler til et saadant Formaal. Kan de nødvendige Penge skaffes ad privat Vej, har vi ikke noget imod at gøre Forsøget, eventuelt stille en af vore Gaarde til Raadighed. Der er forøvrigt heller ikke endnu rettet nogen direkte Henvendelse desangaaende til Hedeselskabet. Vi har taget Fanger i Arbejde, og det er gaaet godt, men vi har ikke turdet tage løsgivne Fanger, men har foretrukket i Stedet for paa billige Vilkaar at afstaa Jord til Fængselsselskaberne. Nu at tage Feriebørn ud paa vore egne Ejendomme vilde koste Penge og forvolde megen Ulejlighed, der maatte følge baade Folk

og Penge med Børnene. Taleren henstillede at vise Forsigtighed paa dette Omraade; hvis rigelige Midler stilles til Raadighed, er det noget andet. Taleren vilde i denne Forbindelse henlede Opmærksomheden paa Klitvæsenets Ejendomme, der støde til Vesterhavet, hvor Børnene kunde nyde godt af Bade.

Ingeniør Westh mente, at Bevillingen paa 120,000 Kr. til Mergel- og Gødningskalk burde optages i Budgettet, og meddelte, at der var stiftet et stort Selskab paa Alheden til Indkøb af Mergel. Selskabet har købt *Kølsen* Mergelleje og leverer Mergelen for 5 Kr. pr. Kbfv. Selskabet hedder »Alhedens Mergelforsyning«.

Endvidere er dannet et andet Selskab »Vestjyllands Mergelforsyning«, der har købt Mejlbygaards Mergelleje ved Ringkøbing. Mergelen er god og rigelig. Man er nu i Gang med at skaffe Forbindelse mellem Lejet og Ringkøbing Station ved en Sporbane med Læsserampe og Sidespor paa Statsbanen. Maaske Mergelsporbevillingen til næste Aar maa betydelig forhøjes.

I Reglerne for Tilskud til Transport af Gødningskalk er indført nogle Ændringer, der tilsigte at afskaffe Misbrug af Tilskudene, der undertiden ikke kom Beboerne tilgode, da Kalken blev købt altfor dyrt. Vi fik ved de nye Regler Myndighed til at nægte Tilskud, naar Kalken er for dyr.

Et stort Kalkbrud ved Hjerm vil snart træde i Virksomhed. Det er købt af »Ringkøbing Amts Vareforsyning« og er traadt i Forbindelse med »Vestjyllands Mergelforsyning«. Kalken vil antagelig herefter gaa $1/3$ ned i Pris. Naar Prisen er rimelig kan Hedeselskabet ikke nægte Tilskud, og der vil saa blive Brug for ca. 20,000 Kr. mere i Tilskud, som det nu er Bestyrelsens Mening at søge om. Ministeren forandrer uden Vanskelighed Tallene ved Finanslovens 3. Behandling, naar han finder, der er Grund til det.

Godsejer Lichtenberg: Der kunde være Tale om at indføre de 120,000 Kr. i Budgettet, men det forekommer mig dog ikke rigtigt. Hedeselskabet faar jo ikke disse Penge, der fordeles mellem Befolkningen. Der var maaske Folk, der kunde sige, at Hedeselskabet fik alt for mange Penge at raade over.

Hofjægermester Juel mente, at det samme egentlig var Til-

fældet med Tilskudene til Plantager og Smaaplantninger. Hedeselskabet ser slet ikke de fleste af disse Penge, der anvises gennem Amtstuerne.

Kammerherre Lüttichau anerkendte Repræsentantskabets Kompetence til Bedømmelsen af, hvorledes Budgettet skal affattes og vilde rette sig efter D'Hrr.s Bestemmelse.

Ingeniør Westh mente, at disse Tal, om de opførtes i Budgettet, vilde belyse Virksomheden bedre.

Hofjægermester Bruun syntes ikke, at disse Penge burde opføres i Budget og Regnskab. Disse Bevillinger administreredes kun af Hedeselskabet for Ministeriet.

Kammerherre Lüttichau skulde gerne konferere med Kasseudvalget om Sagen og sørge for, at disse Tal for Fremtiden kom med.

Kammerherre Bech takkede for Udtalelserne om denne Sag, og for at Bestyrelsen vil tage disse Beløb med i Budgettet.

Skovrider Dalgas gjorde opmærksom paa, at Statstilskudet til Selskabets almindelige Formaal 62,000 Kr. maa forøges noget, hvis den Lønforhøjelse for Funktionærerne, der i Dag skal behandles, vedtages af Repræsentantskabet.

Det foreløbige Budget for 1909 vedtoges.

7. Forslag til Indkøb af nye Arealer.

Skovrider Dalgas: Ifjor blev der forelagt Repræsentantskabet et Forslag om Oprettelse af nye Plantningscentrer, hvor saadanne tiltrænges. Det paavistes paa et Jyllandskort, hvor der særlig var Trang til saadanne. Det er Hensigten ved Oprettelsen af saadanne Centrer at bringe Liv i Plantningssagen i de magre Egne, hvor der endnu ikke er videre Sans for Plantning. Overalt, hvor Hedeselskabets Forstmænd bor, ser man, hvorledes der i Egnen kommer store og smaa Plantager og levende Hegn og Smaaplantninger. Jeg paaviste ifjor paa Kortet, hvorledes man kunde se Plantagerne ligge i Rundkreds omkring de større Plantager, hvor en af Hedeselskabets Forstmænd bor, hvilke Plantager saaledes ere blevne Plantningscentrer. Ogsaa udenfor de egentlige Hedeegne tiltrænges mange Steder Plantning i høj Grad, men i disse Egne findes ikke som i Hedeegnene saadanne Centrer, og det tiltrænges dog mange Steder.

Repræsentantskabet modtog i Fjor Forslaget velvilligt, og jeg skal derfor nu i Aar tillade mig nærmere at fremkomme med Forslag i saa Henseende.

Der hvor man først har tænkt sig at oprette et saadant Plantningscentrum er i Holstebro—Lemvig Egnen. Der findes nok i denne Egn en stor Statsplantage, men Statens Forstmænd ere fuldt optagne i og af Statsplantagerne. Der er paa Egnen blevet holdt Møder om Sagen, og Tanken har vakt stor Begejstring. Forskellige af Egnens kendte Mænd har sammen med Direktør Aggerholm lagt sig i Selen for at finde passende Arealer og fremskaffe Tilbud. Direktør Aggerholm har saaledes skaffet Tilbud paa et Areal ved Krunderupgaard, ca. 455½ Tdr. Ld., mest Hede, men der medfølger dog en mindre Gaard tjenlig til Plantørbolig. Ejendommen kan faas for en Købesum af 16,152 Kr., saaledes at Udgiften ialt vil blive ca. 17,000 Kr. Heden sælges til en Pris af 15 Kr. pr. Td. Ld. Staten har hidtil til Køb af nye Arealer bevilget 2000 Kr. om Aaret. Denne Bevilling skulde saa søges forhøjet til 19,000 Kr., idet Ministeriet gøres opmærksom paa, at denne Bevilling maa følges af andre, da dette kun er en Begyndelse. Det er Meningen at søge saadanne Arealer købte rundt omkring Landet over, og der anbringe Plantningsassistenter. Af andre Steder, der staar for Tur, kan nævnes Djursland, hvor Hedeselskabet ingen Mand har boende, medens der dog er megen daarlig Jord, dernæst Aalestrup Egnen og Haderup Egnen, hvor Plantning ligeledes haardt tiltrænges. Endvidere kan nævnes Fjerritslev Egnen og det sydlige Vendsyssel samt Salling.

Bankdirektør Aggerholm anbefalede stærkt Krunderupgaardsagen; der er stor Interesse for Sagen i den paagældende Egn, hvor man nu i høj Grad savner Adgang til at konferere med en stedlig Plantemand. Krunderuptilbudet er godt og billigt. Heden er sat til 15 Kr. pr. Td. Ld., og Agerjorden kan udmærket anvendes til Tjenestejord.

Provst Thyssen vilde stærkt anbefale Krunderupgaardsagen til hurtigst Fremme. Plantningssagen er Hedeselskabets Hovedopgave. For en Del Aar siden var det meget almindeligt, at Hedeselskabet købte nye Arealer til Plantning,

men man besluttede saa at standse nogle Aar med Indkøbene, vistnok til 1916, indtil det indkøbte var tilplantet. Nu er over Halvdelen af Selskabets eget Plantageareal tilplantet, og det er derfor nu snart paa Tiden at se sig om efter nye Arealer, saaledes at man med Tiden kan faa de store Skove spredt over hele Jylland.

Kammerherre Lüttichau: Handelen er betinget af et Statstilskud, som dog nok kan opnaas, men man bør dog ved Afslutningen af Handelen tage Hensyn hertil.

Bankdirektør Aggerholm: Lodsejerne forlanger Besked inden 1. August. Skal Handelen afsluttes, maa jeg altsaa staa inde for Pengene. Det er derfor nødvendigt, at Hedeselskabet allerede nu vedkender sig Handelen, da Tilbudet som sagt kun er bindende til 1. August.

Kammerherre Lüttichau meddelte, at Landbrugsministeriet havde stillet sig meget velvilligt til Tanken, og at man kunde vente, at Bevillingen vilde blive optaget paa Finanslovforslaget, saa der var formentlig ingen Tvivl om, at Pengene vilde blive bevilgede.

Direktør Aggerholm kunde ikke godt afslutte Handelen uden Sikkerhed for, at Hedeselskabet i ethvert Tilfælde vilde staa inde for Beløbet, men var dog villig til at staa halv Skade om det gjordes nødvendigt. (Hør).

Kammerherre Bech vilde gerne anbefale denne Sag. Ejendommen er Pengene værd. Selv om Tilskudet ikke opnaas, kan der ikke gaa meget galt ved at afslutte Købet allerede nu.

Det vedtoges derefter at købe den foreslaaede Ejendom.

Kontorchef Johansen: Paa Budgettet 1908 er 2000 Kr. til Køb af nye Arealer. Heraf anvendes 1200 Kr. til Afdrag paa Købesummen for Hovmarkgaard. Resten 800 Kr. foreslaas anvendt til Køb af et lille Areal ved Guldborgland Plantage. Der gaar nemlig et lille Hak ind i Plantagen ca. 28 Tdr. Ld., som helst skulde købes. Arealet er os tilbudt for 800 Kr., saaledes, at Sælgeren afholder alle Udgifter ved Handelen. Forslaget gaar altsaa ud paa, at Hedeselskabet køber de 28 Tdr. Ld. for 800 Kr. Af Arealet er 3 Tdr. Ld. Hede, Resten Pløjejord.

Skovrider Morville foreslog paa Budgettet for 1909 at optage 900 Kr. til Køb af et lille Areal ved Plantagen Liebe.

Arealet er godt 14 Tdr. Ld. og strækker sig som en Kile ind i Plantagen.

Kontorchef Johansens og Skovrider Morvilles Forslag vedtoges.

8. Forslag til Bortsalg af Plantørboligen med tilhørende Tjenestelod i Grindsted Plantage.

Kontorchef Johansen forelagde og motiverede Forslaget. Plantøren i Grindsted Plantage, Assistent Jens Holt bor nu i det mest afsides Hjørne af Plantagen. Han har omtrent $^3/_4$ Mil til Grindsted, og der er langt til Veje. Han har derhos klaget over, at Landbruget ikke kan svare sig for ham, særlig fordi han paa Grund af Plantørgaardens afsides Beliggenhed ikke kan sælge sin Mælk til noget Mejeri, hvorhos det er vanskeligt for ham at faa Tjenestefolk til et saa afsides Sted. Plantøren har derfor ansøgt om enten at maatte faa Tilladelse til at bortforpagte Avlsbruget eller, at hele Ejendommen maa blive solgt fra Plantagen, og at der i Stedet bygges en ny Bolig til ham paa et mere passende Sted. Forslaget gaar ud paa, at det nuværende Plantørsted med Tjenestejord sælges, og at der i Stedet i den sydlige Del af Plantagen opføres en ny Plantørbolig. Stødende op til Plantagen findes her et Areal Agermark, som kan faas ved Magelæg med et Stykke Plantagen tilhørende Mose. Her vil der være gode Betingelser for at lægge Boligen, da der hurtig kan indrettes en Have. Det vil være bedre end at tage et Stykke raa Hede fra Plantagen. Hvis en saadan Ordning kunde gennemføres, vilde det være en stor Fordel for Plantøren, der saa kom til at bo lige ved Grindsted By, nær Veje og nær den fremtidige Station. Hans Børn kunde saa gaa i Skole i Grindsted, hvor der findes en Mellemskole. Hvis han nu vil have Børnene i Skole, maa de gaa $^3/_4$ Mil hver Dag, og det kan i hvert Tilfælde kun de store Børn.

Der foreligger et Tilbud fra en Køber til Plantørboligen med Jordtilliggende ca. 77 Tdr. Ld. Tilbudet er paa 8000 Kr., hvad der maa siges at være ganske godt.

Forslaget gaar da ud paa, at der gives Bestyrelsen Bemyndigelse til at sælge Plantørboligen i Grindsted med samt 77 Tdr. Ld. dels opdyrket Jord, dels uopdyrket Mose og Hede og nogle Tdr. Ld. Plantning for en Sum af 8000 Kr. Hvilken Sum da anvendes til Opførelse af en ny Plantørbolig i den sydlige Del af Plantagen.

Kammerherre Lüttichau anbefalede Forslaget.

Derefter fulgte nogen Diskussion, hvorunder særlig *Direktør Hoppe* talte for, at Hedeselskabet skulde beholde Jorden, medens der alligevel byggedes en Plantørbolig i den sydlige Del af Plantagen, medens *Kammerherre Bech* og *Provst Thyssen* anbefalede Salget; den sidste henstillede tillige, at der ved den nye Bolig udlægges et Hedeareal af Plantagen til Opdyrkning til fremtidig Plantørlod.

Det vedtoges at søge Plantørboligen med ca. 77 Tdr. Ld. solgt for 8000 Kr. og at bygge en ny Bolig i den sydlige Del af Grindsted Plantage i Overensstemmelse med det forelagte Forslag.

9. Meddelelse om Forhandlinger med Moseselskabet.

For lukkede Døre gaves Meddelelse om Forhandlinger, der vare førte med Moseselskabet angaaende en eventuel Sammenslutning. Der var ikke opnaaet Enighed om Sagen mellem de 2 Selskabers Bestyrelser.

10. Forslag til nyt Lønningsregulativ.

Provst Thyssen forelagde Forslaget:

Ved det ekstraordinære Repræsentantskabsmøde i November ifjor blev der nedsat et Lønningsudvalg bestaaende af Gaardejer Lambert Hansen, Hofjægermester Lüttichau og Taleren som Formand. Udvalget vidste den Gang ikke rigtig, hvad det egentlig skulde gøre, og Tiden gik til ind i Marts, og vi stod ret uforstaaende overfor Opgaven. Udvalget indbød saa Skovrider Dalgas til et Møde om Sagen for at faa Stof, og Skovrideren mødte med et helt nyt Forslag, som man saa drøftede senere baade med Forretningsudvalget og Bestyrelsen. Forslaget gaar ud paa en gennemgaaende Lønforbedring. Der er jo blandt alle Tjenestemænd nu en Tendens til med god Grund at kræve mere Løn, og Hedeselskabets Mænd deler i denne Henseende Ønsker sammen med Statens Tjenestemænd, der jo nu næsten alle har faaet deres Løn meget forbedret. Forslaget gaar ikke ud paa en pludselig og stor Forbedring, men paa, at der fastsættes bestemte Lønklasser med fastsat Begyndelses- og Slutningsløn for hver Klasse. Desuden foreslaas, at der gives alle Funktionærerne et ekstra Løntillæg bestaaende af et Alderstillæg, saaledes at alle rykker to Aar frem i Anciennitet.

Da det har vist sig, at en Del af Funktionærerne er saa gamle, at de, hvis de skulde vente paa normal Stigning, aldrig vilde naa Slutlønnen, og da det dernæst blev oplyst, at mange sidder i trykkede Kaar, hvilket Hedeselskabet ikke kan være tjent med, har man ment, at Forbedringen alligevel maa komme nogenlunde snart. Der er derfor bleven fremsat det nævnte Forslag om straks i 1909 at give tre Aars Alderstillæg som en øjeblikkelig Forhøjelse og saa i 1911 begynde paa den normale Stigning. Merudgiften til 1923 vilde efter Forslaget blive ca. 16,000 Kr., idet alle de nuværende Funktionærer da vilde være paa Slutlønnen. Naar vi nu gaar til dette Løntillæg paa en Gang, vil Udgiften altsaa blive meget betydelig; men vi har forhørt i Ministeriet, og man er der forberedt paa et saadant Forslag.

En Del af Funktionærerne lønnes udelukkende af Hedeselskabet, dels med Pengeløn, dels med Bolig og Tjenestejord. Andre af Funktionærerne lønnes kun delvis af Hedeselskabet, medens private Plantageejere tilskyde en Del af Lønnen oftest i Form af Bolig og Jord.

Vurderingen af Emolumenterne (Bolig og Jord) er meget uensartet, hvorfor det har været vanskeligt at fastsætte Lønningerne, saa de kunde blive nogenlunde ens indenfor de forskellige Klasser. Man er nu bleven enig om at lægge 4 % af Ejendomsskylden til Grund som Værdiansættelse for Bolig og Jord. Indtægterne ved Plantesalg o. s. v. har man opgjort for hver enkelt, men disse Indtægter kan jo svinge meget, og de maa derfor reguleres fra Aar til Aar. Det maa i det hele nu ordnes saaledes, at enhver Funktionær ved, hvad han har at leve af, og hvad han kan faa, saalænge han staar i sin nuværende Klasse.

Tidligere kom Forhøjelserne nogenlunde paa bedste Beskub, selv om man maa tro, at Bestyrelsen vel overvejede hver enkelt, men det var utilfredsstillende for Funktionærerne. Dette Forslag gør deres Stilling langt mere betryggende.

Udvalgets Indstilling oplæstes.

Der kommer naturligvis nye Uligheder frem, som ikke kan afværges, men Funktionærerne vil sikkert blive mere tilfredse end hidtil, idet de nu kunne overse deres Stilling. Hermed anbefales Forslaget.

Kammerherre Lüttichau: Bestyrelsen ser med Glæde paa Forslaget. Vi er Udvalget taknemlige for Arbejdet og anbefaler Forslaget til Vedtagelse. Udvalget har gennemgaaet, siger det, alle Funktionærerne, men det har udelukket de 5 Afdelingsledere fra den almindelige Forhøjelse. Afdelingslederne sidder dog inde med det store Ansvar, og jeg kan ikke gaa bort fra denne Plads efter 10 Aars Samarbejde uden at stille Forslag om, at disse Mænd ogsaa faar et Tillæg. Jeg vil pege paa, at de i mange Aar ingen Tillæg har faaet, og at mange af Statens højtlønnede Embedsmænd ved de nu vedtagne Lønningslove har faaet ikke ubetydelige Tillæg til deres i Forvejen ret store Gager f. Eks Amtmænd, Jernbanemænd, Dommere o. l. Jeg tillader mig derfor at stille et Forslag saalydende:

Der ydes de nuværende Medlemmer af Forretningsudvalget et Løntillæg af 700 Kr. aarlig fra 1. April 1910 at regne.

Naar jeg ikke hidtil er fremkommen med dette Forslag, er det for ikke at hæmme Lønningsudvalgets Arbejde. Jeg nærer godt Haab om, at dette Forslag gaar igennem baade her og i Ministeriet.

Godsejer Lichtenberg: Tillæget kunde maaske fordeles paa nogle Aar. Jeg tillader mig at henstille dette til velvillig Overvejelse. Jeg under gerne disse Herrer dette Tillæg straks, men vi skal være forsigtige med at stille alt for store Krav.

Provst Thyssen: Udvalget har tænkt paa Forretningsudvalgets Medlemmer. Det er ikke af Uvillie mod disse Mænd, at vi ikke har taget dem med i vort Forslag; men vi vilde først se at gennemføre Forhøjelsen for de smaa Funktionærer, der trænge mest i Øjeblikket. Udvalget har heller intet imod Kammerherrens Forslag, der maaske lettest naas, naar det kommer efterhaanden. Jeg tillader mig at anbefale Godsejer Lichtenbergs Forslag.

Direktør Aggerholm var Udvalget taknemlig for Forslaget, men vilde foreslaa at vedtage baade Udvalgets og Kammerherrens Forslag.

Kammerherre Bech takkede Udvalget for dets vel gennemtænkte Forslag, der vilde styrke Selskabet og ønskede Selskabet til Lykke med disse Forslag.

Saavel Udvalgets som Kammerherre Lüttichaus Forslag vedtoges saaledes:

Lønningsregulativ for Hedeselskabet.

Lønningerne ere inclusive Emolumenterne samt inclusive, hvad der gennem Hedeselskabet oppebæres fra andre Ejere end Hedeselskabet. Tillæg gives hvert andet Aar indtil Maksimum er naaet.

	Nuværende Løn	Tillæg Størrelse	Fremtidig Løn	Tillæg Størrelse	Herunder
	ℳ	ℳ	ℳ	ℳ	
Forretningsudvalget .	4000—4500		5200		Dalgas, Johansen, Morville, Westh, Thomsen.
Kassereren	2000—3000	300	2000—3300	300	Iversen.
Kontorassistenter	800—1500	100	I. Mænd 1000-1800 II. Kvinder 800-1500	100 100	Jensen, Carlsen, Frk. Støttrup.
Skovridere I.........	2000—3500	300	2400—3800	300	Svendsen, Horneman.
Skovridere II...	1500—2500	200	1800—3000	200	M. Holt, Sørensen, Bruun samt herunder Forstkandidat Flensborg.
Plantagemaaleren .. .	3000		3000		Forstkandidat Sørensen, lønnes direkte af Staten.
Forstassistent I......	1200—1800	200	1500—2600	200	Nielsen, Stærmose, Heineth, J. Holt.
Forstassistent II....	800—1200	100	1000—1800	100	Bach, Nicolaisen, Winther, Haugsted, C. Christensen, F. Holt, Bloch, N. Nielsen, P. Christensen. Boldrup, Fischer.
Mosedistriktsbestyrere	1500-2400	200	1800—3000	200	Westergaard, Hjerk, Klintø, Mertz Nielsen, Feilberg, samt herunder Mag. Mentz.
Mose-ogMergelassist. I.	1500—2400	200	1500—2400	200	
Mose- og Mergelass. II.	1200—1800	100	1200—1800	100	Helms, Olsen Trentemøller.
Ingeniørassistent I...	1800—3000	300	1800—3600	300	Oprettes kun med een Post: Thalbitzer.
Ingeniørassistent II. .	1800—3000		1800—3000	200	Andersen.
Løst ansatte Ingeniørassistenter	1800		1800		Braae, Troelsen, Jørgensen.
Smaaplantningsassistenter	250—350	100	300—600	100	Madsen, V. Nielsen.
6 Plantører	800		800—1000	100	S. Jensen, Krogh, Christensen, Kr. Jensen, P. C. Christensen og E. Rasmussen.
1 Mosebestyrer og 1 Portner	1000		1000		Rasmussen og Mikkelsen.

11. Valg af Næstformand for Repræsentantskabet.

Landstingsmand Lauridsen foreslog at vælge Direktør Aggerholm og anbefalede varmt hans Valg.

Aggerholm valgtes enstemmigt til Næstformand.

Direktør Aggerholm takkede for Valget, som han dog kun ansaa som en ren Ærespost; saalænge den nuværende Formand fungerede, var der ingen Brug for en Næstformand.

12. Valg af Revisor og Revisorsuppleant.

Kammerherre Bech foreslog at genvælge Banebestyrer Holten. Revisorsuppleanten bør helst bo i København for at kunne være ved Haanden; det er vanskeligt for en Mand at komme ind i disse Regnskaber, og det kunde maaske derfor ordnes saaledes, at Suppleanten deltog lidt i Revisors Arbejde. Taleren bad om, at det maatte blive overladt Bestyrelsens Formand og ham at vælge Suppleanten.

Godsejer Lichtenberg mente ikke, at Bestyrelsen havde noget med den Sag at gøre.

Kammerherre Bech: Repræsentantskabet kan lægge Sagen i min og Bestyrelsens Haand og tage den Mand, vi indstiller. Jeg henstiller altsaa at genvælge Holten.

Holten valgtes enstemmigt paany til Revisor.

Kammerherre Bech: Med Hensyn til Suppleanten overlades det altsaa mig i Forening med Bestyrelsen at vælge denne Mand.

Direktør Aggerholm: Det kan godt efter Loven overlades disse Herrer at vælge Suppleanten.

Forslaget vedtoges.

13. Valg af to Medlemmer og en Suppleant til Kasse- og Regnskabsudvalget.

Kammerherre Bech ønskede at træde tilbage nu efter at være bleven Formand i Repræsentantskabet, men bad derimod om at genvælge Partikulier Søltoft.

Søltoft genvalgtes enstemmigt.

Provst Thyssen vilde vælge Kammerherren igen og kunde ikke forstaa, at det var forbudt at vælge Formanden, det fremgik i hvert Tilfælde ikke af Loven. Der er ingen Grund til ikke at genvælge Kammerherren. Derimod foreslog Taleren at vælge Landstingsmand Lauridsen som Suppleant.

Kammerherre Bech fandt det urimeligt ogsaa at skulle være Medlem af Kasseudvalget og vilde helst være fri ogsaa af den Grund, at Formanden let kunde komme til at staa uheldigt, hvis der blev Tale om Nægtelse af Godkendelse af Regnskab o. l.

Hofjægermester Lüttichau: Da Kammerherren er saa standhaftig, foreslaar jeg at vælge Direktør Hoppe og som Suppleant Gaardejer Lambert Hansen.

Til Medlem af Udvalget valgtes Direktør Hoppe og til Suppleant Landstingsmand, Fabrikant Lauridsen.

14. Valg af Repræsentanter i Henhold til Lovens § 6 2. Stk.

Kammerherre Bech: Skal vi nu vælge et eller flere Medlemmer; der er vist Stemning for at vælge i det mindste et Medlem nu.

Landstingsmand Lauridsen fandt, at Valgene alle burde udsættes til de nye folkevalgte Repræsentanter var valgt.

Kammerherre Lüttichau: Jeg foreslaar at vælge Folketingsmand Nørhave til Repræsentant. Han er levende interesseret i Hede- og Mosevæsen og er derhos Medlem af Folketingets Finansudvalg; det vilde være godt for Hedeselskabet at have en saadan Mand som Repræsentant; men han kan ikke vælges ved de almindelige Valg, da der i Forvejen er to Repræsentanter for Thisted Amt. Jeg synes, en god Gerning bør fremmes straks, selv om det kunde ske senere. Folketingsmanden vilde da kunde være til Stede ved det ekstraordinære Møde i Efteraaret, hvor der er en Del at tale med den Mand om. Jeg henstiller derfor at vælge den Mand straks.

Landstingsmand Lauridsen: Jeg vil gerne have Nørhave ind som Repræsentant, men kan ikke se, at det har meget at sige, om vi venter. Jeg ser ham overmaade gerne her.

Godsejer Branth vilde gerne støtte Kammerherrens Forslag om at vælge Nørhave med det samme. Vi er i vor gode Ret dertil.

Bankdirektør Aggerholm kunde ganske slutte sig hertil.

Godsejer Lichtenberg kunde ogsaa anbefale Nørhaves Valg nu. Vælger vi ham her i Dag, møder han i næste Møde, og det har Betydning at have ham til at fremføre vore Forslag for Rigsdagen.

Kammerherre Bech: Jeg synes, det er smukt, om vi nu vælger Nørhave, medens vi sidder paa den gamle Maade som Repræsentanter. Jeg stemmer for at vælge ham nu.

Provst Thyssen: Repræsentantskabet bestemmer selv, naar Valget af disse 5 skal foregaa, og jeg foreslaar, at vi foretager det ene Valg nu og udsætter de andre til senere.

Landstingsmand Lauridsen fastholdt sit Forslag om at udsætte alle Valgene.

Kammerherre Bech: Jeg synes ikke, vi kommer i Disharmoni med den nye Lov ved at foretage dette Valg nu. Jeg vil tillade mig at bede om Støtte for Kammerherre Lüttichaus Forslag.

Efter at det var vedtaget, at Valg skulde foretages nu, *valgtes Folketingsmand Nørhave til Repræsentant.*

15. Valg af to Bestyrelsesmedlemmer i Stedet for Kammerherre Lüttichau, der ønsker at udtræde af Bestyrelsen og i Stedet for Professor Schrøder, der er afgaaet ved Døden.

Kammerherre Bech oplæste en Skrivelse fra Kammerherre Lüttichau, hvori denne meddelte, at han paa Grund af sin fremrykkede Alder bestemt ønskede at nedlægge sit Mandat som Bestyrelsens Formand, dog vilde Kammerherren ganske overlade til Repræsentantskabet at bestemme Tidspunktet.

I den Anledning udtalte Kammerherre Bech: Idet jeg forelægger denne Skrivelse fra Kammerherre Lüttichau, føler jeg en stærk Trang til at udtale en Tak til Kammerherren. Dette lille Brev vidner om hans varme Interesse for Hedeselskabet, hans fine Takt og Hensynsfuldhed. Han har altid ofret sig, saa der ikke kom en Mislyd ind i Selskabet. Vi retter en inderlig Tak til Kammerherren ogsaa for det sidste Brev, der stiller os saa gunstigt. Vi takke alle Kammerherre Lüttichau hjertelig for hans Dygtighed og Energi og for alt, hvad han har udrettet for Selskabet. Vi sige med et fuldt Hjerte, at vi ønske inderligt, at Deres gamle Dage maa blive bestraalede af en lys Sol og haabe, at De vil betragte os alle her som Deres gode Venner.

Kammerherre Lüttichau takkede for de smukke Ord og vilde ønske, at Hedeselskabet maatte gaa fremad og vilde altid følge det med de bedste Ønsker.

Kammerherre Bech: Bestyrelsen skal altid bestaa af 3 Medlemmer, der vælges af Repræsentantskabet. Hvis Bestyrelsen ikke er fuldtallig, skal der ved det første Repræsentantskabsmøde vælges en Mand. Da vi nu er stillet saaledes, at Kammerherre Lüttichau vil beholde sit Mandat, saalænge vi ønsker det indenfor en rimelig Tid, foreslaar jeg, at vi udskyde Valg af Bestyrelsesmedlemmerne til de nye Valg af Repræsentanterne ere foretagne.

Godsejer Branth: Vi er baade berettigede og forpligtede til nu at foretage Valgene. Det vil se underligt ud, at vi ikke som hidtil kan foretage Valg; men at Bestyrelsen skal sidde ufuldstændig til Oktober. Jeg foreslaar, at Valget foretages nu.

Direktør Hoppe vilde henvise til Lovens § 9.

Direktør Aggerholm: Et saadant Tilfælde som det foreliggende er ikke forudsat. Det forekommer mig, at der er god Grund til at lade de mange nye Repræsentanter faa Indflydelse paa Valget af de nye Bestyrelsesmedlemmer. Jeg stemmer derfor for Udsættelse.

Landstingsmand Lauridsen vilde ogsaa foreslaa Udsættelse.

Provst Thyssen: Tilfældet er aldeles eksceptionelt og kan ikke indtræffe senere. Jeg foreslaar ogsaa Udsættelse.

Godsejer Branth: Af Hensyn til mine Kolleger tager jeg mit Forslag tilbage.

Kammerherre Bech: Takkede Branth, fordi han tog sit Forslag tilbage og satte Udsættelsen under Afstemning. 11 stemte for Udsættelsen, ingen imod.

Bestyrelsesvalget udsattes derefter til det ekstraordinære Møde, der vil blive afholdt efter, at de nye Repræsentanter er valgt.

16. Forskellige Meddelelser.

Kammerherre Lüttichau vilde meddele, at Konseilspræsidenten havde tilkaldt Skovrider Dalgas og sendte gennem Dalgas den glædelige Meddelelse, at Kongen og Dronningen vil bese Selskabets Arbejdsfeldt ved Herning den 31. Juli, Taleren bad derfor om at maatte optræde som beskikket Vært under Besøget og anmodede Repræsentanterne om at møde talrigt paa Studsgaard Station den 31. Juli Kl. 9½ Fmd. Repræsentanterne kunde anmelde deres Deltagelse i dette Møde til Hovedkontoret.

Kammerherre Bech syntes, at det var en glædelig Meddelelse og opfordrede til at give talrigt Møde i Studsgaard.

17. Valg af Stedet for næste Aarsmøde.

Landstingsmand Lauridsen foreslog, at der først tages Bestemmelse herom ved det ekstraordinære Møde i Viborg.

Lambert Hansen vilde gerne foreslaa Ribe som Sted for næste Aarsmøde. Ribe-Egnen er meget interessant, der findes store nye Plantageanlæg og Engene og Digerne, hvortil kommer selve Byen, der jo er meget interessant.

Hofjægermester Lüttichau foreslog at udsætte Bestemmelsen.

Kammerherre Bech satte Forslaget om Udsættelse under Afstemning.

9 stemte for Udsættelsen til det ekstraordinære Møde i Viborg.

Udsættelsen var dermed vedtaget.

Kammerherre Bech: Hermed er altsaa Mødet sluttet denne Gang. Jeg vil tillade mig at bringe D'Hrr. min bedste Tak, fordi De ere mødte og har deltaget i Forhandlingerne.

Efter Mødet var alle Deltagerne af Byraadet i Ringkøbing inviteret til Souper paa Hotel Ringkøbing. Denne lille Fest var særdeles vellykket, og der holdtes Taler for Hedeselskabet og Byraadet.

Den 25. Juni om Morgenen Kl. 8½ samledes en Del af Repræsentanterne ved Jernbanestationen og begav sig under Ingeniør Thomsens Førerskab ud til det nylig købte Meilbygaard Mergelleje, der besaas med Interesse. Ingeniøren forklarede Anlæget af de forskellige Arbejder, Sporanlæget til Ringkøbing o. s. v.

Kl. 10 vendte man tilbage til Ringkøbing, hvor Frokosten indtoges, hvorefter Repræsentanter, Bestyrelse og en Del af Ringkøbing Byraad, hvilke sidste var inviterede af Hedeselskabet, paa Vogne foretog en Udflugt gennem en Del Hedeplantager til Skjern. Der kørtes Kl. 11 fra Hotel Ringkøbing, og Turen gik først igennem Femhøj Sande Plantage, der hører

under Klitvæsenet, og hvor man saa en Del Løvtrækulturer, Eg og Bøg efter Gran og Fyr. Derfra kørtes til Schuberts Plantage, der er anlagt af Købmand Schubert i Ringkøbing. Hr. Schubert har selv foretaget det meste Arbejde ved Beplantningen og testamenterede ved sin Død Anlæget til Ringkøbing By, der benytter det som Lystanlæg. Med Interesse besaas her forskellige smaa Haveanlæg inde i Plantagen. Herfra gik Turen til Velling Plantage, der ejes af et Aktieselskab, hvis Bestyrelse modtog Selskabet ved Plantørboligen. Man stod dog ikke her af Vognene men fortsatte Turen igennem Plantagen. Fra Velling kørtes til Plantagen Mourier Petersen, der ejes af Plantningsselskabet »Steen Blicher«. Her besaas den nye Plantørgaard, hvor Skovrider Dalgas gav en Del interessante Oplysninger om Plantagen og dens Tilblivelse. Fra Plantørgaarden kørtes igennem en Del Kulturer af Gran og Fyr plantet i Render, der var gravede af Fanger. Paa Vejen passeredes Fangebarakken. Endvidere passeredes igennem den 33 Aar gamle Løvstrup Plantage, der nu næsten er Skov. Her indtoges Forfriskninger under et lille Hvil, der holdtes for at bese en ualmindelig stor Langdysse. Samtidig besaas det Heibergske Børnehjem, Hejbergsgave, der ligger ved Plantagen, og hvor der huses ca. 50 Børn hele Aaret. Fra Løvstrup kørtes til Deibjerg Plantage, der ejes af Hedeselskabet. Man stod ikke af Vognene, men kørte igennem en Del ganske unge Kulturer, forbi Plantørgaarden, der er under Ombygning. Undervejs passeredes en Fangebarak, der mindede om, at ogsaa i denne Plantage udføres en Del af Arbejdet ved Hjælp af Fanger. Igennem Deibjerg Plantage fortsattes over i Deibjerglund Plantage. Man kørte her igennem vellykkede 12—15 Aar gamle Kulturer af Rødgran og Hvidgran og fortsatte derefter til Skjern, hvor den interessante Hedetur afsluttedes med en Fællesspisning, hvorefter Deltagerne ud paa Aftenen skiltes for at rejse hver til sit.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 15. **10. August.** **1908.**

Indhold. Ordensdekorationer ved Hedeselskabet. — Hedeselskabets Repræsentantskab. — Repræsentantvalget. — Statens Tilskud til Hedeplantager i 1907. — Kongebesøget i Hedeselskabets Plantager ved Herning den 31. Juli d. A. — Regnskabsoversigt pr. 30. Juni 1908.

Ordensdekorationer ved Hedeselskabet.

Under sit Besøg i Plantagerne ved Herning den 31. Juli d. A. har Hs. Majestæt Kongen benaadet Medlem af Hedeselskabets Bestyrelse, Godsejer de Lichtenberg til Hessel, R. af Db., og Skovrider Dalgas, R. af Db., med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Hedeselskabets Repræsentantskab.

Ved Hedeselskabets Repræsentantmøde valgtes i H. t. Selskabets Lov § 6 2. Stk. Folketingsmand Nørhave, Vuust, til Repræsentant, hvilket Valg Hr. Nørhave har modtaget.

Repræsentantvalget.

I Anledning af Spørgsmaal vedrørende Valgene, som ere fremkomne paa forskellig Maade, skal Bestyrelsen oplyse, at da Selskabets Lov er optaget i Tidsskriftet for Juli Maaned,

og da Lovens § 6, 5. Stk. udviser Ny-Valgene, som skulle foregaa, og Paragrafens sidste Stykke Maaden, hvorpaa Stemmegivningen finder Sted, samt da den med Tidsskriftet udsendte og vedhæftede samt i Indholdsfortegnelsen indregistrerede Stemmeseddel indeholder Oplysning i Henseende til Suppleringsvalget for Sjællands Stift — finder Bestyrelsen, at Lovens Fordring er sket Fyldest ved den Fremgangsmaade, der er iagttaget.

P. B. V.
C. Lüttichau.

Statens Tilskud til Hedeplantager i 1907.

1. Distrikt (Vendsyssel).

Nr.			Kr.
37	Skaarupgaard	Plantage	40
70	Skindbjerg	do.	90
176	Sdr. Elkjær	do.	260
418	Lindet	do.	100
474	Tillæg til Dybvad	do.	250
503	Østergaard	do.	10
504	Elisehøj	do.	320
529	Vester Tolne	do.	25
875	Møgelbjerg	do.	575
912	Bøgsted	do.	200
1095	Lyngsaa	do.	50
1100	Vestbjerg	do.	25
1172	Sdr. Elkjær Søbakken	do.	40
1210	Dyrheden	do.	270
1246	Kindrup	do.	100
1293	Skarpholt	do.	200
1457	Margrethelund	do.	550
1496	Bækken	do.	35
1497	Mølholt	do.	90
1511	Mølskovgaard	do.	20
1569	Højsands	do.	55
1578	Engebækgaard	do.	200
1579	Volstrup Sparek.	do.	125
1580	Hals Ladegaard II	do.	15
1593	Tornhøj	do.	30
	At overføre...		3675

Nr.			Kr.	Kr.
	Overført...		3675	
1594	Stagsted Interessentskabs	Plt.	115	
1664	Skelgaardens	do.	80	
1665	Klaaske	do.	15	
1672	Kjelgaard	do.	325	
1697	Tykskov	do.	65	
1698	Stangsager	do.	125	
1699	Stenhøje	do.	170	
1700	Vandsted sdr.	do	15	
1702	Sæbygaards	do.	450	
1705	Skydebane	do.	5	
1765	Skallerup Storg.	do.	20	
1766	Sdr. Hestvang	do.	15	
1767	Brdr. Winthers	do.	80	
1825	Vester Hørby	do.	35	
1826	Holtegaard	do.	135	
1839	Marehalm	do.	25	
1887	Ravnbakke	do.	20	
1892	Øster Hjulskov	do.	85	
1893	Øster Skovhus	do.	35	
1897	Ane Maries Minde	do.	70	
1900	Lille Grindsted	do.	30	
1920	Dalhuset	do.	360	
	Ialt 1. Distrikt...			5950
	At overføre...			5950

				Kr.
			Overført...	5950

2. Distrikt (Aalborg og Randers Amter).

Nr.			Kr.
33	Sønderholm	Plantage	130
52	Guldbæk-Hæsum	do.	120
259	Thinggaard	do.	200
382	Solhøj	do.	80
412	Riishøj	do	15
630	Gl. Viffertsholms	do.	150
740	Demstrup	do.	100
814	Ormegaards	do.	180
965	Allestrupgaard	do.	900
966	Spentrupgaard	do.	50
1001	Kjæragergaards	do.	200
1069	Toftelund	do.	40
1079	Hald	do.	55
1121	Fladbro Skov	do.	300
1149	Søndermark	do.	20
1198	Marienhøj	do.	200
1208	Trudsholm	do.	160
1378	Vaar	do.	325
1383	Hedelund	do.	350
	At overføre...		3575

Nr.			Kr.
	Overført...		3575
1397	Langdalens	Plt.	500
1444	Udbyhøj	do.	140
1470	Vivebrogaards	do.	150
1499	Lerchenfeldt Bjerges	do.	160
1502	Blichers	do.	460
1506	Nordskov	do.	125
1596	Tranum	do.	410
1682	Ørnebjerg	do.	15
1684	Thomasminde	do.	40
1763	Ensomhed	do.	30
1768	Budsted	do.	180
1770	Udbyovre Yderhede	do.	330
1771	Mølhøj	do.	100
1841	Ormagergaard	do.	25
1867	Hald Thostrup	do.	25
	Ialt 2. Distrikt...		6265

3. Distrikt (Viborg og Aalborg Amter).

Nr.			Kr.
289	Stenrøgel	Plantage	30
295	Vadum	do.	160
508	Lyssen store Hede	do.	160
705	Sjørring Bakker	do.	40
864	Holmgaard	do.	60
1025	Helstrup	do.	35
1028	Skibelund	do.	45
1133	Røggelhøj	do.	20
1229	Mølgaard	do.	25
1352	Damgaard	do.	50
1353	Himmestrup	do.	40
1354	Fastruplund	do.	25
1445	Nyholdt	do.	15
1446	Skovhus	do.	15
1448	Overgaard	do.	50
1449	Løvskal	do.	25
1486	Sandagergaard	do.	165
1547	Stanghede	do.	10
1552	Riis	do.	15
1581	Brunkul	do.	50
1584	Stenkildehøj	do.	5
1585	Nørredal	do.	30
	At overføre..		1070

Nr.			Kr.
	Overført...		1070
1587	Hersom Præstegaard	Plt.	25
1597	Krogedal	do.	10
1598	Trend	do.	210
1681	Spangsund	do.	35
1687	Raadal	do.	40
1748	Lundholm	do.	110
1750	Taarupgaard	do.	385
1757	Knudstrup	do.	20
1762	Sunddal	do.	15
1774	Vedhoved	do.	10
1831	Vorde Bauneh.	do.	100
1832	Gilbakke	do.	10
1842	Frydenlund	do.	15
1844	Krejbjerg	do.	140
1846	Hald Hovedgd.	do.	400
1847	Christiansm.	do.	500
1905	Rise	do.	300
1921	Toftdal	do.	20
	Ialt 3. Distrikt...		3415
	At overføre...		15630

ℳ

Overført... 15630

4. Distrikt (Aarhus og Randers Amter).

Nr.			ℳ
40	Hjøllund-Bredlund	Plt.	1900
133	Nedergaard	do.	525
158	Sondrup	do.	170
352	Hørbylunde	do.	60
370	Koutrup	do.	30
417	Vistoft	do.	70
714	Ellemandsbjerg	do.	20
716	Vestre Dalsgaard	do.	40
765	Granhus	do.	120
768	Nørreaas	do.	10
823	Vilholdt nordre	do.	25
900	Grane	do.	700
1063	Højlund	do.	160
1174	Moselund	do.	125
1179	Siellenfeld	do.	200
1221	Trinlovn	do.	20
1225	Saxild	do.	65
1260	Skjærbæk	do.	1805
1274	Kongsø	do.	2200
1521	Vestbirk	do.	250
1530	Hygild	do.	160
1531	Over Kodallund	do.	100
1563	Keilstrup	do.	150
	At overføre...		8905

Nr.			ℳ
	Overført...		8905
1573	Raadv.Kjærsg.	Plt.	185
1674	Christianslund	do.	120
1689	Florisminde	do.	45
1690	Fladkjær	do.	160
1692	Baks	do.	25
1712	Hallundbæk	do.	95
1713	Nortvig	do.	25
1736	Bagerfaldet	do.	40
1779	Løvet Skov	do.	280
1780	Kildegaard	do.	25
1861	Vagttang	do.	135
1863	Langbjerggrd.	do.	170
1865	Klosterlund	do.	15
1868	S. Vissing Overgaard	do.	25
1870	Barnhøj	do.	65
1871	Harildgaard	do.	900
1874	Kidmosegaard	do.	90
1876	Kjærshovedgd.	do.	330
1916	Lykkebjerggd.	do.	90
1922	Otto Mønsteds	do.	240
1923	Provstlund	do.	700

Ialt 4. Distrikt... 12665

5. Distrikt (Ringkøbing Amt.)

Nr.			ℳ
17	Hareskov	Plantage	250
20	Skovbjerg	do.	300
29	Borris Aktie	do.	245
46	Aaberggaards	do.	60
214	Ørre	do.	325
252	Haunstrup	do.	10
312	Brande	do.	130
342	Høgild Nedergaard	do.	80
486	Røgen	do.	45
547	Peder Hages	do.	30
598	Brejning	do.	10
601	Haraldslund	do.	130
686	Lindebjerg	do.	15
732	Viumgaards	do.	40
738	Bjørslev	do.	900
750	Ryde Kom.	do.	50
756	Godthaab	do.	60
784	Væggerskilde	do.	20
802	Tavlborg	do.	65
845	Vinding-Vind Kom.	do.	90
860	Søgaard	do.	15
909	Troldhede	do.	20
	At overføre...		2890

Nr.			ℳ
	Overført...		2890
931	Stokholm	Plt.	50
1006	Røjgaard	do.	40
1031	Myremalms	do.	1300
1032	Sandfeld	do.	330
1034	V. Hallundbæk	do.	15
1087	Lindbjerggaard	do.	360
1088	Idomlund	do.	30
1092	Ravnsbjerg	do.	30
1112	Hale	do.	10
1114	Grønlund	do.	20
1137	Fasterholt	do.	750
1138	Gedhus	do.	860
1196	Søndermark	do.	40
1209	Østerbjerg	do.	25
1214	Holtegaard	do.	20
1244	Svensgaard	do.	65
1310	Nørre Risager	do.	775
1313	Bjerre	do.	110
1335	Store Sandbæk	do.	25
	At overføre...		7745

At overføre... 28295

		ℳ
	Overført...	28295

Nr.			ℳ
		Overført...	7745
1350	Madumflod	Plantage	75
1388	Nørre Holmgaard	do.	85
1424	Hedegaard	do.	20
1425	Assinggrøn	do.	20
1426	Karlsmose	do.	20
1429	Birkmose Østergd.	do.	25
1434	Mourier Petersen	do.	2000
1435	Jyndevad	do.	650
1437	Fjederholt søndre	do.	130
1442	Ulvedal	do.	40
1443	Anna Margrethe	do.	90
1454	Skovgaard	do.	20
1455	Stauning Kom.	do.	40
1474	Stubbergaard	do.	225
1490	Ebbensgaard	do.	15
1491	Raahøj	do.	20
1551	Lillebæk	do.	105
1566	Vemb Præstegaard	do.	25
1599	Borris Præstegaard	do.	80
1600	Gammel Kro	do.	20
1602	Schous	do.	55
1605	Mellemhøj	do.	10
1606	Storehøj	do.	90
1608	Eiram	do.	150
1610	Skjern Præstegaard	do	80
1653	Harrietslund	do.	240
1668	Gudenhøj	do.	65
1669	Rotviglund	do	10
1670	Ørre Simmelkj. Kom.	do.	70
1711	Lystlund	do.	20
1715	Baggesbjerg	do.	290
1716	Nobæk	do.	65
1752	Kiddal-Klink-Nørh.	do.	130
		At overføre...	12725

Nr.			ℳ
		Overført...	12725
1782	Husted	Plt.	120
1783	Rejkjær Sande	do.	350
1784	Hebro	do.	220
1785	Inger Maries Minde	do.	10
1787	Carlslund	do.	50
1788	Jeannette	do.	80
1811	Saphøj	do.	110
1812	Romvig	do.	10
1815	Blaakjær	do.	55
1816	Timring	do.	120
1817	Drantum	do.	25
1819	Søhalegaard	do.	10
1821	Nybohøjene	do.	260
1836	Havballe	do.	80
1848	Hyldal	do.	165
1850	Vesterskov	do.	20
1851	Marieholdt	do.	40
1852	Kaisdal	do.	50
1875	Ø. Nykirke	do.	30
1881	Lille Haarsbj.	do.	180
1882	Blaakjærhus	do.	25
1884	Grimstrup	do.	80
1891	Spillemands	do.	30
1894	Trekløveret	do.	350
1896	Snærlund Krat	do.	275
1902	Sørvad	do.	40
1904	Ø. Ramskov	do.	55
1925	Ørre ny	do	200
1926	Sdr. Thalund	do.	40
1931	Rind-Søby	do.	150
1932	Birkedam	do.	30
		Ialt 5. Distrikt...	15985

6. Distrikt (Ringkøbing og Ribe Amter).

Nr.			ℳ
28	Paabøl	Plantage	560
116	Kruses	do.	20
246	Pallesminde	do.	25
247	Ølgod	do.	150
266	Lydum	do.	80
267	Malle	do.	35
270	Vestergaard	do.	35
282	Orten	do.	230
309	St. Nørhebo	do.	15
330	Stauskjær	do.	55
362	Sønder Hede	do.	15
436	Højskole	do.	5
440	Vester Gundesbøl	do.	30
		At overføre...	1255

Nr.			ℳ
		Overført...	1255
441	V. Enighedsl.	Plt.	55
554	Dyreby	do.	35
696	Ølgod Kom.	do.	80
895	Lønne Hede	do	20
948	Lønborggaard	do.	650
979	Lyne	do.	10
980	Harelund	do.	10
981	Andal	do.	10
982	Borris-Faster Kom.	do	80
		At overføre...	2205

	At overføre...	44280

Kr.
Overført... 44280

Nr.			Kr.
	Overført...		2205
984	Øster Pagaard	Plantage	30
985	Vester Pagaard	do	10
1066	Vestergaard	do.	25
1139	Rahbekgaard	do.	35
1140	Kirkegaard	do.	10
1158	Nørre Lydum	do.	60
1182	Øster Debel	do.	40
1200	Skulbøl	do.	30
1201	Chr. Vads	do.	60
1202	Aagaard	do.	25
1222	Vostrup Hemmet	do	80
1337	Gjellerup	do	195
1338	Gjellerupholm	do.	20
1339	Nørre Bork	do.	110
1341	Margrethelund	do.	30
1416	Nørre Nebel	do.	100
1417	Assenbæk	do.	85
1420	Outrup	do.	200
1421	Vejrup	do.	30
1611	Frøstrup	do.	310
1646	Blaabjerg	do.	60
1697	Foersomho	do.	15
1676	Sebjerg	do.	75
1677	Toftum-Bavnehøj	do.	5
	At overføre...		3845

Nr.			Kr.
	Overført...		3845
1678	Skovlyst	Plt	70
1686	Aarre	do.	10
1718	Obling	do.	10
1719	Aalling nordre	do.	25
1731	Paabøl	do.	150
1732	Blaakilde Mølle	do.	10
1756	Risbjerg Hede	do.	50
1777	Nielsensminde	do.	10
1778	S. Vium Bjerge	do.	25
1789	Paabøldal	do	10
1790	Helle Biltoft	do.	260
1791	Tofts	do.	130
1853	Hjullund	do.	15
1855	Anelund	do.	80
1895	Lydumgaard	do.	180
1899	Lysholt	do.	90
1903	Esbøl	do.	10
1908	Egvad Aktie	do.	540
1909	Nr. Bøel Aktie	do	220
1933	Krageris	do.	20
1934	Bjergmose	do.	20
1935	Heimdal	do.	550

Ialt 6. Distrikt... 6330

7. Distrikt (Ribe Amt).

Nr.			Kr.
1	Hovborg	Plantage	100
7	Starup	do.	160
45	Høllund-Søgaard	do.	1850
85	Staushede	do.	125
318	Hesselho	do.	15
497	Elbæk	do.	25
624	Skødegaard	do.	20
661	Baldersbæk	do	900
666	Aalling	do	20
700	Rygbjerg	do.	55
722	Fromsejr	do	1450
811	Slauggaard	do.	550
818	Revsing Hede	do.	25
967	Frederiksnaade	do.	100
970	Ballebæk	do.	10
971	Askjær	do.	10
1083	Eghøj	do.	25
1084	Kragelund østre	do.	5
1106	Lundgaard	do.	500
1107	Tegnhøj	do.	25
1108	Klelund Byes	do.	10
1109	Stenbjerghus	do.	85
	At overføre...		6065

Nr.			Kr.
	Overført...		6065
1111	Skejbanke	Plt.	65
1123	Moltkenborg	do.	5
1124	Nordbæk	do.	60
1186	Ravnhøj	do.	25
1189	Vester Thorsted	do.	50
1190	Margrethenb.	do.	10
1192	Over Moltkenb.	do.	10
1232	Karolinesynde	do	45
1233	Grøndal	do.	25
1235	Fitting	do.	55
1276	Vollund	do.	10
1279	Elkjær	do.	20
1291	Skovsende-Starup	do.	360
1298	Hoffmannsfeldt	do.	85
1327	Siam	do.	650
1328	Hundebøl	do.	15
1329	Tofterup	do.	10
1346	Guldbergsm. n.	do.	45
	At overføre..		7610

At overføre... 50610

		Kr.
	Overført...	50610

Nr.			Kr.
	Overført .		7610
1348	Vollundgaard	Plantage	25
1393	Bastlund østre	do.	10
1438	Knorborg	do.	40
1533	Debellyst	do.	35
1535	Østerlund	do.	10
1536	Karensminde	do.	5
1539	Tagesminde	do.	10
1540	Honolulu	do.	135
1556	Skjeldes	do.	105
1565	Godthaab	do.	15
1571	Tranflodhus	do.	10
1575	Marielund	do.	10
1612	Grønbjerg	do.	105
	At overføre...		8125

Nr.			Kr.
	Overført ..		8125
1658	Gravlund	Plt.	10
1667	Hjortebjerg	do.	15
1679	Hofmanslyst	do.	15
1721	Krogager	do.	15
1746	Washington	do.	195
1792	Amhedegaard	do.	100
1793	Thorsted	do.	25
1820	Spjarup	do.	45
1824	Dalagergaerd	do.	540
1834	Granhøj	do.	25
1857	Solbakke	do	150
1878	Resenhus	do.	300
1936	Lihegaard	do.	200
	Ialt 7 Distrikt...		9760

8. Distrikt (Ribe og Vejle Amter).

Nr.			Kr.
2	Give	Plantage	160
350	Stilde	do.	225
514	Hundsbæk	do.	65
659	Tirslund	do.	75
701	Sdr. Farup Bjerge	do.	45
794	Givskud	do.	25
810	Vrenderup	do.	10
918	Damgaard	do	115
	At overføre...		720

Nr.			Kr.
	Overført...		720
1439	Aalund	Plt.	400
1614	Langager	do.	20
1835	Breinholternes	do.	360
1858	Grimstrup Krat	do.	80
1938	Granly	do.	105
1940	Givskud-Vestergaard	do.	200
	Ialt 8. Distrikt...		1885

9. Distrikt (Ribe og Vejle Amter).

Nr.			Kr.
173	Lille Morsbøl	Plantage	25
199	Hundhøj	do.	10
307	Nørlund	do.	20
510	Frodeslund	do.	130
726	Ringgive Kom.	do.	40
739	Utoft Kom.	do.	395
953	Sølund	do.	25
1147	Klostersminde	do.	30
1278	Nollund	do.	25
1400	Guildal	do.	175
1401	Sdr. Omme	do	1250
1404	Ulken Nørregaard	do.	25
1405	Egsgaard	do.	60
1406	L. Karlskov	do.	25
	At overføre...		2235

Nr.			Kr.
	Overført...		2235
1410	Aageslund	Plt.	160
1583	Søborg	do.	25
1617	Hyvild	do.	40
1685	Uhe	do.	70
1695	Stenager	do.	10
1722	Trindkjær	do.	5
1737	Rægelund	do.	10
1889	Ringgive Præstegaards	do.	70
1910	Askjær østre	do.	70
1941	Vester Elkjær	do.	180
1942	Lille Brande	do.	215
	Ialt 9. Distrikt...		3090
	At overføre...		65345

Kr.
Overført... 65345

10. Distrikt (Randers Amt)

Nr.			Kr.
775	Hedegaard	Plantage	10
776	Bjergegaard	do.	15
867	Vilhelminelyst	do.	50
868	Marielund	do.	15
923	Justminde	do.	40
973	Fuglsang	do.	30
1052	Ø. Thustrup søndre	do.	20
1053	Ø Thustrup nordre	do.	25
1055	Bjergbakke	do.	80
1085	Kipp's	do	80
1160	Ørbækgaard	do.	325
1161	Skærvad søndre	do.	15
1163	Marielund	do.	10
	At overføre ..		715

Nr.			Kr.
	Overført .		715
1164	Estruplund	Plt.	35
1167	Hevringholm	do.	105
1241	Lillehøj	do.	75
1253	Skærvad Mølle	do.	20
1254	Skærvad nordre	do.	70
1365	Fuglsang Pollerev	do.	35
1543	Ormshøj	do.	10
1553	Fruerslund	do.	920
1619	Skarnæs	do.	130
1879	Juelsminde	do.	10

Ialt 10. Distrikt... 2125

11. Distrikt (Thisted Amt).

Nr.			Kr.
463	Dover	Plantage	155
658	Morsø Sdr.herreds	do.	275
936	Høiriis	do.	60
1257	Sjørring Hede	do.	100
1281	Faartoft	do.	20
1307	Nørhave	do.	15
1380	Oddersbøl	do.	95
1431	Øsløs Hede	do.	110
1432	Bisgaard	do.	40
1433	Snekkebjerg	do.	80
	At overføre...		950

Nr.			Kr.
	Overført...		950
1488	Vejerslevgaard	Plt.	10
1545	Aagaard	do.	200
1620	Klim Klit	do.	260
1800	Legindbjerge II	do	160
1872	Knudsbjerg	do	135
1873	Kanstrup	do.	40
1898	Kronborg	do.	80
1943	Lyngs Drag	do.	50

Ialt 11. Distrikt... 1885

12. Distrikt (Øernes Amter).

Nr.			Kr.
1266	Marre	Plantage	45
1351	Mosegaard	do.	220
1461	Rasmussens Minde	do	430
1478	Stovby	do.	80
1487	Øen Egholms	do.	70
1492	Brameklevens	do.	40
1546	Øretange	do.	20
1576	Bøtøgaard	do.	370
1625	Buskysminde	do.	210
1626	Rendebjerg	do.	10
1630	Skovmaalet	do.	10
	At overføre...		1505

Nr.			Kr.
	Overført...		1505
1632	Jordebjerg	Plt.	45
1641	Rullehøj	do.	30
1652	Sortegaard	do.	50
1726	Store Ernebjerggaard	do.	220
1804	Ringholm	do.	180
1805	Fladsaa	do.	230
1859	Bommersholt	do.	70
1860	Ourø	do.	145
1945	Svanninge Bjerge	do.	80

Ialt 12. Distrikt... 2555

Opmaaling af nye og færdigmeldte Plantager og Tegning af Deklarationsrids 4622,17
Tinglæsning af endelig Fredskovspligt paa færdige Plantager 54,51

Ialt udbetalt... 76586,68

Kongebesøget i Hedeselskabets Plantager ved Herning den 31. Juli 1908.

Paa Repræsentantmødet i Ringkøbing den 24. Juni d. A. meddelte Kammerherre Lüttichau, at Konsejlspræsidenten havde tilkaldt Skovrider Dalgas og igennem Skovrideren sendte den glædelige Meddelelse, at Kongen og Dronningen vilde bese Selskabets Arbejdsfelt ved Herning den 31. Juli. Kammerherren anmodede derfor om at maatte optræde som beskikket Vært under Besøget og bad Repræsentanterne om at møde talrigt paa Studsgaard Station den 31. Juli.

Den 31. Juli om Morgenen ved Otte Tiden samledes paa Studsgaard Station Hedeselskabets Bestyrelse, en Del af Repræsentanterne, de stedlige Funktionærer og enkelte særligt indbudte Funktionærer. Endvidere vare mødte Amtmand Dons fra Ringkøbing, Herredsfoged Siersted fra Herning samt flere Medlemmer af Herning Sogneraad, der af Hedeselskabet vare indbudte til at deltage i Kongeturen.

Studsgaard Station var smukt pyntet med Flag og Granguirlander, og paa Perronen stod endvidere opstillet Egnens Honoratiores med Sogneraadet i Spidsen. Udenfor Stationen holdt i en lang Række Vogntoget, der skulde føre Kongen og Følget gennem Hedeplantagerne; der var ialt 25 Vogne.

Kl. ca. 8,55 rullede Kongetoget op for Stationen. I den første Vogn befandt sig Hs. Majestæt alene, medens de øvrige kongelige Personer, Dronningen, Prinsesserne Thyra og Dagmar samt Prins Gustav havde Plads i den næste Vogn.

Kammerherre Lüttichau bød Kongen „Velkommen“ og udbragte et med kraftige Hurraraab besvaret „Leve“ for Hs. Majst. Kongen.

Kammerherren præsenterede derefter Repræsentanter og Funktionærer, der var opstillede paa Perronen, for Kongen, der hilste paa hver enkelt. Imidlertid var ogsaa Hds. Majst. Dronningen og de øvrige kongelige Personer traadte ud af Toget, Dronningen, der førtes af Kammerherre Bech, lod sig ligeledes hver enkelt af de Tilstedeværende forestille, medens Prins Gustav og Prinsesserne gik rundt og selv hilste paa Forsamlingen.

I Kongens Følge var Konsejlspræsidenten, Hofdame Frøken Wedell-Heinen, Kabinetssekretæren, Geheimeetatsraad Rosenstand, Admiral Bardenfleth, Ceremonimester, Grev Brockenhuus Schack, Livlæge, Prof. Block og Kaptajn Holten.

Udenfor Stationen bød Sogneraadsformand P. M. Jensen Kongen „Velkommen" til Studsgaard.

Man steg derefter til Vogns, idet hver Deltager forinden fik udleveret et Kort med Vognens Nr. og en Bordplan med Angivelse af, hvor han skulde tage Plads under Frokosten paa Høgildgaard.

Netop som det lange Vogntog satte sig i Bevægelse, brød en voldsom Regnbyge løs. Dette var dog forudset, og man havde i de kongelige Vogne anbragt store Køreparaplyer, som dog forøvrigt kun kom til Anvendelse her, idet Vejret senere klarede op, og den næste Byge først indfandt sig under Frokosten. Resten af Dagen var Vejret godt, men blæsende.

Kongen kørte sammen med Kammerherre Lüttichau og med sin grønne Jæger paa Bukken. I næste Vogn fulgte Dronningen med Kammerherre Bech og derefter Prinsesserne med Godsejer de Lichtenberg samt Prins Gustav med Hofdame, Frøken Wedell-Heinen og Direktør Aggerholm.

Igennem den smukt pyntede Studsgaard By kørte man nu ad Høgildgaard til. Langs Vejen var med Mellemrum anbragt Dannebrogsflag, der smeldede lystigt i den friske Vind og her i det øde, flade Landskab gjorde storartet og festlig Virkning.

Igennem en endnu utilplantet, mager og sandet Del af Jyndevad Plantage kørte man til de historiske Hjortsballehøje, hvor man gjorde Holdt og besteg den store Høj med Hedeselskabets Mindesten fra Jubilæet i 1891. — Her bød Kammerherre Lüttichau Majestæterne et hjerteligt „Velkommen" paa Heden og henledte Opmærksomheden paa, at man her fra Højen saa ud over et samlet Plantagekompleks paa over 5000 Tdr. Land, udelukkende anlagt af og ved Hedeselskabet. Han mindede om, at her for 40 Aar siden var Hede og alene Hede med en enkelt lille ussel Gaard, hvorimod man nu ser over en frodig opvoksende Skov, omgivet af mange Gaarde og Huse, medens Herning, Hedens Hovedstad, breder sig i Baggrunden mod Nord. Herning havde i 1866 kun ca. 100 Mennesker, men er nu en By paa ca. 6000 Indbyggere og kan for en Del takke Hedeselskabet for sin Vækst. Taleren mindede om, at man her stod paa et for Hedeselskabet historisk Sted. Her var det, Oberstløjtnant Dalgas egentlig lagde Grunden til sit store Værk og begyndte de første Plantninger, og mange Gange har Dalgas staaet paa denne Høj og set ud over Heden og lagt Planen for dens Nyttiggørelse. Man har fra Højen her Udsigt over et Areal som Fyns Land, et storslaaet og smukt Panorama, som man faa Steder i Landet finder Mage til.

Kammerherren gav derefter Ordet til Skovrider Dal-

gas, der i et livligt og interessant Foredrag skildrede Hedeselskabets Arbejde og dette Arbejdes Betydning som en Kulturfaktor, der af Øde og Ørken har skabt nyttebringende Kultur. Skovrideren skildrede, hvorledes Arbejdet i Plantesagen særlig gik ud paa at skabe Granskov paa Heden, og hvorledes man efterhaanden var kommen til det Resultat, at man kunde frembringe Granskov i Heden ved Hjælp af Bjergfyrren.

At Gran kan gro paa Heden, kan man se i de gamle Statsplantager, som nu ere Skove med over 80 Fod høje Graner. Da disse Skove blev anlagt, kendte man ikke Bjergfyrren, og det varede derfor længe, inden Granerne kunde vinde frem og faa Bugt med Lyngen; men det lykkedes dog tilsidst. Det var Oberstløjtnant Dalgas, der opdagede Bjergfyrren og dens Evne til at hjælpe Granen frem. Han kaldte den derfor Granens Amme, men der var den Fejl ved denne Amme, at den vilde „ligge Barnet“ ihjel, hvis man ikke passede paa. Taleren omtalte derefter, hvorledes man havde forsøgt med Sabling og Gennemhugning og Borthugning af Bjergfyrrene paa forskellige Udviklingstrin, indtil man nu endelig efter mange Forsøg var naaet til den rette Fremgangsmaade. Taleren pegede ud over det vældige Plantagekompleks og viste, hvorledes man overalt saa den lysere Granskov arbejde sig op mellem de mørke Fyr. Paa Vejen igennem Plantagerne vilde Deltagerne faa at se Plantninger, hvor Fyrren havde ødelagt Granen, fordi man var kommen for sent, og Plantninger, hvor Granen nu var i frodig Vækst efter at være befriet for sin besværlige Amme. Man vilde faa at se alle Overgangstrin i Udviklingen fra unge 10—12 Aar gamle Kulturer med den første Sabling af Fyrrene til 20—30 Aar gammel ren Granskov, hvor Fyrrene helt ere borte, og Mellemstadierne, hvor man ser de lyse Granrækker mellem de mørke, noget højere Fyr. — Der er det ved Granen, at den, selv om den har staaet trykket i mange Aar under Bjergfyrren, naar den faar Lys og Luft, straks begynder at udvikle sig; den faar kraftige grønne Skud med tæt Naalebesætning. — Af de samtidig plantede Graner og Fyr betragter man Fyrren som Forkultur for Granen.

Naar Fyrren har gjort sin Nytte, d. v. s. skabt en Skovsituation, hugger man den lyst, saaledes at de smaa Graner, der har staaet og vegeteret under den i mange Aar, nu kan komme frem. Fyrren har da ikke alene hjulpen til at omdanne Heden til Skovbund saaledes, at Granen nu kan gro, men den har imidlertid ogsaa givet Udbytte, baade Pæl og Pindebrænde, Tjære og Kul. — Taleren skildrede nu de forskellige Forsøg med at brænde Kul og Tjære af

Bjergfyrren og meddelte, at man nu var naaet til gennem denne Industri at faa et endog ret antageligt Udbytte af Bjergfyrhugsterne. I den seneste Tid var der endog i Færd med at opstaa en stor Pindebrændeindustri, idet man et enkelt Sted havde faaet opstillet en Maskine, der baade savede og kløvede Træet. Det var muligt, at man ad den Vej kunde opnaa endnu større Udbytte. Endvidere omtalte Skovrideren Plantagernes Betydning ved at skaffe Arbejde til mange Mennesker, først ved Plantning, senere ved Hugsten. Han skildrede, hvorledes de fattige Hedeboere her i Plantagerne kunde tjene Penge, som de kunde anvende til Driften af deres Ejendomme, og pegende ud over Landet paaviste han, hvorledes Huse og Gaarde laa tæt uden om Plantagerne. Man maatte ikke overse Plantagernes Betydning i denne Henseende. Arbejdet virkede opdragende og gav større Velvære her ude i denne fattige Egn.

Hedeselskabet har vist Befolkningen, at der kan udrettes meget selv paa daarlig Jord ved ihærdigt Arbejde, og Folk har villigt taget Lære, og naar man husker, at næsten alt, hvad man ser fra disse Høje, for 40 Aar siden var Hede, vil man forstaa, hvilket stort og ihærdigt Arbejde, der er udført af de fattige Hedeboere.

Foredraget blev paahørt af Majestæterne, de kongelige Personer og hele Forsamlingen med levende Interesse.

Hs. Majst. Kongen tog derefter Ordet og takkede i varme Ord Skovrider Dalgas for Foredraget, som havde baade interesseret og glædet ham og Dronningen meget. Hans Majestæt mindede om Oberstløjtnant Dalgas og om det store for Landet saa betydningsfulde Arbejde, Dalgas havde udrettet, og udtalte sin Glæde over dette Arbejde, der paa saa udmærket en Maade var taget op af den geniale Faders dygtige Søn; „Oberstløjtnant Dalgas' Navn vil bevares i Danmark, saalænge danske Hjerter slaar“.

Efter Opfordring af Kammerherre Lüttichau gav dernæst Skovrider Dalgas en Del Oplysninger om, hvad man saa fra Højene af Plantager, Kirker, Gaarde og Byer og meddelte, at man bl. a. nu herfra kunde se over 80 Gaarde i den nærmeste Egn, hvor der for 40 Aar siden kun fandtes fem. Her ved disse Høje stødte 5 store Plantager sammen, nemlig: Jyndevad Plantage, der ejes af Grosserer Nissen i København, Høgildgaard, tilhørende Godsejer Pontoppidan, Birkebæk Plantage, der ejes af Hedeselskabet, og Hareskov Plantage, anlagt af Baron Reedtz-Thott. Disse Plantager, der nu præsenterer sig for største Delen som frodig Ungskov, udgøre tilsammen omtrent 5500 Tdr. Land. Fra Højene kunde man endvidere se Gehejmekonferensraad Deuntzers store Plantage Fasterholt, en Del af Fjederholt

Plantage og i det fjerne Omridsene af de store Statsplantager paa Palsgaard Distrikt helt ved Nørre Snede og Eistrup.

Fra Hjortsballehøjene gik Turen ind i en Del af Høgildgaard Plantage gennem unge lovende Plantninger, snart Fyr, snart Gran og Fyr i Blanding, til Høgildgaard, hvor man atter stod af Vognene.

Ved Indkørselen til Gaarden stod paa den ene Side opstillet de københavnske Feriebørn, der ere anbragte paa Hedeselskabets Ejendom Hesselvig, og paa den anden Børnene fra Arnborg Skole. Børnene hilste de kongelige med jublende Hurraraab. Skovrider Dalgas førte nu Majestæterne med Følge ned til Tjæreovnene ved Høgildgaard, som han forklarede og foreviste. Ovnene vare i fuld Gang, en sort Røg vældede ud af Skorstenene, og den fede brune Tjære løb fra Ovnenes Bund ned i de dertil opstillede Kar. Med stor Interesse paahørtes Forklaringen om, hvorledes Ovnene bestaar af en indre Ovn, hvor Træet opstilles, afkortet i bestemte Længder (3 Fod), og en ydre Ovn, hvor Indfyringen sker. Den indre Ovn er forsynet med skraa Bund med en Rist, hvorigennem Tjæren flyder ud. Naar Brændingen er færdig, er Træet forvandlet til Trækul, der sælges i Mængde og til gode Priser til Gørtlere, Guldsmede, Sukkerraffinaderier, Svinefoder, Hønsefoder o. s. v. — Paa Pladsen saas desuden opstillet forskellige Produkter fra Plantagerne saasom præparerede Hegnspæle af Bjergfyr, Bundter af Optændingsbrænde, Naturmøbler og Træ hertil, forskellige Genstande og Redskaber forarbejdede af Bjergfyr og — ikke at forglemme — flere Sække med Trækul af forskellig Størrelse og Kvalitet.

Paa Forespørgsel oplyste Skovrider Dalgas her, at der i de sidste Aar, 1906 og 1907, aarligt i Høgildgaard Plantage var solgt for ca. 14,000 Kr. Effekter, og at Plantagen iaar havde givet et rent Nettooverskud af 2000 Kr. Ved Tjære og Kulbrænding kunde man skaffe en Netto-Indtægt pr. Favn af ca. 3,50 Kr., hvilket maatte anses for særdeles godt.

Kongen og Dronningen hilste derefter paa Høgildgaard paa Feriebørnene og Børnene fra Arnborg Skole. Kongen underholdt sig særlig med de københavnske Feriebørn og spurgte bl. a., om der var Mælkedrenge imellem; der meldte sig nogle Stykker hvoriblandt Mælkedrengen, der bragte Mælk til Amalienborg. Kongen morede sig meget herover og udtalte sin Glæde over endelig en Gang at faa sin Mælkedreng at se.

Efter at de kongelige Herskaber havde hilst paa Beboerne af Høgildgaard og forskellige af Egnens Folk, der

var kommen til Stede, begav man sig ned i Høgildgaards Have, hvor der var rejst et mægtigt Telt, hvor Hedeselskabet indbød til Frokost. — Her ved Frokosten indfandt sig tillige Kammerherreinderne Lüttichau og Bech.

Ved Bordet rejste Kammerherre Lüttichau sig og holdt følgende Tale:

„Det danske Hedeselskab bringer i Dag sin allerunderdanigste Hilsen til sin høje Protektor, Kong Frederik, der med Hds. Majst. Dronningen og Deres Kgl. Højheder aflægger Besøg paa Heden.

Deres Majestæt har vist Hedeselskabet stor Bevaagenhed baade ved Besøg tidligere og atter nu — i Plantningerne og i den nyerhvervede Administrationsbygning og fornemmelig ved at bifalde og tilskynde til, at Deres Majestæts Regering og Rigsdagen yder Støtte til Selskabet. Jeg aflægger paa Hedeselskabets Vegne den dybeste Tak til Deres Majestæt.

Hedeselskabet, der fra sin første Færd har virket stærkest i Jylland og sat sine Spor i næsten ethvert jydsk Sogn og efterhaanden har udstrakt sin Virksomhed til andre Landsdele, har dog intetsteds virket stærkere end netop i disse Egne, Deres Majestæt besøger paa Kongerejsen iaar.

Befolkningen har i disse Egne virket sammen med Hedeselskabet og med andre Institutioner. Og det glædelige Resultat, der fremkommer af denne Samvirksomhed, er, at efterhaanden hver Plet Jord benyttes, og at der paa Strækninger, hvor man tidligere end ikke tænkte paa at sætte Ploven i Jorden, allerede nu navnlig ved Mergeltilførselen, ofte fra fjerne Egne, er sat et intensivt Agerbrug i Værk.

Hvad tidligere en enkelt Mand, Oberstløjtnant Dalgas, udrettede saa at sige alene, fordi han var et Geni, det har nu flere dygtige teknisk uddannede Mænd nok med at bestride; jeg sigter her til Lederne af Plantningsvirksomheden, Mose- og Mergelvæsenet og den kulturtekniske Afdeling. Men Opgaverne ere jo ogsaa voksede og mangfoldiggjorte.

Jeg tillader mig at udtale Ønsket om, at Deres Majestæt fremdeles maa se Hedeselskabet virke med til, at Landsdelenes økonomiske Værdi øges, at Landet forskønnes, og at Selskabet maa have mange Venner og ingen Fjender, hvilket allerede Oberstløjtnant Dalgas fremhævede som en lykkelig Kendsgerning.

Deres Majestæt Dronningen bringer jeg ligeledes en dybtfølt Tak, fordi Deres Majestæt har villet underkaste Dem en anstrængende Rejses Besværligheder.

Deres Majestæt har med Hs. Majestæt Kongen foretaget Rejser til Kongeborge og Fyrstehuse trindt om i Europa.

Men sikkert stiller denne jydske Rejse og ikke mindst Hedeturen i Dag større Fordringer til Deres Majestæts Taalmodighed og Udholdenhed end hine Rejser.

Mit Haab er da, at Deres Majestæter maa taale Anstrængelserne og i den jydske Befolknings og Hedeselskabets Taknemmelighed maa finde en Erstatning for de bragte Ofre.

Og er end Naturforholdene i denne Egn mere imponerende ved de udstrakte Vidder end ved deres Skønhed, saa vil Deres Majestæt senere baade ved det sortladne Vesterhav og ved Limfjordens af skønne Naturomgivelser omkransede Vande se, at ogsaa Vest- og Nordjylland har sin Tiltrækning, ligesom ogsaa Befolkningens trofaste, alvorlige og dybe Karakter netop i Vestjylland vil tiltale Deres Majestæt og finde Forstaaelse og Genklang i Dronningens Hjerte.

Endelig retter jeg en varm Tak til Deres kongelige Højheder Prinsen og Prinsesserne med Ønsket om, at denne første Rejse i disse jydske Egne maa give Lyst til Gentagelser.

Idet jeg gentager min Tak for Besøget i Dag, udbringer jeg et „Længe Leve“ for Hs. Majst. Kong Frederik, for Dronning Louise og for Deres kongelige Højheder og hele det kongelige Hus.

De leve!

Paa Kammerherre Lüttichaus Tale svarede Hs. Majestæt Kongen omtrent saaledes:

Paa Dronningens og egne Vegne bringer jeg Dem vor hjerteligste og varmeste Tak. Vi har ikke kunnet tænke os at rejse til Jylland i Aar uden at komme til Hedeegnene, og vi er glade ved at være kommen igennem de smukke Plantager.

Det har været Dronningen og mig en stor Glæde at færdes her i Dag og komme sammen med den kære Befolkning, der har modtaget os med saa stor Hjertelighed og Venlighed.

Det er mange Aar siden, at jeg kom her igennem Egnen, og siden er der sket store Forandringer. Meget sank i Graven med Kong Christian, men hans store Kærlighed og Troskab til Jylland og Hedesagen er gaaet i Arv til mig. Jeg er stolt over ligesom min Fader at være Hedeselskabets Protektor, og jeg nærer som han den samme levende Interesse for Selskabets Virksomhed. Gid Hedeselskabet maa blive sine gamle Traditioner tro, og at Hedesagen maa blive som hidtil en sand Folkesag, som alle omfatter med den største Interesse, og som viser os, at hvor der er Enighed

blandt Folket, der sætter den store og gode Frugter. Leve Det danske Hedeselskab!

Under Frokosten havde der udenfor Teltet samlet sig en Mængde af Egnens Folk, der vilde se Kongen. Da der pludselig brød en stærk Regnbyge løs og trommede mod Teltlærredet, sendte Kongen Skovrider Dalgas ud for at sige, at han ønskede, at Damerne skulde komme ind i Teltet. Kongens venlige Opfordring blev hurtig efterkommet, og Kongen nikkede og smilede venligt til Bønderpigerne og Konerne, og der bredte sig hurtig en hyggelig og fornøjelig Stemning over hele Forsamlingen, medens man nød Kaffen og Cigarerne.

Efter Bordet besaas Høgildgaards smukke store, velholdte Have med de mange gamle Træer, og de Kongelige udtalte gentagne Gange deres Beundring over, hvad menneskelig Flid og Snille kan udrette selv paa saa golde Jorder som her.

Kongen og Dronningen underholdt sig endnu nogen Tid med Feriebørnene, Arnborg Skolebørn og Egnens Folk.

Kongen underholdt sig bl. a. længe med en gammel Veteran fra 64, præsenterede sin Søn for ham og takkede ham for, hvad han havde gjort for Landet. Ved Afskeden lod han Ceremonimesteren overrække Veteranen et Guldtyvekronestykke, som denne synlig glad gemte.

Da de Kongelige havde forladt Teltet, var alle Børnene Hedeselskabets Frokostgæster.

Kl. 1 steg man igen til Vogns, og det var Meningen, at alle skulde have været til den store Høj Skallebjerg.

Uheldigvis forsvandt Vognene med de Kongelige pludseligt, medens hele Resten af Vogntoget blev holdende paa en Skovvej uden at kunne komme videre. — Deltagerne gik derved glip af en lille smuk Højtidelighed ved Skallebjerg. Kammerherre Lüttichau bad nemlig Hds. Majestæt Dronningen om Tilladelse til at kalde denne lyngbevoksede Bakke „Dronning Louises Høj“ til Minde om Dronningens kærkomne Besøg her i Plantagen. Dronningen gav villigt sit Samtykke, og i samme Øjeblik blev et sammenrullet Dannebrogsflag foldet ud paa Flagstangen paa Toppen af Bakken. Ejeren, Godsejer Pontoppidan, takkede for Tilladelsen og udtalte, at denne Høj altid skulde faa Lov til at ligge urørt og lyngklædt som et Minde om Heden.

Vi haabe, at dette lille Offer til Hedens Poesi vil glæde Jeppe Aakjær, der sørger saa meget over, at Hedeselskabet ødelægger Heden og forvandler den til prosaiske Agre og gode Naaleskove paa Bekostning ganske vist af Poesien, og vi ere dristige nok til at hævde, at vi finde, at gode Agre

og velbyggede Gaarde mellem mørke Naaleskove ogsaa har deres Poesi, foruden at de ere nok saa nyttige.

Deltagerne steg nu atter til Vogns for at køre til Skovrider Dalgas' Hjem, Birkebæk Skovridergaard. Undervejs samledes hele Vogntoget igen, og ad lange smalle Veje mellem Bevoksninger af Gran og Fyr snoede Vogntoget sig gennem Plantagerne. Langs de forskellige Kulturer var der opstillet malede Skilte med Angivelse af Anlægsaaret og andre Oplysninger. Deltagerne studerede med megen Interesse de forskellige Bevoksningers Udseende, idet de jo alle var en Demonstration af Foredraget paa Hjortsballehøjene.

Paa Vejen saa man bl. a. ogsaa et lille Parti ren Gran (uden Bjergfyr) plantet i Huller i raa Hede for 27 Aar siden. Granerne saa gule og syge ud og naaede endnu næppe over Lyngen; ikke langt fra dette Parti saas en betydelig yngre (18 Aar) Kultur med Gran og Bjergfyr i pløjede Render, hvor Træerne nu var over Mandshøjde og dannede en tæt Ungskov, hvor Bjergfyrren var i Færd med at forsvinde og overlade Pladsen til Granerne. Ligeledes passeredes et lille Forsøg med „Emeis" Rabatkulturer med ren Gran; ogsaa disse saa sørgelige ud og vil næppe nogen Sinde blive Skov. Man fik overhovedet et levende Indtryk af, hvilken betydelig Rolle Bjergfyrren spiller i Arbejdet paa Heden. De foreviste Kulturer vise, at det er næsten umuligt at frembringe Gran i raa Hede uden Bjergfyrrens Hjælp — i hvert Tilfælde inden for en rimelig Tid og med rimelig Bekostning. Langs Vejene var opstillet Knippelbrænde af Bjergfyr og Træ til Tjæreovnene og Kulmilerne, hvilke Effekter ogsaa i høj Grad fangede Tilskuernes Interesse.

Deltagerne vare enige om at give Skovrider Dalgas Ret i hans Udtalelse paa Hjortsballehøjene, at det store Spørgsmaal, Frembringelse af Granskov paa Hede, virkelig var løst. Der var ingen, der var i Tvivl om, at disse Plantager ville blive Granskove en Gang i Tiden.

Selv i de gamle 20—30-aarige Bevoksninger, hvor Bjergfyrrene har staaet alt for længe og tilsyneladende kvalt de smaa Graner, ser man, hvorledes Granerne grønnes under de mørke Fyr og brede sig over Bunden, efter at Fyrrene ere gennemhuggede.

I Birkebæk Plantage passerede man ogsaa nogle særdeles vellykkede ca. 25—30 Aar gamle Granbevoksninger, der vare anlagte paa gammel Agermark og oprindelig havde været blandede med Bjergfyr. Fyrren var nu næsten fuldstændig borthugget, saa at Kulturerne præsenterede sig som rene Granbevoksninger. Ogsaa ganske

unge moderne Kulturer i Reolpløjning paa Hede, anlagte som Blanding med Gran og Bjergfyr, passeredes.

Man saa Kulturer, hvor Bjergfyrren endnu ikke var sablet og altsaa endnu ikke havde udført sin Mission, og andre, hvor en første Sabling for at redde de betrængte Graner allerede var foretaget, og atter andre, hvor ogsaa den næste Sabling var udført. En aarvaagen Iagttager vil paa denne Tur have faaet et levende Indtryk af hele Hedeplantningens Historie fra de første famlende Forsøg med Gran og Gran og Bjergfyr til de ypperlige moderne Kulturer i velbearbejdet Jord under passende Pleje med Sabel og Økse; ligesom han ogsaa vil kunne høste Belæring af de mange forskellige Forsøg, der er gjort med Hensyn til Behandlingen af ældre Plantninger, hvor Bjergfyrren har taget Overhaand.

I Nærheden af Skovridergaarden passeredes en Del af Skovriderens Tjenestejord, hvor man fik Lejlighed til at beundre dels nogle udmærket smukke Hvidgranhegn om de forskellige Marker, dels de udmærket drevne Agre med Rug o. a.

Særlig en gul Lupinmark vakte almindelig Beundring blandt Byfolkene og Journalisterne, men den stod ogsaa ualmindelig smukt til de mørke Hvidgranhegn.

Ved Indkørselen til Birkebæk var rejst en smuk Æreport, og hele Gaarden var pyntet med Guirlander af Gran og Lyng. Skovriderens Frue og Familie modtog her de kongelige Gæster og Følge og førte alle ud i den smukke, velholdte Have, der med sine mange Løvtræer og Blomster syntes en hel Oase. Til Stede var her Oberstinde Dalgas, der blev komplimenteret af Kongen, og med hvem Dronningen underholdt sig længe. De Kongelige besaa med Interesse det smukke Anlæg om Gaarden og nød sammen med Turens øvrige Deltagere de fremsatte Forfriskninger. Under Opholdet her indmeldte Hs. kgl. Hjd. Prins Gustav sig som Medlem af Hedeselskabet.

Ved 3-Tiden brød man igen op for at køre ind til Herning. Køreturen til Herning formede sig til et helt Triumftog. Allerede straks oven for den høje Bakke ved Rind Plantage bragtes der Majestæterne den første Hilsen fra Hedens Hovedstad, idet der her langs Vejen stod opstillet et Cykletog af over 100 hvidklædte unge Damer og lige saa mange unge Mænd, alle med Dannebrogsflag i Hænderne og med blomstersmykkede Cykler. Under Hurraraab og Viften med Flagene lode de Vogntoget passere og fulgte derefter med Toget til Herning som Eskorte.

I Lind By var der langs Landevejen rejst en lang Flagallé, og Flagstængerne vare indbyrdes forbundne med

Granguirlander, ligesom der ogsaa tværs over Vejen var spændt Guirlander. Hele Arrangementet tog sig overordentlig festligt og nydeligt ud.

Jo nærmere Toget kom Herning, desto tættere blev Menneskemængden langs Vejen. I Tusindvis havde Herningenserne og Omegnens Folk givet Møde for at hilse paa Majestæterne.

Under jublende Hurraraab kørte Vogntoget ind gennem den festligt smykkede By til Banegaarden, hvor der var rejst en smagfuld Æreport for Majestæterne.

Her bød Sogneraadets Formand, Bankdirektør Yde, Majestæterne et Velkommen til Herning, der blev besvaret med livlige Hurraraab.

Kongen takkede hjerteligt for den smukke Modtagelse og hilste derefter paa de tilstedeværende Sogneraadsmedlemmer og forskellige Honoratiores samt paa Vaabenbrødrene, der havde givet Møde med Fane.

Om Eftermiddagen gav Herning Sogneraad i Anlæget en Middag til Ære for Majestæterne. Til denne Middag var bl. a. indbudt Hedeselskabets Bestyrelse og de Repræsentanter, der var med i Turen i Plantagerne, samt Kammerherreinderne Lüttichau og Bech.

Ved Ankomsten til Herning lod Kongen Godsejer Lichtenberg, Medlem af Hedeselskabets Bestyrelse, og Skovrider Dalgas kalde til sig og dekorerede dem begge med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. De vare begge i Forvejen Riddere.

Den overordentlig festlige Dag sluttede med, at de 100 hvidklædte Cykledamer og de 100 unge Mænd samt Medlemmerne af frivilligt Drengeforbund bragte Majestæterne et Fakkeltog i Anlæget ved Pontoppidans Mosestation og senere, da Majestæterne kørte til Jernbanen for at overnatte i Kongetoget, dannede Spalier langs Vejen.

C. E. Flensborg.

Regnskabsoversigt pr. 30. Juni 1908.

	Indtægt	Regnskab d. 30/6 1908		Budget for hele Aaret 1908			Udgift	Regnskab d. 30/6 1908		Budget for hele Aaret 1908	
		Kr.	Ø.	Kr.	Ø.			Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
I	Beholdning fra 1907	»	»	»	»	I	Underballance fra 1907	6011	07	6011	07
II	Bidrag fra Medlemmer og Institutioner. Statstilskud....	32446	»	98200	»	II	Administration og Inventarium	18700	12	38200	»
III	Indtægt af Tryksager	»	»	50	»	III	Tidsskrift og andre Tryksager	1602	23	4150	»
IV	Selskabets egne Plantageejendomme	21378	59	65300	33	IV	Selskabets egne Plantageejendomme	27649	70	61653	33
V	Selskabets øvrige Plantningsvirksomhed	84516	03	88075	»	V	Selskabets øvrige Plantningsvirksomhed	24781	73	123420	»
VI	Selsk. egne Moseejendomme..	25149	29	75699	19	VI	Selsk egne Moseejendomme ..	32935	47	68950	01
VII	Selskabets øvrige Mosevirksomhed..................	10611	»	25900	»	VII	Selskabets øvrige Mosevirksomhed	12109	28	28400	»
VIII	Den tekniske Afdeling.......	3550	»	14500	»	VIII	Den tekniske Afdeling.......	11446	35	24200	»
IX	Mergelvirksomhed	100316	49	103700	»	IX	Mergelvirksomhed	12954	03	104600	»
X	Adskilligt	1056	66	3548	»	X	Adskilligt	3965	75	7638	93
XI	Legater....................	1263	60	2045	82	XI	Legater	187	81	1515	»
	Summa Indtægt...	280287	66	477018	34		Summa Udgift...	152343	54	468738	34

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 16. **25. August.** **1908.**

Indhold. Overordentligt Repræsentantskabsmøde. — Valg af Medlemmer til Hedeselskabets Repræsentantskab. — Ordensdekorationer. — Nye Plantagearealer. — En Anmeldelse. — Tilgang af Medlemmer i 1908.

Overordentligt Repræsentantskabsmøde.

Fredag den 11. September afholder Hedeselskabet overordentligt Repræsentantskabsmøde Kl. $2^1/_2$ Eftermiddag paa Preislers Hotel i Viborg.

Valg af Medlemmer til Hedeselskabets Repræsentantskab.

Ved det foretagne Valg af nye Repræsentanter valgtes følgende:

For Hjørring Amt: Landstingsmand, Gaardejer Jens Sørensen, Saxager, med 1856 Stemmer.

For Aalborg Amt: Sagfører Olesen, Nørre Sundby, med 1856 Stemmer.

For Viborg Amt: Proprietær Hartz, Lundholm, med 1857 Stemmer, og Boghandler Ad. Jacobsen, Viborg, med 1139 Stemmer.

For Aarhus Amt: Købmand L. Hammerich, Aarhus, med 1134 Stemmer.

For Randers Amt: Godsejer A. Mourier-Petersen, Rugaard, med 1133 Stemmer, og Landbrugslærer Foghsgaard, Taastrupgaard, med 1110 Stemmer.

For Ringkøbing Amt: Pastor Terkelsen, Herning, med 1116 Stemmer.

For Vejle Amt: Lærer Balle, Sdr. Omme, med 1118 Stemmer.

For Fyen eller Lolland-Falster Stift: Højskoleforstander Kristensen-Randers, Ollerup, med 1134 Stemmer.

For Sjælland Stift: Driftsbestyrer Irminger, København, med 1126 Stemmer.

Derefter havde:

For Viborg Amt: Gaardejer Jens Kvorning, Norupgaarde, 726 Stemmer.

For Aarhus Amt: Driftsbestyrer Winge, Aarhus, 729 Stemmer.

For Randers Amt: Gaardejer A. Levring, Væth, 754 Stemmer, Gaardejer A. Vegger, Kousted, 702 Stemmer, Proprietær Schwensen, Trudsholm, 42 Stemmer.

For Ringkøbing Amt: Skovrider Helms, Feldborggaard, 756 Stemmer.

For Vejle Amt: Stiftamtmand Bardenfleth, Vejle, 752 Stemmer.

For Fyen eller Lolland Falster Stift: Gaardejer H. J. Hansen, Vejlby, 733 Stemmer.

For Sjælland Stift: Direktør Steensen-Leth, København, 742 Stemmer.

Desuden afgaves 23 spredte Stemmer paa 20 Medlemmer. Se iøvrigt nedenstaaende Opgørelse.

Oversigt over Stemmer,

afgivne ved Repræsentantvalget i August 1908.

	Gyldige Stemmer	Ugyldige Stemmer			Ialt afgivne Stemmer
		Ikke betalt Kontingent	Ikke underskrevne eller ikke Medlem	Afgivne 2 Gange af samme Medlem	
Sørensen, Saxager.	1856	140	68	71	2135
Olesen, N. Sundby.	1856	138	68	71	2133
Hartz, Lundholm..	1857	138	68	72	2135
Jacobsen, Viborg..	1139	68	27	37	1271
Hammerich, Aarhus	1134	71	26	36	1267
Mourier-Petersen, Rugaard........	1133	71	25	36	1265
Foghsgaard, Taastrupgaard......	1110	69	25	36	1240
Terkelsen, Herning	1116	70	26	36	1248
Balle, S. Omme...	1118	72	26	36	1252
Christensen-Randers, Ollerup....	1134	69	27	36	1266

	Gyldige Stemmer	Ugyldige Stemmer			Ialt afgivne Stemmer
		Ikke betalt Kontingent	Ikke underskrevne eller ikke Medlem	Afgivne 2 Gange af samme Medlem	
Irminger, Københv.	1126	71	26	37	1260
Kvorning, Norup ..	726	69	41	35	871
Winge, Aarhus....	729	65	41	35	870
Vegger, Kousted...	702	63	41	35	841
Levring, Væth	754	70	43	36	903
Helms, Feldborggd.	756	69	42	35	902
Bardenfleth, Vejle.	752	65	42	35	894
Hansen, Vejlby....	733	68	41	35	877
Steensen-Leth, Kbh.	742	66	42	35	885
Schwensen, Trudsholm	42	4	2	1	49

og desuden 23 Stemmer fordelt paa 20 Medlemmer.

Ordensdekorationer.

Under Hs. Majestæt Kongens Besøg i Herning dekoreredes Mølleejer N. Andersen, Kilde Mølle og S. Krøjgaard, forhen Gjellerup, med Dannebrogsmændenes Hæderstegn, paa Grund af deres fortjenstfulde Arbejde for Hedesagen.

Nye Plantagearealer.

Nr. 1935 A. Heimdal Plantage, ca. 224½ Td. Ld., i Houen Sogn, Nørre Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Papirhandler Adolf Levison i København. Arealet bestaar af Hede- og Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 1936 A. Lihegaard Plantage, ca. 401 Td. Ld., i Egtved Sogn, Jerlev Herred, Vejle Amt. Plantagen ejes af Fabrikant P. Petersen i København. Arealet bestaar af Agermark og Hede. I denne Plantage er optaget Nr. 1328 A. Lihe-

gaard Plantage, der derefter udgaar af Fortegnelsen.

Arbejdet ledes af Assistent Chr. Christensen.

Nr. 1937 A. Hoffmanns Familie Plantage, ca. 258 Tdr. Ld., i Hostrup Sogn, Skads Herred, Ribe Amt. Plantagen ejes af Familien Hoffmann i Esbjerg. Arealet bestaar af Hede- og Agermark.

Arbejdet ledes af Assistent P Christensen.

Nr. 1938 A. Granly Plantage, ca. 19 Tdr. Ld., i Givskud Sogn, Nørvang Herred, Vejle Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Søren Kristian Hansen, Givskud pr. Jelling. Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Smith.

Nr. 1939 A. Kiddegaard Plantage, ca. 12 Tdr. Ld., i Jellinge Sogn, Tørrild Herred, Vejle Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Ludvig Ewertz, Kiddegaard. Arealet bestaar af gammel Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Smith.

Nr. 1940 A. Givskud Vestergaard Plantage, ca. 14 Tdr. Ld., i Givskud Sogn, Nørvang Herred, Vejle Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Chr. Jens Jensen, Givskud pr. Jellinge. Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Smith.

Nr. 1941 A. Vester Elkjær Plantage, ca. 30 Tdr. Ld., i Ringgive Sogn, Nørvang Herred, Vejle Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Niels Peder Pedersen, V. Elkjær. Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Assistent J. Holt.

Nr. 1942 A. Lille Brande Plantage, 507 Tdr. Ld., i S. Omme Sogn, Nørvang Herred, Vejle Amt. Plantagen ejes af Sognepræst D. Richter, Raaby. Arealet bestaar for største Delen af Hede. I denne Plantage er optaget Nr. 1411 A., Lille Brande Plantage, ca. 25 Tdr. Ld., der derefter udgaar af Fortegnelsen.

Arbejdet ledes af Assistent J. Holt.

Nr. 1943 A. Lyngs Drag Plantage, ca. 79½ Td. Ld., i Lyngs Sogn, Refs Herred, Thisted Amt. Plantagen ejes af et Interessentskab, hvis Formand er Gaardejer Niels Riis, Lyngs. Arealet bestaar af stærkt gruset Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider Bruun.

Nr. 1944 A. Ubberup Plantage, ca. 15 Tdr. Ld., i Ubberup By, Tømmerup Sogn, Arts Herred, Holbæk Amt. Plantagen ejes af et Interessentskab, hvis Formand er Gaardejer Vilhelm Antonsen, Ubberup, Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Smith.

Nr. 1945 A. Svanninge Bjerge Plantage, ca. 16 Tdr. Ld., i Svanninge Sogn, Salling Herred, Svendborg Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Peder Jakob Pedersen, Svanninge pr. Faaborg. Arealet bestaar af Græsmark.

Arbejdet ledes af Skovrider Smith.

Nr. 1946 A. Lundebanke Plantage, ca. 12½ Td. Ld., i Toxværd Sogn, Hammer Herred, Præstø Amt. Plantagen ejes af et Interessentskab, bestaaende af Gaardejerne Lars Hansen, Ole Jensen, og Anders Kristiansen, alle af Toxværd. Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Smith.

Nr. 1947 A. Holmgaardens Plantage, ca. 15 Tdr. Ld., i Hyllebjerg Sogn, Aars Herred, Aalborg Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Hans Peter Hansen i Hyllebjerg. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Assistent Haugsted.

Nr. 1948 A. Vinterly Plantage, ca. 25½ Tdr. Ld., i He og No Sogne, Hind Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Fisker Morten Jeppesen, Ringkøbing. Arealet bestaar af Hede og gammel Agermark.

Arbejdet ledes af Assistent Bloch.

Nr. 1949 A. Heibølgaard Plantage, ca. 19½ Tdr. Ld., i Ølgod Sogn, Øster Herred, Ribe Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Hans Agersnap Larsen, Heibølgaard. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 1950 A. Grimlund Plantage, ca. 11½ Td. Ld., af Grimlund By, Hoven Sogn, Nørre Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Søren Chr. Christensen af Grimlund. Arealet bestaar af Hede og gammel Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 1951 A. Gribet Plantage, ca. 18 Tdr. Ld., i Oudrup By og Sogn, Slet Herred, Aalborg Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Lars Peter Andersen i Oudrup. Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Assistent Haugsted.

Nr. 1952 A. Ragesbjerg Plantage, ca. 31½ Td. Ld., i Sinding Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Sinding Kommune. Arealet bestaar af Hede og Agermark.

Arbejdet ledes af Assistent Winther.

Nr. 1953 A. Sdr. Elkjær (Møgelmose) Plantage, ca. 84½ Td. Ld., i Hammer og Horsens Sogne, Kjær Herred, Aalborg Amt. Plantagen ejes af Godsejer, Kaptajn H. Branth, Sdr. Elkjær. Arealet bestaar af Ager og Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider Horneman.

Nr. 1954 A. Trælsborg Plantage, ca. 58 Tdr. Ld., i Kobberup Sogn, Fjends Herred, Viborg Amt. Plantagen ejes af Gaardejer N. K. Nielsen, Aistrupgaard. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider Morville.

Nr. 1955 A. Blinkbjerg Plantage, ca. 10 Tdr. Ld., i Aadum Sogn, Nørre Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Peder Jensen, Blinkbjerp gr. Tarm. Arealet er dels Agermark, dels Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 1956 A. Ansagerbanke Plantage, ca. 46½ Td. Ld. af Agersnap By og Lindbjerg Hovedgaard, Ølgod Sogn, Øster Herred, Ribe Amt.

Plantagen ejes af et Interessentskab, hvis Formand er Husmand J. Chr. Hansen, Hedehuse pr. Ølgod St. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 1957 A. Hvilshøjgaard Plantage, ca. 11½ Td. Ld., i Ø. Brønderslev Sogn, Børglum Herred, Hjørring Amt. Plantagen ejes af Frk. Inger Møller Hvilshøjgaard. Arealet bestaar af Agermark. I denne Plantage er optaget Nr. 913 B. Hvilshøjgaard, ca. 12 Tdr. Ld., der derefter udgaar af Fortegnelsen.

Arbejdet ledes af Skovrider Hornemann.

Nr. 1958 A. Sejerslev Præstegaards Plantage, ca. 17 Tdr. Ld., i Sejerslev Sogn, Morsø Nørre Herred, Thisted Amt. Plantagen ejes af Sejerslev Sognekald. Arealet bestaar af Agermark.

I denne Plantage er optaget Nr. 1220 B. Sejerslev Præstegaard Plantage, ca. 17 Tdr. Ld., der derefter udgaar af Fortegnelsen.

Arbejdet ledes af Skovrider Bruun.

Nr. 1959 A. Karup Højlund Plantage, ca. 13½ Td. Ld., i Karup By og Sogn, Lysgaard Herred, Viborg Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Niels Philbert, Karup. Arealet bestaar af Ager og Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider Morville.

Nr. 1960 A. Øster Haarkjær Plantage, ca. 107½ Td. Ld., i Houen Sogn, Nørre Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Teglværksejer Chr. Nielsen, Aalborg. Arealet bestaar af Agermark og Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 1961 A. Skibild Østergaards Plantage, ca. 10½ Tdr. Ld. af Skibild By, Nøvling Sogn, Hammerum Herred. Ringkøbing Amt. Plantagen ejes

af Gaardejer Thomas Christen Olsen af Skibild. Arealet bestaar af bakket Hede og Agermark.

Arbejdet ledes af Assistent Winther.

Nr. 1962 A. Sejrup Plantage I, ca. 10½ Td. Ld., i Sejrup, Bindesbøl og Rahbek By, Aadum Sogn, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Kaptajn Jens Chr. Jensen Qvist, København. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 1963 A. Sejrup Plantage II, ca. 10 Tdr. Ld., i Sejrup, Bindesbøl og Rahbek By, Aadum Sogn, Nørre Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Kaptajn Axel Ebbe Duus, København. Arealet er Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 1964 A. Sejrup Plantage III, ca. 13 Tdr. Ld., i Sejrup, Bindesbøl og Rahbek By, Aadum Sogn, Nørre Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Premierløjtnant Frantz A. Buchwaldt, København. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 1965 A. Sejrup Plantage IV, ca. 10 Tdr. Ld., i Sejrup, Bindesbøl og Rahbæk By, Aadum Sogn, Nørre Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Kaptajn Rolf Kall, København. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Anmeldelse.

»Køkkenhaven«, en kortfattet Vejledning til Anlæg og Pasning, 33 Sider, af Carl Maribo, 1908, paa »Dansk Landbrugs Forlag«, Aarhus.

Forfatteren giver i denne lille Bog en god og praktisk Anvisning vedrørende alle de almindelige Spørgsmaal om en Køkkenhaves Anlæg og Pasning og giver en fortrinlig Vejledning paa mange Punkter, hvor adskillige Havedyrkere staa ret uforstaaende.

Forfatteren fremhæver saaledes Jordbehandlingen som en af de vigtigste Betingelser for at opnaa et godt Resultat af sit Arbejde. — Mange Havedyrkere indskrænke sig til blot at »grave« deres Have om Foraaret eller maaske tillige om Efteraaret, ligesom ogsaa mange, for at være grundige, af og til kulegraver deres Have, hvorved Madjorden, Mulden med alt dens omsættende Bakterieliv begraves og den raa Undergrund kommer op til Overfladen. I Modsætning hertil anbefaler Forfatteren Hollandskgravningen (d. v. s. Gravning i 2 Spademaals Dybde, men saaledes at Mulden forbliver øverst) hvert 3.—4. Aar, om Efteraaret og ellers almindelig Dybgravning med omhyggelig Rensning af Jorden om Efteraaret og en let nogenlunde overfladisk Gravning om Foraaret, efterhaanden som Haven skal tilsaaes.

Dernæst lægger Forfatteren stor Vægt paa Gødningsspørgsmaalet og gør opmærksom paa den værdifulde Afgrøde, en Køkkenhave kan frembringe, og at det saaledes er af største Vigtighed at tilføre Jorden rigelige og letoptagelige Gødninger, samtidig med at der gøres opmæksom paa, at ikke hele Haven behøver at gødes lige stærkt eller hvert Aar, naar man inddeler sine Have i Afdelinger og sorterer sine Planter, eftersom de ere mere eller mindre graadige.

Forfatteren giver herunder Oplysning om, hvilke Kunstgødninger og Mængder heraf, der passende kan anvendes paa Ler-, Sand- og Kærjord, hvor Haveejeren ikke har let Adgang til tilstrækkelig Staldgødning.

Endvidere gives ligeledes god Vejledning med Hensyn til Vanding, Lugning, Anskaffelse af Frø, Valg af Sorter m. m., foruden at Maaden, hvorpaa de enkelte Sorter udsaaes og behandles og opbevares, gøres til Genstand for udførlig Omtale.

I Teksten findes gode Afbildninger bl. a. af de til Havens Renholdelse særdeles praktiske Hjulhakker, Planet o. l.

Birkebæk, den 24. Maj 1908.

G. Heineth,
Assistent ved Hedeselskabet.

Tilgang af Medlemmer i 1908.

Institutioner.	Kr.
Ellingegaard & Klintsø, Aktieselskab, Højby. Sj.	4
Ulfborg Sogneraad	10
Ølgod Sogneraad	10

Aarhus Distrikt.

Hansen, M. B., Revisor, Aarhus	4
Nielsen, Th. Chr., Fuldmægtig, Aarhus	4
Petersen, Nørgaard, Prokurist, Aarhus	4
Stilling, Gerh., Direktør, Aarhus	4
Thomsen, Gaardejer, Bynksminde	4

Andsager Distrikt.

Nissen, H. P., Kroejer, Andsager	4

Brædstrup Distrikt.

Terkelsen, T., Pastor, Vinding	4

Ebeltoft Distrikt.

Hvid, Anders, Thorup Pakhus	4

Esbjerg Distrikt.

Lindstrøm, Esbjerg	4

Falster Distrikt.

Rasmussen, H. J., Inspektør, Næsgaard	4

Faaborg Distrikt.

Frandsen, F. L., Forpagter, Sandholt	4

Frederikshavn Distrikt.

Nalholm, P., Husejer, Ugilt	4

Grindsted Distrikt.

Andersen, M. Eg, Gaardejer, Rahbæksminde	4
Larsen, J., L. Brande	4
Madsen, J. Kr., Sognefoged, Skovsende	4
Møller, H. P., Grdr., Sogneraadsformand, Omvraa	4
Petersen, P. Th., Mølleejer, Omvraa	4

Helsingør Distrikt.

Møller, F., Værftschef, Helsingør	4

Hjørring Distrikt.	Kr.
Nielsen, Chr. H., Proprietær, Haugaard	4

Holbæk Distrikt.

Nielsen, Chr., Gaardejer, Arnakke 4

Holstebro Distrikt.

Bjerre, M. B., Gaardejer, Sir 4
Hansen, Proprietær, Hanbjerg Hovgaard 4
Kærgaard, N. Brandbjerg, Gaardejer, Lindbjerg 4
Pedersen, Henrik, Naur 4
Sidelman, Lærer, Nau 4
Stougaard, J. Nielsen, Gaardejer, Linde. Asp 4
Særkjær, P., Overgaard 4

Holsted Distrikt.

Kann, Skovrider, Klelund 4

Hoven Distrikt.

Beyer, J. Andersen, Kbmd., Hoven 4
Blinkenberg, A., Pastor, Hoven 4

København Distrikt.

Bøggild, B., Professor, København 4
Fugmann, Restauratør, København 4
Hs. kgl. Højhed Prins Gustav, København 4
Hansen, P. G., Assistent, København 4
Helmond, K., Kasserer, København 4
Lüttichau, E., Hofjægermesterinde, Charlottenlund 4

Mariager Distrikt.

Lind, M. Lærer, Enslev 4

Morsø Distrikt.

Larsen, Peter, Grdr., S. Draaby 4
Mehlsen, Lars, Grdr., Flade 4
Mouritsen, L. J., Husmd., Flade 4
Mielsen, P. Kr., Grdr., S. Draaby 4
Søndergaard, L., Grdr., Flade 4
Søndergaard, J. L., Flade 4

Nørre Snede Distrikt.

Jensen, Aaby, Chr., Elev, St. Hjøllund 4

Odense Distrikt.

Hansen, Forpgt., Vejrupgaard 4

Randers Distrikt.

Andersen, R. C., Partikulier, Randers 4
Nielsen, A. K. Grdr., Drammelstrup 4
Schmidt, Kammeraad, Randers 4
Stilling, H., cand. jur., Dronningborg 4
Vegger, A., Grdr., Amtsraadsmedlem, Kousted 4

Ribe Distrikt.

Hansen, A. N., Grdr., Lundagergaard 4

Ringkøbing Distrikt.

Lauersen, J. P., Konsul, Ringkøbing. 4
Thomsen, Tandlæge, Ringkøbing 4

Roskilde Distrikt.

Hansen, P., Grdr., Viby 4
Kristiansen, Kristian P., Kirke Hyllinge 4

Rønde Distrikt.

Jensen, Grdr., Sønderborg 4

Skanderborg Distrikt.

Kristensen, M. K., Konsulent, Skanderborg 4

Skern Distrikt.

Christensen, H., Grdr., Skern 2
Jepsen, H. Kragmose. Grdr., Hvirvelgaard 2

Skive Distrikt.

Rambusch, S., Distriktslæge, Sjørup 4

Snejbjerg Distrikt.

Thyssen. N., Proprt., Fjederholt. 4

Viborg Distrikt.

Christensen, M., Købmand. Viborg 4
Hedemann, Restauratør, Langaa 4
Jespersen, Sagfører, Viborg. 4

Ølgod Distrikt.

Hindhede, A., Grdr., Lem St. 4

Hovedkontorets Distrikt.

Jørgensen, Ax., Ing. cand. polyt., Viborg 4

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 17. **10. September.** **1908.**

Gave til Hedeselskabet.

I Anledning af, at Hedeselskabet har ydet Assistance ved den udførte Regulering af „Trolleborg Aa", der ogsaa er kommet nogle under Baroniet Brahetrolleborg hørende Enge tilgode, har Baroniets Besidder, Lensgreve Reventlow, tilstillet Selskabet en Gave paa 500 Kr.

Hedeselskabets Forretningsførere.

I Stedet for Skovrider Hecquet, der er afgaaet ved Døden, har Skovrider Svendsen, Hjedsbæk Skovridergaard pr. Støvring, overtaget Hvervet som Forretningsfører for Støvring Distrikt.

Nye Plantagearealer.

Nr. 1966 A. Sejrup Plantage V, ca. 10 Tdr. Ld., i Sejrup, Bindesbøl og Rahbæk By, Aadum Sogn, Nørre Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Premierløjtnant Thorkild Hansen, København. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Mergelsøgning og Mergel- og Kalktransport 1907.

I. Mergelsøgning.

Til 1ste Januar 1907 fratraadte efter eget Ønske Anders Østergaard som Mergelsøger for Hedeselskabet, og i hans Sted er antaget Statshusmand Anders Pedersen.

Selskabet lader i Reglen ikke søge hos Enkeltmand, men naar en Del Lodsejere i et Sogn eller en By indsende Andragende herom til Hedeselskabet, sender Selskabet Mergelsøgeren, saaledes at Selskabet lønner denne, men Beboerne give ham frit Ophold og forsyne ham med Medhjælp, samt hente ham fra og bringe ham til nærmeste Jernbane eller Dagvognsstation.

Ønskes Mergelsøgning foretaget af Enkeltmand, maa de direkte Udgifter dertil refunderes.

I Reglen besørges Mergelsøgning efter Tur.

Mergelsøgning har i 1907 fundet Sted saaledes:

Nr.	Sogn	Amt	Søgt hos Antal Lodsejere	Fundet Mergel Antal Steder	Brugt Dage	Udgift	
						Kr.	Ø.
1			1	0	1	12	80
2	Lem	Ringkøbing	3	3	3		
3	Velling	do.	1	3	1		
4	Durup	Randers	1	1	1	6	40
5	Brande	Vejle	1	1	1	7	50
6	Bryrup	Aarhus	1	5	5	29	10
7	Næsbjerg	Ribe	14	5	9	57	40
8	Lindknud	do.	5	3	8	42	80
9	Vammen	Viborg	4	5	2	8	00
10	Estrup	Aarhus	1	0	4	18	60
11	Ørum	Viborg	4	2	1	5	50
Ialt i 1907			36	28	36	188	10
Indtil 1907			4798	1632			
Til Udgangen af 1907			4834	1660			

II. Undersøgelse af Mergellejer.

Hedeselskabets Medvirken ved en mere indgaaende Undersøgelse af Mergellejer har i det forløbne Aar været paa-

kaldt et stort Antal Steder, saavel hvor det gjaldt Undersøgelse af Mergellejer, hvis Betydning var rent lokal, som Mergellejer, hvorfra Transport af Mergel skulde foregaa enten med transportable Mergelspor eller med Trafikbanerne.

Der er saaledes undersøgt Mergellejer i Bindeballe, Lyne, Rugholm, Engesvang, Skivild, Trøllund, Døvling, Yllebjerg, O. Feldborg og Lem. Fra sidste Sted var paatænkt Mergeltransport paa Statsbanen langs Vestkysten, og Lejet blev derfor undersøgt ved Dybdeboringer. Ved disse konstateredes imidlertid Lejets Ubrugbarhed til et saadant Foretagende, idet Mergelen viste sig afbrudt af ret betydelige Sandlag.

Endvidere er undersøgt Lejer af Kildekalk ved Æbeltoft og ved Bedsted, ligesom Bistand er ydet ved Bedømmelsen af Kalklejer ved Uglev, Hjerm og Mønsted.

III. Mergeltransport paa løse Sporbaner.

Mergelspor I i Vendsyssel afsluttede Arbejdet i V. Brønderslev i Juli og blev derefter flyttet til Bratten ved Frederikshavn, hvor det siden har arbejdet.

Mergelspor II har fremdeles arbejdet i Kølkær syd for Ikast, og et nyt Mergelspor IV blev anskaffet til Blaksmark nord for Varde.

Til	Transporteret Mergel i Kubikfavne			Transporteret Overjord i Kubikfavne		
	Indtil 1907	I 1907	Ialt	Indtil 1907	I 1907	Ialt
Ø. Brønderslev....	2725,7		2725,7			
V. Brønderslev....	1908,0	1148,2	3056,2			
Toftlund-Kølkær ..	401,1	1523,3	1924,4	435,5	332,8	768,3
Bratten-Jerup.....		396,1	396,1			
Til Udg. af 1907 ...	5034,8	3067,6	8102,4	435,5	332,8	768,3

Foruden de i Hedeselskabets Tidsskrift Nr. 20 1906 nævnte Andragender, er indkommet Begæring om Mergelspor fra:

Løbe-Nr.	Navn	Mergelleje	Mergel-analyse*)	Sporets Længde
24	Yllebjerg	Yllebjerg	25,77—36,04	ca. 15000 Al.
25	Hvelplund-Sdr. Omme	Hvelplund	13,98—15,38	— 12000 -
26	Gludsted-St. Bredlund	Gludsted	17,96	— 12000 -
27	St. Nørlund-Hallundbæk	St. Nørlund		7000 -
28	Skivild	Skivild	25,00	9000 -
29	Næsbjerg-Aarre	Aarre	28,8—35,8	16000 -
30	Faaborg-Aarre	do.		8 a 16000 -
31	Ansager	Ansager	11,1	12000 -

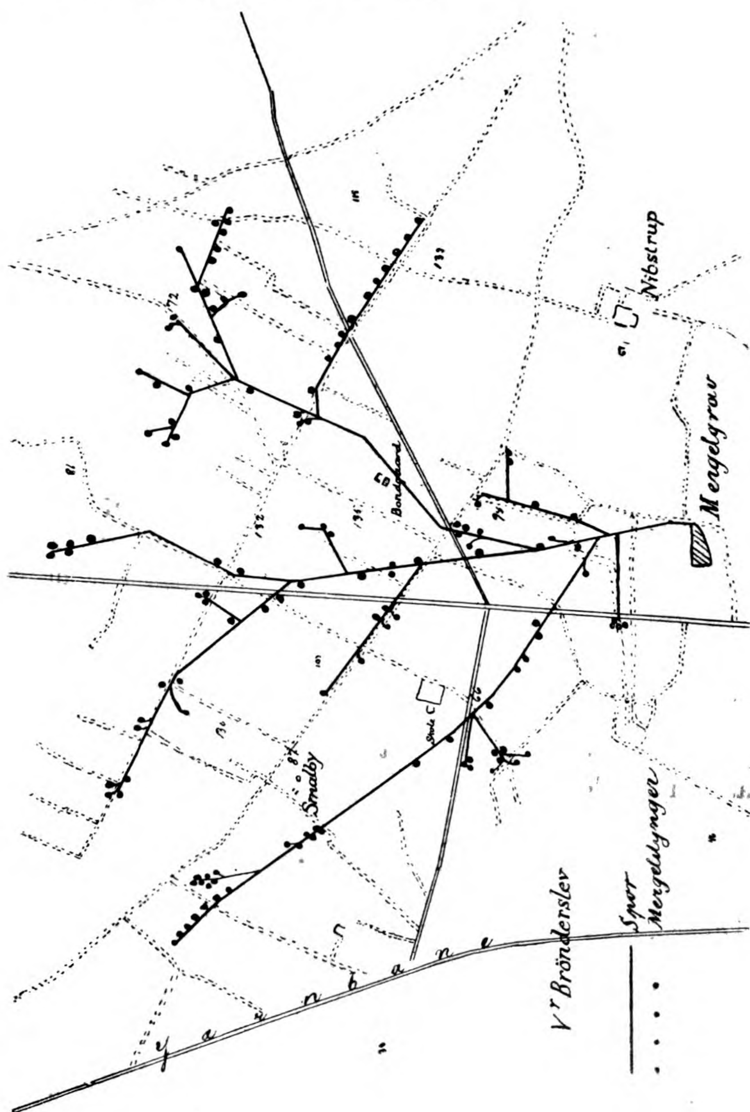
*) % kulsur Kalk i Tørstoffet.

Da det maatte betragtes som umuligt at skaffe hver enkelt af alle disse Andragere et Spor, har Hedeselskabet forsøgsvis truffet en Ordning i Vendsyssel, der efter alt at dømme kan føres videre ud og virke hen til, at alle kan faa Spor inden en alt for lang Aarrække, uden at dog Anskaffelsen af det nødvendige Spormateriel vil volde for store Vanskeligheder.

Ved et Møde i Frederikshavn den 2. Maj 1907 mellem Repræsentanter for Mergelskelskaberne i Vendsyssel og Hedeselskabet enedes man om, at Sporet i første Omgang kun maatte beholdes et Aar paa hvert Sted, men til Gengæld lovede Hedeselskabet, at ikke andre end de allerede anmeldte 7 Selskaber skulde komme i Betragtning ved Leje af Sporet, saaledes at dette Spor altsaa stilledes til Raadighed for disse Selskaber, saa længe de overhovedet ønske at benytte det.

En Ordning som denne, hvor et Spor altsaa lejes ud til en Kreds af Selskaber og vender tilbage til det enkelte Selskab efter en bestemt Tids Forløb, byder bl. a. den Fordel, at Interessenterne ikke behøve at aftage et større Kvantum Mergel, end de kan forbruge i Løbet af faa (5—7) Aar. Den vil jo nok medføre en Del ekstra Sporflytning, men da Kredsene søges samlede saa meget som muligt, bliver Ulemperne ikke større, end at Fordelene langt opveje dem. En nærmere Oversigt over de paatænkte Kredse vil kunne gives næste Aar.

M e r g e l t r a n s p o r t e n i V. B r ø n d e r s l e v sluttede som ovenfor nævnt i Juli 1907. I Tiden fra Februar 1906 er udkørt 27,508 Tipvognslæs = 3056,2 Kubikfv. Mergel (fast Maal), der iberegnet alle Udgifter har kostet Interessenterne 29,664 Kr. 54 Øre eller ca. 10 Kr. pr. Kubikfv. fast Maal. (36 Øre pr. Kubikalen).

Mergelens Fordeling fremgaar af hosstaaende Kort, hvoraf det ligeledes fremgaar (se Kotetallene), at Terrænet er meget bakket og har som Følge heraf krævet betydelig Trækkraft.

Interessenterne i V. Brønderslev forrente og afdrage Beløbet i 7 Aar. Saavel Renter som Afdrag tages i Følge Overenskomst med Egnens Andelsmejeri hver Gang af Medlemmernes Mejerioverskud, idet saa godt som alle Interessenter er Andelshavere i Mejeriet, og dettes Regnskab er baseret paa stort Overskud.

IV. Mergel- og Kalktransport paa Trafikbaner.

Hedeselskabet afholdt i Efteraaret en større Række Møder langs Vestkysten for at samle Mergelforbrugerne i Foreninger til Indkøb af Mergel- og Gødningskalk event. til selv at overtage Driften af Mergel- eller Kalklejer. Møderne afsluttedes i Varde den 25. Novbr. 1907 med Stiftelsen af „Vestjyllands Mergelforsyning", der er et rent Andelsselskab.

Foreningens Formaal er, paa Grundlag af de til enhver Tid gældende Regler for Statskassens Tilskud til Transport paa Jernbaner af Mergel og Gødningskalk, at skaffe Medlemmerne disse Varer paa bedste og billigste Maade, hvad enten dette kan ske ved Indkøb i store Partier eller ved selv at købe og udnytte Mergel- og Kalklejer.

Hedeselskabet tog denne Sag op med stor Kraft, fordi man fandt, at Priserne paa Mergel og da især paa Kalk var alt for høje, og at de forskellige Priser aldeles ikke stod i Forhold til de forskellige Varers Beskaffenhed.

Allerede tidligere er „Alhedens Mergelforsyning" jo stiftet; dette Selskab har købt Mergellejet ved Kølsen og har i 1907 leveret sine Medlemmer den første Mergel.

Allerede i næste Aarsberetning vil der fra disse 2 Selskaber kunne fremkomme Beretninger af den største Interesse.

Endelig er „Ringkøbing Amts Vareindkøbsforening" indtraadt som aktiv Deltager i Arbejdet for Vestjyllands Forsyning med Kalk paa billig Maade.

I Aaret 1907 er der i det hele udført et særdeles bety-

dende, banebrydende Arbejde for at bringe Forsyningen med Mergel og Kalk ind i et nyt Spor, men det vilde være for tidligt endnu at gaa dybere ind derpaa; alt lover dog udmærket for, at det skal lykkes Hedeselskabet at samle Landboerne om dette Formaal, selv om Modstanden har været og er stor, delvis endog fra de interesserede Landboere selv.

Det har staaet Hedeselskabet klart, at der med Hensyn til Statstilskudets Uddeling fandt en Del Misbrug Sted, idet Agenter og Købmænd — delvis gennem pro forma-Foreninger — manøvrerede med Statstilskudet, og Hedeselskabet har derfor maattet anmode Landbrugsministeriet om at ændre Reglerne, hvilket er sket fra og med Finansaaret 1908/09.

Fra Beboere i Aulum indkom Andragende til Hedeselskabet om at søge udvirket hos Statsbanerne, at Statsbanernes Grusspor maatte blive benyttet til Aflæssespor af Mergel. Statsbanerne stillede sig særdeles forstaaende og imødekommende til Tanken, og ved fortsat Arbejde med Sagen stiftedes „Aulum Mergelselskab", der har Kontrakt med Statsbanerne ang. Brugen af Grussporet som Aflæssespor. Mergelselskabet indbetaler til Hedeselskabet alene dets Anpart i Fragten ($^3/_{10}$), og Hedeselskabet betaler da den hele Fragt direkte til Statsbanerne.

Paa Trafikbanerne er i Finansaaret 1907/08 transporteret følgende Mængder Mergel og Gødningskalk:

Transport af Mergel i Finansaaret 1907—08.

Løbe-Nr.	Banestrækning	Udbetalt Tilskud til				
		Jernbanestation	Antal Vgl.	Antal Pd.	Kr.	Ø.
1	**Varde—Nr.-Nebel**	Varde Vestbaneg.	28	560000	376	32
		Hyllerslev	55	1100000	970	20
		Janderup	46	920000	811	14
		Billum	95	1900000	1795	50
		Oxbøl	55	1100000	1074	15
		Vrøgum	100	2000000	2056	95
		Henne..........	120	2400000	2570	40
		Outrup	12	240000	257	04
		Lunde..........	169	3380000	3726	75
		Nr.-Nebel	316	6320000	7143	20
			996	19920000	20781	65

Løbe-Nr.	Banestrækning	Udbetalt Tilskud til Jernbanestation	Antal Vgl.	Antal Pd.	Kr.	Ø.
2	**Bramminge—Ribe—Vedsted**	Gredstedbro	280	5600000	1443	30
3	**Lunderskov—Esbjerg—Struer—Langaa**	Vejen	17	340000	182	07
		Brørup	14	280000	132	30
		Holsted	210	4200000	1852	20
		Bramminge	299	5980000	2064	64
		Gjørding	119	2360000	899	40
		Tjæreborg	76	1520000	625	02
		Esbjerg	51	1020000	449	82
		Guldager	52	1040000	524	16
		VardeHovedbg...	59	1180000	669	06
		Ølgod	25	500000	236	25
		Tarm...........	54	1080000	498	24
		Skjern..	89	1780000	614	10
		Tim	150	3000000	765	00
		Ulfborg.........	350	7000000	2621	50
			1565	31300000	12133	76
4	**Skanderborg—Skjern** A. Interessentskaber	Herning	80	1600000	696	00
		Kibæk..........	156	3120000	1778	40
		Troldhede	126	2520000	1632	96
		Borris	237	5740000	3242	16
		Skjern	310	6200000	4687	20
			909	19180000	12036	72
	B. Alm. Andragere	Bording	164	3280000	984	00
		Ikast	14	280000	96	60
		Hammerum.....	91	1820000	687	96
		Studsgaard......	64	1280000	604	80
		Borris	27	540000	221	13
			360	7200000	2594	49
5	**Herning—Holstebro**	Aulum	170	3400000	1911	82
		Vildbjerg	35	700000	416	60
			205	4100000	2328	42
6	**Vemb—Lemvig—Thyborøn**	Bækmarksbro ...	45	900000	225	00
		Faare	79	1580000	553	00
		Ramme..........	58	1160000	446	60
		Vrist...........	5	100000	66	50
		Harboøre	14	280000	196	00
			201	4020000	1487	10

Løbe-Nr.	Banestrækning	Udbetalt Tilskud til Jernbanestation	Antal Vgl.	Antal Pd.	Kr.	Ø.
7	**Herning—Viborg —Aalestrup**	Aalestrup				
		Hvam				
		Møldrup (delvis).				
		Løgstrup (delvis).	14	280000	58	80
		Viborg	116	2320000	696	00
		Bækkelund	23	460000	173	88
		Skelhøje	294	5880000	2407	86
		Frederiks	320	6400000	2620	80
		Karup	204	4080000	1927	80
		Ildskov	315	6300000	3373	65
		Sunds	181	3620000	2052	54
		Nybo	141	2820000	1776	60
			1608	32160000	15087	93
8	**Skive—Langaa**	Raunstrup	111	2220000	839	16
		Rindsholm	108	2160000	745	20
		Rødkærsbro	125	2500000	1023	75
			344	6880000	2608	11

Oversigt.

Løbe-Nr.	Udbetalt Tilskud til Banestrækning	Antal Vgl.	Antal Pd.	Kr.	Ø.
1	Varde—Nr.-Nebel	996	19920000	20781	65
2	Bramminge—Ribe—Vedsted	280	5600000	1443	30
3	Lunderskov—Esbjerg—Struer—Langaa	1565	31300000	12133	76
4	Skanderborg—Skjern:				
	A. Interessentskaber med eget Aflæssespor*)	909	19180000	12036	72
	B. Andre	360	7200000	2594	49
5	Herning—Holstebro	205	4100000	2328	42
6	Vemb—Lemvig—Thyborøn	201	4020000	1487	10
7	Herning—Viborg—Aalestrup.	1608	32160000	15087	93
8	Skive—Langaa....................	344	6880000	2608	11
	Ialt...	6468	130360000	70501	48

*) Saadanne erholdes $^{8}/_{10}$ af Fragten godtgjort.

Paa Grund af, at Transporten fra Kølsen Mergelleje blev større end forventet, maatte en Del Bevillinger — deriblandt til hele Transporten paa Skagensbanen — overføres 1908—09. Beløbet er ialt 2480,68 Kr.

Transport af Gødningskalk i Finansaaret 1907—08.

Løbe-Nr.	Banestrækning	Udbetalt Tilskud til Jernbanestation	Antal Vgl.	Antal Pd.	Kr.	Ø.
1	Varde—Nr.-Nebel	Oxbøl	67	932000	1330	28
		Vrøgum	2	40000	35	80
		Henne..........	1	20000	36	40
		Outrup	3	60000	83	72
		Lunde	7	140000	258	50
		Nr.-Nebel	11	220000	389	20
			91	1412000	2133	90
2	Bramminge—Ribe—Vedsted	Gredstedbro.....	53	1060000	922	18
		Ribe	31	620000	600	02
			84	1680000	1522	20
3	Lunderskov—Fredericia—Aarhus—Frederikshavn	Brønderslev.....	7	140000	27	30
		Hjørring........	4	80000	38	92
		Sindal	1	20000	14	07
			12	240000	80	29
4	Skanderborg—Skjern	Bording........	1	16000	20	51
		Troldhede	20	400000	193	50
		Borris	40	800000	552	00
			61	1216000	766	01
5	Frederikshavn—Skagen	Aalbæk.........	2	40000	54	32
			2	40000	54	32
6	Lunderskov—Esbjerg—Struer—Langaa	Vejen	3	60000	89	88
		Bramminge	7	140000	180	04
		Tjæreborg	6	120000	117	18
		Esbjerg.........	5	125000	186	90
		Guldager	44	920000	820	39
		Varde	46	920000	767	20
		Ølgod	11	220000	208	60
		Tarm...........	22	440000	619	04
		Hee	20	400000	168	00
		Tim	50	1000000	372	93
		Ulfborg.........	73	1460000	481	80
			287	5805000	4021	99

Løbe-Nr.	Banestrækning	Udbetalt Tilskud til			Kr.	Ø.
		Jernbanestation	Antal Vgl.	Antal Pd.		
7	**Aalborg—Sæby —Frederikshavn**	Dybvad.........	10	185000	111	00
		Hørby..........	3	60000	39	00
		Ørsø	43	860000	365	00
			56	1105000	515	00
8	**Vejle—Give**	Give	42	630000	301	08
		Gadbjerg	48	720000	216	00
		Farre...........	1	10000	22	61
			91	1360000	539	69
9	**Vejle—Vandel**	Bindballe	12	240000	132	30
		Randbøl	32	480000	387	52
		Vandel	56	840000	705	60
			100	1560000	1225	42
10	**Viborg—Aalestrup**	Aalestrup.......	3	60000	36	85
			3	60000	36	85

Oversigt.

Løbe-Nr.	Udbetalt Tilskud til			Kr.	Ø.
	Banestrækning	Antal Vgl.	Antal Pd.		
1	Varde—Nr.-Nebel	91	1412000	2133	90
2	Bramminge—Ribe—Vedsted	84	1680000	1522	20
3	Lunderskov—Fredericia—Aarhus—Frederikshavn	12	240000	80	29
4	Skanderborg—Skjern................	61	1216000	766	01
5	Frederikshavn—Skagen	2	40000	54	32
6	Lunderskov—Esbjerg—Struer—Langaa	287	5805000	4021	99
7	Aalborg—Sæby—Frederikshavn	56	1105000	515	00
8	Vejle—Give..	91	1360000	539	69
9	Vejle—Vandel	100	1560000	1225	42
10	Viborg—Aalestrup	3	60000	36	85
	Ialt...	787	14478000	10895	67

Regnskab

over

Statskassens Tilskud til Transport af Mergel & Gødningskalk i Finansaaret 1907—08.

Indtægt	Kr.	Ø.	Udgift	Kr.	Ø.
Statskassens Tilskud:			Udbetalt til:		
a. Tilskud til Transport af Mergel...	70000	00	a. Transport af Mergel	70501	48
b. Tilskud til Transport af Kalk.....	12000	00	b. — - Kalk .	10895	67
			c. Dækning af Hedeselskabets Administrationsudgifter..	600	00
			e. Tilbagebetalt Statskassen..........	2	85
	82000	00	Balance...	82000	00

Viborg, den 21. Juli 1908.

Th. Claudi Westh.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 18. 25. September. 1908.

Hedeselskabets Bestyrelse.

Paa Hedeselskabets ekstraordinære Repræsentantskabsmøde i Viborg den 11. Septbr. nedlagde Kammerherre Lüttichau sit Mandat som Medlem af Hedeselskabets Bestyrelse.

I Kammerherrens og afdøde Professor Schrøders Sted valgtes Hofjægermester Lüttichau, Viskum, og Provst Thyssen, Ølgod, til Bestyrelsesmedlemmer.

Selskabets Bestyrelse konstituerede sig straks med Hofjægermester Lüttichau til Formand og Godsejer de Lichtenberg, Hessel, til Næstformand.

Hs. Maj. Kongen har udnævnt Kammerherre, Hofjægermester Lüttichau til Storkors af Dannebroge.

Hedeselskabets Repræsentantskab valgte Kammerherren til Æresmedlem af Selskabet.

Hedeselskabets Forretningsførere.

Hedeselskabets Forretningsfører for Thisted Distrikt, Hr. Konsul, Sagfører Johnsen, Thisted, har ønsket at fratræde dette Hverv, der derefter er overtaget af Hr. Sagfører Th. Thomsen, sammesteds.

Nye Plantagearealer.

Nr. 1967 A. Sejrup Plantage VI, ca. 15½ Tdr. Ld., i Sejrup, Bindesbøl og Rahbæk By, Aadum Sogn, Nørre Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes

af Premierløjtnanterne Fritz Cramer og Gerhard Peter Brammer i København. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 1968 A. Vallebæk Plantage, ca. 13½ Tdr. Ld., i Karup Sogn, Lysgaard Herred, Viborg Amt. Plantagen ejes af Gaardejer N. C. Jensen, Vallebæk. Arealet bestaar af mager Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Morville.

Nr. 1969 A. Linalyst Plantage, ca. 43 Tdr. Ld., Veggerby Sogn, Hornum Herred, Aalborg Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Jens Hansen. Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Svendsen.

Nr. 1970 A. Veggerby Plantage, ca. 58 Tdr. Ld., i Veggerby Sogn, Hornum Herred, Aalborg Amt. Arealet ejes af Aktieplantageselskabet for Aalborg Amt, hvis Formand er Herredsfuldmægtig L. Schiøtz, Aalborg. Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Svendsen.

Hedeselskabets ekstraordinære Repræsentantskabsmøde

afholdtes den 11. September 1908 i Viborg.

Mødet aabnedes af Repræsentantskabets Formand, Kammerherre Bech, Engelsholm, der bød alle Medlemmerne Velkommen. Kammerherren rettede en særlig Velkomsthilsen til de nyvalgte Medlemmer og udtalte Ønsket om, at de maatte befinde sig vel her i Kredsen og maatte faa Glæde og Udbytte af Arbejdet i Hedeselskabets Repræsentantskab. Man havde altid her kun haft Fædrelandets Vel for Øje, og han haabede, at den samme gode Aand ogsaa vilde besjæle de nye Medlemmer. Det var godt at lade Tanken dvæle herved i disse tunge Dage, vort Land nu oplever.

Alle Hedeselskabets Repræsentanter, ialt 31, vare mødte. De 12 nyvalgte vare:

Landstingsmand Sørensen, Saxager,
Sagfører Olesen, Nr. Sundby,
Proprietær Hartz, Lundholm,
Boghandler Jacobsen, Viborg,
Godsejer A. Mourier-Petersen, Rugaard,
Landbrugslærer Foghsgaard, Taastrupgaard,
Købmand Hammerich, Aarhus,
Lærer Balle, Sdr. Omme,
Pastor Terkelsen, Herning,
Driftsbestyrer Irminger, København,
Højskoleforstander Kristensen-Randers, Ollerup,
Folketingsmand Nørhave, Vuust.

1. Indledende Bemærkninger af Bestyrelsens Formand.

Kammerherre Lüttichau vilde i Tilslutning til Kammerherre Bech ønske de nye Repræsentanter hjerteligt Velkommen. Bestyrelsen, der nu snart vil faa en anden Sammensætning, har jo virket for de nye Loves Gennemførelse og har derved ment at tilføre Selskabet nyt Liv, nyt Blod. Det var ønskeligt, om der kunde komme en endnu større Vekselvirkning mellem Repræsentanter og Bestyrelse og mellem Repræsentanterne og Befolkningen. Kammerherren haabede, at de nyvalgte Repræsentanter, der for første Gang vare til Stede, ligesom ogsaa de gamle Repræsentanter maatte se Selskabet udvikle sig yderligere i de gamle Baner, hvortil ogsaa en større Vekselvirkning mellem Repræsentanterne og Befolkningen vilde bidrage. Man har hidtil arbejdet i de Spor og i den Retning, som Oberstlt. Dalgas har angivet, og det vil ogsaa blive Tilfældet fremdeles. At give gratis Vejledning paa de forskellige Omraader vil fremdeles være Hovedformaalet. Og den Forstaaelse, der har været til Stede mellem Funktionærerne og Befolkningen, vil vedblive og vil gøre Arbejdet let. Overalt ere Funktionærerne velkomne, fordi man føler, at de medbringe ikke blot Forstaaelse af, men ogsaa Begejstring for de forskellige Opgaver, der skulle løses.

Kammerherren, der nu er fratraadt som Formand

i Bestyrelsen, gjorde opmærksom paa, at der i enkelte Retninger er virket langt ud over, hvad Oberslt. Dalgas rimeligvis har tænkt sig muligt. Den tekniske Afdeling har saaledes paa Vandløbsreguleringens Omraader udført og projekteret Arbejder, som i andre Lande ledes af Statsfunktionærer. E. Dalgas begyndte som personlig Leder og kun understøttet først af Ingeniør Holten og senere af Ingeniør Brønsted at løse de forskellige herunder hørende Opgaver og havde her som overalt en lykkelig Haand. Nu leder Ingeniør Thomsen denne Virksomhed, støttet af 5 polytekniske Kandidater. Og der arbejdes ikke blot med de store og smaa Vandløb Landet over, men ogsaa med Arbejder til Sikring mod Havet, for Landvindinger o. s. v. Omfattende er dette Arbejde, og store er de Værdier, der herved og ved Eng- og Moseforbedringer indvindes for den private Ejer og for Staten. Men ikke mindre fremmes Landets og specielt Jyllands Frugtbargørelse ved den ganske nye Maade, hvorpaa Mergelen tilføres de langt fra Mergellejerne beliggende Arealer. I Stedet for de faa og kostbare faste Mergelbaner læsses nu Mergelen paa Tipvogne ,der føres ad flyttelige Spor. Og desuden benyttes Jernbanerne i vid Udstrækning til Mergeltransport. Ingeniør Claudi Westh har stor Fortjeneste af at have ordnet disse nye Metoder. Men ogsaa Hedeselskabets oprindelige og endnu i første Række staaende Hovedvirksomhed, Plantningssagen, skrider mægtigt fremad, idet som bekendt Plantagernes og Læbælternes Antal vokser, og Kontrollen med den rigtige Fremgangsmaade ved Anlæg af Kulturerne og ved disses Pleje skærpes. Naar Hedeselskabet saaledes af al Magt fremmer sine Opgaver, kræver dette i stigende Grad Anvendelse af store Pengemidler, og det er ikke tilstrækkeligt, at der ydes store Statsbevillinger, og at adskillige Institutioner yde Bidrag. Hedeselskabet er jo en privat-offentlig Institution, til hvilken der ogsaa bør ydes Bidrag af private. Medlemsantallet er f. T. henved 5000, men burde være langt større! Hedeselskabet har Forretningsførere i alle Byer og flere Steder paa Landet (i København er Forretningsføreren Direktør Steensen-Leth, Strandboulevard 60). Hedeselskabet har tidligere modtaget Legater, der betydeligt have styrket dets

Virksomhed og for en Del have udgjort dets Reservefond. Men efterhaanden formindskes disse Legatkapitaler. Flere Plantager ere grundlagte og for en Del tilkultiverede ved disse Legatmidler, og Plantagerne bære Legatstifternes Navne — saaledes Liebes Plantage, M. B. Bruuns, Schades, Weitemeyers, Carl Møllers, Ratzeburgs og Emil Hennings Plantager. Gaver eller Legater, skænkede til Hedeselskabet, ville være velkomne, uanset om de ydes til Plantningssagens Fremme eller til Selskabets almindelige Formaal.

Hvad der efter Kammerherre Lüttichaus Mening særlig vilde bidrage til at vække forøget Interesse for Hedeselskabet, var en større Paavirkning gennem Pressen. Og en saadan maatte sikkert kunne ventes gennem Medvirkning fra Repræsentanterne, saavel de ældre som de nyere. Ligeledes vilde Møder, holdte paa de Egne, hvor større Foretagender skulle sættes i Gang, fremtidigt — som nu igennem mange Aar — være nødvendige. Og muligvis vilde større samlede Udflugter til de Steder, hvor Plantninger eller Vandstandsreguleringer frembyde særlig Interesse, finde stærk Tilslutning baade fra By og Land, naar de arrangeres praktisk og paa en ikke for kostbar Maade. Mange Steder i Jylland ere Plantningerne nu saa udviklede, at de frembyde ikke blot forstlig, men ogsaa landskabelig Interesse.

Der er nu tilplantet ca. 76,000 Tdr. Ld., medens Vandstandsreguleringerne have bevirket Forbedringer af de lave Jorder paa et Areal af ca. 50,000 Tdr. Ld.

Men der er endnu Arbejde for flere Menneskealdre.

„Gid da Nationen fremdeles maa støtte den Virksomhed, som hidtil har fundet Forstaaelse overalt lige fra Kongeborgen til Husmandshjemmet ved Mosen!"

Kammerherre Bech tog derefter Ordet og udtalte, at han, da det nu stod nær for, at Kammerherre Lüttichau vilde fratræde Ledelsen af Selskabet, følte Trang til at rette en særlig varm Tak til Kammerherren for disse Ord, der jo indeholdt en Opfordring til alle om at arbejde videre med Alvor og Energi. I det før Repræsentantskabsmødet afholdte Møde var man bleven enige om at yde Kammerherren et synligt Bevis for Repræsentantskabets Tak for det store og udmærkede Arbejde, han havde udført for

Selskabet, og for hans udmærkede Ledelse. Det var Meningen at overrække Kammerherren en Adresse, underskrevet af samtlige Repræsentanter, og bede Kammerherren være Æresmedlem af Selskabet.

Kammerherre Bech oplæste derefter følgende Skrivelse til Kammerherre Lüttichau, hvori denne Henvendelse udførlig motiveredes:

Højvelbaarne
Herr Kammerherre, Hofjægermester, Stamhusbesidder

CHRISTIAN DITLEV LÜTTICHAU,
Stks. af Db., Dmd. p. p.,
til
Tjele.

Det danske Hedeselskab, som nu skal undvære Dem i sin Bestyrelse, naar De efter de mange Aars Arbejde ønsker at udtræde, vil dybt føle Savnet af Deres fortrinlige Ledelse. Med den varmeste Paaskønnelse vil man mindes Deres Medvirken ved Selskabets Stiftelse, Deres store Kærlighed til dets Opgaver, Deres klare Indsigt, Deres Forstaaelse af, hvad der til enhver Tid var heldigst for det store for Fædrelandet saa gavnlige Arbejde, og ikke mindst ville vi erindre Deres aldrig svigtende Vennesind overfor alle dem, med hvem De paa forskellig Vis kom til at samarbejde.

For at give Selskabets inderlige Taknemlighed et tydeligt om end beskedent Udtryk og for at sige Dem, hvor meget vi alle paaskønne vedblivende at have Dem med i vort Arbejde, bede alle vi undertegnede Repræsentanter Dem herved om at indtræde som Æresmedlem i „Det danske Hedeselskab“. Vi bede Dem om ogsaa herefter at omfatte Selskabet og dets Opgaver med Deres varme Interesse, og vi ønske Dem i Deres Kæres Kreds en lang og lykkelig Livsaften, hvori det endnu maa forundes Dem at virke for det Dem saa dyrebare Fædreland.

Det danske Hedeselskabs Repræsentantskab, Viborg den 11. September 1908.

Adressen er bestilt hos Kunstmaler Agersnap, som forsyner den med Prospekter af et Hedelandskab, af Administrationsbygningen i Viborg og af Tjele.

Kammerherre Lüttichau takkede dybt bevæget for denne Anerkendelse og Æresbevisning og rettede en særlig Tak til Repræsentantskabets Formand samt udtalte, at det vilde være ham meget kært at modtage denne Æresbevisning, og han vilde gerne en Gang imellem deltage i Repræsentantskabets Udflugter.

2. Godkendelse af Repræsentantvalgene.

Kammerherre Bech omtalte, at der ved Valgene var begaaet nogle formelle Fejl, som havde givet Anledning til nogen Omtale i Pressen. Disse Fejl var dog uden Indflydelse paa Valgets Resultat. Fra en Modstander i Pressen havde Hedeselskabet modtaget en Skrivelse, hvori han meddelte, at han var imod Valgene og den Maade, hvorpaa de vare foregaaede, men at han nu, da det var sket, vilde bøje sig denne Gang. Kammerherren vilde kun udtale sin Anerkendelse af denne Mands Optræden.

Kammerherre Lüttichau indrømmede, at der var sket en Fejl ved at undlade den paabudte Bekendtgørelse i Tidsskriftet den fastsatte Tid forud. Han blev først gjort opmærksom derpaa, efter at Stemmesedlerne var udsendt, men det var jo ogsaa en Maade at bekendtgøre Valgene paa, thi de udsendtes sammen med Lovene, indeholdt Oplysninger om Valgene og vare indheftede i Tidsskriftet. Kammerherren haabede dog, at denne Fejl maatte blive tilgivet og Valgene alligevel godkendte. Kammerherren vilde iøvrigt vedrørende denne Sag henvise til en Erklæring i Hedeselskabets Tidsskrift af 10. August, hvori Bestyrelsen gjorde Rede for sit Standpunkt.

Folketingsmand Nørhave vilde ikke gøre Indsigelse mod Valgene, men kun henlede Opmærksomheden paa, at den i Tidsskriftet meddelte Opgørelse om Valgene viste, at mange Stemmer vare ugyldige, fordi der ikke var betalt Kontingent for indeværende Aar. Han vilde henstille at lægge Forretningsførerne paa Sinde at opkræve Bidragene i rette Tid, saa at Bidragydernes Stemmer kunde være gyl-

dige. Det var en Fejl, at Bidragene ikke vare blevne opkrævede før den paagældende Tidsfrist.

Kammerherre Bech udtalte, at dette vistnok var rigtigt. Tidligere havde det jo mindre Betydning, naar Bidragene opkrævedes. For Fremtiden vil det blive iagttaget, at Bidragene opkræves i rette Tid.

Folketingsmand Nørhave mente, at en Del havde betalt deres Bidrag til Forretningsførerne, som ikke rettidigt havde indsendt Bidragene.

Kontorchef Johansen vilde kun meddele, at der allerede tidligt fra Kontoret var udsendt Anmodning til Forretningsførerne om at oplyse, hvem der havde betalt. Senere var der udsendt en ny Opfordring om at indsende Opgørelse til 15. August.

Kammerherre Bech vilde henstille at godkende Valgene. Da ingen indvendte noget, vilde han betragte Valgene som godkendte.

De ere godkendte!

3. Valg af 2 Bestyrelsesmedlemmer

i Stedet for Kammerherre Lüttichau, der ønsker at fratræde, og i Stedet for Professor Schrøder, der er afgaaet ved Døden.

Kammerherre Bech meddelte, at Valgene skulde foregaa ved skriftlig Afstemning. Han vilde henstille at stemme paa Hofjægermester Lüttichau og Provst Thyssen.

Ved Afstemningen valgtes Hofjægermester Lüttichau med 28 Stemmer og Provst Thyssen med 24 Stemmer. Der blev afgivet 30 Stemmesedler, 2 vare blanke, og en Stemme faldt paa Direktør Aggerholm.

Kammerherre Bech udtalte derefter Haabet om, at de nye Bestyrelsesmedlemmer maatte faa Glæde og Hedeselskabet Nytte af deres Arbejde.

Hofjægermester Lüttichau vilde bringe Repræsentanterne en Tak for den store Tillid, de i Dag havde vist ham ved at vælge ham til Medlem af Bestyrelsen, og udtalte: Det er ikke i Overvurdering af egne Evner, at jeg drister mig til at modtage Valget, men jeg har haft det Held

altid at leve i Hedeselskabets Luft og endog i min Ungdom at færdes sammen med Oberstlt. Dalgas i Hede og Mose, hvor Selskabet gjorde sin store Gerning, og jeg har set, hvorledes Dalgas rev Masserne med sig. Det er det eneste, jeg kan anføre i egen Favør. Naar jeg modtager Valget, er det fordi, jeg altid, hvad enten jeg har arbejdet med Repræsentanter eller Funktionærer, overalt har mødt Forstaaelse og har haft Glæde af mit Arbejde. Det er altid i alle de Udvalg, hvori jeg som Repræsentant har haft Sæde, lykkedes os at komme til et Maal. Hedeselskabet har i Dag faaet en Række nye Repræsentanter foruden de gamle, jeg hidtil har arbejdet sammen med. Det er mit Haab og mit Ønske, at De alle i Fremtiden altid og i alle Spørgsmaal ærligt vil sige mig Deres Mening, saa at vi kunne samarbejde til Gavn for Hedeselskabet. Maa jeg da udtale Ønsket om, at det maa lykkes mig at virke saaledes for Hedeselskabet, at dette stedse maa gaa frem ad de gamle Baner, følgende de gamle Traditioner.

Provst Thyssen takkede ligeledes for Valget og den store Ære, der derved var vist ham, og udtalte: Jeg føler mig lille og ydmyget og forstaar ikke ret, hvad der berettiger mig til denne Stilling, men det gør mit Hjerte godt, og jeg vil efter bedste Evne arbejde for Hedeselskabet. Den første, der har sagt noget om dette til mig, er afdøde Professor Schrøder, der sagde: „Jeg maa nu trække mig tilbage, men De maa blive min Eftermand. De er en af dem, der vil bevare Selskabets Traditioner og fortsætte i det gamle Spor, der er anvist af Dalgas.“ Jeg har haft en Del at gøre med Dalgas. Det faldt i min Lod i min Manddom, da jeg fik Kald paa Heden, at arbejde med denne Mand og træffe ham nu og da. Det har været mig en stor Glæde at være Repræsentant i Selskabet og deltage i Udvalg og Møder, og kan jeg hjælpe til at bevare de gamle Traditioner, vil jeg det. Der er en stille Magt ogsaa i vort Selskab, det er de gamle Traditioner, den gode Aand fra Oberstlt. Dalgas' Dage. Jeg vil gøre mit til, at denne stille Magt kommer til at virke paa bedste Maade.

4. Eventuelt Valg af Repræsentanter (i Henhold til Lovens § 6.)

Kammerherre Bech: I Henhold til § 6 har vi tidligere valgt Folketingsmand Nørhave. Det har været paa Tale og været gjort gældende, at det var godt at have nogle af de 5 Pladser til Raadighed i særlige Tilfælde. En er jo nu besat, og jeg tror, der er Stemning for at vælge to Mand endnu. Den ene er en Mand, vi gerne ville beholde som Hjælper, nemlig Kammerherre Lüttichau. Den anden er Folketingsmand P. Th. Nielsen, der ofte har udtalt sin varme Interesse for Hedeselskabet, og som kan være os til stor Nytte og Hjælp ved at forklare for Rigsdagen, hvad vi arbejde paa. Vi have Brug for en saadan Hjælper. Jeg henstiller at vælge disse to Herrer.

Kammerherre Lüttichau vilde takke meget ogsaa for dette Valg. Han havde flere Gange sagt til Kammerherre Bech, at han ikke kunde modtage Hvervet, fordi det var godt for Hedeselskabet at have disse Pladser til Raadighed, naar der var en eller anden, man gerne vilde have ind. Kammerherre Bech havde hele Dagen bedet ham om at modtage Valget, og han vilde derfor gerne modtage Valget foreløbigt, men vilde forbeholde sig at nedlægge Hvervet, naar der var Brug for en anden Mand. Kammerherren tilføjede, at han jo gik af som Formand for Bestyrelsen paa Grund af Alder; det var ikke godt at være alt for gammel; man maatte hellere standse i Tide.

Ved den derefter foretagne skriftlige Afstemning valgtes Kammerherre Lüttichau med alle 31 Stemmer, Folketingsmand P. Th. Nielsen med 25 Stemmer.

5. Forskellige Meddelelser.

Kammerherre Bech bemærkede, at det paa det ordinære Repræsentantskabsmøde i Sommer blev vedtaget at udsætte at tage Bestemmelsen om Stedet for næste Aars ordinære Møde, til de nye Repræsentanter vare valgte, altsaa til dette Møde. Der var foreslaaet Ribe som Stedet for Mødet. Andre havde nævnt Horsens, hvorfra der kunde gøres en interessant Udflugt til St. Hjøllund Plantage og Plantagerne paa Palsgaard Distrikt.

Gaardejer Lambert Hansen vilde foreslaa at holde Mødet i Ribe, hvor der var meget at byde paa. Foruden Byen var der det store Dige og Vandingsanlæg, Dampvandingsanlæget, Plantager m. m. Han vilde indstændigt anbefale Ribe.

Ved Afstemningen, der skete ved Haandsopmækning, stemte 6 for Horsens, 17 for Ribe.

Ribe var derefter valgt til Stedet for næste Aars ordinære Repræsentantskabsmøde.

Godsejer Lichtenberg: Der staar i Loven, at Bestyrelsen selv vælger sin Formand. Da jeg nu er ældste Medlem, vil jeg opfordre de to Herrer til at samles med mig nu, for at vi kan blive enige om at vælge en Formand, inden Mødet hæves. Jeg beder Repræsentantskabets Formand om Tilladelse hertil.

Efter at de tre Herrer havde holdt en kort Konference, meddelte Godsejeren, at Hofjægermester Lüttichau var valgt til Formand og han selv til Næstformand.

Kammerherre Bech vilde hilse denne Meddelelse med Glæde. Repræsentanterne sluttede sig hertil ved at rejse sig.

Bankdirektør Aggerholm foreslog at vælge en Repræsentant for Viborg Amt i Stedet for Hofjægermester Lüttichau, der jo nu maatte gaa af som Repræsentant.

Kammerherre Bech: Der er kun Tale om et Supplementsvalg til næste ordinære Valg. Den, der nu vælges, kan altsaa risikere ikke at vælges igen ved det ordinære Valg.

Kammerherre Lüttichau foreslog at vælge Statsskovrider Wøldike fra Stendalgaard.

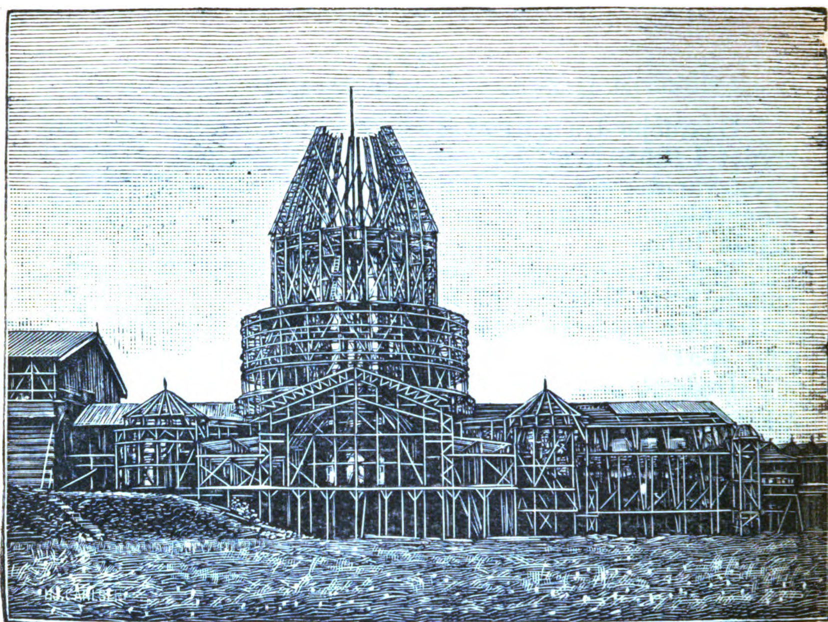
Skovrider Wøldike valgtes ved skriftlig Afstemning med 21 Stemmer.

Kammerherre Bech sluttede derefter Mødet med en Tak til alle, der vare komne til Stede.

Efter Mødet samledes Repræsentanter, Bestyrelse og de tilstedeværende Funktionærer til en Fællesspisning, hvor der holdtes Taler for den afgaaede Formand, den nye Bestyrelse, Repræsentantskab, Funktionærer o. s. v.

Forud for Mødet foretog alle Deltagerne om Formiddagen en Udflugt til Margrethelund og Undallslund Plantager. Skovrider Morville ledede Udflugten og gav interessante Oplysninger om disse Plantagers Tilblivelse. Plantagerne høre til de ældste Hedeplantager og ere anlagte dels af afdøde Justitssekretær Morville, dels af Viborg Kommune. De ere nu Skov, der giver godt Udbytte.

C. E. Flensborg.

Landsudstillingen i Aarhus.

Den første Mærkepæl i Landsudstillingens Udviklingshistorie er nu naaet, idet der Lørdag den 12. Septbr. afholdtes Rejsegilde paa 3 af de største Bygninger, nemlig Industri-, Elektricitets- og Transporthallen.

Disse tre Bygninger, hvis Midterparti, Elektricitetshallen, ses paa hosstaaende Billede, har en samlet Længde af 1000 Fod og spænder over et Fladerum af ca. 3 Tdr. Ld. Industrihallen har for sin Part et Areal af 20,000 Kv.-Alen, de ville danne en pragtfuld Ramme om alle de skønne industrielle og haandværksmæssige Frembringelser, som ville fylde dem, naar Udstillingen i Midten af Maj slaar sine Porte paa vid Gab for den store Folkestrøm, der til næste Sommer vil sætte Kursen mod Aarhus. Anmeldelserne strømme livligt ind, men Fristen nærmer sig ogsaa med stærke Skridt sit Udløb, og enhver, der vil tage aktiv Del i det store Landsstævne, maa anmelde Deltagelse inden 1. Oktober.

Dette gælder for Haandværkets og Industriens Vedkommende — for Landbruget og de dermed beslægtede Erhverv er Anmeldelsesfristen 1. Marts 1909.

Fra alle Sider vises der varm Interesse for den kommende Landsudstilling — et af de sidste Udslag heraf er, at Ingeniør V. Poulsen vil etablere en Radiotelegrafstation paa Udstillingen, hvorfra man vil kunne sende traadløse Telegrammer til København. Det bliver absolut en Attraktion af Rang, men heldigvis kun én blandt mange. Th. P.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 19. **10. Oktober.** **1908.**

Hedeselskabets Repræsentantskab.

Ved Hedeselskabets ekstraordinære Repræsentantskabsmøde den 11. September i Viborg valgtes i Henhold til Selskabets Lov § 6 2. og 8. Stk. henholdsvis Folketingsmand P. Th. Nielsen, Haarby pr. Skanderborg, og Statsskovrider Wøldike, Stendalgaard pr. Kiellerup, til Repræsentanter. Begge har modtaget Valget.

Nye Plantagearealer.

Nr. 1971 A. Rabjerg Interessentskabs Plantage, ca. 138½ Tdr. Ld., i Dejbjerg Sogn, Bølling Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af et Interessentskab. Arealet bestaar af Hede og Agermark.

Arbejdet ledes af Assistent Bloch.

Nr. 1972 A. Nøvling Overgaard Plantage, ca. 13 Tdr. Ld., i Nøvling Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Sognefoged Iver Merrild Overgaard, Nøvling. Arealet bestaar af Agermark og Hede.

Arbejdet ledes af Assistent Winther.

Nr. 1973 A. Mejrup Elkjær Plantage, ca. 12 Tdr. Ld., i Mejrup Sogn, Hjerm Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Christen Elkjær. Arealet bestaar af gammel Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Nielsen.

Rejseberetning.

Særlig for at kontrollere Leveringen af det anselige Spormateriel, som Hedeselskabet i Aar har købt til Anlægene fra Feldborggaard og Hvelplund Mergelgrave, men ogsaa for at bese de Værker og Fabrikker, der give sig af med Fabrikation og Levering af den Art Materiel og Lokomotiver, foretog jeg i Tiden fra 8. til 15. Juli en Rejse i Tyskland gennem Westfalen over Oberhausen, Dortmund, Køln og Berlin. Rejsen til Oberhausen gik over Hamburg, Bremen, Osnabrück og Münster; mellem Hamburg og Bremen passerer man Lüneburger Heden, der gør et mindst lige saa øde Indtryk som de Hedestrækninger, vi her hjemme kan passere pr. Bane; Bevoksninger af Gran og Bjergfyr som vore, saa jeg slet ikke, derimod hist og her nogle ret tarvelige Fyrreplantninger. I Weserdalen var Høbjergningen i fuld Gang, Engene her er alle naturlige Enge, der ofte oversvømmes af Weseren; først uden for Weserdiget findes Vandings- og Afvandingsanlæg, som vi kender dem her. Ved Syke passerede jeg saaledes et stort Vandingsanlæg paa 8000 Tdr. Ld., som jeg paa min Rejse i 1901 havde underkastet et ret grundigt Studium gennem 3 Dage; i min Dagbog fra denne Rejse har jeg i et Resummé skrevet, at „Foretagendet var ikke særlig heldigt, navnlig var Detailafvandingen daarlig og Vedligeholdelsesudgifterne store, men der bliver netop for Tiden af Baurath Flerlage indført en Række Forbedringer“. Det er altsaa samme Brøst, der klæber ved Vandingsanlægene her som der; desværre var der jo ikke Tid til nu at konstatere, om de projekterede Forbedringer vare indførte. Mellem Osnabrück og Münster passeres Teutoburger Wald og lige før Münster Dortmund—Ems Kanalen, der skærer sig lige ind til Hjertet af det malm- og kulrige Westfalen. Endnu et godt Stykke forbi Münster kører man gennem et Landskab, der sine Steder har megen Lighed med Jyllands Østkyst; næsten pludselig forandre Omgivelserne sig, Landet bliver mere kuperet, den ene Fabrikskorsten skyder op ved Siden af den anden, og hvad der særlig giver Landskabet Karakter, Højovnene, der røbe

sig ved de mægtige Ildflammer, der staar ud af Ovnens øverste Del, blive hyppigere og hyppigere; samtidig forekommer det En, som kørte man paa et uhyre Banegaardsterræn, saa mangfoldige ere Sporene, og Holdepladser og Stationer med Masser af Sidespor følge imponerende hurtigt efter hinanden. At man er i en Egn, hvor gammelt Jern ikke sælges i Ører pr. Pund bliver tydeligt anskueliggjort ved, at Baneterrænet paa lange Strækninger er indhegnet med udrangerede Jernsveller, saaledes som vi her hjemme ser Træsveller anvendt. De kolossale Dynger af Højovnenes Slaggeaffald, der nu taarne sig op som rene Bjerge og ofte ikke kan skelnes fra de veritable, ville ikke forøges, da man nu har fundet paa at granulere disse Slagger straks, naar de som en glødende Masse strømme ud af Højovnen, idet de ledes i en Vandstrøm; Slaggerne omdannes derved til en Art Grus, der finder god Anvendelse ved Betonstøbninger. Til alt dette kommer saa Tovbanerne, der bringe Malme og Ertser ned til de Pladser, hvor de skal bearbejdes, Tunnellerne og sidst, men ikke mindst, den fuldstændig røgmættede Atmosfære, der mest af alt minder om, at man er i det rigtige Westfalen, Krupps og andre Storfabrikanters Virkefelt.

Straks efter Ankomsten til Oberhausen tog jeg ud til Gutehoffnungshütte, min Rejses første Bestemmelsessted. Denne kolossale Virksomhed, der blev grundlagt 1808, indbefatter Kulbrud, Jernertsbrud, Kalk- og Dolemitbrud, Højovnsdrift, Staal- og Valseværker, Maskin- og Brobygningsværksteder og særligt Havneanlæg ved Rhinen; samtlige disse Virksomheder ere forbundne med private Jernbanespor af 15 Mils Længde, og Transporten besørges af 25 Lokomotiver og over 1000 Godsvogne. Kulbruddet omfatter 12 Skakter, der ere forsynede med et Maskinanlæg paa ialt 27,145 HK., og som daglig producerer 8800 Tons Kul. af denne Produktion anvendes i Selskabets egen Virksomhed 1,300,000 Tons aarlig.

Den for Virksomheden fornødne Mængde Jernerts brydes i 4 Gruber, ligesom der haves 2 Kalkbrud og et Dolemitbrud, hvorfra de for Staalfabrikationen nødvendige Mængder hentes.

Højovnsdriften omfatter 9 Højovne og i Forbindelse

hermed et Utal af Damp- og Gasmaskiner samt 23 Lokomotiver, ialt raades her over ca. 25,000 HK. I Højovnene udsmeltes Jernet ved, at Jernmalmene sammen med den rette Mængde Kalk (eller Kiselsyre) med afvekslende Lag af Brændselet Cinders (Kul) styrtes ned igennem „Gikten", Højovnens øverste Del. Jernet synker derefter ned igennem Ovnen og tappes tilsidst ud for neden som flydende Raajern. Der produceres aarlig 500,000 Tons Jern af forskellig Slags. I Forbindelse med Højovnene drives et Gasværk, der aarlig leverer 1,200,000 Kubm. Lysgas, samt et Vandværk, der kan afgive 14,000,000 Kubm. Vand om Aaret; Rørnettet for dette alene er 6 Mil.

Staal- og Valseværket, hvor der valses forskellige Profiljern, Skinner, Sveller, Traad m. m., er indrettet for Fabrikation af saavel Thomas- som Martinstaal og rummer en Mængde Ovne, Valseveje, Presser og Damphamre; til Driften her alene bruges Maskiner, Lokomotiver, Kraner og elektriske Motorer med et Forbrug af 39,000 HK. I Forbindelse hermed drives et Teglværk, hvor der aarlig produceres 12,000 Tons ildfaste Sten, særlig til Brug ved Udforing af Staalværkerne.

Maskin- og Brobygningsværkstederne omfatte Fabrikation af Maskiner særlig for Staal- og Valseværker samt for Bjergdrift m. m., et stort Jern -og Metalstøberi, et Staalgodsstøberi, en Damphammersmedje, en Kedelsmedje, et Brobygningsværksted, hvorfra f. Eks. den smukke Bro over Rhinen ved Bonn (600 Fods Spændevidde) og Broen over Kejser Wilhelms Kanalen ved Leventzau er udgaaet. Fra Maskin- og Brobygningsværkstederne udsendes der aarlig Varer til samlet Vægt af 75,000 Tons.

Havneanlæget ved Rhinen har ca. 2000 løb. Fod Bolværk og et Vandareal paa 8 Tdr. Land.

Virksomheden, der nu ejes af et Aktieselskab, har et Kuldistrikt, der er 150,000 Tdr. Ld. stort, og et Jerndistrikt paa 3400 Tdr. Ld., hvoraf 70 Tdr. Ld. er under Tag. Aktiekapitalen er 24 Mill. Mark, der beskæftiges 20,000 Arbejdere, for hvilke der er bygget ca. 400 Arbejderboliger med 1339 Lejligheder; desuden findes Boliger for højere Funktionærer og ugifte Arbejdere samt 1 Børneskole.

Gutehoffnungshütte er vel nok en af de betydeligste Virksomheder for Staal- og Jernindustri, men der findes dog i Westfalen en halv Snes Stykker af samme Art; langt den største af disse Virksomheder er Krupp's i Essen; de Værker, der have det bedste Ry for smalsporede Anlæg, ere Gutehoffnung, Phönix, Union og Deutsche Kaiser.

Mit Besøg paa Gutehoffnungshütte gjaldt Staal og Valseværket, hvorfra Hedeselskabet faar leveret 20,900 M. (2¾ Mil) Spormateriel, der er købt gennem Firmaerne Glässing-Schollwer og Leipziger & Co. Materialet bestaar af 7 kg. Skinner, der med en Sporvidde af 700 Mm. fæstes til Staalsveller, der er 126 Mm. brede og 1000 Mm. lange. Størsteparten af Leverancen var valset, jeg overværede dog Valsningen af nogle Skinner. Dette foregaar paa følgende Maade: En glødende Staalblok (Ingot) paa et Par Tusind Pund bringes hen til Valseværket, passerer dette og bliver valset tyndere og længere. Valseværket til saadanne Skinner bestaar af ca. 10 Profilvalser, der ligge ved Siden af hinanden med en saadan indbyrdes Tandhjulsudvikling, at Rotationsretningen stadig skifter; naar Staalblokken er valset gennem Valse 1, valses den tilbage gennem Valse 2; Bevægelsen hen til Valserne besørges af roterende Tromler i Gulvhøjde, de saakaldte Valseveje. Naar Blokken ad den første Valsevej er passeret Valse 1, skubbes den enten automatisk eller ved Hjælp af Tænger over paa Valsevej 2, passerer Valse 2, bliver derved maaske 3 Gange saa lang; ikke saa snart har hele Materialet passeret Valse 2, før det skubbes over paa Valsevej 3, gribes af Valse 3 o. s. v. De sidste Valseveje ere meget lange og skyde sig derfor som lange Render, paa hvis Bund af roterende Ruller Skinnematerialet som en lang Snog bevæger sig, op til den ene Side af Valseværket, ned gennem dette og op til den anden Side. Naar den sidste Valse, der giver Skinnen dens nøjagtige Profil, er passeret, glider den glødende Skinne hen imod et Klippeapparat, der besørger Skinnerne afklippet i de rigtige Længder. Efter at have besigtiget Valsningen, lod jeg foretage nogle Vejninger, hvorved konstateredes, at Skinnerne ikke havde den kontraherede Vægt fuldtud. Jeg besaa derefter Valsningen af andet Materiale, saaledes af Staaltraad, der efter

at være valset ned fra Blok-Tykkelse til Traad-Tykkelse endnu glødende spindes op i Ruller, idet Traaden samtidig kan befinde sig paa Vej gennem flere Valser og følgelig har varierende Tykkelse; medens den ene Ende med stor Hastighed spindes paa Tromlen, passerer den anden Ende som en Jernstang af flere Centimeters Tykkelse forholdsvis langsomt den anden Ende af Valseværket. Meget morsomt var det ogsaa at se den uhyre Lethed, hvormed de store glødende Staalblokke manøvreredes ved Hjælp af elektriske Kraner og Tænger. Efter en Runde gennem hele Værket, hvor der næsten overalt herskede en øredøvende Larm og paa sine Steder var overordentlig varmt som Følge af de glødende Jernmassers Straalevarme, blev der budt paa Øl i Arbejdernes Spiselokale, et meget stort Rum, hvor Arbejderne kan faa Øl og Mælk; det er en Selvfølge, at Opholdet i den ophedede Luft i Værket avler rigelig med Tørst. Temmelig imponeret forlod jeg Gutehoffnungshütte og Oberhausen og rejste til Dortmund, hvor jeg Fredag Formiddag besaa Firmaerne Glässing og Schollwers og Leipziger & Co.'s Fabrikker af transportabelt Spormateriel, særlig Tipvogne, af hvilke Leipziger & Co har leveret ialt ca. 150 Stkr. til Hedeselskabet.

Fredag Eftermiddag rejste jeg til Køln; straks efter min Ankomst fik jeg Lejlighed til at se den Aftenen forud nedstyrtede Bro, der mod Syd skal forbinde Køln med Byen Deutz paa Rhinens vestre Bred. Broens Montering var næsten færdig; i det midterste og største af de 3 Vandslug manglede der kun nogle faa Meter i, at Brodragerne fra de to Bredder kunde mødes, da pludselig det hele styrtede i Rhinen, idet Underbygningen gav efter; tretten Mand af det med Monteringen beskæftigede Mandskab druknede, og „Union" i Dortmund, et Værk af samme Art som Gutehoffnungshütte, var en enkelt Million fattigere. Faa Timer efter, at Ulykken var sket, kunde man paa Gaderne købe Prospektkort med Fotografi af den nedstyrtede Bro. Lørdag Formiddag forhandlede jeg med Cheferne for Firmaet Leipziger & Co., der har Kontor i Køln, og om Eftermiddagen tog jeg med Introduktion over til Deutz for at bese nogle Motor-Lokomotiver og den meget store Fabriksvirksomhed, som

Gasmotorfabrikken „Deutz“ driver. Fabrikken, der beskæftiger 3300 Arbejdere og Funktionærer, er Hjemstedet for den originale „Otto“ Motor, der fabrikeres i Størrelser op til 4000 HK.; i de senere Aar er der ogsaa fabrikeret Motor-Lokomotiver; ialt skal der være 560 saadanne Lokomotiver med tilsammen 6000 HK. i Drift. Disse Lokomotivers Fortrin frem for Damp-Lokomotiver ere, at de 1) altid ere i driftsfærdig Stand, 2) ere lettere at betjene, 3) ikke bruger Brændsel i Arbejdspauserne, 4) ikke kan foranledige Ildebrand ved Gnisttab og 5) ikke gaar med saa stor død Last i Brændsel eller Vand. Manglerne ere, at Igangsætning sker under fuld Kraftudvikling, hvorfor Sporet bliver betydelig stærkere paavirket end ved Damplokomotiver, ligesom ogsaa hele Motorens Virkemaade absolut maa medføre en noget større Rysten end den, Sporet udsættes for ved Damplokomotivdrift. Sporet skal med andre Ord være forholdsvis vægtigt for i Længden at holde til Motor-Lokomotivdrift. Der er paa Hedeselskabets Spor ved Frederikshavn (Bratten—Jerup) og Blaksmark forsøgt med Motordrift paa de almindelige transportable Spor (7 Kg. Skinne og 1000 Mm. Svelleafstand); ved Frederikshavn, hvor Sporet ligger paa ganske jævnt Terræn og uden videre Kurver, er Forsøget lykkedes til Interessentskabets Tilfredshed, og der køres nu med 2 Stk. 6 HK. Motorer, begge leverede fra Fabrikant Houmøller, Frederikshavn, og begge Motorer ere almindelige opretstaaende Baadmotorer, der ganske simpelt ere satte paa Tipvogns-Undervogne. Paa Toftlund—Kølkær-Sporet vil Interessentskabet nu ogsaa forsøge med en lignende Motor fra Firmaet Kramper & Jørgensen, Horsens. Paa Blaksmark-Sporet blev forsøgt med et af Fabrikant Hoffmann, Esbjerg, for dette Formaal specielt bygget 10 HK. Petroleumslokomotiv, men her maatte Kørselen opgives paa Grund af for mange Børnesygdomme ved Lokomotivet, og fordi Sporet, der har flere stærke Stigninger og er temmelig let, led for meget. Lokomotivet benyttes nu paa Mergelsporet ved Ringkøbing, hvor Sporet bestaar af 10 Kg. Skinner paa Træsveller.

Paa Fabrikken „Deutz“ fik jeg Lejlighed til at køre med et Motor-Lokomotiv med belastet Tog; der er ingen Tvivl

om, at „Deutz"s Lokomotiver, hvor Motoren arbejder liggende, har naaet en høj Grad af Fuldkommenhed, men helt uden Rystelser kører det dog ikke; derimod er Manøvreletheden meget stor, ligesom ogsaa Driften er billig. Antagelig vil der til de sidst indkøbte Spor til Mergelsporene fra Feldborg og Hvelplund Mergelgrave blive anskaffet et Par Deutz-Lokomotiver.

Fra Køln tog jeg til Berlin. Mandag Morgen havde jeg Konference med Chefen for Firmaet Glässing & Schollwer; senere paa Formiddagen besøgte jeg Firmaet Orenstein & Koppel, hos hvem Hedeselskabet har købt, foruden en hel Del Spormateriel, Vogne til de sidst indkøbte Spor, ialt 112 Stk. til en Pris af ca. 14,000 Kr., og hvor tillige Andelsselskabet „Vestjyllands Mergelforsyning" har købt et 20 HK. Damplokomotiv til 6200 Kr., der nu er leveret paa Sporet fra Mergellejet i Rindom. Efter at være blevet forevist de ret storslaaede Kontorlokaler, hvor alene 500 Mand beskæftiges, blev jeg om Eftermiddagen ledsaget ud til Firmaets Lokomotivfabrik i Drewitz ved Potsdam, hvorfra aarlig udgaar ca. 500 Lokomotiver af alle Størrelser fra 10 HK. og op til de tyske Statsbane-Lokomotiver, af hvilke Firmaet leverer mange. Lokomotivet til Andelsselskabet var under Bygning, men langtfra færdig, hvorfor jeg maatte indskrænke mig til at bese nogle andre af samme Type; hele Anstalten, der kun er en halv Snes Aar gammel, og som stadig udvides, gjorde Indtrykket af at blive ledet med megen Dygtighed. Vendt tilbage til Berlin deltog jeg i en Tur i Automobil i Hovedstadens Omegn gennem de ny smukke Kvarterer, der strækker sig ud fra Byen ind i Grünewald. Efter Jordbunden her at dømme vil der ikke tabes meget for det tyske Landbrug, om ogsaa Berlin udvider sig meget stærkt; den fattige Sandbund kan lige holde Liv i en Fyrreskov, hvis tiltalende Udseende sikkert i første Linie skyldes den omhyggelige Pleje, Grünewald i forstlig Henseende er undergivet. Tirsdag Formiddag tog jeg ud til Spandau og saa Orenstein & Koppels i Nærheden af denne By beliggende store Fabrik for Tipvogne, Sporskifter o. m. a.; saavel her som i Drewitz blev vi befordret fra og til Banegaarden af Fabrikkernes egne Automobiler. Fabrikken i Spandau le-

verer Hovedmassen af Firmaets Fabrikater, i Dortfeld ved Dortmund er der dog ogsaa en Fabrik af samme Art; jeg fik Lejlighed til at se saa godt som alle de Processer, hvis samlede Resultat er en Tipvogn: Hjulenes Afdrejning og Udboring, Smedningen af Akslerne, Hjulenes Paasætning paa disse ved hydraulisk Tryk, de svære U-Jerns Bøjning o. s. v. Foruden Spormateriel leverer Fabrikken alt til Jernbanedrift henhørende fra Signalmaster og Vejbomme til Gods- og Passager-Vogne, desuden er der en betydelig Fabrikation af Gravemaskiner af alle Arter og Størrelser. At Orenstein &. Koppel tæller deres Arbejdere i mange Tusinde er en Selvfølge. Tirsdag Eftermiddag tog jeg fra Berlin over Hamborg til Husum, hvor Hr. Domainenrentmeister Hinrichs, der under min Rejse langs Sønderjyllands Vestkyst i 1905 havde været mig til saa megen Hjælp, atter havde lovet at tage sig af mig. Jeg kom til Husum Onsdag Middag, og da Hr. Hinrichs havde planlagt en ret omfattende Tur, hentede han mig paa Banegaarden med et Automobil, som han formodede vilde sætte os i Stand til at gennemføre Programmet for Dagen. Først gik Turen mod Syd til den ny inddigede Sophien-Sommerkoog, ca. 2 Mil fra Husum; dette Inddigningsarbejde, der blev færdig i Efteraaret 1907, stod nu 3/4 Aar senere med meget smukt farvet, ensartet og kraftig Havre; jeg havde her atter Lejlighed til at konstatere, at et inddiget Areal straks efter første Pløjning — tiltrods for Grundens utvivlsomme Saltholdighed — kan give store Afgrøder, og Hr. Hinrichs forsikrede, at det vilde ethvert inddiget Marskareal være i Stand til, kun maatte det pløjes meget tyndt, ca. 3 Tommer, saa at den salte Undergrund ikke kom op; jo ældre Inddigningen blev, des dybere blev der saa pløjet. Diget var et saakaldt Sommerdige, et Dige, hvis Højde er bestemt ved at kunne holde alle sædvanlige Stormfloder ude, medens de ekstraordinære høje Stormfloder gaar ind over det. Diget beskytter saaledes Avlingen og Kreaturerne, men det inddigede Areal egner sig ikke til Bebyggelse; her i Sophienkoog er man forberedt paa, at Floden gaar ind ca. hvert 10. Aar efter den Statistik, der er optaget over Stormflodernes Højde. I Forhold til et Vinterdige, hvis Højde kan angives at være 17—18 Fod, er

Sommerdigets Højde 10 Fod (over almindelig Flod). Selve Diget præsenterede sig overordentlig smukt med ganske tæt Græstørvbeklædning; denne frembød den Ejendommelighed, at de enkelte Græstørv var afskaarne i Størrelse paa 1 Kv.-Fod med skraat afskaarne Sideflader; Hr. Hinrichs paastod, og Resultatet syntes at give ham fuldkommen Ret, at Græstørvbeklædningen, lagt af saadanne skraat afskaarne Tørv, lettere lod sig tromle eller klappe helt tæt. Digets Skraaningsanlæg varierede udad fra 8:1 til 7:1 og indad fra 5:1 til 4:1; paa et særlig godt beskyttet Sted var Diget forsynet med 2 korte Fløjdiger udad vinkelret paa dets egen Retning og med ca. 25 Meters Afstand; i Tilfælde af, at en Stormflod gaar ind i Koogen, graves Digestykket mellem Fløjdigerne væk, og Vandet strømmer ud gennem den derved tilvejebragte Aabning. Da Arealet var lavtliggende, skulde man have ventet en ret tæt Udgrøftning, men det modsatte var Tilfældet; Grøfterne, der var 1,5 M.—1,6 M. dybe, havde ca. 200 M. indbyrdes Afstand. Det inddigede Areal er ca. 370 Tdr. Ld. stort; der svares i Forpagtningsafgift af de Arealer, der tilhøre Staten, 80 Kr. pr. Td. Ld. aarlig, med hvilken Indtægt Digets Anlægsudgifter ere amortiserede i Løbet af 8 Aar. Enhedsprisen for Fylden, der blev taget paa Forlandet i „Pytter“, var 4 Kr. pr. Kubfv., og Græstørvbeklædningen betaltes med 54 Øre pr. Kv.-Fv.

Fra Sophien-Koog kørte vi tilbage gennem Husum til Cecilien-Koog, en Vinterinddigning ca. 2 Mil nord for Husum, der blev udført i 1905, da jeg netop i August havde Lejlighed til at bese det lige afsluttede Arbejde. Der var en imponerende Forskel fra da og til nu; den Gang laa Arealet endnu som et naturligt Marskforland med dettes Vegetation af Saltvandsgræsser og -planter; nu var Jordbunden undergivet rationel Landbrug. Gennem Koogen var der anlagt Veje, langs Hovedvejen laa store nybyggede Gaarde, og paa Agrene stod der Roer, Havre og Hvede af saa kraftig og god Udseende som paa vore bedste Jorder. Mosestationen i Bremen har under Dr. Weber anlagt et Forsøgsareal, hvor der for Hvede gives følgende Kunstgødning: ca. 225 Pd. 37 pCt. Kaligødning, ca. 475 Pd. 18 pCt. Superfosfat og ca. 55 Pd. 20 pCt. svovlsur Ammoniak; til Græs gives ca. 650 Pd.

Thomasfosfat. Sædskiftet er Rasp, Hvede, Bønner, Havre, Græs og Kløver. Arealet ligger 1—3 Fod over dgl. Flod, altsaa lavere end Marsken ved Ribe. Prisen pr. Td. Land er 1800 Kr., og i Forpagtningsafgift svares der 130 Kr. pr. Td. Land. Diget kostede ca. 360 Øre pr. Kubfv. at opføre.

Ved Ebbetid sent paa Eftermiddagen var der Lejlighed til at bese de Landindvindingsarbejder, der under Hr. Hinrichs Ledelse i stor Udstrækning udføres langs Kysten; da Automobilet, medtaget af de for saadan Kørsel ikke anlagte Markveje i den ny Koog, samtidig gjorde Strejke, efterlod vi dette og gik til Fods langs Digerne. Udenfor dette er der ved Anlæg af smaa Dæmninger og Gravning af Grøfter siden 1905 tillagt over 1000 Alen Land; da jeg havde set Forholdene, som de var den Gang, kunde jeg selv kontrollere Rigtigheden af denne Opgivelse. Min Hensigt med mit Besøg hos Hr. Hinrichs havde egentlig kun været at faa Lejlighed til nærmere at se de Dæmninger, der forbinde flere af Halligerne med Land, da jeg umiddelbart efter min Rejses Afslutning skulde foretage Forundersøgelser for Opførelsen af en saadan Dæmning mellem Manø og Land. Fra mit Besøg i 1905 kendte jeg Dæmningen ud til Hamburger-Hallig; vi gik derfor ned til Dæmningen, der fører ud til Nordstrand. Disse Dæmningers Betydning for Landindvindingsarbejdet og deres Konstruktion vil imidlertid nærmere blive paavist og beskrevet i det Projekt for en Dæmning mellem Manø og Land, som snart vil foreligge færdigt. Efter et kort Ophold kørte vi med Vogn til Hattsted, hvorfra jeg over Tønder rejste til Ribe for næste Dag at paabegynde de ovenfor omtalte Forarbejder.

Viborg, d. 27. August 1908.

Kr. Thomsen.

Besøg i 1908 i Hedeselskabets Plantager og Mosestationer.

Foruden det store kongelige Besøg i Hedeselskabets Plantager Syd for Herning den 31. Juli kan blandt de forskellige andre Besøg nævnes:

Besøg af Overskyldraadet ved Professor Bentzon, Landstingsmand H. C. la Cour, Direktør Nørgaard, Aarhus, Folketingsmand Ole Olsen, Sjælland, Proprietær M. P. Tønnesen og Fuldmægtig Olsen i Finansministeriet. Det var Overskyldraadets Maal gennem Selvsyn at tage Stilling til det vigtige Spørgsmaal: »Beskatning af Hedeplantager«.

Endvidere kan blandt Besøgene nævnes, at 30 finske Landmænd, førte af Agronom Ilmare Auer fra Helsingfors, og at 40 engelske Turister besøgte Plantagerne.

Endvidere har Inspektør Østen Elfving ved Kammarekspeditionen i Helsingfors samt Agronom Edvard Ruben, Lyckeby, Sverig, besøgt de nævnte Plantager.

Mosestationerne er særlig blevne besøgte blandt andet af Overlærer Sigv. Haslund ved Norges Landbrugshøjskole samt af Baron v. Rosen, ansat i det russiske Landbrugsdepartement, der kom til Herning med den Opgave fra Departementet at studere Anlæg af Græsgang paa Højmose samt, hvorledes man ved Hedeselskabet har formaaet at skaffe Mosesagen Ingang i Landbrugernes brede Lag.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 20. 25. Oktober. 1908.

Hedeselskabets Forretningsførere.

Hedeselskabets Forretningsfører for Køge Distrikt, Hr. Postmester Harmsen, Køge, har ønsket at fratræde dette Hverv, der derefter er overtaget af Hr. Toldassistent P. Nielsen, sammesteds.

Nye Plantagearealer.

Nr. 1974 A. Serritslev Kommune Plantage, ca. 11 Tdr. Ld., i Serritslev Sogn, Børglum Herred, Hjørring Amt. Plantagen ejes af Serritslev Kommune. Arealet bestaar af gammel Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Horneman.

Rettelse.

Nr. 1970 A. Veggerby Plantage: Formanden for Aktie-Plantageselskabet er ikke som meddelt i Tidsskriftets Nr. 18 Herredsfuldmægtig L. Schiøtz i Aalborg, men Gaardejer P. Kristensen, Veldum.

Regnskabsoversigt pr. 30. Septbr. 1908.

Konto	Indtægt	Regnskab pr. 30/9 1908	Budget for hele Aaret 1908	Konto	Udgift	Regnskab pr. 30/9 1908	Budget for hele Aaret 1908
I	Beholdning fra 1907	» »	» »	I	Underballance fra 1907.....	6011 07	6011 07
II	Bidrag fra Medlemmer og Institutioner, Statstilskud...	57239 »	98200 »	II	Administration og Inventarium	28756 96	38200 »
III	Indtægt af Tryksager	» »	50 »	III	TidsskriftetogandreTryksager	2488 82	4150 »
IV	Selskabets egne Plantageejendomme	34444 82	65300 33	IV	Selskabets egne Plantageejendomme	41032 71	61653 33
V	Selskabets øvrige Plantningsvirksomhed	84516 03	88075 »	V	Selskabets øvrige Plantningsvirksomhed............	71654 43	123420 »
VI	Selskabets egne Moseejendomme	26594 42	75699 19	VI	Selskabets egne Moseejendomme................	37492 30	68950 01
VII	Selskabets øvrige Mosevirksomhed	15911 »	25900 »	VII	Selskabets øvrige Mosevirksomhed	17518 42	28400 »
VIII	Den tekniske Afdeling	7810 »	14500 »	VIII	Den tekniske Afdeling	18444 76	24200 »
IX	Mergelvirksomhed	101343 49	103700 »	IX	Mergelvirksomhed	104713 86	104600 »
X	Adskilligt	2404 28	3548 »	X	Adskilligt	7178 86	7638 93
XI	Legater	1271 40	2045 82	XI	Legater	354 56	1515 »
	Summa Indtægt...	331534 44	477018 34		Summa Udgift...	335646 75	468738 34

Mose- og Engvirksomheden i 1907.

En Beretning ved Th. Claudi Westh.

Som det vil ses af Tidsskriftets Nr. 8 og af de efterfølgende Beretninger fra Distriktsbestyrerne, foregaar der i disse sidste Aar her i Landet i meget stor Udstrækning en Regulering af Vandstanden i Hovedløbene hvorved Grundlaget for en Udnyttelse af de lave Arealer — Moser, Kærjorde og Enge — tilvejebringes.

Det har da den største Interesse at iagttage, om dette Grundlag ogsaa udnyttes i tilstrækkelig Grad ved hensigtsmæssig Afvanding af det enkelte Areal og Kultivering deraf.

M. H. t. Afvandingen er der at bemærke, at de Arealer, der ligge lavest, de egentlige Mose- eller Kærarealer og Moseenge, i Almindelighed afvandes og kultiveres i betydelig Udstrækning, hvor Hovedafløbet er bragt i Orden, men for Jyllands Vedkommende gælder, at Overgangsarealerne, ikke mindst de lave Dele af den tilstødende Agermark ikke i rimelig Udstrækning drænes, naar Adgangen dertil er tilvejebragt.

Dræning er overhovedet et Arbejde, der i mange Egne af Jylland bør træde frem i første Række; endnu ser man i alt for stor Udstrækning rundt om i Markerne de lave Partier ligge med smaa aabne Grøfter. Jorden er fyldt med Ukrudt, og Saaning kan ikke finde Sted før helt ind i Sommeren.

Der lides ganske overordentlig store Tab derved; ved Saaning langt hen i Maj gaar en hel Maaned af vor korte og kostbare Sommer tabt. Man skyder sig ind under Hensynet til Ukrudtet, men det er ikke berettiget, thi det bør være Landmanden, der kommanderer Ukrudtet, og ikke omvendt, og mangfoldige Steder er Ondet den manglende eller mangelfulde Dræning.

Ligesom Mergelsagen i de sidste Par Aar er kommen saa stærkt i Forgrunden, og gennemføres af Landboerne med beundringsværdig Energi, saaledes bør Dræningen komme frem nu med fuld Kraft.

De store Anstrængelser, der gøres for Planteavlen, ere

af den største Betydning, thi Danmarks Jord giver endnu saa uendelig lidt i Sammenligning med, hvad den kan og bør give, men Grundlaget for en forøget Produktion — Dræning og Mergling — bør da søges gennemført først.

Men ikke alene bør man dræne den Jord, der skal dyrkes med Sæd, ogsaa Engene og Moserne bør efterhaanden drænes. Hvor der ikke findes Okker eller Fare for, at Padderokker, Trærødder e. a. skal stoppe Rørene alt for hurtigt, kan man dræne straks med Drænrør; hvor Faren for Stopning er stor, bør man holde sig til aabne Grøfter i en Aarrække eller benytte Faskiner af Ris, hvilket sidste altid bør anvendes paa vældfyldte Arealer.

Selv hvor Rørene skal ligge i løs Mosejord, er en Dræning med Rør meget vel gennemførlig; Rørene skal blot have et Underlag af Halm eller fin Lyng, der hindrer, at de synker fra hinanden, og helst ogsaa dækkes med et lille Lag af samme Materiale for at hindre Tørven i at lægge sig alt for tæt om Rørene.

Hedeselskabet har ikke optaget Dræning paa almindelig Mark under sit Arbejdsfelt, men paa de foran nævnte lave Arealer lægger Hedeselskabet Dræningsplan paa sædvanlige Betingelser: gratis, naar Planlægningen maa finde Sted efter Selskabets Lejlighed, i modsat Fald mod Dækning af Udgifterne derved.

Men de jydske Landmænd bør ikke tøve med at gennemføre Dræning overalt, hvor det tiltrænges. Netop Vejrforholdene i dette Foraar belyser Forholdet saa klart: I de Egne, hvor Sagen er i Orden, var Sæden lagt før Paaske, for de andre vanskeliggjorde den efterfølgende Tids fugtige Vejr Saaarbejdet; der tabtes en Maaneds Væksttid, Kærneudviklingen blev ringere, og kun Fritfluen glædede sig.

I. Mosestationer.

Oprettede 1907.

Aalborg Amt:

1. Launs Mosestation, Nr. 30, Proprietær Chr. Jensen, Hessel pr. Gjedsted. $2^1/_2$ Tdr. Ld. til Engkultur,

dels ved Pløjning og Udlæg paa første Fure, dels ved Forbedring alene med Kunstgødning. Stationen ligger i den ved Hedeselskabets Hjælp udtørrede Launs Sø. Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Mertz Nielsen.

Viborg Amt:

2. Afdl. I af Mosestationen ved Karup Aa, Nr. 98, Gaardejer Niels Nielsen, Bøgelund pr. Karup. 1 Td. Ld. til Vandingseng efter Omlægning. Arbejdet ledes af Ingeniør Westh.

3. Skræpørhus Mosestation, Nr. 99, Husmand Troels Kristensen, Skræpørhus pr. Højslev. 1 Td. Ld. i Syltengene ved Limfjorden. Udlæg paa første, anden og tredie Fure. Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Klintø.

4. Vammen Mosestation 2, Nr. 100, Boelsmand Jacob Thorsager, Vammen pr. Viborg. 1½ Td. Ld. i Engene ved Skalsaaen. 20 Parceller til Demonstrering af Kunstgødningens Virkning paa omlagt Eng. Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Klintø.

Ringkøbing Amt:

5. Gudumkær Mosestation, Nr. 114, Husmand Anders Jensen, Gellerup pr. Herning. 2 Tdr. Ld. til Engkultur efter Pløjning uden Sanding. Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Westergaard.

6. Kvong Mosestation, Nr. 115, Gaardejer Chr. Maegaard, Kvong pr. N. Nebel. 1—2 Tdr. Ld. til Engkultur efter Pløjning og Udlæg paa første Fure. Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Petersen-Hjerk.

7. Solsøhede Mosestation, Nr. 116, Husmand Niels Chr. Nielsen Væring, Solsøhede pr. Videbæk. 1 Td. Ld. til Engkultur efter Pløjning og Udlæg paa første Fure uden Sanding. Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Westergaard.

Ribe Amt:

8. Sønderager Mosestation, Nr. 78, Gaardejerne L. Ellebæk Jessen og Chr. Stokbæk, Sønderager pr. Holsted. 2 Tdr. Ld. til Engkultur efter Pløjning og Udlæg

paa første Fure. Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Petersen-Hjerk.

9. Tvile Mosestation, Nr. 79, Gaardejerne P. Hansen Jørgensen og N. Hansen Jørgensen, Tvile pr. Holsted. 2 Tdr. Ld. til Engkultur efter Pløjning og Udlæg paa første Fure. Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Petersen-Hjerk.

10. Terpager Mosestation, Nr. 80, Gaardejerne P. Hansen, Terpager, og Carl Bajer, Tømmerby pr. Bramminge. 2 Tdr. Ld. Klægjord (høj Marsk) til langvarigt Græsleje dels efter Pløjning og Udlæg paa første Fure, dels efter stærk Opharvning paa Tellen og Eftersaaning med Frø og dels ved Forbedring af den gamle Vegetation med Kunstgødning alene. Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Petersen-Hjerk.

Ved Udgangen af 1907 haves derefter følgende Antal Mosestationer *):

	Jylland	Fyn	Sjælland	Lolland-Falster	Ialt
Tidligere afsluttede	447	3	1	5	456
Afsluttede 1907 ...	6	—	1	—	7
Tidligere ophævede	9	—	—	—	9
Ophævede 1907 ...	—	—	—	—	—
Arbejdende 1907 ..	25**)	—	2	—	27
Nyoprettede 1907..	10	—	—	—	10
	497	3	4	5	509

Stationerne fordeler sig saaledes i Amterne:

Hjørring Amt 30, Thisted Amt 17, Aalborg Amt 30, Viborg Amt 100, Randers Amt 30, Aarhus Amt 2, Skanderborg Amt 32, Vejle Amt 57, Ringkøbing Amt 116, Ribe Amt 83, Odense Amt 2, Svendborg Amt 1, Frederiksborg Amt 1, Holbæk Amt 1, Præstø Amt 2 og Maribo Amt 5. Ialt 509.

*) Forrige Opgørelse findes i Tidsskriftet Side 341, 1907.

**) Heri er medregnet 2 genoptagne Mosestationer.

II. Vejledninger.

Der er ialt ydet følgende Antal Vejledninger:

	I Jylland	Paa Øerne	Ialt
Til Udgangen af 1906	3409	208	3617
I 1907....................	258	7	265
Ialt...	3667	215	3882

Disse Vejledninger fordele sig saaledes i Distrikterne:

Distrikt Nr.	Arbejdet ledes af	Distriktet omfatter	Antal Vejledninger 1907
I	Mertz Nielsen	Hjørring og Aalborg Amter samt Dele af Thisted og Randers Amter	89
II	N. Klintø	Dele af Thisted og Ringkøbing Amter, hele Viborg Amt samt Dele af Randers og Aarhus Amter	70
III	J. P. Westergaard	Størstedelen af Ringkøbing og Vejle Amter..........	59
IIIa	Helms	Dele af Ringkøbing, Aarhus og Vejle Amter..........	6
IV	Petersen-Hjerk	Hele Ribe Amt og Dele af Vejle og Ringkøbing Amter	34
V	Aage Fejlberg	Fyn, Sjælland og Lolland-Falster med tilhørende Øer	7
		Ialt...	265

III. Kulturplanter.

Indtil Udgangen af 1906 var
ialt udarbejdet 261 Kulturplaner.
I 1907 er udarbejdet 23 —

Ialt 284 Kulturplaner.

De tilkomne Kulturplaner fordeler sig saaledes i Distrikterne: 2 i Distrikt Nr. I, 10 i Distrikt Nr. II, 3 i Distrikt Nr. III, 2 i Distrikt Nr. III a, 1 i Distrikt Nr. IV og 5 i Distrikt Nr. V.

Kulturplaner, der omfatte større Arealer, ere:

Nr. 264, Haderup Præstegaards Eng, Haderup pr. Skive. 12 Tdr. Ld. uensartet Mose.
Tørlægning ved aabne Grøfter. Udlæg til Eng efter Pløjning eller stærk Opharvning. Bekostningsoverslag 125 Kr. pr. Td. Ld. — Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Westergaard.

Nr. 265, Glostrup Sø under Skjoldnæsholm pr. Ringsted. 37 Tdr. Ld. Sø- og Moseareal, der tørlægges ved fri Afstrømning, kultiveres til Eng. Bekostningsoverslag 4000 Kr. ialt. — Planen er udarbejdet af afdøde Assistent H. Rømer.

Nr. 266, Lundum Præstegaards Eng. 14 Tdr. Ld., hvoraf det kan betale sig at kultivere 8. Tørlægning med aabne Grøfter og Faskindræn. Kultivering dels ved Kunstgødning alene, dels ved Pløjning og Omlægning. Bekostningsoverslag 100 Kr. pr. Td. Ld. — Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Klintø.

Nr. 267, Søndergaards Eng- og Mosearealer, Søndergaard pr. Dybvad. 20 Tdr. Ld. Tørlægning ved aabne Grøfter og Faskiner. Udlæg til Eng. Bekostningsoverslag 65 Kr. pr. Td. Ld. — Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Mertz Nielsen.

Nr. 269, Engarealer under Trøjborg Hovedgaard. 150—160 Tdr. Ld. god Lavmose. Uddybning af Hovedafløbet, Udgrøftning og Omlægning af Engene. — Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Klintø.

Nr. 270, Nygaards Eng og Kær, Nygaard pr. Sindal. 15 Tdr. Ld. god, men uensartet Jord, med stærkt og vekslende Fald. Tørlægning ved aabne Grøfter og Dræning med Rør eller Faskiner. Bekostningsoverslag 140 Kr. pr. Td. Ld. — Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Mertz Nielsen.

Nr. 271, Fogsted Lung, Forpagter Kr. Møller, Korinth. 30 Tdr. Ld. Højmose og Kærjord med meget ujævn

Overflade. Efter Tørlægning og Planering mergles Mosen, tilføres Fyld og gødes med Staldgødning og Kunstgødning. Udlæg efter forudgaaende Prøvedyrkning. Kærjorden pløjes, mergles og dyrkes et Par Aar, før den udlægges til Græsgang. Bekostningsoverslag 120—420 Kr. pr. Td. Ld. — Planen er udarbejdet af Distriktsbestyrer Klintø.

Nr. 274, Dræningsarbejder m. m. paa Gramrodegaard pr. Gramrøde. 15 Tdr. Ld. middelsvær Lerjord med 6—14 Tommer Muld. Tværdræning til 4 Fods Dybde for hver 3 Fods Fald, Jordoverfladen har. 2 Tommer Rør i Side- og 2½—4 Tommer Rør i Hovedledninger. Bekostningsoverslag 50 Kr. pr. Td. Ld. — Planen er udarbejdet af Ingeniør Westh.

Nr. 276, Broksø Enge, Broksø pr. Herlufmagle. 150 Tdr. Ld. sur, blød Lavmose ved Susaaen. Tørlægning ved aabne Grøfter, 1 Meter dybe, med 30—60 Meters indbyrdes Afstand. Udlæg til Eng efter første eller anden Pløjning. — Planen er udarbejdet af Distriktsbestyrer Klintø.

Nr. 277, Basnæs Enge, Basnæs pr. Skelskør. 115 Tdr. Ld. gammel, inddæmmet Sylteng. Vandet skal løftes med Maskinkraft. — Forarbejderne endnu ikke foretaget.

Nr. 278, Nørup Præstegaards Eng, Nørup pr. Vejle. 3 Tdr. Ld. vældfyldt Lavmose. Udgrøftes til 2½ à 3 Fods Dybde. Udlæg i den udplanerede Grøftefyld. Bekostningsoverslag 500 Kr. ialt. — Arbejdet ledes af Distriktsbestyrer Westergaard.

Nr. 281, Chr. Balles Højmose i Karup. 11 Tdr. Ld., tidligere til Brændkultur anvendt Mose. Udgrøftes til 3½ Fods Dybde med ca. 60 Fods Grøfteafstand, men desuden benyttes Risdræning.

Den lyngsprængte Jord pløjes om Efteraaret, ligger Vinteren og næste Sommer over. Bearbejdes og mergles det næste Efteraar for derefter enten at dyrkes et Par Aar eller straks at udlægges. — Arbejdet ledes af Ingeniør Westh.

Nr. 283, Kærshoved Enge, Kærhovedgaard pr. Bording. — Arbejdet ledes af Assistent Helms, der beskriver det saaledes:

„Kærshoved Kær“ ligger ved Storaaens Udspring og danner den øverste Ende af de store Lavmoseenge, der,

paa begge Sider af Storaaen, strækker sig gennem Gellerup og Ikast Sogne og ender i Kærshoved i Vrads Sogn. Engen bestaar af en rig Kalk- og fosforsyreholdig Lavmosetørv, den er udstykket til mange forskellige Lodsejere, hvoraf flere bor et Par Mil borte. Engen og Vandløbet har ca. 9' Fods Fald paa de øverste 4000 Alen, men Vandløbet er fyldt med smaa Stemmeværker, hvor Vandet bliver opstemmet for at føres ind over Engene. Tidligere var der mere Vand, end der nu er, da kunde der være Tale om Vanding, og Engene gav da forholdsvis ret ordentligt Udbytte, men i de sidste 30 Aar, særlig efter at store Arealer af Oplandet er kultiveret til Beplantning, er Vandmængden svunden betydelig ind, og er nu uden Betydning til Vanding. Engene giver for Tiden kun et tarveligt Udbytte.

1895 blev den første Kultivering forsøgt i „Kærshoved Kær", der blev oprettet en Mosestation, den gav udmærket Udbytte straks, men paa Grund af manglende Afvanding gik den hurtig tilbage til den oprindelige Tilstand. Senere har der et Par Gange været gjort Forsøg paa Kultivering, men da det kun har været mindre Lodsejere, der har gjort Forsøget, og de ikke har kunnet faa Naboerne med til Afvandingen, ere Forsøgene faldne uheldige ud paa Grund af mangelfuld Afvanding. 1906 blev der begyndt paa Kultivering af et større Areal efter Vejledning, af 29. Decbr. 1905, og Kultiveringen er bleven fortsat i 1907, særlig efter at tilstrækkelig mange Lodsejere i den øverste Ende af Kæret opnaaede at faa sluttet en Overenskomst, hvorefter det blev muligt at afvande denne Del, ca. 50 Tdr. Ld., i tilstrækkelig Dybde til Kultivering. Kultiveringen er nu godt begyndt, og i Sommeren 1907 stod der bl. a. paa et Areal en ganske fortrinlig Havreafgrøde.

IV. Forsøgene.

Paa Hesselvig Enggaard ere Forsøgene paa Vandingseng udvidede (se Hedeselskabets Tidsskrift Nr. 1); den ældste Række, der omhandler Forsøg med Kunstgødning med og uden Vand, fortsættes stadig, men det anses for urigtigt at offentliggøre Resultaterne endnu.

Der er paa Hesselvig anlagt et Stykke „Petersensk Ven-

tildræning" efter Forslag af Prof. Westermann; det er Hensigten her at drive en meget intensiv Udnyttelse af Engen.

Paa Mosestationen Pontoppidan fortsættes Forsøgene med Kalk og Mergel saa vel som Forsøgene med forskellig Afvanding; til disse sidste er nu knyttet omfattende Undersøgelser af Grundvandstandsforholdene.

Statens Forsøg paa Mosejord har i Aarets Løb faaet en ændret Ledelse. I en Aarrække ere disse Forsøg ledede af et Fællesudvalg, bestaaende af Statens Planteavlsudvalg og 3 Medlemmer valgte af Hedeselskabet. Dette Udvalg er ophævet, og Hedeselskabet deltager altsaa ikke længere i Ledelsen.

Trangen til Anlæg af lokale Forsøg i Forbindelse med den omfattende Konsulentvirksomhed understreges stadig stærkere af Distriktsbestyrerne.

V. Anden Virksomhed.

Selskabet har i 1907 deltaget i forskellige Planteavlsudstillinger, og særlig ved Foreningen af jydske Landboforeningers Ungskue i Herning var der truffet omfattende Forberedelser, idet Selskabet foruden den sædvanlige Udstilling i Hus havde anlagt Demonstrationer saavel i Mosestationen Pontoppidan som i Gelleruplund Mosestation. Demonstrationerne fortsættes nu begge Steder.

De samv. danske Landboforeningers aarlige Kursus for Planteavlsassistenter afholdtes i Aar i Herning med Mose- og Engkultur som Hovedfag. Selskabets Botaniker, Mag. Mentz, og Forf. holdt daglige Foredrag og ledede Udflugter til Mosestationerne og Hesselvig.

Samtlige Distriktsbestyrere overværede Mødet, og det aarlige Møde med disse bortfaldt derfor.

(Fortsættes i næste Nr.).

Tilgang af Medlemmer i 1908.

Institutioner.	Kr.
Vejle Haandværkerforenings Bibliotek	4
Faaborg Distrikt.	
Hansen, P., København	4
Fanø Distrikt.	
Hansen, J. N, Boghandler, Nordby	4
Grindsted Distrikt.	
Hansen, N. C., Arbejdsmand, S. Omme Plantage	4
Holstebro Distrikt.	
Aggerholm, R., Kancelliraad, Holstebro	4
Gøtzsche, Banebestyrer, Struer	4
Hougaard, E., Frøken, Holstebro	4
Hjort-Lorenzen, Baneingeniør, Struer	4
Pedersen, L., Murermester, Holstebro	4
Holsted Distrikt.	
Thorsen, J. Gartner, Skovlund	4
København Distrikt.	
Brockenhuus-Schack, Ceremonimester, Greve, København	4
Folke-Rasmussen, Ingeniør, København	4
Funder, G., Rentier, Mariager	4
Hammer, Joh., Fabrikant, Silkeborg	4
Hoffmann, Aug., Proprietær, Valby	4
Iversen, M. A. C., Forstassistent, København	4
Koch, Trafikinspektør, do.	4
Kock, Lærer, do	4
Larsen, Eduard, Grosserer, do	4
Thyra, Hds. kgl. Højhed, Prinsesse, Amalienborg	4
Timm, Thor, Grosserer, København	4
Warburg, E. M, Fabrikant, Hellerup	4
Winther, J., Partikulier, København	4
Nakskov Distrikt.	
Quaade, F. V., Præst, Vesterborg	4
Odense Distrikt.	
Friis-Hansen, K. A., Proprt., Lavindsgaard	4

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 21. 10. November. 1908.

Nye Plantagearealer.

Nr. 1975 A. Tolne Skov Plantage, ca. 160½ Tdr. Ld., i Tolne Sogn, Horns Herred, Hjørring Amt. Plantagen ejes af et Aktieselskab, hvis Formand er Godsejer Jørgen Larsen, Gaardbogaard. Arealet bestaar af Ager, Hede og Krat. I denne Plantage er optaget Nr. 505 A Dalgaard Plantage, der derefter udgaar af Fortegnelsen.

Arbejdet ledes af Skovrider Hornemann.

Nr. 1976 A. Poulstruplund Plantage, ca. 37 Tdr. Ld., i Vrejlev Sogn, Børglum Herred, Hjørring Amt. Plantagen ejes af et Plantningsselskab, hvis Formand er Lærer L. Thura Obel, Poulstrup Skole pr. Vraa. Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Hornemann.

Nr. 1978 A. Sønder Elkjær Brødland Plantage, ca. 23½ Tdr. Ld., i Hammer Sogn, Kjær Herred, Hjørring Amt. Plantagen ejes af Godsejer H. Branth, Sdr .Elkjær pr .Sulsted. Arealet bestaar af Agermark og lidt Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider Hornemann.

Nr. 1979 A. Sondrup Baungaard Plantage, ca. 20½ Tdr .Ld., i Hundslund Sogn, Hads Herred, Aarhus Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Jens Jensen i Sondrup pr. Hundslund. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Sekretær, Forstkandidat Flensborg.

Nr. 1980 A. Øster Jernkjær Plantage, ca. 13 Tdr. Ld., i Ribe Landsogn, Ribe Amt. Plantagen ejes af Ribe By. Arealet bestaar af Agermark.
Arbejdet ledes af Assistent P. Christensen.

Nr. 1981 A. Bruuns Plantage, ca. 20½ Tdr .Ld., i Udbyneder Sogn, Gjerløv Herred, Randers Amt. Plantagen ejes af Husejer Bruun, Trudsholm. Arealet bestaar af Agermark.
Arbejdet ledes af Skovrider Svendsen.

Nr. 1982 A. Kjærholmgaard Plantage, ca. 18½ Tdr. Ld., i Trevad By, Vridsted Sogn, Fjends Herred, Viborg Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Thomas Hansen, Trevad. Arealet bestaar af Agermark.
Arbejdet ledes af Skovrider Morville.

Mose- og Engvirksomheden i 1907.

(Fortsat.)

Beretning om Arbejdet i Distrikt III.

Distriktsbestyrer J. Westergaard, Herning.

Arbejdet har som sædvanlig bestaaet i at yde Vejledning, tilse Moseprøvestationer og Regulering af Vandløb. Men medens Antallet af ydede Vejledninger er omtrent som de nærmest foregaaende Aar, er Anmodningerne om Vandløbsregulering fremkommen mere rigelig end nogen Sinde tidligere.

Af Vejledninger er der ydet 59, og der er ført Tilsyn med 14 Moseprøvestationer.

Arbejdet ved Regulering af Vandløb stiller sig saaledes:

a. Fuldførte i 1907.

1. Holing Bæk i Holing pr. Herning. Afvandingen omfatter ca. 50 Tdr. Ld., dels Lavmose, dels Agermark. Bekostningen har været ialt ca. 250 Kr.

2. Holing Landgrøft. Som foregaaende.

3. Faare Mølleaa ved Faare St. Afvandingen omfatter ca. 30 Tdr. Ld. Lavmose.

Omkostningerne har været ca. 600 Kr.

4. Herborg Bæk i Herborg pr .Videbæk. Afvandingen omfatter ca. 50 Tdr. Ld.

Omkostningerne har været ca. 1300 Kr.

5. Gudumkær Landgrøft i Gellerup pr. Herning. Afvandingen omfatter ca. 100 Tdr. Ld. Engene vandes fra den gennem dette store Engareal løbende Højriis Aa. Men da Vandmængden er utilstrækkelig til saa store Arealer, vandes kun de nærmest Aaen liggende Enge, medens de fjærnere liggende afvandes til nævnte Landgrøft. Disse Arealer vil nu efterhaanden komme i Kultur.

Omkostningerne har været ca. 600 Kr.

b. Under Udførelse.

6. Hværkær i Lomborg ved Lemvig. Arealet, der dels er Agermark, dels Mose, andrager ca. 200 Tdr. Ld. Vandsyns- og Landvæsenskommissionsforretning er afholdt, og Arbejdet skal være fuldført senest 1. August 1908. Afvanding foretages dels ved aaben Kanal, dels ved en ca. 1200 Alen lang 15" Rørledning.

7. Hulkær Bæk i Grove pr. Herning. Vandsynsforretning er afholdt og ved Kendelse bestemt, at Bækken uddybes og udvides i Henhold til den udarbejdede Plan. Det interesserede Areal andrager ca. 50 Tdr. Ld.

Arbejdet udføres in natura i 1908.

8. Dybaa i Dybe pr. Ramme. Vandsynsforretning afholdt og Forlig opnaaet om Gennemførelse af den udarbejdede Plan for Uddybning, Udvidelse og Regulering.

Arbejdet skal være færdig 1. Maj 1908 og koster ca. 700 Kr.

Det interesserede Areal er ca. 50 Tdr. Ld.

9. Varhede Aa i Aulum. Ved Vandsynsforretning opnaaet Forlig om Uddybning af ca. 1 Fod samt Udvidelse og Regulering, alt i Henhold til den udarbejdede Plan.

Afvandingen omfatter ca. 100 Tdr. Ld.

Arbejdet skal være færdig til 1. Oktober 1908 og koster ca. 1500 Kr.

10. Mambæk i Snejbjerg ved Herning. Vandsyns-

og Landvæsenskommissionsforretning afholdt og Forlig opnaaet om Uddybning og Udvidelse af Bækken i Henhold til den udarbejdede Plan. Det interesserede Areal er ca. 150 Tdr. Ld.

Arbejdet skal være færdig til 1. Oktober 1908 og koster ca. 800 Kr.

11. Egeriis Mølleaa i Vorgod og Herborg Sogne. Ved Vandsynsforretning opnaaedes Forlig om en Vandstandssænkning af 2 à 3 Fod i Henhold til den udarbejdede Plan. Der findes en Del Vandingskanaler, som bibeholdes med Ret til Opstemning en kort Tid Foraar og Efteraar. Det interesserede Areal er ca. 100 Tdr. Ld.

Arbejdet skal være færdig 1. Maj 1908 og koster ca. 3500 Kr.

12. Carlsmose Afvandingskanal. Ved Vandsynsforretningen opnaaedes Forlig om ca. 2 Fods Uddybning i Henhold til den forelagte Plan. Det interesserede Areal er ca. 50 Tdr. Ld.

Arbejdet skal være færdig 1. Maj 1908.

13. Knudmose Landgrøft ved Herning. Ved Vandsynsforretning opnaaedes Forlig om den udarbejdede Plan. Det interesserede Areal er ca. 50 Tdr. Ld.

Arbejdet skal være færdig til 1. Maj 1908 og koster ca. 400 Kr.

14. Ikast Enge. (Se Hedeselskabets Tidsskrift for 1908, Nr. 3—4). Det interesserede udgør formentlig ca. 500 Tdr. Ld.

Arbejdet skal være færdig 1908 og udføres in natura.

c. Under Projektering.

15. Fiskbæk Bæk i Herborg, Faster og Sædding Sogne.

Andragende fremkommet fra 38 Lodsejere.

16. Røjen Bæk i Sunds.

Andragende fremkommet fra 9 Lodsejere.

17. Laasevase Bæk i Kølkær.

Andragende fremkommet fra 14 Lodsejere.

18. Andragende fra en stor Mængde Landmænd ved Naur og Buur om Tørlægning, Vejanlæg, Kulturplaner og Mergelspor.

19. Dræningsplan for et mindre Areal ved Lindbjerggaard pr. Hammerum.

20. Rind Aa. Efter Anmodning fra Kommunens Synsmænd foretoges en foreløbig Undersøgelse.

Som det fremgaar af foranstaaende Beretning har der i Aarets Løb været arbejdet med ca. 1500 Tdr. Ld.

Moseprøvestationer.

Af disse skal her kun omtales „Kragelund Mosestation“, der er beliggende i Kragelund Sogn ved Silkeborg.

Terrænforholdene er i denne nordvestlige Del af Sognet — og det samme gælder de omliggende Byer — ret ejendommelige, navnlig stærkt kuperet, saaledes at en jævn, flad Mark næsten er en Sjældenhed. Og medens de højere liggende Dele ofte ere af leret Beskaffenhed, findes der Mosedannelser i næsten alle Lavningerne. Man kunde fristes til at kalde disse Lavninger for Huller, thi deres Udstrækning er i Reglen meget ringe, medens Tørvedybden ofte er meget stor. Dog findes der ogsaa Moser af betydelig Udstrækning, saaledes Frederiksmose, Over-Frederiksmose og Middel-Frederiksmose, der ligge nogenlunde samlede og udgøre adskillige Hundreder Tdr. Ld. Det er ren og skær Højmose, dannet væsentligst af Sphagnummos. Tørven er derfor lys, let og løs og næsten ganske blottet for mineralske Bestanddele.

Det var i disse store Mosearealer, at „Kragelund Mosestation“ anlagdes i Aaret 1900.

Stationen omfatter ca. 10 Tdr .Ld. udpræget Højmose med fra 3—4 til ca. 7 Fod Tørv. Plantebestanden var mest Lyng, men ogsaa en Del Blaatop, de for Højmoser karakteristiske Planter.

Arealerne udgrøftedes noget forskelligt efter Jordens Vandrigdom, men saaledes at Jorden kunde blive sund. Derefter pløjedes om Efteraaret til 6—7 Tommers Dybde og saaledes, at Furerne laa jævnt og uden Huller og Mellemrum. Arealet gødedes derefter med pr. Td. Ld. 500 Pd. Kainit og 400 Pd. Thomasfosfat. I de senere Aar er der anvendt pr. Td. Ld. 150 Pd. 37 pCt. Kaligødning og 250 Pd. 18 pCt. Superfosfat, der er saaet i Slutningen af Marts

eller i Begyndelsen af April. Det var ikke, fordi man antog, at disse Gødninger var bedre end Kainit og Thomasfosfat, men fordi Kali og Fosforsyre var noget billigere i de højprocentige Gødninger. Nogen Forskel paa Virkningen er da heller ikke iagttaget.

Derefter tilførtes paa en Del af Arealerne 1 à 2 Tommer Sand, medens andre Dele slet intet Sand fik. Endvidere blev der anvendt Mergel eller pr. Td. Ld. 4000 Pd. Melkalk samt, hvor det kunde overkommes, tillige Kompost eller Staldgødning, der udførtes tidlig om Foraaret. Efter en passende Bearbejdning blev Arealerne derefter tidligst mulig om Foraaret besaaede med Havre og Ærter. Denne Afgrøde høstedes moden, hvorefter Arealerne opharvedes og gødedes med Kali- og Fosforsyregødning som ovennævnt. Derefter besaaedes Arealerne i første Halvdel af April med Kløver, Græs og lidt Havre. Efter Saaning blev Jorden altid tromlet meget fast sammen, i Særdeleshed hvor den kun var tilført lidet eller intet Sand, idet Jorden paa saadanne Steder var svampet og løs lige til Overfladen og derfor en mindre god Spirebund. Efter at være udlagt til Græs vedligeholdes Arealerne med en lidt mindre aarlig Gødningstilførsel, end den ovenanførte.

Resultatet af disse Kulturer har været ret tilfredsstillende, bedst, hvor Mosen er merglet, komposteret, kunstgødet og besandet. Hvor der ikke er anvendt Sand kommer Lyngen hurtigere igen, og det samme gælder de Arealer, hvor der i Stedet for Mergel er anvendt Kalk. Dog har Udbyttet selv paa disse Arealer været nogenlunde.

De Landmænd derude, som dyrker Moser, er da efterhaanden kommen til Klarhed over disse Ting, saaledes at hvad der nu kultiveres, altsammen bliver besandet, merglet, kunstgødet og saa vidt mulig komposteret. Det er imidlertid en ret kostbar Kulturmetode, der, selv om den betaler sig godt, kan være vanskelig under de givne Forhold at gennemføre. Det er jo ikke saa let i disse noget magre Egne at afse Staldgødning til Mosen, men endnu vanskeligere er det med Merglingen, idet Mergelen skal hentes 1 Mil borte. Selvfølgelig er det ogsaa besværlig med Besandingen, thi der skal mange Læs til hver Td. Ld. Men

trods alle disse Vanskeligheder og Besværligheder gaar det stadig jævnt fremad med Kultiveringen, og de grønne Pletter i det store Mosedrag bliver Aar efter Aar større. Det er naturligvis navnlig med Mergel- og Sandtilførsel, det kniber, thi Arbejdskraften er ikke alene dyr, men den er ogsaa saa sparsom, at det under disse Forhold er umuligt at komme over ret store Stykker hvert Aar.

Hedeselskabets Spor er nu lejet, hvilket selvfølgelig letter Arbejdet ved Besandingen. Men langt vigtigere er det dog, at der ogsaa er Udsigt til, at der vil blive lagt et af de transportable Mergelspor til disse Egne. Sker dette, vil der komme god Gang i Mosernes Opdyrkning, og de hidtil gennemførte Kulturer vil da tillige have gjort den Nytte at vise Vejen, der skal gaas, saa der dristig kan tages fat paa større Stykker.

Det vilde være af stor Betydning for Egnens driftige Befolkning, om der blev lettere Adgang til Mergel. De store Mosearealer vil da forholdsvis snart blive opdyrkede, og derved vilde skabes Værdier af meget stor Betydning for disse Egne.

Beretning om Arbejdet i Distrikt I.

Af Distriktsbestyrer Mertz Nielsen, Aagade 18, Aalborg.

I Distrikt I er i Aarets Løb tilset 4 Mosestationer, udarbejdet 13 Kulturplaner, ydet Vejledning 90 Steder og foretaget Forundersøgelser for Vandløbsreguleringer de nedennævnte 16 Steder.

Svendstrup Mosestation har gjort en hel Del Nytte, særlig ved at give Stødet til, at man har optaget Arbejdet med at skaffe bedre Vandstandsforhold i Engarealerne ved True Sø og ovenfor Vestre Tørslev Vandmølle.

Den anden afsluttede Mosestation er:

Rye Aa Enges Mosestation, anlagt paa en af Stamhuset „Birkelse"s Gaarde. Den noget vanskelige Kærjord her har givet et godt Udbytte, men dette Resultat, der gør det indlysende, at der vilde være umaadelige Værdier at vinde ved at kultivere de udstrakte Engarealer — langt

de største, der hører til nogen Ejendom i Vendsyssel (maaske i Landet) — der endnu alle ligge urørte hen, har, saavidt vides ikke kunnet rokke ved den meget forældede Bestemmelse, der er indeholdt i alle Forpagtningskontrakterne for Stamhusets Gaarde, nemlig, at man ikke maa dræne, grøfte, mergle eller pløje Engene — altsaa ikke kultivere dem.

En Mosestation er oprettet i den ved Hedeselskabets Hjælp afvandede Launs Sø.

Forundersøgelser
er foretaget følgende Steder:

1. Hollensted-Ørum Enge.
2. Skæve Aa.
3. Kærs Mølle.
4. Østeraa øverste Del.
5. Aars Enge.
6. Bro Mølle.
7. Karup Aa.
8. Siverslet Bæk.
9. Veldsted Sø.
10. Østerkærbæk.
11. Vraa Enge.
12. Erslev Kær.
13. Ballerum Enge.
14. Hammelmose Mølle.
15. Varbro Aa.
16. Østeraa Enge.

Kulturplaner og Detailledelser.

Der er udarbejdet 6 nye Kulturplaner (Ø. Assels Enge, Søndergaard, Nygaard, Studsholt (Drænsplan), Tomholt og Mariager).

Nye forberedte eller ældre tilsete, ialt 7 (Lundgaard, Dybvadgaard, Aarbækmølle, Ø. Aslund, Gunderupgaard, Kobbelhede og Tvede Præstegaard).

Beretning om Arbejdet i Distrikt II.

Af Distriktsbestyrer N. Klintø, Viborg.

I Distrikt Nr. II er i Aarets Løb oprettet 2 Mosestationer, udarbejdet 10 Kulturplaner og ydet 70 almindelige Vejledninger. Det heri interesserede Areal fordeler sig saaledes:

Mosestationer	ca.	3	Tdr. Ld.
Kulturplaner	„	778	—
Vejledninger	„	569	—
Tilsammen	ca.	1350	Tdr. Ld.

Af de Kulturarbejder, hvormed der i Aarets Løb er ført Tilsyn, er Arbejdet i Trudsholm Enge saa vidt fremskredet, at der kan gives en foreløbig Beretning herom:

Til Trudsholm Hovedgaard hører ca. 250 Tdr. Ld. lav Jord, beliggende i den store Engstrækning mellem Mariager Fjord og Havndal: Arealet stiger jævnt fra 1½ til 26 Fod over dgl. Vande i Fjorden, det deles naturligt i to Stykker af gml. Trudsholm Ruin, der ligger paa det smalleste Sted.

Forundersøgelserne udførtes 1903, og Arealet beskrives da saaledes:

I. Det nordre Stykke fra Ruinen til Bækken langs nordre Skel er mod Vest begrænset af høje Bakker, mod Øst af Fuglsø Bæk.

Det laveste, østlige Hjørne — indtil 3 Fods Kurven — har Syltengens Karakter og er bevokset med Strand-Trehage (Triglochin palustre), Botnisk Siv (Juncus Gerardi), Engelskgræs (Armeria vulgaris), Strand-Asters (A. Tripolium), Salturter m. fl. — Langs Fuglsø Bæk ligger den saakaldte Planering mellem 5 og 15 Fods Kurverne,*) det er en Vandingseng paa ca. 20 Tdr. Ld., anlagt efter den Petersenske Metode, den giver aarligt 70 til 80 Læs godt Hø.

Det øvrige Areal er overalt dækket med et lille Lag Tørv paa ½ til 1½ Fod og har Grus- og Sandundergrund.

*) I Grøfterne blottes Lag af Østersskaller. Lagene ligge ca. 11 Fod over Fjordens Vandspejl og ere altsaa dannede i en Periode, da Landet laa lavere end i Nutiden.

Det er udgrøftet med 20 til 30 Alens Grøfteafstand, og der dyrkes og udlægges et Stykke hvert Aar. Erfaringen viser, at der kan avles gode Afgrøder straks efter Udgrøftningen, men at det er et uoverkommeligt Arbejde at holde de mange Grøfter i Orden, og Jorden er derfor nu kold og sur, paa mange Steder næsten udelukkende bevokset med Siv, Halvgræs og Mos m. fl., og det viser sig, at Kreaturerne kun daarligt taaler at græsse der i længere Tid.

II. Det søndre Stykke mellem Havndal og Ruinen er dyb Lavmose, hvor der aarlig skæres Tørv til Salg. Arealet egner sig udmærket til Kultur, men forinden Tørlægningen kan foretages, bliver det nødvendigt at tilvejebringe en Vandstandssænkning i de to Afløb, der henholdsvis Øst og Vest om Ruinen fører Vandet fra Mosen.

Førstnævnte Afløb, Fuglsø Bæk, er det vanskeligst at faa uddybet, da der er Flydesand i Bunden paa Bækken ud for Ruinen, hvor den tilmed er temmelig dyb, men paa den anden Side har Mosen Fald til dette Afløb, og Arealerne oven for Trudsholm Enge ere stærkt interesserede i Vandstandssænkningen. Det bør derfor tilstræbes, at Lodsejerne enes om at lade Uddybningen foretage.

Paa Strækningen fra Ruinen og ned til det Punkt, hvor vestre Hovedgrøft støder til, lægges der et 12 Tommers Cementrør, dækket med lidt Jord, men forøvrigt bliver Grøften staaende aaben, saaledes at Vandet ved Tøbrud o. lign. ikke behøver at stemmes videre op, fordi Røret ikke kan aflede det hurtigt nok.

Først naar dette Arbejde er udført, tages der nærmere Bestemmelse om Kultiveringen af det søndre Stykke.

Kulturplanen for I (Det nordre Stykke) blev udarbejdet og forelagt Godsejer Schwensen til Godkendelse i 1904; den gaar i Korthed ud paa at sænke Grundvandstanden og derefter dyrke Jorden til Formuldning og Udluftning et Aarstid eller to, inden den igen udlægges til langvarigt Græsleje.

Dræning og Udgrøftning. Foruden „Planeringen“ inddeltes Stykket i 4 Afdelinger paa ialt 149 Tdr. Ld. I Efteraaret 1905 blev der taget fat paa at dræne, og der er senere hvert Efteraar i September og Oktober drænet eller udgrøftet en Afdeling saaledes, at 3 Afdelinger nu ere tørlagte. Arbejdet er udført paa den Maade, at der er gravet aabne Hovedrgrøfter (3¼ Fod dybe, 5 Fod brede foroven

og 1 Fod i Bunden), hvortil Sidedrænene har Afløb. Drænene ligge i 3 til 3½ Fods Dybde med Fald 1:200 à 1:300, og det viser sig her som andre Steder, at Vandet med dette Fald kan skylle det fine Sand, som presses ind i Ledningerne, ud. Afstanden mellem Sideledningerne varierer fra 20 til 75 Alen, den er bestemt ved Forsøg paa Stedet (se Hedeselskabets Tidsskrift Nr. 13, 1907, S. 214 til 216), og der er overalt brugt 2 Tommer Rør.

Den laveste Del af Afdeling B og hele Afdeling C er udgrøftet til 3 à 3½ Fods Dybde med 45 til 50 Alens Grøfteafstand.

Dyrkning og Udlæg. Det drænede Areal er derefter dyrket med moden Havre for at faa Grønsværen formuldet. Havren har givet udmærket. Paa anden Fure er udlagt til Eng eller Græsgang med pr. Td. Ld.:

2	Pd.	sildig nordisk	Rødkløver
3	»	»	Alsike.
2	»	»	Hvidkløver.
2	»	»	ital. Rajgræs.
3	»	»	Timothe.
10	»	»	Hundegræs.
6	»	»	Engsvingel.
1	»	»	Alm. Rapgræs.

Der er givet 100 Pd. 18 pCt. Superfosfat og 100 Pd. 37 pCt. Kaligødning pr. Td. Ld. til Havren og 50 Pd. mere af hver Slags til Udlæget.

Bekostning og Udbytte. I Aarene 1905 og 1906 blev drænet og udgrøftet ialt 118,66 Tdr. Ld.

Udgiften har været:

1)	Gravning af Hovedgrøfter	447,02 Kr.
2)	Do. af Drængrøfter	1475,78 —
3)	Indkøb af Drænrør	1530,00 —
4)	Gravning af Sidegrøfter i C	619,40 —
5)	Kunstgødning til Havre i 1906	238,00 —
	Ialt	4310,20 Kr.

Om Udbyttet foreligger endnu kun Opgørelse for 1906; der var dette Aar tilsaaet 27 Tdr. Ld. med Havre og avledes

16 Fold. Afgrødens Værdi anslaas af Godsejer Schwensen saaledes:

1)	Kærne		3200 Kr.
2)	Halm		1500 —
		Ialt	4700 Kr.

Dette ene Aars Avl, hvor knap 23 pCt. af det drænede og udgrøftede Areal var tilsaaet, har altsaa dækket alle Udgifter til Grundforbedringer.

Tilgang af Medlemmer i 1908.

Randers Distrikt.	Kr.
Christensen, Proprietær, Ingerslevgaard	4
Honnens de Lichtenberg, Hofjmstr., Bidstrup	4
Pretzmann, Jægermester, Frisenvold	4
Skagen Distrikt.	
Fabricius, Chr. J., Konsul, Skagen	4
Tarm Distrikt.	
Nielsen, N. L., Gaardejer, Graahede	4
Thisted Distrikt.	
Møller, Chr., Købmand, Koldby	4
Nielsen, V., Læge, do.	4
Sandberg. N., Apoteker, do	4
Tarp, P. H., Driftsbestyrer, Thisted	4
Thomsen, Th., Sagfører, do.	4
Ulfborg Distrikt.	
Lystbæk, P., Gaardejer, Vejlstrup	4
Viborg Distrikt.	
Bruun, Arkivassistent, Viborg	4
Hjorth, Forpagter, Vingegaard	4
Petersen, Proprietær, Hersomgaard	4
Ruus, N. P., Sagfører, Viborg	4
Hovedkontorets Distrikt.	
Andersen, T. O., Landinspektørelev, Kallundborg	4
Grenfell, A. P., Somerset, England	4
Nielsen, H. K., Landinspektørelev, Odder	4

Rettelse:

Skern Distrikt.

Grdr. H. Christensen, Skern, Medlemsbidrag 4 Kr. ikke 2 Kr.
Grdr. H. Kragmose Jepsen, Hvirvelgaard, do. 4 Kr. ikke 2 Kr.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 22. 25. November. 1908.

Hedeselskabets Elevskole.

Den 28de Oktober afholdtes Eksamen i Hedeselskabets Elevskole paa Birkebæk, ved hvilken Plantningseleverne Bertel Højmark og Jens Chr. Søndergaard begge erholdt Hovedkarakteren mg ÷.

Skovrider J. C. Nielsen fungerede som tilkaldt Censor.

Et Udvalg til Hegnsplantningens Fremme.

Efter Forhandling mellem de samvirkende Plantningsforeninger og Hedeselskabet er der blevet nedsat et Udvalg, der skal tage Stilling til, hvorledes levende Hegn rettest bør anlægges i Landets forskellige Egne samt skaffe Oplysninger om Hegnsplantningens Betydning.

Udvalget, der bestaar af Godsejer Rodskjær, Odden, Gaardejer Randløv, Taaning, Gaardejer Levring, Væth, samt Skovriderne Johansen, Morville og Dalgas, har i Dagene den 27. til 30. September foretaget en Rejse i Vest- og Nordjylland.

I 1909 agter Udvalget atter at foretage en Rejse og vil derefter fremkomme med en Beretning om sin Virksomhed.

Hugstresultater fra Plantagerne paa Viborg Vester- og Nørremark.

I en lille Afhandling i dette Tidsskrifts 14. Aargang, 1894, betitlet „Margrethelund Plantage“, skrev Justitssekretær Morville: „Til Dato er der ikke fældet andre Træer end de ovenfor nævnte udgaaede, men Udhugst vil nu snart kunne foretages.“ I samme Afhandling omtales de øvrige Plantageforetagender paa Viborg Købstads Grund.

De i de senere Aar foretagne Hugster i en Del af nævnte Plantager, Margrethelund, lille Margrethelund, Undallslund, Skrikes og Neckelmanns Plantager, der danne et samlet Plantagekompleks med et Areal af ca. 832 Tdr. Land, heri indbefattet Tjenestejord, Brandlinier, Veje, Moser, Planteskoler o. s. v., der paa det nærmeste andrage 64 Tdr. Land, har jeg staaet for, og det vil formentlig kunne paaregne nogen Interesse at erfare, hvorledes Hugsten i det nævnte Kompleks stiller sig.

Det vil næppe være muligt at fremskaffe fornødent Materiale til en Beregning af, hvad de nævnte Plantager til Dato staa de respektive Ejere i, hvilket jo er en nødvendig Betingelse for at kunne gøre Rede for, hvorledes bemeldte Plantager i Øjeblikket forrente de Kapitaler, der ere anbragte i dem.

Da Kompleksets Økonomi derfor ikke med korrekte Tal vil kunne belyses, vil det, for at de Tal, der neden for ville blive anførte, dog kunne have nogen Betydning, være nødvendigt kort at give en Beskrivelse af de enkelte Plantager, af deres Historie, Bevoksningsforhold, den i de senere Aar foretagne Hugst.

Margrethelund Plantage, der er ca. 200 Tdr. Land stor, er tilplantet i Hovedsagen med Rødgran i gravede Huller paa $3 \times 1\frac{1}{2}$ Alens Afstand. Tilplantningen paabegyndtes 1853 og sluttedes 1867. Plantningen slog straks godt an paa ca. $\frac{2}{3}$ af Arealet, der var gammel Kratbund, hvorimod Plantningen paa $\frac{1}{3}$ af Arealet stod i Stampe i en Del Aar, da Arealet var Hede, men lidt efter lidt kom der dog Gang i Granerne — særlig efter den tørre Sommer i

1868, da Lyngen, men ikke Granerne, gik ud — saa de sluttede sig sammen. Paa de aller tarveligste Steder bleve Granerne dog senere gennemplantede med Bjergfyr. Kun i Plantagens nordligste Del blev der paa nogle faa Tdr. Land plantet ren Bjergfyr. Hvad der særlig kostede en Del Penge, var den stadige Fjærnelse af alt Egeopløb, der paa enkelte Steder tog Magten fra Granerne, saa der paa disse nu findes en Del ret gode Ege.

Plantagen er nu sluttet Granskov, paa enkelte Steder en sluttet Blanding af Gran og Bjergfyr. Det rene Bjergfyrparti er afdrevet og tilplantet paany med Rødgran og Skovfyr.

I de senere Aar er der foretaget Gennemhugninger i Plantagen, og disse have strakt sig over ca. Halvdelen af Arealet. Paa Grund af den ret store Planteafstand, men dog især som en Følge af, at adskillige Graner ere blevne kvalte af Egene, have Bestandene ikke været særlig stammerige, og Stammetallet i Gennemhugningerne har derfor været ret lavt.

Lille Margrethelund, ca. 12 Tdr. Land, er af lidt senere Dato end forrige Plantage. Plantningen er udført paa samme Maade i Huller paa 3×1½ Alens Afstand og med Rødgran, og da hele Arealet paa lidt nær var Kratbund, er Bestanden nu sluttet Rødgran, der i de senere Aar er gennemhugget en Gang, paa Steder to Gange. Hugsten er ført som en ret svag Gennemhugning i Lighed med, hvad der har fundet Sted i Margrethelund.

Undallslund, der er ca. 365 Tdr. Land, hvis Tilplantning paabegyndtes i 1860., bestod fra først af af ca. 245 Tdr. Land, udelukkende Hede af forskellig Bonitet, hvortil der senere er tillagt ca. 120 Tdr. Land, ligeledes Hede.

Den ældre Del blev tilplantet med Rødgran i gravede Huller i den raa Hede paa i Almindelighed 3×1½ Alens Afstand, men paa Grund af Kulturmethoden maatte der fremkomme en meget uensartet Bevoksning, idet Granerne straks tog godt fat paa alle de bedre Lokaliteter, medens de stod i Stampe paa de daarlige til helt ind i 80erne. Plantagen, der tilhører Viborg By, hvis Kommunalbestyrelse ledede Arbejderne i Plantagen, bistaaet af Ju-

stitssekretær Morville, gik over til Hedeselskabets Ledelse i 1884, og jeg har paa Hedeselskabets Vegne i den forløbne Tid ledet alle Arbejder i Plantagen.

Man tog straks fat paa at reparere alle de daarlige Partier ved mellem de gamle Granrækker at grave nye Render, i hvilke der plantedes Gran og Bjergfyr. Det øverste Spadesæt fra de nye Render blev lagt ind mod de gamle Graner, der derved mange Steder kom i saa stærk Vækst, at de i Renderne indplantede Graner og Fyr tidt ikke have kunnet vinde med.

Det senere tillagte Areal er bleven forsynet med kostbare, gode Grankulturer, hovedsagentlig udførte i gravede, aabne Render. Dog er enkelte Partier tilplantede alene med Bjergfyr i gravede Huller.

I den ældre Del har Plantningen alt i flere Aar været sluttet og Hugsten paabegyndt, hvorimod der i den yngre Del til Dato saa godt som kun er foretaget Nedsabling af de mellem Granerne plantede Bjergfyr.

Man vil let kunne forstaa af ovenstaaende, at Plantagen bestaar af meget uensartede, gode som slette Partier, af ældre sluttede Granbevoksninger, af sluttede blandede Bevoksninger samt især i det nye Areal af yngre Bestande, der endnu ikke ere modne til Hugst.

I de senere Aar er der foretaget første Gennemhugning i de rene Rødgranbevoksninger samt Hugst af Bjergfyr i de ældre blandede Bevoksninger. Den sidste er sket for at hjælpe de Graner frem, der led af Tryk fra Bjergfyrrene. Hugsten har til Dato næppe strakt sig over mere end 1/4 af den gamle Plantage.

Skrikes Plantage, ca. 135 Tdr. Land, bestaar af Hede af meget forskellig Bonitet. Tilplantningen, der paa Hedeselskabets Vegne udførtes af Justitssekretær Morville, tog sin Begyndelse i 1873 og varede til 1884.

Der er i denne Plantage anvendt en Mængde forskellige Slags Kulturer, lige fra kostbare Reolpløjningskulturer til simple Hullekulturer. De bedre Arealer ere enten forsynede med Reolpløjningskulturer af den Art, man paa den Tid anvendte, eller tilplantede med Gran i Huller i den raa Hede. Disse sidste Kulturer trykkede sig noget i de

første Aar, men have nu for største Delen sluttet sig sammen. Reolpløjningskulturerne stode ogsaa længe i Stampe, en Følge af, at Jorden efter Reolpløjningen blev liggende utilplantet i 2 à 3 Aar. Dette sker jo ikke mere, idet disse ældre Kulturer tilfulde have vist det skæbnesvangre ved ikke straks at benytte den friske, reolpløjede Jord. Største Delen af disse Kulturer have i flere Aar været fuldt sluttede. De mindre gode Arealer bleve enten tilplantede med afvekslende Rækker af Gran og Bjergfyr i gravede Huller paa 2×2 Alens Afstand, de daarligste alene med Bjergfyr i Huller. Disse Bevoksninger ere nu alle sluttede.

Alle disse forskellige Kulturmethoder give naturligvis Plantagen et lidt broget Fysiognomi, men ved nærmere Eftersyn vil man dog lægge Mærke til, at efterhaanden som Bjergfyrrene ved de senere Aars Hugster fjærnes fra de blandede Bevoksninger, tage de af Bjergfyrrenes Tryk mer eller mindre paavirkede Graner godt fat, og det er utvivlsomt, at største Delen af de blandede Bevoksninger ved den nu tildels tilendebragte første Hugst af Bjergfyr vil blive til Granskov om end paa Steder med et lidt lavt Stamtal.

Neckelmanns Plantage, ca. 120 Tdr. Land, er bleven anlagt i Aarene 1860—70, og Arbejdet i denne ledes ligeledes af Justitssekretær Morville. Plantagearealet var Hede, og Kulturen var Gran i gravede Huller paa 3×1½ Alens Afstand. Paa godt Halvdelen af Arealet gik det, og her staar der en ret god, sluttet Granskov. Paa det øvrige Areal viste det sig nødvendigt — idet Granerne her stod i Stampe — senere at indplante Bjergfyr for at faa Granerne til at gaa tilvejrs. Dette er ikke her lykkedes fuldt saa godt som i de øvrige nævnte Plantager, idet Jordbunden især i Plantagens sydligste Del er meget tarvelig. Den i de senere Aar udførte Hugst har bestaaet i Gennemhugning af de sluttede Granbevoksninger og i Fjærnelse af Bjergfyr i de blandede Bevoksninger, hvor Granerne lede af disses Tryk.

Godt Halvdelen af de sluttede Granbevoksninger ere blevne gennemhuggede, hvorimod en stor Del af de blandede Bevoksninger endnu ere urørte. —

Efter denne kortfattede Beskrivelse af Plantagerne vil

nedenstaaende Hugstoversigt pro 1907/08 mulig kunne paaregne nogen Interesse.

Til Forstaaelse af Oversigtens Betegnelser for det skovede tjener, at som

Bjælker ere aflagte de Stammer, der 10 Al. fra Roden have en Diam. af $6^1/_2$"
Spær » » » » 7 » » » » » » » $5^1/_2$"
Hanebaand » » » » 7 » » » » » » » 4 "
Spir » » » » 7 » » » » » » » 3 "
Lægter I Stammer paa 9—12 Alens Længde
Lægter II » » 7—9 » »
Stager » » 3—7 » »

Pælene ere i Reglen aflagte i 2¾ Alens Længde med forskellige Tykkelsesdimensioner.

Udhugstbunkerne af Bjergfyr samt Brænde- og Rosbunker af Gran have i Almindelighed haft et Indhold af ca. 15 Kubfd.

Hugstoversigt 1907—08.

	Bjælker	Spær	Baand	Spir	Lægter I	Lægter II	Stager	Ros af Gran	Udhugst af Bjergfyr	Pæle	Brutto-Indtægt		Skovningsudgift		Netto-Udbytte	
	Stk.	Stk.	Stk.	Stk.	Stk.	Stk.	Stk.	Stk.	Stk.	Stk.	Kr.	Ø	Kr.	Ø	Kr.	Ø
Margrethelund ...	93	867	1896	2358	1250	3538	1180	255	63	500	5192	10	853	38	4338	7
Neckelmanns.....	12	486	354	376	525	525	800	—	138	—	1870	47	343	80	1526	6
Undallslund.....	2	233	1086	913	789	310	965	26	274	1920	2161	67	631	08	1530	5
Skrikes..........	—	—	—	—	—	—	—	—	215	—	537	50	215	—	322	5
L. Margrethelund.	—	—	—	—	—	—	1800	—	54	—	193	—	72	95	120	0
Summa...	107	1586	3336	3647	2564	4373	4745	281	744	2420	9954	74	2116	21	7838	5

Resultatet af Hugsten er et Netto-Hugstudbytte i 1907/08 i samtlige Plantager af 7838 Kr. 53 Øre. Dette Tal er dog ikke Plantagernes Nettoudbytte, idet der fra ovennævnte Tal vil være at drage alle Udgifter til Administration, Skatter, Afgifter, Vejes Vedligeholdelse, Bestandspleje i de yngre Afdelinger m. m. Paa den anden Side drives der i flere af Plantagerne Planteskole, der giver lidt Overskud.

Af de forhaandenværende Plantage-Regnskaber fremgaar det, at Nettoudbyttet i 1907/08 af Plantagerne er følgende:

Margrethelund	ca. 3725 Kr.
Undallslund	— 1465 —
Neckelmann	— 1100 —
L. Margrethelund	— 100 —
Skrikes	÷ 300 —

For den sidste Plantages Vedkommende maa Ejeren altsaa tilskyde i Aaret 1907—08 til Plantagens Drift 300 Kr.

Af det anførte fremgaar, at de 832 Tdr. Land Plantage i 1907—08 give et Nettoudbytte af ca. $7^1/_3$ Kr. pr. Td. Land. Herefter skulde man altsaa kunne formene, at samtlige disse Plantager, tagne under ét, forrente paa det nærmeste 200 Kr. pr. Td. Land. At Udbyttet er størst i Margrethelund Plantage skyldes, at denne er den mest vellykkede og ældste af Plantagerne. Naar Undallslund Plantages Forrentningsforhold tilsyneladende ere ret svage, skyldes det dels den Maade, Kulturen er fremmet paa, dels at store Dele af Plantagen ere ganske unge— indtil 20 Aar gamle — og kun medfører Udgifter, dels at der i denne Plantage findes uforholdsmæssig store ubenyttede Arealer, Moser, Skydebaner o. s. v. og den største Tjenestejord.

I Undallslund, hvor der findes den største Mængde indplantede Bjergfyr, burde Hugsten af disse uden Tvivl foretages betydelig stærkere end sket er i de foregaaende Aar, men naar dette ikke er gjort, har det været for at holde Priserne oppe paa Bjergfyreffekterne, hvilket næppe har kunnet lade sig gøre, hvis man huggede løs for muligt at redde nogle flere Graner.

Man vil naturligvis kunne indvende mod ovennævnte Tal, at de ere tagne i Flæng for et enkelt Aar; ja, det ere de ganske vist, men som alt antydet, maa man — efter et rent Skøn ganske vist — gaa ud fra, at den antydede Hugst langtfra maa siges at være stærk; snarere vil den blive forceret i de følgende Aar, og naar som nævnt alle Afdelinger blive udbyttegivende, vil man komme langt højere op.

Naar jeg har tilladt mig at offentliggøre disse Hugstresultater, skyldes det dels, at de nævnte Plantager, der næsten alle ere anlagte ved Justitssekretær Morvilles Initiativ, inden han var med til at stifte Hedeselskabet i 1866, jo høre til de ældste her i Jylland, naar undtages

Statens gamle Hedeskovanlæg, dels fordi man, efterhaanden som Plantager ældes, maa stille den Fordring, at deres Økonomi belyses, dels ogsaa fordi disse Plantager i saa høj Grad have givet Anledningen til Hedeselskabets Dannelse.

Skalmstrup Skovridergaard, 10. Septbr. 1908.

G. Morville.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 23. **10. December.** **1908.**

Moseselskabet og Hedeselskabet.

Hedeselskabets Bestyrelse har tilskrevet Moseselskabets Bestyrelse saaledes:

DET DANSKE HEDESELSKAB

Viborg, den 13. December 1908.

TIL

MOSESELSKABETS BESTYRELSE!

Den ærede Bestyrelse vil have bemærket den Agitation, der i de senere Maaneder er dreven i Dagspressen overfor Hedeselskabet, og hvorved det aabenbart tilsigtes at udbrede et ufordelagtigt Syn paa Selskabet.

Saalænge disse Skriverier fremtraadte anonymt, maatte Selskabet forholde sig ret passivt, men Situationen er ganske forandret derved, at der i det ærede Selskabs Medlemsblad Nr. 4. for iaar er fremkommet en Artikel — underskreven af et fremtrædende Medlem af den ærede Bestyrelse (Herredsfuldmægtig Esmann) —, hvori dels offentliggøres Brudstykker af de førte Forhandlinger dels fastslaas som Kendsgerninger Ting, der aldeles ikke er Kendsgerninger.

Hertil kommer, at der til en hel Række Blade er udsendt en Fællesartikel, formende sig som et Interview af et andet fremtrædende Medlem af den ærede Bestyrelse — Prof. Stenberg — og som ikke er dementeret af Professoren eller afvist af den ærede Bestyrelse, og som derfor af Almenheden kan synes at staa som et Udtryk for Professorens Meninger. Hedeselskabets Bestyrelse forudsætter som selvfølgeligt, at Professor Stenberg *ikke* har udtalt sig som anført i Artiklen, da denne jo røber et Ukendskab til Sagerne, og en eensidig Tendens, som man paa Forhaand vægrer sig ved blot antydningsvis at tillægge Pro-

fessoren, ikke mindst overfor et Selskab, som han ønsker at overdrage den Sag, hvorom der er Tale.

Med Hensyn til Artiklen i Mosebladets Nr. 4 ønsker Bestyrelsen ganske kort at udtale, at de paa Side 117 og 122 anførte Paastande til Begrundelse af en Sammenslutning, af os anses for urigtige eller overdrevne, idet Hedeselskabet aldrig har truffet noget Tilfælde, hvorved Moseselskabets Vejledning ses at have medført, at der ».....gaar store Værdier tabte...« og omvendt, er det aldrig for Hedeselskabet paavist, at dettes Virksomhed har medført saadanne Tab. Dernæst maa Bestyrelsen bestemt protestere imod, at Hedeselskabet skulde have arbejdet »med en Eensidighed, der er ganske blind for den anden Parts Nytte«; vi har ej heller ment, at Moseselskabet har arbejdet saaledes, og forstaar ikke, at et Medlem af Selskabets Bestyrelse kan fremsætte en saadan Udtalelse, der jo maa kunne tænkes at have vidtrækkende skadelige Følger for Selskabernes Virkeevne.

Det gælder jo overhovedet ikke det ene eller det andet *Selskabs* Magt eller Honnør, det gælder Samfundets Tarv paa det omhandlede Omraade, og dette varetages ikke ved at nedsætte de arbejdende Faktorer i Offentlighedens og Bevillingsmyndighedernes Omdømme.

Hedeselskabet har i sin Tid overfor Moseindustrien som senere overfor direkte Tilskud til Hedeopdyrkning ment at burde begrænse sit Virksomhedsomraade og ment, at disse Virksomheder meget vel kunde varetages af selvstændige Selskaber. Der kommer senere udefra Ønsker om, at Hedeselskabet skal optage Moseindustrien, idet Bevillingsmyndighederne ikke ønske at forhøje Tilskudet til Moseselskabet; det maa da synes os ejendommeligt, at Hedeselskabet skal misrekommanderes, fordi det ikke absolut accepterer alle de Krav, der stilles af det andet Selskab.

Hedeselskabets Bestyrelse gik med til at indstille saadanne Betingelser som et Normalbudget m. m., der i en længere Aarrække kun kunde ændres ved *enstemmig* Beslutning af Repræsentantskabet, en Bestemmelse, der i og for sig er slet, og desuden ganske i Uoverensstemmelse med Aanden i de lige vedtagne demokratiske Vedtægter; Bestemmelsen vakte da ogsaa stærk og vistnok eenstemmig Modstand i Repræsentant-

skabet. Naar Bestyrelsen ikke mente at kunne indstille Optagelsen af et Bestyrelsesmedlem, skyldes dette blandt andet, at Hedeselskabets Vedtægter aldeles ikke muliggør det, og man kan dog vel ikke deri ved en Ændring afskære Repræsentanternes frie Valg af Bestyrelsesmedlemmer?

Afset herfra, synes det os at være simpel Retfærdighed at sige: »om dette ene Punkt kunde Enighed ikke opnaas«, fremfor at tillægge det ene Selskab Skyld for Ufordragelighed.

Men Bestyrelsen ønsker efter det forefaldne at udtale, at man kun finder een Forudsætning og Form for Sammenslutning klog og tilfredsstillende for det fremtidige Arbejde:

Forudsætningen er den: Saafremt man anser Hedeselskabet for værdigt til at betro's Forsorgen for Moseindustrien, saa overdrager man Selskabet Sagen, ellers ikke; og Formen bør være den, at Selskabet officielt optager Sagen paa sit Program, medens alle Tvangsforanstaltninger undgaas. Tvangsforanstaltninger ere i heldigst Tilfælde værdiløse, da Medlemmernes frie Valg af Repræsentanter dog bestemmer Repræsentantskabets og derigennem ogsaa Bestyrelsens Sammensætning, men de kan meget let blive skadelige ved at fremkalde mindre gode indre Forhold.

Da Hedeselskabets store og stærkt voksende Virksomhed ikke skønnes at være tjent med den fortsatte Mistænkeliggørelse og Uro, tillader Bestyrelsen sig herved at erklære:

1. At man er villig til at søge Repræsentantskabet sammenkaldt og foreslaa Moseindustrien optaget paa Hedeselskabets Program, imod at Moseselskabet frafalder alle de iøvrigt stillede Betingelser.

2. Bestyrelsen vil af al Evne virke hen til, at Moseindustriens Interesser varetages aldeles svarende til den Maade, hvorpaa vort Selskabs hidtidige Virksomhed varetages.

Det er Bestyrelsens fulde Overbevisning, at man ved en saadan fri Overdragelse tjener Moseindustrien bedst, og man imødeser med den største Interesse den ærede Bestyrelses Svar.

Genpart af nærværende Skrivelse er D. D. tilstillet Landbrugsministeriet, og Skrivelsen vil fremkomme i Hedeselskabets Tidsskrift.

I Hedeselskabets Bestyrelse.

H. Lüttichau. *G. Lichtenberg.* *E. K. Thyssen.*

Nye Plantagearealer.

Nr. 1983 A. Hald Vester Plantage, c. 27 Tdr. Ld., i Hald By og Sogn, Nørhald Herred, Randers Amt. Plantagen ejes af et Interessentskab, hvis Formand er Sognefoged Hans Høegh, Hald. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider Svendsen.

Nr. 1984 A. Nonneholt Plantage, c. 240 Tdr. Ld., i Mariager Landsogn, Onsild Herred, Randers Amt. Plantagen ejes af et Konsortium, hvis Formand er Godsejer Kieler, Kellerup. Arealet bestaar af Ager og Hede. I denne Plantage er optaget Nr. 1194 A., Mariager Kloster Plantage, c. 104 Tdr. Ld., og Nr. 1217 A., Eleonora Plantage, c. 52 Tdr. Ld., hvilke Plantager derefter udgaar af Fortegnelsen.

Arbejdet ledes af Skovrider Svendsen.

Nr. 1985 A. Nielsinesminde Plantage, c. 34½ Tdr. Ld., i Mesballe By, Skarresø Sogn, Øster Lisbjerg Herred, Randers Amt. Plantagen ejes af Gaardejer J. Knudsen, Mesballe. Arealet bestaar af Ager og Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider Svendsen.

Nr. 1986 A. Hermandsgave Plantage, c. 104½ Tdr. Ld., i Anholt Sogn, Nørre Herred, Randers Amt. Plantagen ejes af det v. d. Maaseske Fideikommis ved Prmlt. H. F. R. v. d. Maase i Viborg. Arealet bestaar af Klitter.

Arbejdet ledes af Skovrider Svendsen.

Nr. 1987 A. Vridsted Plantage, c. 19½ Tdr. Ld., i Vridsted Sogn, Fjends Herred, Viborg Amt. Plantagen ejes af Gaardejerne, Sognefoged Jens Torp og Niels Pedersen i Vridsted. Arealet bestaar af Ager.

Arbejdet ledes af Skovrider Morville.

Nr. 1988 A. Bjørnsholm Plantage, c. 168 Tdr. Ld., i Bjørnsholm Sogn, Slet Herred, Aalborg Amt.

Plantagen ejes af Godsejer Loehr, Bjørnsholm. Arealet bestaar af Hede og Ager.

Arbejdet ledes af Assistent Haugsted.

Nr. 1989 A. Rosenhøj Plantage, c. $18^1/_2$ Tdr. Ld., i Nørre Snede Sogn, Vrads Herred, Aarhus Amt, Plantagen ejes af S. Rosendals Enke i Nr Snede, Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Stærmose.

Nr. 1990 A. Havsbjerg Plantage, c. $18^1/_2$ Tdr. Ld., i Tvilum Sogn, Gjern Herred, Aarhus Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Søren Thøger Sørensen Thøgersen, Truust. Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Stærmose.

Nr. 1991 A. Harrild Plantage, c. $36^1/_2$ Tdr. Ld., i Ejstrup Sogn, Vrads Herred, Aarhus Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Christen Sørensen i Harrild. Arealet bestaar af Hede og Ager.

Arbejdet ledes af Skovrider Stærmose.

Nr. 1992 A. Haubjerre Plantage, c. $15^1/_2$ Tdr. Ld., i Aale Sogn, Vrads Herred, Aarhus Amt. Plantagen ejes af Proprietær P. Hansen, Haubjerggaard. Arealet bestaar af Agermark og lidt Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider Stærmose.

Nr. 1993 A. Taarup Engholm Plantage, c. $20^1/_2$ Tdr. Ld., i Vrads By, Sogn og Herred, Aarhus Amt. Plantagen ejes af Gaardeier Hans Anton Jensen, Taarup. Arealet bestaar af Hede og gammel Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Stærmose.

Nr. 1994 A. Skovlund Plantage, c. 227 Tdr. Ld., i Vrads Sogn og Herred, Aarhus Amt. Plantagen ejes af Fabrikant N. A. Christensen, N. Amerika. Arealet bestaar af Hede og gammel Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Stærmose.

Nr. 1995 A. Søholt Plantage, c. $120^1/_2$ Tdr. Ld. af Søholt Gaard i Fuglsløv, Feldballe og Tirstrup Sogne, Sønder Herred, Randers Amt. Plan-

tagen ejes af Proprietær Gustav Fensmark, Søholt. Arealet bestaar dels af Ager, dels af Hede.

Arbejdet ledes af Sekretær, Forstkandidat Flensborg.

Nr. 1996 A. Munklinde Plantage, c. 55 Tdr. Ld., i Munklinde By, Bording Sogn, Hammerum Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Redaktør Konrad Jørgensen, Kolding. Arealet bestaar af Hede og Agermark.

Arbejdet ledes af Assistent F. Holt.

Nr. 1997 A. Birkmose Vestergaard Plantage, c. 15 Tdr. Ld., i Timring Sogns Hede, Ulfborg Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Jens C. Nielsen i Birkmose i Timring. Arealet bestaar af Hede og Ager.

Arbejdet ledes af Assistent Winther.

Nr. 1999 A. Sejrupgaard Plantage, c. 27½ Tdr. Ld. i Sejrup i Aadum Sogn, Nørre Herred, Ringkøbing Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Ole Thygesen i Rahbækgaard i Aadum. Arealet bestaar af Ager og Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 2000 A. Roesthøje Plantage, c. 136½ Tdr. Ld., i Grimstrup Sogn, Skads Herred, Ribe Amt. Plantagen ejes af et Interessentskab, hvis Formand er Lærer N. C. Pedersen i Roesthøj. Arealet bestaar af Hede og Ager.

Arbejdet ledes af Skovrider M, Holt.

Nr. 2001 A. Ølgod Egelund Plantage, c. 13½ Tdr Ld., i Haulund og Ølgod Byer, Ølgod Sogn, Øster Herred, Ribe Amt. Plantagen ejes af Købmand Søren Andersen i Ølgod. Arealet bestaar af Ager, Hede og Krat.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 2002 A. Øselund Plantage, c. 27½ Tdr. Ld., i Øsse By og Sogn, Skads Herred, Ribe Amt. Plantagen ejes af et Aktieselskab, hvis Formand er Mejeribestyrer R. Rasmussen, Norden-

skov Mejeri. Arealet bestaar af Krat og Hede. Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 2003 A. Haldbjerg Plantage, c. 164 Tdr. Ld., i Vestterp By, Starup Sogn, Skads Herred, Ribe Amt, Plantagen ejes af et Aktieselskab, hvis Formand er Gaardejer Jørgen Jørgensen, Gravlund. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider Sørensen.

Nr. 2004 A. Hyldelund Plantage, c. 10 Tdr. Ld., i Hyldelund, Lindknud Sogn, Malt Herred, Ribe Amt. Plantagen ejes af Husmand Peter M. Pedersen, Hyldelund. Arealet bestaar af Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Sørensen.

Nr. 2005 A. Kristinelund Plantage, c. $11^1/_2$ Tdr. Ld., i Hyldelund, Lindknud Sogn, Malt Herred, Ribe Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Hans Chr. Hansen, Hyldelund. Arealet bestaar a(Agermark.

Arbejdet ledes af Skovrider Sørensen.

Nr. 2006 A, Stengaard Plantage, c. $40^1/_2$ Tdr. Ld., i Høllund By, Vorbasse Sogn, Slaugs Herred, Ribe Amt, Plantagen ejes af et Konsortium, hvis Formand er Ebbe Sørensen i Holsted. Arealet bestaar af Ager og Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider Sørensen.

Nr. 2007 A. Spjarupgaard Plantage, c. 57 Tdr. Ld., i Spjarup By, Egtved Sogn, Jerlev Herred, Vejle Amt. Plantagen ejes af Proprietær Brodersen, Spjarupgaard. Arealet bestaar af Ager, Hede og lidt Krat.

Arbejdet ledes af Assistent C. Christensen.

Nr. 2008 A. Hagelbjerg Plantage, c. $24^1/_2$ Tdr. Ld., i Frederiksnaade Koloni, Vorbasse Sogn, Slaugs Herred, Ribe Amt. Plantagen ejes af Husmand Hans J. Svendsen Hansen i Frederiksnaade. Arealet bestaar af Ager og Hede.

Arbejdet ledes af Assistent C. Christensen.

Nr. 2009 A. Løbners Plantage, c. $470^1/_2$ Tdr. Ld., i

Lintrup By, Holsted Sogn, Malt Herred, Ribe Amt. Plantagen ejes af et Aktieselskab, hvis Formand er Forstander Appel i Askov. Arealet bestaar af Hede og Ager.

Arbejdet ledes af Assistent P. Christensen.

Nr. 2010 A. Bastrup Plantage, c. 202 Tdr. Ld., paa Varde Købstads Markjorder og Lunderup Hovedgaard, Varde Landsogn, Ribe Amt. Plantagen ejes af Tømmerhandler E. Voigt, Varde. Arealet er tildels tilplantet.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Nr. 2011 A. Abildhede Plantage, c. 17 Tdr. Ld., i Øsse Sogn, Skads Herred, Ribe Amt. Plantagen ejes af Gaardejer Niels Christian Ingvard Marius Bertelsen, Abildhede. Arealet bestaar af Hede.

Arbejdet ledes af Skovrider M. Holt.

Tilfælde af Forgiftning ved Mærke og Gifttyde.

Ved A. Mentz.

I Begyndelsen af September d. A. hændte det, at Sognefoged A. Sørensen, Baastrupgaard pr. Løsning, mistede 5 Kalve, der blev heftig syge efter at være fodrede med Hø fra en Eng i en til Gaarden hørende Skov og hurtig døde. Tilfældet blev refereret i flere jydske Dagblade. Foranlediget af en Notits derom i »Jyllandsposten« for 7. September anmodede jeg Sognefoged Sørensen om at indsende en Prøve af det paagældende Hø til Selskabets Kontor, idet jeg mente, at, om Forgiftningen skyldtes Optræden af en eller anden Plante, burde dette konstateres. Sognefogden indsendte da to Prøver af Hø. Den ene stammede fra en Kultureng i Skoven, der var anlagt under Selskabets Vejledning, udført ved Mosedistriktsbestyrer N. Klintø, som af eget Initiativ ligeledes havde rekvireret Oplysninger; den anden Prøve var af Hø fra Grøftekanterne af den kultiverede Eng.

Medens det af en Analyse af Høet fra selve Kulturengen fremgik, at der i den tilsendte Prøve ikke fandtes nogen Planteart, der var kendt for at have giftige Egenskaber, viste det sig, at **Prøven af Høet fra Grøftekanterne** i rigelig Mængde indeholdt en Plante, der almindeligvis antages at være giftig og i det mindste maa betegnes som meget mistænkelig, nemlig Smalbladet Mærke *(Sium angustifolium).* Ved en omhyggelig Analyse af samme Høprøve, der

Fig. 1. Gifttyde.

sagdes fuldt ud at repræsentere den Hømasse, hvormed Kalvene var fodrede, fandtes ingen anden giftig Planteart end nævnte, og jeg nærer ingensomhelst Tvivl om, at det er den, der har bevirket Kreaturernes Død.

Tilfældet fortjener at anføres, for det første, fordi den Slags Hændelser desværre altfor ofte ved manglende Interesse, bl. a. hos Dyrlægen, forsvinder uden at blive tilstrækkelig oplyste, og dernæst, fordi dette Tilfælde gælder en Plante, hvis Giftvirkning vistnok, saa vidt som jeg her kan skønne af Litteraturen, er mindre vel fastslaaet. Mange veed, at

»Skarntyder«, den folkelige Betegnelse for Skærmplanternes Familie, har giftige Egenskaber. Dette er jo imidlertid meget langt fra at gælde for alle Skærmplanter, blandt hvilke nogle som bekendt spiller en betydelig Rolle i den menneskelige Husholdning, men det passer i alt Fald for følgende i Danmark vildt voksende Arter: Skarntyde *(Conium maculatum)*, Hunde-Persille *(Æthusa cynapium)*, Gifttyde *(Cicuta virosa)* og begge Arter Mærke *(Sium angustifolium* og *S. latifolium)*.

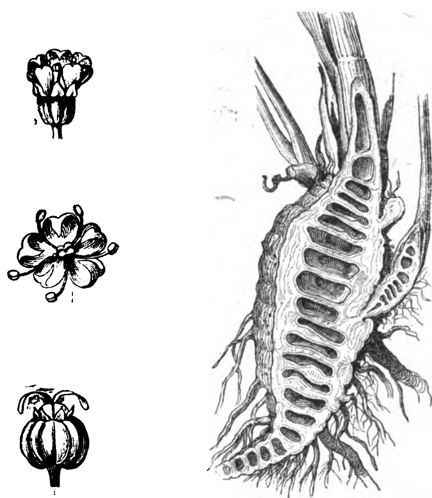

Fig. 2.
Gifttyde. Til Venstre 2 Blomster og 1 Frugt. Tilhøjre en Rodstok, gennemskaaren paa langs.

Skarntyde, der kan kendes paa, at dens Stængel, især forneden, er rødplettet, og ved dens ejendommelige Lugt (som af Muse-Ekskrementer), er ikke synderlig hyppig i Danmark; den ses især omkring Byer, ved Veje og Gærder. Hunde-Persille, som kan skelnes fra Have-Persille ved mørkere og stærkt blanke Blade og ved en meget ubehagelig Lugt, der især er fremtrædende, naar Bladene gnides mellem Fingrene, findes som Ukrudt i Haver og paa Marker. Disse Planter er jo meget giftige; men om dem begge gælder det, at Mennesker i højere Grad end Kreaturer er udsatte for at forgives ved dem (tilmed synes Drøvtyggere at kunne taale

Hunde-Persille; Svin derimod ikke). Det omvendte er Tilfældet m. H. t. Gifttyde og Mærke. Derfor et Par Ord om dem her.]

Gifttyde (se Fig. 1) forekommer her i Jylland almindelig ved Bredderne af næsten hvert eneste Vandløb, men helst ude ved Kanterne, i Søer, Tørvegrave o. lign. Steder. Den kan blive over 1 Meter høj og er let kendelig paa den tykke Rod-

Fig. 3.
Smalbladet Mærke.

stok, der, naar den skæres igennem paa langs, viser sig at indeholde mange lave Kamre ovenover hinanden (se Fig. 2). Bladene er stærkt delte; dens dobbelte Skærme indeholder en meget stor Mængde smaa, hvide Blomster. De giftige Virkninger af denne Plante er vel kendte, om end ikke ude i Befolkningen. En enkelt Gang, i Skals-Aa-Dalen, har jeg kunnet konstatere, at en Kalv var død ved Forgiftning af Gifttyde, men jeg skulde tro, at den Slags Tilfælde er hyppigere, end man aner. Særlig den kamrede Rodstok har Ord for at

være meget giftig. Planten hales meget let op af den ganske vandfyldte Bund, naar Kreaturerne napper i den, og derved faar de Lejlighed til at æde Rodstokken. Naar man færdes paa vore Aaer, finder man ikke sjælden i Driften af Plantedele netop de kamrede »Rødder«, som ved deres Luftfyldthed flyder oppe i Vandskorpen; ogsaa ved Oprensning af Grøfter og Aaer rives de let løs fra deres Voksepladser.

Mærke-Arterne er begge hyppige i Grøfter, langs Bredderne af Vandløb, i Tørvegrave, ved Kildevæld o. lign. Steder med meget rigelig Vandtilførsel. De er fleraarige og har begge lyst grønne og mindre stærkt delte (enkelt delte) Blade. Bredbladet Mærke har en kantet, furet Stængel, der kan blive over en Meter høj, og dens Blade er regelmæssig takkede i Kanten. Smalbladet Mærke (se Fig. 3) har en trind og lavere Stængel, og Bladene er uregelmæssig takkede; den har Udløbere (under Jorden eller Vandet) og udmærker sig derfor ved en udpræget selskabelig Voksemaade. Begge har smaa, hvide Blomster i dobbelte Skærme. Disse Mærke-Arter er begge giftige eller noteres i Litteraturen som mistænkelige. De er for saa vidt farligere end Gifttyde, som de er nok saa hyppige paa mere tilgængelige Steder, der frister til Benyttelse til Slet, medens Gifttyde vokser paa Voksepladser, hvor Mennesker vanskelig kan komme til at slaa — paa Gunger og Bløder og lign. Steder —, men hvor Kreaturerne nok kan naa hen.

Naar Kalve æder disse Planter, Gifttyde og Mærke i større Mængde, maa de bøde haardt derfor. Ældre Kreaturer modstaar vel Giften bedre, eller de undgaar, i Følge deres større »Verdenserfaring«, maaske helt disse Planter; Kreaturer har vist et mærkeligt Instinkt for, hvad der tjener dem til Bedste og hvad ikke! Baade Gifttyde og Mærke-Arterne er i Besiddelse af en stærk og i alt Fald for de menneskelige Lugteorganer lidet tiltalende Lugt. I Naturen er de, maaske af denne Grund, mindre farlige. Indblandede i Hø maa de derimod siges at være saa meget des farligere. Og der maa saaledes advares imod at opfodre Hø fra Steder, hvor disse Planter vokser i større Mængde.

Hedeselskabets Tidsskrift.

Nr. 24. **25. December.** **1908.**

Engelsholm, den 11. Dcbr. 1908.

TIL

DET DANSKE HEDESELSKABS REPRÆSENTANTER

Efter den mig ved Repræsentantmødet d. 2. Juni d. A. givne Bemyndigelse søgte jeg at naae den smukkest mulige Anvendelse af de mig af d'Herrer betroede Bidrag til en Adresse til Hedeselskabets Bestyrelses mangeaarige Formand, Kammerherre Lüttichau, som ikke ønskede at modtage Genvalg, og jeg henvendte mig i den Anledning til Kunstmaler Agersnap, som imødekom min Opfordring og udførte Arbejdet — saa vidt jeg og andre med mig kunde skønne — med megen Smag. De valgte Prospekter, Hedeselskabets Administrationsbygning, det gamle minderige Tjele og et smukt Hedeparti gjorde ligesom Dekorationen, Bogtrykkerarbejdet og Indbindingen særdeles god Virkning. Jeg tilstillede derefter Kammerherre Lüttichau Adressen, og har haft den Glæde at modtage følgende Tak, der sikkert vil bidrage til længe at bevare den os saa kære Formand i den venligste og agtelsesfuldeste Erindring.

Kammerherre Lüttichaus Brev lød saaledes:

„Hermed tillader jeg mig at sende min bedste Tak til Formanden for Repræsentantskabet i det danske Hedeselskab og til samtlige Hrr. Repræsentanter — for det smukke Diplom og for den saa anerkendende Adresse, jeg idag har modtaget!

Det er mig en stor Glæde at se Underskrifter af D'Hrr. Repræsentanter, jeg længe har samvirket med, og af de nye Repræsentanter, der iaar have tiltraadt Virksomheden for Selskabet!

Det er en stor Ære og Glæde for enhver at virke for Hedeselskabet, men den Æresbevisning, der er bleven undertegnede tildel ved at optages som Æresmedlem af Selskabet, betragter jeg kun som en Anerkendelse af min gode Villie til at virke for den smukke Sag — og jeg bringer mine Medarbejdere den hjerteligste Tak — med de bedste Ønsker for Hedesagens Trivsel i al Fremtid!

Tjele, den 5. Dcbr. 1908.

C. Lüttichau.

Højvelbaarne

Hr. Kammerherre Bech,

R. af D., Dbmd. pp.

Formand for Hedeselskabets Repræsentantskab".

Redegørelse for de indkomne Bidrag og deres Anvendelse er til Eftersyn paa Hedeselskabets Hovedkontor i Viborg.

Engelsholm, den 11. Dcbr. 1908.

Carl Bech,

Formand for Hedeselskabets Repræsentantskab.

Nye Plantagearealer.

Nr. 2012 A. Damsmose Plantage, c. 32 Tdr. Ld., i Hunseby By og Sogn, Musse Herred, Maribo Amt. Plantagen ejes af Grevskabet Knuthenborg ved Lensgreve Eggert Knuth. Arealet bestaar af Ager.

Arbejdet ledes af Skovrider L. Smith.

Nr. 764 A. Skramsø Plantage, i Tirstrup Sogn, Sønder Herred, Randers Amt, udvides med 43½ Tdr. Ld., i Tirstrup og Feldballe Sogne sammesteds, og omfatter nu ialt 109½ Tdr. Ld. Plantagen ejes af Proprietær Joh. Friis, Skramsø Mølle. Det tilkomne Areal bestaar af Agermark, Hede og Klitter.

Arbejdet ledes af Sekretær, Forstkandidat Flensborg.

Xr. 1400 A. **Guildal Plantage**, i Sdr. Omme Sogn, Nørvang Herred, Vejle Amt, udvides med $54^1/_2$ Tdr. Ld. sammesteds, og omfatter nu ialt c. $229^1/_2$ Tdr. Ld. Plantagen ejes af Fabrikant Johannes Guildal, København. Det tilkomne Areal bestaar af Hede og Ager.

Arbejdet ledes af Assistent J. Holt.

Nr. 1800 A. **Legindbjerge Plantage II**, i Lødderup Sogn, Morsø Herred, Thisted Amt, udvides med c. $16^1/_2$ Tdr. Ld. sammesteds, og omfatter nu ialt c. 70 Tdr. Ld. Plantagen ejes af et Aktieselskab, hvis Formand er Godsejer, Kammerherre Steensen Leth. Det tilkomne Areal bestaar af Hede og Ager.

Arbejdet ledes af Skovrider Bruun.

Hedeselskabets Repræsentanter.

Hjørring Amt :

Proprietær Hasselbalch, Aastrup pr. Hjørring.
Hofjægermester Bruun, Kokkedal pr. Skovsgaard.
Landstingsmand Sørensen, Saxager pr. Vraa.

Aalborg Amt :

Godsejer Branth, R., Klarupgaard pr. Klarup.
Sagfører Olesen, Nr. Sundby.

Thisted Amt :

Pastor Jansen, Tødsø pr. Nykøbing M.
Etatsraad C. B. V. Hansen, R., Hellerup.

Viborg Amt :

Skovrider Wöldike, Stendalgaard pr. Kjellerup.
Proprietær Hartz, R., Lundholm pr. Skive.
Boghandler Jacobsen, Viborg.

Randers Amt :

Hofjægermester Juel, R., Meiigaard pr. Grenaa.
Godsejer A. Mourier-Petersen, Rugaard pr. Hyllested.
Landbrugslærer Foghsgaard, Taastrupgaard pr. Hinnerup.

Aarhus Amt :

Skovrider Fabricius, R. og Dbm., Palsgaard pr. Nr. Snede.

Godsejer A. Pontoppidan, Constantinsborg pr. Brabrand.

Grosserer L. Hammerich, R., Aarhus.

Vejle Amt :

Kammerherre Bech, R. og Dbm. p. p., Engelsholm pr. Vejle, Formand.

Lærer Balle, Sdr. Omme.

— — —

Ringkøbing Amt :

Direktør Hoppe, R., Ringkøbing.

Gaardejer J. P. Michelsen, Dbm., Sneibjerg pr. Herning.

Bankdirektør Aggerholm, R., Holstebro, Næstformand.

Pastor Terkelsen, Herning.

Ribe Amt :

Landstingsmand N. Møller, Dbm., Letbæk Mølle pr. Tistrup.

Gaardejer Lambert Hansen, Darum pr. Bramminge.

Nationalbankdirektør Joh. Lauridsen, R. og Dbm., Vejen.

Sjælland Stift :

Partikulier C. Søltoft, R., København.

Landstingsmand Holger Petersen, R. og Dbm., København.

Driftsbestyrer Irminger, København.

Fyen eller Lolland-Falster Stift :

Højskoleforstander Kristensen-Randers, R., Ollerup pr. Svendborg.

Valgt af Repræsentantskabet :

Folketingsmand J. P. Nørhave, Vuust.

Kammerherre C. D. Lüttichau, S. K. og Dbm. p. p., Tjele pr. Onsild.

Folketingsmand P. Th. Nielsen, Haarby pr. Skanderborg.

Hedeselskabets Forretningsførere.

Aalborg	Distrikt :	Amtsvejinspektør Schlegel, Aalborg.
Aarhus	do.	Grosserer L. Hammerich, R., Aarhus.

Allinge	Distrikt:	Branddirektør E. Bohn, Allinge.
Andsager	do.	Plantør Geil, Andsager pr. Varde.
Assens	do.	N. M. & F. Plum, Assens.
Birkelse	do.	Skovrider Jørgensen, Ulvehus pr. Birkelse.
Borris	do.	Grdr. M. S. Rahbek, Agger pr. Borris.
Brande	do.	Købmand Charles Jørgensen, Brande.
Brædstrup	do.	Grdr. Anders K. Sørensen, Slagballe.
Brønderslev	do.	— — —
Ebeltoft	do.	Overretssagfører Eykens, Ebeltoft.
Esbjerg	do.	Landinspektør Madsen, Esbjerg.
Faaborg	do.	Købmand Julius Andersen, Faaborg.
Falster	do.	Skovrider G. Wilhjelm, Skovly pr. Orehoved.
Fanø	do.	Boghandler J. Hansen, Nordby.
Faxe	do.	Skovr. Neergaard, Vemmetofte pr. Faxe.
Flauenskjold	do.	Forstkandidat Mathiesen, Topheden pr. Flauenskjold.
Fredericia	do.	Oberstløjtn. Lund, R., Søvang pr. Fredericia.
Frederikshavn	do.	Skovrider Horneman, Dalgaard pr. Tolne.
Gjedsted	do.	Proprietær Ingerslev, Stenildmosegaard pr. Gjedsted.
Grenaa	do.	Justitsraad, Landinspektør Christensen, Grenaa.
Grindsted	do.	Assistent J. Holt, Grindsted Plantage pr. Grindsted.
Hadsund	do.	Plantør Jensen, Visborggaard pr. Hadsund.
Hammel	do.	Skovkasserer Borchersen, Hammel.
Han Herred	do.	Sagfører Rud. Lassen, Fjerritslev.
Helsingør	do.	Pastor Levinsen, Helsingør.
Herning	do.	Sagfører Valeur, Herning.
Hillerød	do.	Birkedommer O. Neumann, Dbm. p. p., Hillerød.
Hjallerup	do.	Grdr. Thomas Jensen, Stagsted pr. Hjallerup.
Hjørring	do.	Konsul J. H. Nielsen, R., Hjørring.

Hobro	Distrikt:	Cand. polyt., Bryggeriejer Bie, Hobro.
Holbæk	do.	Købmand Reffs, Holbæk.
Holstebro	do.	Købmand J. Meinhardt, Holstebro.
Holsted	do.	Lærer Løbner, Dbm., Askov pr. Vejen.
Horns Herred	do.	Godsinspektør, Greve Sponneck, Jægerspris.
Horsens	do.	Landinspektør Møller, Horsens.
Hoven	do.	Skovrider M. Holt, Dbm., Paabøl pr. Tarm.
Ikast	do.	Grdr. Niels Østergaard, Suderbæk pr. Ikast.
Kallundborg	do.	Forpagter Lawaetz, Kallundborg Ladegaard pr. Kallundborg.
Karup	do.	Grdr. M. Jensen, Uhre pr. Karup.
Kjellerup	do.	Distriktsforst. Chr. F. Petersen, Kjellerup.
Knabstrup	do.	Direktør Schou, Knabstrup Teglværk pr. Knabstrup.
Kolding	do.	Landinspektør Pingel, Kolding.
Korsør	do.	Sagfører Melson, Korsør.
København	do.	Direktør C. Steensen-Leth, Kontor: Bornholmsgade 2. Pr. Bolig: Strandboulevard 60, København.
Køge	do.	Toldassistent P. Nielsen, Køge.
Langeland	do.	Sagfører Harder, Rudkøbing.
Lemvig	do.	Proprietær Koch, Nørmark pr. Lemvig.
Læsø	do.	— — —
Løgstør	do.	Vejassistent Juul, Løgstør.
Mariager	do.	Herredsfuldmægtig Anker, Mariager.
Middelfart	do.	Redaktør Eilersgaard, Middelfart.
Morsø	do.	Sparekassebogholder Th. Wulff, Nykøbing p. M.
Møen	do.	Hans F. Carøe, Stege.
Nakskov	do.	Skovrider Magius, Knuthenborg pr. Maribo.
Nexø	do.	Grdr. Jochum Brandt, Bodilsker pr. Nexø.
Nibe	do.	Apoteker Nielsen, R., Nibe.
Nyborg	do.	Apoteker Hansen, Nyborg.
Næstved	do.	— — —

Nørre Snede Distrikt:		Skovrider Stærmose, St. Hjøllund pr. Bryrup.
Odder	do.	Købmand P. Lund, Odder.
Odense	do.	Boghandler Dreyer, Odense.
Ods-Herred	do.	Jagtjunker Bauditz, Rørvig pr. Nykøbing p. S.
Orten	do.	Assistent Nicolaisen, Orten pr. Varde.
Præstø	do.	Ingeniør, Driftsbestyrer Friis, Præstø.
Randers	do.	Direktør Helver, Randers.
Ribe	do.	Rektor Øllgaard, R., Ribe.
Ringkøbing	do.	Købmand Skikkild, Ringkøbing.
Ringsted	do.	Skovr. Andersen, Giesegaard pr. Borup.
Roskilde	do.	Herredsfuldmægtig K. Petri, Roskilde.
Rønde	do.	Skovrider Dreyer, Skrald pr. Hornslet.
Rønne	do.	Gartner Elberg, Rønne.
Samsø	do.	Godsforvalter Garde, Tranebjerg, Samsø.
Sakskøbing	do.	Skovrider Bornebusch, Hardenberg pr. Sakskøbing.
Silkeborg	do.	Bankdirektør, Sagfører Hammer, Silkeborg.
Skagen	do.	Købmand Winther, Skagen.
Skanderborg	do.	Sagfører A. Weng, Skanderborg.
Skive	do.	Boghandler Rybner-Petersen, Skive.
Skelskør	do.	Redaktør Wm. Larsen, Skelskør.
Skjern	do.	Plantør Oldager, Skjern.
Skovbjerg	do.	Sognefoged K. C. Thomsen, S. Felding pr. Herning.
Slagelse	do.	Forpagter, cand. mag. Bech, Brorup pr. Slagelse.
Slaugs	do.	Skovrider Sørensen, Dm., Hølund Søgaard pr. Lunderskov.
Snejbjerg	do.	Amtsraadsmedlem P. C. Jensen, Studsgaard.
Sorø	do.	Købmand J. Bonnesen, Sorø.
Støvring	do.	Skovrider E. Svendsen, Hjedsbækgd. pr. Støvring.
Svendborg	do.	Sagfører Albrectsen, Svendborg.
Sæby	do.	Sagfører N. Christiansen, R., Sæby.
Tarm	do.	Sagfører Chr. Jensen, Tarm.

Terndrup	Distrikt:	Jægerm. Hvass, Randrup pr. Kongerslev.
Thisted	do.	Sagfører Th. Thomsen, Thisted.
Uldum	do.	Apoteksbestyrer Dahlmann-Møller, Uldum.
Ulfborg	do.	Lærer J. P. Gjaldbæk, Sønderkjær Skole pr. Ulfborg.
Varde	do.	Tømmerhandler Voigt, Varde,
Vejle	do.	Forretningsf. Anders Andersen, Vejle.
Viborg	do.	Boghandler Ad. Jacobsen, Viborg.
Vildbjerg	do.	Assistent Winther, Røddinglund pr. Vildbjerg.
Vinderup	do.	Plantør Dejn, Skallesøgrd. pr. Vinderup.
Vordingborg	do.	Bankdirektør Gøtzsche, R., Vordingborg.
Ølgod	do.	Provst E. K. Thyssen, Ølgod.

Tilgang af Medlemmer i 1908.

Institutioner:

Aalborg Haandværkerforening.... 4 Kr.
Vejle Omegns Plantningsforening. 4 —

Knabstrup Distrikt: Kr.

Christensen, W. S., Manufakturhdlr., Mørkøv.................. 10

København Distrikt:

Kruse, Rentier.................................... 4

Randers Distrikt:

Elmquist, M., Grosserer, København...................... 4

Sorø Distrikt:

Simonsen, K., Adjunkt, Sorø......................... 4

Varde Distrikt:

Esbjerg, Konsulent, Varde........................... 4

Hovedkontorets Distrikt:

Dalgas, Jean Marc, Gymnasiast, Sorø Akademi............... 4

LOV

FOR

DET DANSKE HEDESELSKAB

AARHUS
DE FORENEDE BOGTRYKKERIER
1908

§ 1.

Selskabets Formaal er at fremme:

Træplantning paa Heder og andre Jorder, der ikke ere egnede til andet Brug,

Hegns- og Læplantning,

Kultivering af Moser, Enge og lignende Grunde,

Tilførsel af Kalk og Mergel til mergelfattige Egne og iøvrigt enhver Virksomhed, der følger af eller staar i naturlig Forbindelse med disse Opgaver.

§ 2.

Formaalet søges opnaaet ved:

Udgivelse af et Tidsskrift, der meddeler Oplysning om Selskabets Virksomhed og de paa Selskabets Omraade indvundne Erfaringer,

Foredrag og Forhandlinger med Befolkningen samt Undersøgelse, Planlæggelse og Ledelse af de i § 1 nævnte Foretagender,

Anlæg, Drift og Udnyttelse af Selskabets egne Plantager, Eng- og Mosekulturer, saaledes at disse kunne tjene Befolkningen til Vejledning,

Anlæg og Drift af egne og Tilsyn med private Planteskoler, saa at Befolkningen har let Adgang til Anskaffelse af Træplanter for rimelig Betaling,

Erhvervelse af Lovgivningsmagtens, andre offentlige Myndigheders og Privates Støtte ved Tilskud og Bidrag.

§ 3.

Selskabets Virkekreds, der oprindelig var begrænset til Nørrejylland, er udvidet til at omfatte alle Egne af den danske Stat.

§ 4.

Medlem af Selskabet er enhver (Mand eller Kvinde, Indlænding eller Udlænding, kommunale Myndigheder, Foreninger og andre Institutioner), der yder til Sel-

skabet enten et Bidrag stort 100 Kr. een Gang for alle eller et aarligt Bidrag af 4 Kr. For Smaakaarsfolk kan Bestyrelsen nedsætte Aarsbidraget til 2 Kr.

De aarlige Medlemsbidrag opkræves af Selskabets Forretningsførere i Januar Maaned. Medlemmer, hvis Bidrag ikke er betalt inden Februar Maaneds Udgang, kræves ved Postopkrævning, og dersom Bidraget ej heller betales efter dette Paakrav, skal Forretningsføreren straks gøre Indberetning derom til Bestyrelsen, der kan bestemme, at Vedkommende skal udslettes som Medlem.

§ 5.

Selskabet ledes af et Repræsentantskab, bestaaende af indtil 35, og en Bestyrelse bestaaende af 3 Medlemmer.

§ 6.

Repræsentanterne (Mænd eller Kvinder) skulle være Medlemmer af Selskabet. Bestyrelsens Medlemmer og Selskabets Funktionærer kunne ikke være Repræsentanter.

5 af Repræsentantskabets Medlemmer vælges for 3 Aar af Repræsentantskabet, som selv bestemmer, hvornaar Valget skal foregaa og navnlig ogsaa, om et eller flere af disse Valg skal udsættes.

De øvrige 30 Repræsentanter skulle paa den Tid, Valget finder Sted, have Bopæl i følgende Kredse: 3 i Hjørring Amt, 2 i Aalborg Amt, 2 i Thisted Amt, 3 i Viborg Amt, 3 i Randers Amt, 3 i Aarhus Amt, 3 i Vejle Amt, 4 i Ringkøbing Amt, 3 i Ribe Amt, 3 i Sjællands Stift og 1 i Fyens eller Lolland-Falsters Stift.

Alle Selskabets Medlemmer ere berettigede til at deltage i ethvert Valg af de 30 Repræsentanter, naar de have betalt Bidrag i det Kalenderaar, i hvilket Valget foregaar, eller ere livsvarige Medlemmer. Ethvert Medlem har een Stemme.

De nuværende Repræsentanter vedblive at fungere, indtil de afgaa efter nedenstaaende Regler. Første Gang — i Juli Maaned 1908 — vælges for de Kredse, der ikke have et saa stort Antal Repræsentanter, som ovenfor bestemt, saa mange Repræsentanter, at Tallet bliver fuldt, altsaa 1 Medlem i hvert af Amterne Hjørring, Aalborg, Aarhus, Vejle og Ringkøbing, 2 i hvert af Amterne Viborg og Randers og 1 i Fyens eller Lolland-Falsters Stift.

Hvert tredie Aar afgaar Halvdelen af de 30 Repræsentanter — første Gang 1911. Hvor en Kreds har flere end een Repræsentant, afgaar kun een eller to af Kredsens Repræsentanter ved Valget i 1911; siden afgaa de efter Tur.

Afgangen i 1911 bestemmes ved en paa Aarsmødet i 1910 af Repræsentantskabets Formand overensstemmende med disse Regler foretagen Lodtrækning.

Genvalg kan finde Sted.

Afgaar en valgt Repræsentant, inden hans Funktionstid er udløben, kan Repræsentantskabet vælge et af Selskabets Medlemmer i samme Kreds til at fungere i Tidsrummet indtil det derefter førstkommende almindelige Valg i den paagældende Gruppe.

Det ordinære Repræsentantvalg foregaar paa følgende Maade:

Med et i Juli Maaned udgaaende Hæfte af Tidsskriftet sendes Stemmesedler til alle Selskabets Medlemmer, hvorhos der indføres Bekendtgørelse om Valget i de offentlige Blade, som Bestyrelsen bestemmer, og i Tidsskriftet gives Meddelelse om, hvilke Repræsentanter der skal afgaa, hvormange der skal vælges, og i hvilke Kredse de Valgte skulle være bosiddende, samt at der ikke maa stemmes paa flere i hver enkelt Kreds, end der skal vælges i denne, og kun paa Medlemmer af Selskabet. Stemmesedlen, der for at have Gyldighed maa være udfyldt i Overensstemmelse hermed og være forsynet med tydelig Angivelse af Stemmegiverens Navn og Bopæl, indsendes inden den paagældende 15. August til Selskabets Hovedkontor. I August eller September holdes derefter af Bestyrelsens Formand og 2 af denne tilkaldte Repræsentanter et Møde, hvor Stemmesedlerne aabnes, og Stemmerne sammentælles. I Tilfælde af Stemmelighed foretages Lodtrækning. Bestyrelsens Formand giver de Valgte Meddelelse om Valget, hvis Udfald bekendtgøres i det først udkommende Nummer af Tidsskriftet. Klages der over Valget, træffer Repræsentantskabet i sit første Møde Afgørelse med Hensyn til Valgets Gyldighed. De Valgtes Funktionstid regnes fra den efter Valget følgende 1. Dag i en Maaned.

§ 7.

Repræsentantskabet, der er Selskabets Generalforsamling og højeste Myndighed, afholder Aarsmøde i Juni eller Juli Maaned. Bestyrelsens Medlemmer have Stemmeret i Repræsentantskabets Møder, dog med de i § 8 anførte Begrænsninger. Emner, der ønskes forhandlede paa Mødet, maa inden 1. Juni være anmeldte for Formanden, som derefter affatter Dagsordenen, sender den til Bestyrelsens og Repræsentantskabets Medlemmer og med 14 Dages Varsel sammenkalder Mødet.

Overordentlige Møder afholdes paa Forlangende af Formanden, Næstformanden, mindst 10 Repræsentanter eller Bestyrelsens Flertal og sammenkaldes paa lignende Maade, dog efter Omstændighederne med kortere — mindst 8 Dages — Varsel. Paa disse Møder afgøres kun de Sager, der nævnes i Indkaldelsen.

Mødedag — og for de overordentlige Repræsentantskabsmøders Vedkommende Mødested — bestemmes af Formanden efter Samraad med Bestyrelsen. Aarsmødets Tid, Sted og Dagsorden bekendtgøres i Tidsskriftet. Selskabets Medlemmer og Pressen have Adgang til at overvære Mødet; dog kan dettes Deltagere bestemme, at enkelte Sager skulle behandles for lukkede Døre.

Møderne ledes af Formanden. Alle Afgørelser — med Undtagelse af de ved nærværende Lov udtrykkelig undtagne Tilfælde — træffes med almindeligt Stemmeflertal; i Tilfælde af Stemmelighed gør Formandens Stemme Udslaget.

Formanden antager ved hvert Møde en Sekretær, som bogfører Forhandlingerne og Afstemningerne.

§ 8.

Aarsmødets Forhandlinger:

Bestyrelsen forelægger:

Beretning om Selskabets Virksomhed i det forløbne Aar, det reviderede Aarsregnskab og Overslag over Selskabets Indtægter og Udgifter i det løbende og det kommende Regnskabsaar.

Bestyrelse og Repræsentantskab i Forening tage Beslutning om:

Regulativ for Selskabets Virksomhed,

Revisors og Funktionærernes Vederlag og Stedet for næste Aarsmøde,

samt eventuelt om:

Køb af Ejendomme, Salg, Brugsoverdragelse for længere Aaremaal eller Forhæftelse af Selskabets Ejendomme,

Oprettelse af en eller flere Direktørposter og Valg af Direktører,

Oprettelse af andre ny Funktionsposter,

og behandle

de af Bestyrelsens eller Repræsentantskabets Medlemmer anmeldte Emner.

Repræsentantskabet alene foretager:

Valg af Formand for Tiden indtil næste Aarsmøde, hvilket Valg ledes af Repræsentantskabets ældste Medlem,

Valg for samme Tidsrum af Næstformand, som fungerer, naar Formanden har Forfald,
Valg af Selskabets Bestyrelse,
Valg af Revisor og Revisorsuppleant,
Valg af et af 2 Medlemmer og 1 Suppleant bestaaende Kasse- og Regnskabsudvalg — og tager
Beslutning i Henseende til det af Bestyrelsen aflagte Aarsregnskab.

Naar det forlanges, foregaa Valgene ved skriftlig Afstemning. Repræsentantskabet kan, naar to Trediedele af de tilstedeværende Medlemmer stemme derfor, afskedige et eller flere Bestyrelsesmedlemmer eller beslutte, at der skal gøres Ansvar gældende mod Bestyrelsen eller dennes enkelte Medlemmer. Overfor Bestyrelsen repræsenteres Selskabet af Repræsentantskabet.

§ 9.

Bestyrelsen vælges paa 3 Aar; et Medlem afgaar aarlig, men kan genvælges. Afgaar et Medlem i Tidsrummet mellem Repræsentantskabets Aarsmøder, foretages nyt Valg for den tilbagestaaende Tid, i Fald Bestyrelsens øvrige Medlemmer forlange det. Bestyrelsen er ulønnet. Den repræsenterer Selskabet udadtil og varetager Selskabets Anliggender overensstemmende med denne Lov og Forretningsregulativet. Den vælger selv sin Formand og Næstformand, og dens Beslutninger tages med Stemmeflerhed. Selskabets Funktionærer kunne ikke være Medlemmer af Bestyrelsen.

§ 10.

Repræsentantskabet oppebærer ved alle Rejser og Møder i Selskabets Anliggender Dagpenge og Befordringsgodtgørelse, hvis Størrelse bestemmes ved Forretningsregulativet. Bestyrelsen skal have sine Udgifter i Selskabets Ærinde dækkede.

§ 11.

Selskabets Regnskabsaar er Kalenderaaret. Ved Udløbet af hvert Fjerdingaar optages i Tidsskriftet en Oversigt over Indtægt og Udgift i den forløbne Del af Aaret. Aarsregnskabet aflægges af Bestyrelsen og tilstilles inden 1. April Revisor, der inden 1. Maj sender det med sine Bemærkninger til Bestyrelsen, som atter fremsender det til Kasse- og Regnskabsudvalget med de Udtalelser, hvortil den maatte finde Anledning. Udvalget afgiver Regnskabet til Repræsentantskabets Formand med sin Betænkning inden Aarsmødet.

Det endelig godkendte Regnskab offentliggøres i Tidsskriftet tillige med de ved Aarsmødet vedtagne Overslag for det løbende og det kommende Aar.

§ 12.

Selskabets Værdipapirer skulle lyde paa eller være noterede paa Selskabets Navn og forsynes med Paategning om, at der ikke kan raades over dem uden Samtykke af Bestyrelsens Formand i Forening med Repræsentantskabets Formand eller med et Medlem af Kasse- og Regnskabsudvalget.

§ 13.

Til Vedtagelse af Ændring i denne Lov og af Selskabets Opløsning kræves et Flertal af mindst to Trediedele af de tilstedeværende Stemmeberettigede paa et Aarsmøde, hvor mindst 2 af Bestyrelsens og to Trediedele af Repræsentantskabets Medlemmer ere tilstede. Ere ikke saa mange tilstede, indkaldes et nyt Repræsentantmøde, paa hvilket Vedtagelse kan ske af de mødte Bestyrelses- og Repræsentantskabsmedlemmer med simpel Stemmeflerhed.

§ 14.

Vedtages Selskabets Opløsning, vælger Mødet et Udvalg til at foretage alle i saa Henseende fornødne Handlinger paa Selskabets Vegne.